RÉGI

MAGYAR KÖLTŐK TÁRA.

III.

RÉGI

MAGYAR KÖLTŐK TÁRA.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

HARMADIK KÖTET.

TINÓDI SEBESTYÉN ÖSSZES MŰVEI.

1540—1555.

BUDAPEST, 1881.

A M. T. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

AZ AKADÉMIA ÉPÜLETÉBEN.

XVI. SZÁZADBELI

MAGYAR KÖLTŐK MŰVEI.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

MEGBÍZÁSÁBÓL KÖZZÉTESZI

SZILÁDY ÁRON

M. AKAD. R. TAG.

MÁSODIK KÖTET.

1540—1555.

BUDAPEST, 1881.

A M. T. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

AZ AKADÉMIA ÉPÜLETÉBEN.

Franklin-Társulat nyomdája.

BEVEZETÉS.

Tinód nevű helységet Baranya, Bihar, Fehér és Győrmegyében említenek a régi oklevelek. Családi és nemzeti hagyomány úgy tartja, hogy ezek közűl a fehérmegyei Tinód, régen falu, ma puszta, Tinódi Sebestyénnek, a lantosnak, vagy Sebők deáknak születési helye. A többi Tinódot illetőleg nincs tudomásunk, hogy családnak is adott volna nevet valamelyik. Erről két oklevél bizonyítja, hogy a XV. századtól fogva ily nevű család lakta, mely a falu elpusztulása után is csak a vele határos helységig költözött s utolsó sarja Tinódi István is ott, Sárbogárdon halt el 1854-ben február havában. Mindkét oklevél maig szintén egyik sárbogárdi család birtokában van.

Az első 1401-ben április 27-én kelt, melyben a fehérvári keresztesek conventje bizonyítja, hogy a Tinódi család tagjai, Tinód faluban leány-negyed birtokot adtak át rokonuk Hatvani Lőrinczné-Tinódi Erzsébet két fiának, Péternek és Bálintnak.[1]) Ennek szövegéből így állítható össze a család ott megnevezett tagjainak leszármazása:

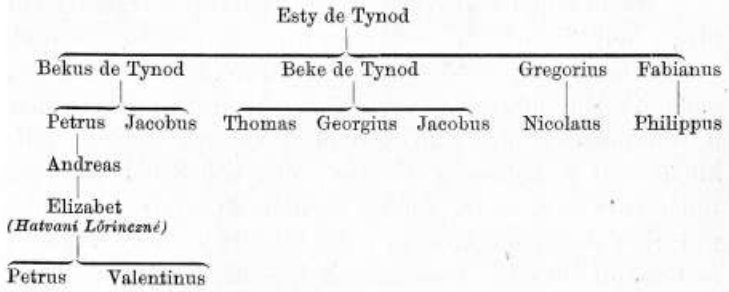

[1]) Hazai Okmánytár V. 193. 389. l.

Ez az oklevél a XV-ki század első, a másik annak csaknem utolsó évéből maradt fenn. A kettő adatai közt hézag van, azért a családfa nem folytatható. Emezt is a fehérvári keresztesek conventje adta ki 1498-ban, melyben Paulus de Thynod (homo regius)-ról, Gregorius, Damianus és Barnabas de eadem Thynodról van említés. Ezek valamelyike, a kort és nevet tekintve, lehetett atyja a mi lantosunknak — Sebestyénnek.

A család ősének neve (Esty) a szokatlanabbak közé tartozik s ezért is kérdésbe tehető, vajjon nem rövidített névvel van-e dolgunk? A palócz nyelvjárás ma is Estyi-nek mondja az Istvánt s ha az Esty-t ezzel veszszük egynek, akkor az utolsó Tinódi az általunk elsőnek ismert össel egy nevet viselt. Ha azonban e név nem palócz vidéken kevéssé látszanék elfogadhatónak, abban az esetben a Seb*estyén* rövidítésének is vehető, a mikor az ősapának, lantosunk viselte volna nevét. Az egyik fiú Fábián, kinek neve a Sebestyén névvel a szentek életében együtt jár; nem volna csuda, ha e két név e család tagjainál is egymás mellett tünnék fel. Az ősi nevek nemzedékről nemzedékre szoktak szállni.

Az elágazó köznemes család vagyonának oszlásáról tesz tanúságot az első oklevél s mire a XVI. század elején a mi költönk világra jött, szüleinek birtokában már nem valami nagy rész lehetett az őstől maradt vagyonból. De mégis volt annyi, hogy szülei literatussá, deákká nevelhették belöle.

Szülő faluja környékén Székes-Fehérvár a legközelebbi olyan hely, a melyről — bár ma nincs is róla tudomásunk — feltehető, hogy 1543 előtt, midőn török kézre került, felsőbb iskolája lehetett. Vagy itt, vagy Tolnán, melynek már a reformációt megelőző korban is virágzó iskolája volt, kinálkozott a bölcseség forrása, melyből Sebők a deáki tudományt meríthette. Énekei versfejeiből látjuk, hogy latinul írt, a Zsigmond krónika pedig bizonyítja, hogy Túróczit és Bonfinit olvasta. Tudományos képzettsége mindenesetre olyan volt, milyennel korában ki lehetett érdemelni az általa is viselt deák nevezetet. Hogy nem érte be az iskolai nyelvtanulással, hanem az eszköz megszerzése után latin irodalmi művek olvasására késztette önművelési ösztöne: ezt több oknál fogva következtethetjük. Történeti tanulmányai, melyek nem szorítkoztak csupán a hazai történelem körére, latin művek olvashatása nélkül igen hézagosak maradtak volna abban az időben, mikor a hazai történetírás nyelve is nagy részben latin volt. Költészetre hajló lelkülete szintén nem utasíthatta el magától az uralkodó latin poézis ös remekeinek ismeretét, némi részben a prozódia törvényeinek vizsgálását, a mythologiai istenek és hősök dolgainak tudakozását. Választott s mindvégig emberül követett iránya s pályája is erre útalta. Nem csapszéki hegedűs, hanem udvari lantos kivánt lenni. Udvari becsültetésre csak udvarban is megállható képzettséggel tehetett szert. Oda is a latin nyelv nyithatott neki biztos útat s több oldalú képesség szerezhetett állandó kedvességet.

A XVI. század iskolái legkevésbbé sem tartották feladatuknak, hogy lantosokat képezzenek. Gondot fordítottak az egyházi éneklés és zene tanítására, de ellenségei voltak a világi zenének s éneklésnek. Többnyire úgy találjuk, hogy hetenként két óra fordíttatott az énektanításra, egy pedig a a zenei oktatásra. Ezenkívül a tanulás naponként énekléssel kezdődött s végződött. Vasárnap s ünnepnapokon az egész iskolának templomba kellett menni és az éneklésben részt venni. Az iskolában n e m csak fő tantárgy volt a latin nyelv, hanem szólni, beszélni is csak azon lehetett. — Ily iskolai tanulás képezte Tinódinál is az alapot s fejthette ki éneklésre s zenére hajló tehetségét. Vallásos irányú neveltetése énekein még akkor is meglátszik, midön itt-ott hallgatói kedveért dévaj hangokat hallat.

Évszámmal jegyzett énekei közül a «Buda veszéséről és Török Bálint fogságáról» szóló ének tünteti elé a legrégibb évszámot, t. i. 1541-et; ennél azonban előbbi keletű a «Judit asszony históriája», melynek végén évszámot ugyan nem említ, de világosan írja, hogy Török Bálint házánál éltében, Szigetben szerezte. Urának elfogatása után nem sokáig maradt ott, hol vitéz urán való nagy kesergésében szörzé

az elébbi éneket. — Nem tudjuk, mikor került a szigeti házba, de a Török család iránt többször kitűntetett ragaszkodása és az a bizodalmas viszony, melyben különösen Török Jánossal még 1553-ban is élt, azt gyaníttatja, hogy 1541. előtt már több évet töltött ennek atyja szolgálatában. Iskoláit végezve mindjárt ide jutott-e? adatok nem léte miatt meg nem állapítható, pedig ennek kiderítése felette kívánatos volna.

Annyi bizonyos, hogy a reformáczió híve volt, mely 1530 és 40 közt már a dunántuli részeken is nagyon terjedt. Tinódi az új elvekkel a szülei háznál még aligha volt ismerős, de az már nem lehetetlen, hogy iskolai neveltetése ilyen irányban történt. S ha valósággal ez az eset, akkor jó részt ennek tulajdonítható, hogy Török Bálint udvarába jutott, ki nejével Pemflinger Katával együtt országszerte úgy volt ismeretes, mint a hitújítás egyik hatalmas pártolója. —

Azonban van még egy körülmény, melynek felemlítése itt van helyén. Tinódi legutóbb elökerült énekének, a «Józanról és Médeáról» szólónak vers fejeiben az foglaltatik, hogy Tinódi ezt akkor írta, midőn súlyosan megsebesült balkezével Dombovártt kínlódott. Az énekből nem tudjuk meg, hogy mikor szereztetett s ezért Tinódi sebesülését könnyű volna az 1542. és 1543. évben folyt tolnai csatázásokkal hozni összefüggésbe, csakhogy ő 1542-ben Baranyában írta «Prini, Majlát és Török B. fogságáról» szóló énekét; 1543-ban pedig Daruvárban énekelte meg Verbőczi Imrének 1542-ben nyert kozári viadalát. Ha itt, vagy általában Verbőczi Imre csatáiban kapta volna a sebet, alig hihető, hogy a mit egy másik éneke versfejében megemlit, arra — épen azon csatákat festő énekében — legalább egy sorral ne czélozna. — Verbőczihez való ragaszkodását oly meleg szavakkal fejezi ki, hogy hadi tetteiben való részvételét szintén lehetetlen lett volna elhallgatnia. Ezért «Verbőczi Imrőhhöz való szerelmében» csak azt a háládatosságot láthatjuk, melylyel jóltevője iránt azon az okon viseltetik, mivel az ügyét felfogta, midőn Török B. fogságba jutása után annak udvarától megvált.

Ha a «Józanról és Médeáról» szóló éneket figyelemmel

olvassuk, nyelvén s verselésén nem találjuk azt a gyakorlottságot s megállapodottságot, melyet Tinódi többi énekén tapasztalunk. A testi szenvedés hagyhat nyomokat a beteg író művén, de a kifejlett írói egyéniséget ennyire nem nyomhatja vissza a fejlödés első stádiumába. Maga az ének tárgya is egészen elüt Tinódi többi énekének tárgyától. Mindenütt a hadi vitézséget s személyes bátorságot énekli, azt tartja mintegy lantjára méltónak s mindig, még Dávid és Judit históriájában is ezzel akar buzdítani, lelkesíteni. Hihetetlennek látszik, hogy tyrtæusi pályájának mintegy közepén, s épen megsebesülten felejtkezett volna meg öntudatosan követett irányáról, — hogy akkor kényszeredett volna egy megboszorkányozott mythologiai hös vitézi tettei megéneklésére, midön bővében lehetett a realis alakoknak s éneklésre méltó eseményeknek. — Természetesebb azon feltevés, hogy ez az ének a lantos első művei közül való, midön még határozott irány nélkül, iskolai visszaemlékezéseinek tarlóján szedett virágokból kötött egy-egy bokrétát nemzeti öntudatra csak később ébredt múzsájának keblére; mikor még az élet és költészet egymástól oly távoleső két világ volt előtte, hogy a harcz költészetét megsebesülten sem a már ismert csatatéren, hanem a mesék világában találta fel.

Magyar nemes ifjú abban a korban nem kerülte, hanem kereste az alkalmat, hogy harczolhasson a török ellen. Tinódi sem maradhatott el a többitől s kapott sebe bizonyítja, hogy ott is megállta helyét. Harczra buzdító szavainak ez adhatta később azt a határozottságot, mely nélkül lelkesíteni nem lehet. Önérzete súgta neki, hogy ehhez joga van, mert annak idején ő is megtette kötelességét. A vitézből lett lantos szavára jobban hallgatott a vitéz, mint azéra, a ki maga soha egy kopjatörésen sem volt jelen. Tinódi nevének s lantjának is becsülete volt a hadi nép közt.

Hadi pályája 1530 — 1535 közé tehető. Erre az időre esik Szolimán Bécs felé irányzott nagy hadjárata 1532-ben, a mikor Siklóstól kezdve Kőszegig majdnem húsz várat ostromolt és foglalt el. A dunántúli megyék eme várai körül folyt összeütközések egyik sebesültje lehetett ő is, ki az

ellenség útjától félre eső Dombovárba ápolás végett szállíttatott.

Jellemében nincs nyoma a nyegleségnek s a ki később is beérte azzal, hogy talán dicsekvés nélkül említhető vitézsége helyett csupán bal keze megsebesülését hagyta emlékezetben s azt is csak egyik éneke versfejeibe elrejtve: arról nincs okunk azt hinni, hogy bajáról nagyítva szólt. Keze bizonynyal meggyógyult, de nem fegyver hanem csak lant viselésre használhatta. Attól fogva jobbjával is inkább az írótollat forgatta s lantja húrjait pengette.

Török Bálint jó katona, jeles vezér volt, azért semmi kétség benne, hogy méltányolni tudta a vitézséget. Tanult emberre mind saját, mind hadi ügyei intézése közben szüksége volt s ezért csak örömmel fogadta házába a sokképen használható Tinódit. Neki magának író deákja, gyermekeinek tanítója, udvarának lantosa telt ki belőle s azon feljül ugyanazon hit elveit követte, melyet Török házanépe vallott.

Minden arra mutat, hogy Tinódi életének az volt megelégedésre legtöbb alkalmat nyújtó szakasza, melyet Török Bálint mellett töltött el. Urához a háládatosságon kívül őszinte hódolat és csodálat érzésével is ragaszkodott. A «jó vitéz» példaképét látta benne, «kinek serínsége többit feljülmulta», kinél «az basák is mind az két párton jobb vitézt nem mondnak» — s «rettenetös vala mind az német partnak» és a kinél «szebben termött embört soholt még Memhet basa sem lele.» Úgy látszik, hogy nemcsak otthon családja körében volt mellette, hanem kirándulásaiban is részt vett. Szinte bizonyos, hogy a dárdai török táborba is elkísérte, midön ott 1540. őszén Memhet basa hívására megjelent, miről e találkozásnak élénk leirása tanúskodik (272. l.). Ez volt az együtt töltött szép napok befejezése, mert mihelyt onnan Szigetbe visszatértek, ura «házától siete az romlott Budába», hol azután nemsokára «terek császár hagyá öt megfogni.»

Természetes módja szerint egyszerű, de szívreható néhány strófában írja le «vitéz urán való nagy kesergésében» a szigeti ház gyászba borulását (275. 280. l.), hol Törökné

«sírva apolgatja futosó két fiát — s immár nem alítja világban élését.»

Halija meg az Isten az ő könyörgését,
Hogy hamar láthassa ura megjövését!

A fogoly neje azután csak hamar elhagyhatta Szigetet, mert a következő egy pár évet Csurgón és Szigligetben töltötte s 1545 körül «urán való szertelen bánatjában meghala Debreczen városában». — Szigetből való elköltözésével udvara is eloszlott s a következő év tavaszán már Tinódi is Baranyában írta meg szűnni nem akaró fájdalmától áthatott énekét, melynek bizonyosan rá magára vonatkozó sorai szerint (280. l.):

Örömök soholt nincs te jó szolgáidnak,
Kik szível szeretnek, gyakran fohászkodnak;
Egynéhán közülök tétova búdosnak
Ha megszabadulnál mégis sokan várnak!

Hiába várták, Szolimán sohasem bocsátotta el foglyát. A tétova bujdosó szolgák közül, ki egy ki más helyen vonta meg magát. Tinódi is, egyik ismerőjéhez, Verbőczi Imréhez, István fiához vonult, kiről (271. l.) írja, hogy Török Bálint «mintegy atyjafiát úgy szereti vala.» Szigetben gyakran találkozhattak, a dárdai táborba pedig együtt kisérték Török Bálintot. Mindketten pártfogójukat vesztették el a Konstantinápolyba hurczolt fogolyban, azért természetes ha közülök az erösebb oltalmába fogadta a gyengébbet s hálás ragaszkodásuk közös érzése közelebb hozta egymáshoz a két ismerőst. Tinódi 1543-ban Daruvárban írja, hogy Verbőczinek «vagyon jó akaratjában» (287. l.), melynek viszonzásaul ott énekelte meg annak 1542-ben a kozári mezőn nyert diadalát. Ha ehhez azt is figyelembe veszszük, hogy a kozári viadal 1542. márczius 25-én történt, Tinódi pedig a Prini, Majlát és Török B. fogságáról szóló éneket 1542. ápril 24-én Baranyában végezte be, hol Kozár is esik: nem lehetetlen, hogy már ekkor Verbőczivel együtt járt Baranyában.

Szolimán nagy hadjárata 1543-ra esik, a mikor ugyan

láthatólag kimélte Török B. útba eső birtokait,[1]) mindamellett biztosabb hely volt az úttól távolabb fekvő Daruvár, mint a már ellentállni nem bíró Baranya vagy Somogy valamely pontja. Szolimán a korán tavaszszal kezdett hadjáratot még ősz előtt bevégezte s visszatért birodalmába. Vérbőczi, tolnai várának, Döbrököznek védelmével volt elfoglalva, melyet Muhammed budai basa 1544. tavaszán Ozorával és Simontornyával együtt ostromolt és vett meg. Tinódi — ha előbb nem — ekkor hagyta el a mindinkább török uralom alá kerülő dunántúli alsó megyéket s ismét «búdosásra» adta fejét, — de nem czél nélkül. Arra tartott, merre a törökökkel vívott csaták zaja hangzott, hogy lantjával, énekével buzdítson s újabb énekekhez gyűjtsön adatokat.

Székes-Fehérvár és a tolnai várak török kézre jutván, a budai basának erről az oldalról semmitől sem kellett tartani. Hadait a fentebb eső vidékek és várak ellen fordíthatta s különösen esztergomi népével Bars és Hont vármegyét dúlatta. Tinódi is ezen a vidéken bujdosott s miután összeszedte az ezen a nyáron vívott lévai és szalkai ütközetek leírásához szükséges adatokat, télire Nagy-Szombatba vonult, hova 1543-ban az esztergomi káptalan is jónak látta a török elől menekülni. Itt készült el még karácsony előtt «Az szalkai mezőn való viadalról» szóló énekével, melyben Balassa Menyhárt, Nyári Ferencz és Zoltai Lőrincz vitézségét s török hadakon nyert diadalát magasztalja.

Az 1544-dik esztendővel a török mondhatni bevégezte Magyarország dunántúli s dunamelléki részeinek meghódítását. Az általában gyengének mondható ellenállásnak s terv nélkül való helyenkénti védelemnek utolsó jelenségei voltak ezek a csaták s a dolgok állásán mitsem változtattak. A költő — nagyobb események hijján — ezeket is megénekelte; de ezzel az esztendővel ezekből is kifogyott. Elkezdődtek a véget érni nem akaró békealkudozások, melyekkel a hadi múzsa keveset törődött. A végekbeli vitézi élet szünetelt, a vitézeken az unalom kedvetlensége vett erőt s buzditásukra a lantos legfeljebb régibb szerzeményeivel állhatott elő.

[1]) Istvánfi lib. XV.

A következő két évből Tinódinak csupán egy énekét ismerjük s annak tárgyát sem a hazai történetből választotta. Szolimán persa hadjáratát írja le egy «úrfiú» elbeszélése után 1546-ban, de ennek végén sem ád arról hírt, hogy abban az időben hol tartózkodott. A következő 1547-dik év ismét hallgatásban telt el tőle, valamint ez évi tartózkodási helye is ismeretlen.

Az kétségtelen, mert maga írja, hogy 1544 végén Nagy-Szombatban volt. Ugyanoda hívta egybe november 24-én Ferdinánd az országgyűlést 1545. február 2-ára. Tinódit főleg ez a körülmény vezette Nagy-Szombatba s fel sem tehető róla, hogy onnan az országgyűlés megnyílása s befejezése előtt, tél közepén, távozott volna. Különben is tudva volt, hogy ennek az országgyűlésnek épen a török ellen szervezendő hadviselés ügye lesz a fő tárgya; Tinódit pedig a személyes bátorság s vitézség tettein kívül — mint leirásaiból kitetszik — a hadi szervezet, rendtartás, ellátás, szóval mindaz teljes mértékben érdekelte, a mi a hadviselésre tartozott. Ezenkívül az összegyült rendek és azok kísérete közt hírneves vitézek, vezérek s hadi nép volt együtt, kiket a lantos részben ismerhetett, más részöket megismerni ohajtotta. Minden bizonynyal oly közönség, mely énekeit is örömest hallgatta s melytől viszont ő is újabb adatokat szerezhetett. «A szalkai mezőn való viadalt» ez az országgyűlési közönség hallhatta először Tinódi ajkáról és lantjáról.

A szükséges törvények s áldozatok meghozásában nem volt hiány az országgyülésen, de a wormsi birodalmi gyülés tárgyalásaiból nem a háború megkezdése, hanem az alkudozások folytatása következett, mely miatt a magyar harczi kedv kénytelen volt magát mérsékelni, a magyar földnek pedig türni kellett a török nyomást. 1545. november 10-én a tizennyolcz hónapra terjedő fegyverszünet is megköttetett a törökkel, s harcz helyett újabb országgyűlés nyílt meg Pozsonyban 1546. január 25-én. Február végével ez is eloszlott. Itthon semmi reménység sem biztatta a vitézeket,

hogy hadba szállhassanak, s midőn ez év nyarán kiütött a schmalkaldi háború, 1071 emberből álló huszárcsapat, idegen földön, nem magyar érdekért is kész volt vitézségét kitüntetni. A lantos ugyan nem követte őket idegen országra, ott aratott dicsőségöket azonban négy évvel később megénekelte. Elindulása előtt e «szép seregnek Nagy-Szombatnál lőn monstrája», — de az nem tünik ki az énekből, hogy Tinódi akkor is ott tartózkodott volna.

Mindamellett e három évi időköz alatt legbizonyosabban az országgyülések helyeit vehetjük Tinódi tartózkodási helyének. 1545. februárban Nagy-Szombat, 1546. január—februárban Pozsony; 1547. november 25-től kezdve megint Nagy-Szombat. Ez hosszabb idő, semhogy az 1544-dik év végén Nagy-Szombatban töltött napok erre a következtetésre elégségesek volnának: azonban Nádasdy Tamásnak 1559. május 31-én a kassai tanácshoz intézett levele egyenesen ily föltevésre útal. Nagy méltánylattal említi ebben Tinódi hüséges szolgálatait, melyeket ez a levélíró iránt élte végeig teljesített.[1]) Az a körülmény, hogy Nádasdy Tinódiról halála után is így emlékszik s ennek más nejévé lett özvegyét elébbeni férje érdemeiért így ajánlja a kassai tanácsnak — arra mutat, hogy az ország birája, később nádora, egy időben közelebbi érintkezésben volt az élete utolsó éveit Kassára vonulva töltött Tinódival.

Ennek «Perényi, Majlát és Török B. fogságáról» szóló éneke is szolgáltathatott erre okot. Az ének 1542-ben készült s Majlát, ki Nádasdy testvérének volt férje, még mindig együtt szenvedte a sztambuli fogságot Török Bálinttal, Tinódi elébbeni urával. Az a minden áradozástól ment, érzéssel teljes hang, melyért ezt az éneket a költő legsikerültebb darabjai

[1]) E levelet nem sikerült feltalálnom a m. t. akademia gyüjteményeiben, hol — Toldy hivatkozása szerint — léteznie kell. Toldy idézete így hangzik: «Dominationes Vestras rogamus diligentissime, velint tam nostri caussa, quam etiam intuitu fidelium servitiorum prioris domini et mariti sui, quae nobis ad ultimum vitae suae spiritum exhibuit et impendit, liberam exercendi quaestus facultatem permittere.

közé kell sorolnunk: maga is megnyerhette a sógora és testvére sorsa iránt igazán érdeklődő Nádasdy pártfogását. Egy-egy ily vonatkozású költemény abban az időben akkor is méltánylásra talált volna, ha a szerző nem az ország első lantosa és a családi összeköttetésnél fogva érdekelt Nádasdy a nemzeti irodalom nem legnagyobb pártolója lett volna. Ez okon is Nagy-Szombatot tekinthetjük azon helynek, hol a lantos «búdosása» véget ért, a hol ő Nádasdy udvarába jutott s követte új urát, hogy országos gondjai közt lantjával s énekeivel szerezzen neki olykor-olykor vidám perczeket. — Az emlitett országgyülések alatt ama városokban, egyébkor leginkább Sárváron s Bécsben teljesithette új ura körül el nem felejtett szolgálatait.

A megéneklésre méltó események szük voltán kívül ez az elfoglaltság is járult ahhoz, hogy ezekből az évekből csupán csak egy ének maradt ránk Tinódi szerzeményei közül, — a «Szulimán császár Kazul basával viadaljáról». Az «úrfiú» azonban, ki ennek tartalmát a lantos előtt «török császártul megjöttében nagy bizonynyal beszéllé egy kedvében», nem csupán ennek az éneknek megírására szolgáltatott alkalmat. Sajnos, hogy az az ezzel rokon tárgyú s ennél mindenesetre nagyobbszerű munka, melynek keletkezése 1546 és 1552 közé esik, még lappang, vagy épen elveszett. A «Szulimán császár stb.» czimű ének kezdetén ugyanis azt mondja Tinodi:

Sok királról, császárról emléköztem,
De terek nemzetről nem elmélködtem.

Ha e két sort összevetjük az 1552-ben készült Zsigmond Krónika következő (609. 610.) soraival:

Viadal ott (Nikápolynál) mint lőn bőven megirtam
A török császárok krónikájokban;

kétségtelen bizonyossággal tünik az ki, hogy e maga által említett művének megírása erre az időre és talán épen 1547-re esik, mely évről semmit sem ismerünk tőle. Nádasdynak mind hivatalos állásánál, mind sógora kiszabadítása ügyében tett lépéseinél fogva folytonos összeköttetésben kel-

let lenni a portával s udvara a legalkalmasabb hely volt arra nézve, hogy az ott megforduló ágensek révén úgy a folyó, törökországi eseményekről, mint a régebben történt dolgokról kellő értesülést szerezhessen a «Török császárok krónikáját» tervező lantos. — Ez az elveszett mű csak ezután kerülhet elő valahonnan, valamint az 1547-dik évről is csak későbbi kutatások útján remélhetünk Tinódira vonatkozó adatokat. Ilyeneket annyival is inkább kell óhajtanunk, mert vagy ennek vége felé vagy a következő évben merült fel azon eddig fel nem deríthető körülmény, mely Tinódit arra bírta, hogy Kassán telepedjék le.

1548-nak hihetően nyarán Nyír-Bátorban találjuk, hol — mint maga mondja — «nagy szoméhságában és ű vigságában» írta meg ama humorosan elmés tanulmánynak nevezhető énekét, melynek «Sokféle részögösről» címet adott. Akár Sárvár vidékéről, akár Kassáról jött Nyír-Bátorba — egy czél vezethette. A Fráter Györgygyel Ferdinánd részéről tervezett s 1549. szeptember 8-án e helyen meg is tartott értekezlet napja ugyanis, már 1548. julius 25-re ki volt tűzve. A hely nem volt megállapítva, de az e felett folyt levelezésből az látszik, hogy Nádasdy már ekkor is Bátort vagy Károlyt vélte e czélra legalkalmasabb helynek (392. l.). Ily összejövetelről Tinódi nem maradhatott el s bárhol értesült is róla, bizonyosan kellő időben megjelent. Ez úttal azonban korán, mert kívánsága csak esztendő múlva teljesült. Somlyai Báthori András nyírbátori udvarában mindemellett feltehető, hogy szívesen láttatott, bár — mint írja — «a vénszakállú hopmestörök, udvarbírák — mivel — bort nem adnak, vannak átkjában».

Ezek társaságában nem sokáig időzhetett, mert Egerben épen azokban a napokban oly dolog történt, mi rá nézve nyírbátori csalódásaért kárpótlásul kínálkozott. Julius—augusztusban ment végbe az egri vár átvétele Ferdinánd biztosai által (460. l.). Ezek közt volt Báthori András is, ki nemcsak otthon udvarában, hanem itt is örömmel hallgathatta a hozzá törekedett lantost. Az ekkor Egerben töltött napok emlékét örökítette meg «Varkucs Tamás idejébe lött

csaták Egörből» című énekében, melybe hét év története van befoglalva s az átadás megtörténtével végződik. Ezt még ugyanazon évben, 1548-ban fejezte be Kassán, hol «hideg télben fútt körmébe — házában». — Csak ekkor szerzett-e házat e városban, vagy elébb is megvolt az s családja az alatt is itt tartózkodott, míg ő szerte járt a hazában? — nem tudjuk: ettől kezdve azonban állandóan kassai lakosnak mondhatjuk. Ez az állandó lakás azonban csak úgy értendő, hogy ettől kezdve kevesebb időt töltött útazással, mert ezentúl szerzett művei közül csak azok nem készültek Kassán, melyeket erdélyi útjában írt. Ha időközönként ellátogatott is egyik-másik ismerőjéhez, mert maga mondja «Szitnya stb. várak megvevéséről» szintén ott írt énekének versfejeiben, hogy őt sok urak ismerik: kirándulásai mégis rövidebb időre terjedtek s úgy látszik, hogy otthon szeretett dolgozni, és talán arra is tartott valamit, hogy saját házában szerzette énekeit.

E megnyugtató érzés visszaemlékeztette ama boldog napokra, melyeket tíz évvel azelőtt Török Bálint házánál töltött. Ott szerzett énekére, a Judit asszon históriájára gondolhatott s ez a gondolat itt is bibliai tárgyra terelte figyelmét. 1549-ben a nagy héten (ápr. 14—20.) énekbe foglalta Dávid király históriáját s jól esett lelkének, hogy magát a versfejekben Török Bálint egykori lantosának nevezhette. Ő is épen oly büszkeséggel énekelt lantos őséről Dávidról, kit később «Kapitán György bajviadalában» is követendő példáúl állít a vitézek elé, — mint a milyen kedve telt három évtizeddel később Balassa Bálintnak abban, hogy hadi lobogójára Dávid király lantoló képét festette.

Ezen a nyáron végre ismét került lantjára való hazai esemény. Az 1548-dik évi 48. 49. t. czikk elrendelte a felvidéki rabló urak várainak elfoglalását s gróf Salm Miklós egymás után vette be Szitnyát, Lévát, Csábrágot és Murányt. Augusztus 11-én az utolsót is elfoglalta. Tinódi most is a mily gyorsan, oly hitelesen és részletesen értesült a történtekről s feltehetjük róla, hogy néhány nap múlva, mint egyébkor, úgy most is készen volt énekével. Gróf Mikola —

a mint az akkori szokáshoz képest ő is nevezi Salmot — azok közül való volt, kik ötet már ismerték. Esztendővel azelőtt Egerben is bizonyosan találkozott vele s tudta, hogy e várak bevétele után azonnal Nyír-Bátorba indúl a Martinuzzival tartandó értekezletre. Tinódi, a ki erre az alkalomra már a múlt évben is leútazott, annyival inkább oda tartott, mivel ott a győztes vezér legújabban nyert dicsőségét magasztalhatta. Azok a szavak, melyekkel Salmnak esztendő múlva bekövetkezett halálát az Erdéli história 280. s köv. soraiban említi — azt mutatják, hogy ez a «mindenféle mesternek bölcs tudományát szerető vitéz» a jó lantos művészetének is egyik pártolója volt s már Egerben vagy azelőtt is örömmel hallgatta e történeti énekek komoly szépségű, egyszerű dallamait.

Szitnya, Léva stb. megvételéről szóló énekének végén mondja Tinódi, hogy «kincses Kassa most vagyon jó őrzetben». E kifejezést azokkal hasonlíthatjuk össze, melyek az Erdéli história végén olvashatók, hol Czeczei Lénárt kassai kapitánról szólva, írja, hogy:

Jó híre nevéjért hozzá futnak vala
Sok szegín vitéz nép, hogy szolgálna nála.

És hogy midőn három év múlva Izabella, fiával együtt elhagyta Kassát, a megbetegült Czeczeit ugyan nem láthatta a királyné, «csak nagy szép seregét ő kivőle ott látta».

Azt írja még Czeczeiről, hogy:

«Nagy víg embör vala, minden szereti vala.»

Ebből a pár szóval megejtett jellemzésből az látszik ki, hogy Tinódinak a kassaiak közt Czeczei volt fő patrónusa. Nagy víg emberek abban az időben nem igen lehettek el lantosok, hegedűsök nélkül. Ha ehhez azt is meggondoljuk, a mit Tinódi még Czeczeiről mond, kogy kassai kapitánsága alatt «város kívöl tizenöt esztendég nem hált», — természetesnek fogjuk találni, hogy ott helyben semmi esetre sem tagadta meg magától azt a nemesebb szórakozást, a mit Tinódi lantja nyújthatott. Hogy Kassán ez időtájban víg

életnek kellett folyni, azt abból is gyaníthatjuk, mert Tinódinak ott szerzett énekei közül egy sem készült a farsang napjaiban, a mikor énekei előadásával lehetett elfoglalva; ellenben az 1549., 1550. és 1552. évek böjti napjairól külön egy-egy éneke maradt fenn. Mint láttuk, ekkor készült Dávid királya; 1550-ben szintén a nagy hétben énekelte meg «magyarok vitézségén örültében» a schmalkaldi háborúban (Károl császár hada Saxoniában) részt vett huszárok dicsőségét; 1552-ben pedig nagy böjt közepében, fél kedvében a Szegedi veszedelmet. — Az akkori szigorúbb vallásosság követeléséhez képest egészen csendes böjti napok alatt az ő lantja is elnémult s a szünetet újabb compositióra használta. — 1550-ből még két szerzeménye maradt fenn. Az egyik a Hadnagyoknak tanuságok, melyet a szolnoki várnak ezen év őszén történt felépítése alatt azon való örömében szerzett, hogy a török ellen ismét egész erővel fog a harcz megújulni. A másik egy kisebb epizód feldolgozása. — 1550. aug. 10-én ment ugyanis végbe Kapitán György bajviadala Hubiár agával a bujáki réten, minek lefolyását még abban az évben énekbe foglalta Sebestyén deák, noha bánkódék, hogy keves pénz volt ő tarsolyában, a mi nála később sem volt ritka eset. Ugyancsak ekkor említi vajudását azaz beteges nyavalygását is. Ez a két körülmény lehet annak oka, hogy a következő évről (1551.) egyetlen szerzeménye sem maradt. Vagy körútra indult, hogy anyagi helyzetén javítson, vagy egész esztendőn át betegséggel küzködött s nemcsak lantját, hanem tollát is kénytelen volt pihentetni. Ez utóbbi körülmény mellett bizonyít az, hogy még a Szegedi veszedelemről 1552-dik évi böjt közepén befejezett énekének végén is «fél kedvét» említi. Azonban így is kézbe vette pihenő tollát és lantját. Nem csupán énekszerző, hanem lelkiismeretes krónikás is volt, a ki a feljegyzésre méltó s énekbe foglalható eseményt sietett megörökíteni, úgy hogy két hét múlva már elkészült énekével. Épen ennyi idő alatt készült el szintazon évi augusztus 15-én, a július utolsó napján történt temesvári katasztrófa megéneklésével is — ugyancsak Kassán. Ott készült el szintén ez évben Zsigmond krónikájával is, melyet

Túróczi után — mint maga mondja — fordított. E nagyobb munkának azonban jó része előbbi időre tehető s lehet, hogy 1551. évi betegeskedése alatt szedte magyar versekbe.

Az 1552-ben egymásra halmozódó események még ily dolgozásbeli gyorsaságon is kifogtak. Ehhez járult, hogy Tinódinak egészsége ismét megromlott, s azt a munkát, a mit még abban az évben elkezdhetett, részint a következő 1553-dik, részint az 1554-dik évben végezte be. Az Eger vár viadaláról írt ének 586—589. sora azt sejteti, hogy Tinódi azonnal megjelent az ostromon átesett várban, mihelyt alóla a török sereg eltávozott. A késő őszi útazás erősen megviselhette a már nem fiatal lantosnak különben is gyenge egészségét s ez az oka, hogy midőn 1553-ban szerencsésen megírhatta mind a négy részből álló éneket, mind pedig annak Summáját: bár «Egör jó szerencséjén víg voltában, Vigan iszik szikszai jó borában», mégis be kell vallania, hogy «szörzé nagy betegös voltában, kéncsös Kassában». — Ott kezdte el még az Erdéli históriát is — az első rész versfejeinek tanúsága szerint, de azután csak Kolozsvártt fejezte be 1553-nak legvégén.

Akár az anyagot tekintsük, melyet feldolgozott, akár az elkészült munka mennyiségét, ha ehhez még beteges állapotát is hozzá veszszük: bizvást állithatjuk, hogy 1553-ban, mikor Crónicája kinyomatása vegett Kassáról Kolozsvárra útnak indult, nyár eleje lehetett. Útját Debreczennek vette, hol régi urának, az 1550-ben török fogságban elhalt Török Bálintnak fiát, Jánost «mint jó komját» kereste fel. Az ennél töltött idő alatt énekbe foglalta ennek 1550-ben Déva vára körül törökök ellen vivott diadalát s úgy folytatta útját Kolozsvár felé.

Vándor művész útazása még a mai időben sem mindig történik valamely előre megállapitott s változást nem szenvedhető terv szerint. Régebben még kevésbbé képzelhetjük, hogy máskép lett volna a dolog. Kedvező alkalom, barátság, biztató reménység s több más földiekkel játszó égi tünemény akkor is nagy kerülőket tétetett a múzsák felkentjeivel, s számtalanszor ismétlődött az az eset, mit egy XVI. századi

hegedűs, Moldovai Mihály deák, éneke végén annak szereztetéséről szólva, tréfásan igy említ:

Ez éneket Molduvában
Szerzék kéncses Kolozsvárban,
Simándon, Egren, Tokajban,
Vándor útczában, szállóban.

Debreczenből Tinódi sem a legrövidebb útat választotta Kolozsvárra, ő azonban azt szándékosan cselekedte. Kinyomatandó Crónikájának első és fő darabját, az Erdéli históriát, csak elkezdte Kassán s bevégzését készakarva hagyta arra az időre, mikor készülő éneke eseményeinek színhelyén át a könyv nyomtatásának helyére érkezik. Ezért ejtette útba Debreczent. Jó komja, Török János Debreczenen kívül bírta Dévát, Vajda-Hunyadot és bizvást számithatott arra, hogy ennek minden birtokán szívesen látott vendég lesz. Bihar, Békés, Arad megyén át vezetett oda az út Debreczenből; útba esett, hogy egyebet ne említsünk, Lippa, Solymos, Tót-Váradja, s ezt az útat jó debreczeni gazdája, a menynyire csak lehetett, bizonyosan könnyűvé tette rá nézve. Illye, Branyicska, Hunyad, Szászváros, Szász-Sebes, Alvincz, Gy.-Fehérvár, e főfő szereplő helyek, egyik a másikat érte az út további vonalán. Az adatok oly lelkiismeretes összegyűjtője, mint a milyennek Tinódit minden énekéből ismerjük, nem mulaszthatta el ezek bejárását, midőn arra épen ily nagy szüksége volt és oly jó szerét ejthette. Szélső pontjául e nagy körútnak Bonyhát jelölhetjük meg Küküllő megyében, hol Bethlen Farkas vendége volt. Crónicájának utolsó darabját, Az udvarbirákról és kulcsárokról — itten irta, de szerzésének idejét nem tette ki. Benne «kevés betegségéről» emlékezik (63. s.), a mi alatt úti fáradalmait érthette. Minden jót mondva a ház uráról s asszonnyáról, magas parttal üttetve a rest udvarbirákat, kik nem barátkoztak vele jó borokval, mihelyt kipehente magát, egyenesen Kolozsvárnak tartott. Ott az év végére (két karácson közt) befejezte az Erdéli históriát, a következő (1554.) év elején pedig Budai Ali basa históriáját, mely ennek 1552-dik évi hódításait

adja elő. Ezzel teljessé lett a Cronica, melynek első könyve összefüggő sorrendben írja le az 1540—1552. évek hadi eseményeit; 1554. márczius 14-én pedig elkészült az előszó és I. Ferdinánd királyhoz intézett ajánlás is.

A mint már eddig is láttuk, Tinódi nem minden munkáját vette fel a Cronicába. Ajánlása szerint is «az időnek nehézségejért ez keveset Kolozsváratt megnyomtatta». Arról már szóltunk, hogy a Zsigmond Krónika miért maradt ki; a Zsigmond fogságáról stb. szóló históriában is elég van olyan, a miért ugyanazon oknál fogva ennek is ki kellett maradni. A János király fiáról való ének a Cronica megjelenése után készült; a Jázon és Medea históriájának mellőzését pedig legbizonyosabban annak tulajdoníthatjuk, hogy mint merőben különböző tárgyú darab nem illett volna épen a többi közé s ezenfelül mint korai, alighanem legelső művét maga sem tartotta arra érdemesnek, hogy a többi közé sorozza. Kész művei kihagyását a Ferdinándhoz intézett ajánlás eléggé megmagyarázza.

A mi magát az ajánlás megtörténhetésének módját illeti, nincs róla tudomásunk; de nem lehet kétség az iránt, hogy ezt csak Ferdinánd előleges tudomásával tehette Tinódi. Néhány évvel azelőtt már volt erre egy eset a magyar irodalomban, midőn Sylvester az általa fordított s 1541-ben Új-Szigeten kinyomatott Újtestamentomot magyar nyelven Ferdinánd fiának ajánlotta. Eddig is az volt a közvélekedés, hogy Sylvester nem maga fejétől s csak amúgy gondolomra tette azt az ajánlást: ma hiteles adatunk rá magának Sylvesternek Sárvártt 1540. deczember 4-én Nádasdy Tamáshoz intézett eredeti levele, melyben kéri, hogy — mivel az Újtestamentom nyomtatása végéhez közeledik, tudassa vele, hogy kinek akarja ajánltatni.[1])

[1]) *Ex Sarwar Sabbato ante Nicolai Anno 1540.* — Nouum testamentum breui optatum sortietur finem; propterea d. V. M. gerat curam de priuilegio coram regia mte, ne laborem nostrum aly sufurentur, ut solent typographorum plerique. Cui praeterea d. V. M. velit dedicari, hac quoque de re statuat et nobis scribat, — maxime si diu eadem a nobis abfuturus est etc. *(Országos levéltár.)*

Az az összeköttetés, melyben Nádasdy Tinódival is volt, arra a gondolatra bír bennünket, hogy ennek ajánlását is az ő útasításának tulajdonítsuk. Az újszigeti nyomda korában hihetően a Cronica is ott látott volna világot, — annak elmúltával több mint valószínű, hogy Nádasdy költségén jelent meg s közbenjárásával ajánltatott Ferdinándnak. Tinódi gyakran emlegetett kevés pénzü tarsolya nem bírta volna meg a negyven 4r. ívből álló kötetnek kiállítását s az az 50 forint, a mit a király számára készült példány tiszteletdíjában kaphatott, csak részben fedezte volna költségeit.[1])

Az előszó és ajánlás keltétől egy álló esztendeig nem tudjuk merre járt Tinódi. Oda hagyta-e azonnal Erdélyt a a mint Cronicája kikerült Hoffgreff sajtója alól, vagy több kevesebb időt töltött még azután egyik-másik erdélyi úr udvarában? olyan kérdés, melyre nagyon hézagos adatain kból ma még nem felelhetünk meg. Esztendő múlva Egerben találjuk, hol — az egri vár 1555. évi számadásai szerint — egy hétig időzött.[2]) Ha még csak ekkor tért volna vissza Erdélyből, úgy igen sajnálhatjuk, hogy ottani hosszú mulatása körülményeiről semmi adat sem maradt fenn. Ez különben is az utolsó tudósítás, mi róla szól, mert ettől kezdve annál, hogy a János király fiáról szóló éneket Cronicája kinyomatása után irta és a Nádasdy Tamás levelében foglaltaknál többet semmit sem tudunk felőle. Jankovich azon állítására, mely szerint Szigetvárnak 1556-diki ostromát is énekbe foglalta volna, Toldy is keveset mer épiteni. Hihetőbb is hogy

[1]) 1554. Sebastiano Literato de Thynod, compositori hungaricarum cantionum, dati sunt ex consilio camerae posoniensis et voluntate Regie Mttis fl. 50. *(Kamarai jegyzőkönyvekből Podhradczky után Döbrentei RMNYEml. II. 395. l.)*

[2]) Sebastiano Thinody Cassovien. a 22 die marty usque 27 diem einsdem mensis cum servitore suo dati pintae 10. — faciunt cubulum 1. pintas 3. *(Exitus vinorum ad usum mensarum.)* — Sebastiano literato de Cassouia per dies septem istius mensis, particulatim ex commissione Domini prefecti data sunt ordei quartalia 2. mensurae 3. — mensurae 12 faciunt quartale unum. *(Diversis hospitibus mense martio.)* — Nemz. múzeum könyvtára.

Jankowich egy más költőnek, Tőke Ferencznek, alább (450. l.) idézett énekét gondolta Tinódiénak.

Ezzel a kétes értékű adattal együtt meg kell egy másikat is említenünk, melynek a múlt században könnyedén történt idézése, száz év múlva Tinódinak épen születése helyét változtatta meg s tette át egészen más vidékre. Szegedi János jogi író ugyanis Tinódiról emlékezvén írja, hogy nyelve dunántúli eredetre mutat, de azért nem tudni, hogy az ország mely részében született. Ő maga — úgymond — azt írja, hogy Abauj megyében Szikszón lett volna valami birtoka. [1] — Toldy azt jegyzi meg erre, hogy Tinódi eme helyére nem emlékszik. — Nem lehet különben, mint hogy Szegedi az Egervár viadaljáról való ének végére czéloz, hol a lantos azt írja magáról:

Egör jó szerencséjén víg voltában
Vígan iszik szikszai jó borában.

Ez igenis magyarázható oda, hogy Tinódi saját termésű szikszai borát is ihatta s az ezt termő szőlőt vagy maga szerezte, vagy ajándékon kapta például a Perényiektől, vagy neje hozománya lehetett: de arra bajosan, a mit Ponori Thewrewk József olvasott ki belőle, hogy Tinódi Szikszón 1505. október 2-án született. [2]

Házas életéről, Nádasdynak a kassai tanácshoz írt s már idézett leveléből van tudomásunk, mely szerint neje az ő halála után és pedig nem sok idő múlva Pozsgai György nevű szintén Kassán lakó nemes emberhez ment férjhez, ki ott valamiféle kereskedést folytatott. Ebben a kassai tanács által háborgattatván, Nádasdyhoz folyamodott, a ki azon hű szolgálatokért, melyeket Pozsgainé előbbeni férje ő mellette végső lehelletéig teljesített, levelet írt a tanácshoz s kérte, hogy engedjék neki életmódját szabadon folytatni.

[1]) Ex quibus tamen regni partibus ortum duxerit, non satis liquet. Narrat in Comitatu Abaujváriensi, ad Szikszóviam certas possessiones habuisse. *(Rubricae Juris Vng. Tyrnaviae, 1734. t. II. pag. 116.)*

[2]) Magyarok névnapjai.

Tinódiné nevét senki sem jegyezte, fel. Azt sem tudhatjuk első neje volt-e, vagy mint özvegy lépett vele házasságra Kassára telepedése idejekor? — Az utóbbi esetre lehetne abból következtetni, hogy férje halála után annak nevét oly rövid ideig viselte, csakhogy ez sem a főrangúaknál, sem a közép osztálynál nem volt ritkaság. Kivált vagyonos özvegy — ha akart — könnyen férjhez mehetett.

A magáról beszélni nem szerető lantos legfeljebb énekei versfejeiben és végső strófáiban említi meg magát, de családi körülményeit akkor sem. Egyetlenegyszer szól fiáról, Az udvarbírákról és kulcsárokról írt éneke végén, kit úgy látszik magával vitt Erdélybe, hol az később oly szerencsétlenül végezte életét. Volt e ennél több gyermeke? semmiből sem gyanithatjuk. Ennek azonban kora, Békes Gáspárnak felsőmagyarországi szereplésével csakugyan összeesik, a ki által 1574. május 8-án [1]) Antalfi Imrével együtt konstantinápolyi követségre választatott. Antalfi volt az állandó portai biztos, Tinódi Sándor — mint Bethlen Farkas írja — a titkos levélhordozó. Mint ilyet, Báthori István 1575. elején, midőn Békes hadi készületeiről értesült, fogságra vettette. Később augusztusban, Mehmed basa nagyvezír Antalfit is kiszolgáltatta Báthorinak, ki azután mindkettőt a dévai várba záratta, hol szeptemberben fejöket vétette.

A «könyvnyomtatásából» visszatért lantost egy heti egri időzése után többé sehol sem találjuk. Attól kezdve a nádor Nádasdy udvarában, vagy Kassán teljesítette-e ez iránt hű szolgálatát? épen oly későbbi felvilágosításra váró kérdés, mint halálának 1555 és 1559 közé eső napja. Ha szószerint kellene venni Nádasdy levelének ama kifejezését, hogy «vég lehelletéig»: olyasmit is gyanithatnánk, hogy szolgálata teljesítése közben érte a talán hirtelen halál, vagy hogy épen erőszakos megtámadásnak lett áldozata. Nem fiához hasonló küldetéseket, megbízásokat kellett-e neki végezni? ilyenekben a vándor lantos feltűnés nélkül járhatott volna el az

[1]) Szalay L. A magyar történelemhez. Pest, 1861. 151., 1⁵9., 246. lap.

ország határain belől. Nem ez-e annak oka, hogy Nádasdyhoz való viszonyáról ő maga sohasem szól? Nem egy ilyen útban történt-e halála? Ha Nádasdynak is csak lantosa volt, mi szükség lett volna arra, hogy róla soha se szóljon s épen oly örömmel ne vallja magát az országbíró és később nádor lantosának mint egykor Török Bálinténak? Kérdések, melyekre ezután folytatandó kutatások nyújthatnak igenlő vagy tagadó feleletet; nekünk azonban így is arra adnak okot, hogy egy futó pillantást vessünk Tinódinak politikai gondolkodására, a mint az énekeiből kivehető.

Oly válságos és mozgalmas másfél évtizedet, mint a milyenre épen esik Tinódi életének előttünk ismeretes szakasza, nemzeti történetünk újabb korában nem igen találunk. Kelet és nyugat, török és német hódító beáradása közt folytonosan elborittatás fenyegette a szigetekre szaggatott magyar földet. Nyugatról a törvényes jog szellője lengette befelé a keresztyénség jelével is büszkélkedő zászlót, míg keletről a gyámi kötelezettség ürügyével sietö félhold jött erőnek erejével. Egyiket mint másikat bizalmatlanság fogadta. Amahhoz, a gyengébbhez, csekély volt a hajlandóság, emettől, az erősebbtől, nagy volt a félelem. Ennek első, elriasztó gyámi tette csak keveseket indított az amahhoz való csatlakozásra s mindkét részen szánakozva tekintett a magyarság ama sajkára, melyen a korona volt a gyenge gyermekét ölében tartó özvegy királynéval. A sajka kormányát tartó barátot még ez is gyülölte. — Még az erősebbeket is hol ide hol oda vitte az ár. Ki valamelyik részre állva megkezdte a mentő munkát, kétes sikerű törekvése közben azt látta, hogy a túlsó oldalon még nagyobb veszély fenyegethet, ha ott nem segít dolgozni. Két rossz közül választani.... nehéz volt magyarnak lenni!

Szívből híve, senki sem volt a töröknek. A ki János királyé volt, annak halála után sem könnyen tudta magát arra határozni, hogy urának török gyámság alá jutott árva fiát — csupa török gyülöletből oda hagyja. Folyvást fogyó reménységgel várta a dolgok jobbra fordulását. — Kik Ferdinándhoz állottak, tisztában voltak az egygyel, hogy a töröktől nincs mit várni. Ezt súgta nekik keresztyén hitök, ezt a nemzeti érzelem. Innen a hosszan tartó ingadozás, párt-cserélés azoknál is, kiket nem saját érdekök vezetett egyik részről a másikra.

Tinódinál senki sem gyülölte erősebben a törököt. Urának, Török Bálintnak udvara sem volt annak soha barátja, ő maga pedig már 1542-ben, mindjárt Török B. elfogatása után hivatkozik azokra az elveszett énekeire, melyekben urának elfogatása előtt, annak házánál gyakran emlékezett a török álnok hitiről:

> Maga csak tőlem es sokszor hallottátok
> Sok fejedelmeket mind csaltak, — tudjátok. *(Prini P. stb. 11. s.)*

Uráról írja, hogy

> — igen hív vala az király fiának
> És ő véle öszve az szegén országnak;
> Rettenetös vala mind az németöt pártnak. *(Buda vesz. 18. s.)*

A török rabjává lett apának nagyobb fia János, Ferdinánd udvarába megy tanulni (177. l.); a török által megmérgezett, vagy halálig alázott Verbőczi fia, apja halála után szintén Ferdinánd pártjára állt. Tinódi 1543-ban már ennél volt Daruvárban s hozzá való szerelmében énekelte meg kozári viadalát. — Török János 1550-ben már

> Vala huszonegy esztendös korában,
> Álla János királné udvarában;

de királyné asszonynak megjelenté, hogy

> Az terekkel együtt hadban nem lenne,
> Sőt atyjáért holtig ellenök lenne.

Tinódi Daruvárról nem Gyula-Fehérvárra, hanem Nagy-Szombatba tartott — s 1544 végén már ott volt, hol néhány hét múlva a Ferdinánd által összehitt országgyülés tanácskozott. Ott szerzett énekének végső sora erre a helyzetre vonatkozik:

> Kinek ez nem tetszik, búskodjék magában.

Ez ellen semmi sem bizonyítja azt, hogy Tinódi a következő évek alatt János Zsigmond-párti lett volna, kinek ügyével együtt a haza sorsát is féltette — a török miatt. 1548-ban tanácsot ád nemzetének:

Az tanácsom, egy urat uraljatok.

Ugyanazon ének végén a végbeli hősöket arra inti, hogy

Terek és magyar pártot ne bántsatok
Mert Isten előtt ti nagy kárt vallotok.
Magyarok kik vannak terek kéz alatt,
Azok vannak nagy inség, rabság alatt;
Vajjon s ki kívánna lakni az alatt,
Vagy uralnia szancsákot és basát? *(Varkucs T.)*

Még világosabban kitűnik pártállása a Szitnya, Léva stb. váraknak megvevéséről 1549-ben szerzett énekből:

Adjatok azért Istennek nagy hálát,
Hogy adott tinektök kegyelmes királt!

Nem áll tehát az, hogy Tinódi csak 1552-ben Kassával együtt hódolt volna meg Ferdinándnak, midőn Izabella e várost fiával együtt elhagyta.[1])

Tinódi 1544 végétől kezdve Nádasdy embere volt. Legfőbb ohajtásának teljesülését, hogy Magyarországból a török kiűzessék nem Martinuzzi, hanem Nádasdy politikájától remélhette. Az Erdélybe költözött Izabella és fia iránt nem, csak a török ellen viseltetett ellenséges indulattal, ettől fél-

[1]) Erre a föltevésre a János király fiáról szóló ének adott okot Szabó Károlynak és Thaly Kálmánnak. *(Századok. 1871. 180—187. l.)* Igaz, hogy ennek harmadik része keményen leczkézteti a magyarokat, a miért az gyermöktül messze távoztak és mindönkor vendég királynak örültek: de az is tagadhatatlan, hogy az ott említett «derék krónika» alatt az 1553-ban szerzett Erdéli história értendő s így amannak ezután kellett készülni. Az a hivatkozás meg, mely az Erdéli história 76—80. sorában foglaltatik s János Zsigmondnak Szolimánhoz vitelére, Török Bálintnak elfogatására vonatkozik, nem János király fiáról, hanem a Buda veszéséről szóló énekre értendő. Ebben van az az esemény oly részletességgel leírva, a milyenre amabban hivatkozik.

tette a János Zsigmondra nézve egy időre elveszett Magyarországot. Hazájának felszabadítását tartotta első szükségnek s ezért oda csatlakozott, a hol erre irányzott törekvést látott. Ez irányban is lehettek aggodalmai, kifogásai, de azokat a fő czéllal s haza iránti kötelességgel szemben másodrendűnek ítélte. Örömmel uralt volna «magyar fejedelmet», de mivel ez nem lehetett, inkább «vendég királyt», mint «szancsákot és basát».

Tiz évi sikertelen küzdelem után, midőn addig titkon táplált reménységét csaknem teljesen megsemmisülni látta, keserűséggel tört ki belőle az elfojtott gondolat. Kifakadásában bizonyosan önmaga ellen szóló vád is foglaltatik, de azért még mindig ragaszkodik a remény utolsó szálához. Kárba veszett gyakori intéseinek sikere a nemzeti egység, lett volna az első lépés s akkor következhetett volna a régi nemzeti királyok idejebeli dicsőségnek megújulása: így, ha kérve-intő szavaihoz csatolt baljóslatú jövendölésének bekövetkezését nem látta is, inkább csak isten csudájaként várta azt, a mit nemzetével együtt ohajtott.

Ti Magyarok! jobb ha mind egygyé lésztök,
Mint eddég, egymást ne úgy szeressétök;
Úgy ad Isten jó szerencsét tinéktök,
És megszabadítja idegön néptől föl letök.

No ha ebben nem akartok elővenni,
Ennél inkább kezdötök fogyatkozni,
Két fél között mindenestől elveszti,
Mint az két szék között, puszta földön maradni.
(Szitnya, Léva stb.)

Ezt 1549-ben írta, de csaknem szóról szóra egyez azzal a mit 1542-ben mond:

Egymást szeressétök, jobb ti fejetöknek,
Úgy lészen romlása gonosz terök népnek. *(Prini P. stb.)*

Mikor ez intő szókat Izabella és János Zsigmond kibujdosása után a régi értelemben alig hangoztathatta volna, intés helyett feddésre keríti a sort, hogy tévedéseiért megdorgált nemzetét arra figyelmeztesse, a mit már csak istenének ingyen való kegyelmétől várhat:

Oh magyarok! már istennek ti könyörögjetök,
Az gyermököt fölnevelje, legyen előttetök,
Országtoknak épülését vele nyerhessétök.
(Az Jónos király fia stb.)

Tinódi vallásossága nem csupán a végső szükség idején nyilvánul. Áthatja az minden énekét, úgyhogy nem is említve Dávid és Judit Históriáját, még tréfás, humoros darabjai (Sokféle részögösről, Udvarbirákról) sincsenek a nélkül; a Hadnagyoknak tanuság pedig merő hymnusi részleteket foglal magába. Történeti énekeinek szintén egyik fő jellemvonása, hol már az Istenbe vetett határtalan bizodalom nemcsak oly igazán drámai jelenetek rajzolására segíti, mint például Eger vár viadalának 1020—1038. sora; hanem valódi epikai hangokat is zendít meg lantján, mint például ugyanazon ének 9—12. és 1584—1585. soraiban. Míg egyfelől a vallásos szertartások gyakorlását mint lényeges alkotó részt vegyíti sok helyen előadásába [1]: addig más részről azok elhanyagolását s általában a vallástalanságot a bekövetkezett bukás idején úgy tünteti fel, mint Isten büntetésének előidéző okát. [2] — Protestáns volta úgy ezen s egyéb helyek előadásából, például Károl császár hada 25—40. Zsigmond krónika 1153—1168. sorából, mint Török Bálint házával való összeköttetéséből bizonyos. De bármily buzgó protestáns is, felekezeti álláspontja jelzésére — az utóbb idézett helyet kivéve — sohasem használ oly kifejezéseket, melyek a magyar bibliai epikát mívelő protestáns kortársai némelyikénél a szemenszedett polemizáló éleskedések rovatába tartoznak. A Zsigmond krónikabeli hely Szkhárosi Horvát András, Panasza Krisztusnak című éneke 157—164. sorával vethető össze.

Judit és Dávid históriája mutatja, hogy Tinódi énekszerzésének tere határos azokéval. Közös sajátsága-e azokkal az is, hogy énekeihez maga szerezte a dallamokat? nem

[1] Eger vár viadala 356—360. — 1284—1288. s. — Kapitán Gy. bajviadala 73—76. s.

[2] Erdéli história 1561—1580. s. — Szegedi veszedelem 105—120. sor.

tudjuk, mivel azok közül egy sem mondja magáról, mint Tinódi nemcsak Ferdinándhoz írt ajánlásában, hanem Zsigmond krónikája végén is, hogy «nótáját is csak ő maga gondolá». Egyedül Sztárait tünteti fel a hagyomány olyannak, a kiről — Tinódi szavaival — feltehető, hogy «ritmus szerint magyar nyelvön énökbe szép nótákval énökleni tudott szörzeni.» Azonban nem lehetetlen, hogy az ének és melódiaszerzést Tinódi költő és lantos kortársainak nagyobb része együtt gyakorolta, mint maga Luther is, mert különben alig képzelhető, hogy XVI. századi históriás énekeink dallamainak szerzői ennyire ismeretlenek volnának előttünk.

Bibliai tárgyú két énekével tehát azon egyházi énekszerzők tisztes csoportjához kell soroznunk Tinódit, kik a reformáczió első évtizedeiben ezen az úton is igyekeztek a vallás és nemzetiség szorosabb egybeforrasztásán. Ezek majdnem kivétel nélkül hitfelekezetök egyházának szolgálatában állottak s mereven egyházi szempontból dolgozták fel a bibliai történet egyes részeit. Tinódi vallásossága, erkölcsi iránya semmivel sem marad azoké mögött, de mint hősénekes a maga szempontjából választotta ki épen e két részletet és saját czéljához képest vitézek, hadi nép buzdítására dolgozta fel. Míg azonban amazok legfeljebb ennyit tartottak megengedhetőnek s ezen határon túl — az egy Sylvester kivételével — inkább vagy kevésbbé ellene nyilatkoztak a nemzeti ének és dal-költés népköltészeti részének: addig Tinódi, ha nem szerzett is virág-énekeket, szerelmi dalokat s némi lenézéssel említi is a hegedűsöket, — krónikás álláspontjáról mégis lebocsátkozik ezek színvonalára a Sokféle részögösről és Udvarbírák, kulcsárokról írt énekeivel. Tagadhatatlan, hogy ezekben kora és közönsége ízléséhez alkalmazza magát, elfogadja a sokszorosan elitélt divatos genret s azt mívelve a népi humor szűretlenebb forrásából is merít: de azt is joggal lehet róla mondani, hogy a szemet szúró s ízlést sértő helyek rikító színezése helyett azok simítására, enyhítésére törekszik s maga személyének lealacsonyításától, histrioszerű magaviselettől mindig tartózkodik. Távol marad a köznép mulattatására nemcsak mindent elkövetni

hanem eltűrni is kész hegedűsök modorától; úgyhogy ha említett két énekét összehasonlítjuk például Moldvai Mihály deák és Márton hegedűs fenmaradt s csak mostanában előkerült egy egy énekével, azt fogjuk látni, hogy ezektől már azáltal is különböznek, hogy erkölcsi eszme képezi kiindulási pontjukat. Jóval alantabb jár e két énekénél a Zsigmond krónika végére valamely hegedűs énekéből beszőtt Tar Lőrincz-féle epizód, melynek bizonyára csak átvétele esik az ő rovására s ez is jójárást megbocsátható annak fejében, hogy egy oly eredeti ének emlékezetét tartotta fenn — ha fentartásra legkevésbbé méltó részében is, melynek tartalma épen úgy pokolbeli út leírásából áll, mint a klasszikai és középkori költészet el nem avuló alkotásaié.

A már említett két bibliai éneken, továbbá a Zsigmond krónikán s Józon és Medea históriáján kívül mindaz, mi tőle ránk maradt, egykorú események leírása. A Zsigmond krónika egyszerű fordítás, Józon és Medea még annyi sem. Egykorú eseményekből, s még hozzá oly melegében s hevenyében, nemcsak Tinódinak, hanem másnak sem sikerült volna époszt alkotni. Nem is törekedik ilyesmire, hanem mint maga mondja «készöríttetém én magamat ez szegín eszömmel egynehány istóriát megírnom, öszveszednöm és az községnek kiadnom, ki lenne az több krónikák között végemléközet». Maga által kiadott énekeinek címe is Cronica, melyet «szörzeni nem egyébért gondola, hanem hogy az hadakozó, bajvívó, várak-, várasok-rontó és várban szorult magyar vitézöknek lenne tanúság üdvességes, tisztösségös megmaradásokra, az pogán ellenségnek mi módon ellene állhassanak és hadakozjanak». Ha ezekhez hozzáadjuk némi büszkeséggel s teljes joggal mondott szavait, hogy «az mi keveset írtam, igazat írtam»: saját magától tudjuk meg, mit találhatunk énekeiben.

Költött dolgot vegyíteni a történeti való közé, — legcsekélyebb mértékben sem tartotta feladatával összeegyeztethetőnek. «Igazmondó jámbor vitézöktül, kik az dolgokban jelön voltanak, érteközött» — s úgy adta elő a mint azoktul hallotta, mert a tanúság czélján kívül is csak az volt meg-

győződése, hogy «vagy nyereség avagy veszteség, de róla megemlékezni gyönyörűség». Igazmondó voltát kezdettől fogva bizonyították történetíró kortársai, kik közül határozottan az ő adatait használták: Forgách Ferencz, Schesaeus Keresztély, Istvánfi és Zsámboki. Ez utóbbiról állítja Denis,[1]) hogy Ferdinánd parancsára fordította volna latinra Tinódi Eger vára viadalát. Az egykorúak ily hitelesítő elfogadásán kívül az időről időre ismeretessé lett oklevelek is hatással voltak arra, hogy újabbkori történetíróink szintén használandó forrásul tekintsék énekeit. Budai, Katona és Pray már ily összetett bizonyítók alapján tulajdonithattak adataiknak teljes megbízhatóságot oly esetekben is, midőn egyedül csak rá hivatkozhattak; valamint ilyeneknek találta azokat Szalay és Szilágyi kritikája is. A mi még Tinódi történeti adatainak hitelét emelhette, az, szerencsés véletlenképen legujabban, épen műveinek jelen kiadásával egy idejüleg történt meg. Károlyi Árpád ugyanis, «Fráter György levelezése s egyéb őt illető iratok a bécsi cs. és kir. államlevéltárból» czímmel, 1878-ban kezdette közzétenni azon nagybecsű oklevélgyűjteményt, mely különösen az Erdéli históriához adott jegyzeteinknek gazdag bányája.[2]) Tinódi egyes helyeinek e diplomácziai levelezéssel való összehasonlitása közben többször támad az a gyanú, hogy a lantos még általánosságban is aligha nevezte meg minden forrását, mivel oly dolgokról is alaposan szól, mikről az ő igazmondó jámbor vitézeitől nem értesülhetett. Ha összekötetéseit nézzük, azonnal Nádasdyra kell gondolnunk, s majdnem bizonyosnak tarthatjuk, hogy ennek engedelmével oly hivatalos iratokról is volt tudomása, melyekhez más hiába iparkodott volna hozzá jutni.

E történeti hűség egyébiránt nem csupán a hallottak és látottak egyszerű leírása. Vallásos és erkölcsi reflexióin kívül is erős meggyőződése mellett, éles figyelő tehetséget s

[1]) Wiens Buchdruckergeschicht. Wien, 1782. 562. l.
[2]) Történelmi tár 1878. 1879. 1880. 1881. folyama.

nem közönséges jártasságot mutat úgy a politikai viszonyok s személyek megítélésében, mint az akkori tábori élet, hadviselés és várvédelem rendszerében. Részletes és hü leírásaiból tökéletes képét állithatjuk magunk elé azon hadi eseményeknek, melyeket megörökített s egyszersmind arról is meggyőződünk, hogy bármily hasznavehető szóbeli értesítések mellett is szükséges volt a helyismeret és szakértelem ahhoz, hogy azokat igy tudja előadni. Politikai pártállását már ismerjük s láttuk, hogy azon felül tudott emelkedni. Innen van, hogy ítéleteiben többnyire meg van a kellő higgadtság. Nem pártol olyat, a mi egészen vagy részben menthetetlen, de kárhoztató ítélete kimondása közben sem tagadja meg azt, hogy ember és magyar. Szitnya, Léva stb. megvevéséről irt énekében is kemény ítéletet mond az országbeli rendetlen állapotokról, a főurak magaviseletéről s helyesli, hogy Ferdinánd, a hozott törvény alapján erőhatalommal rendet akar teremteni a rablásnak, dúlásnak kitett vidékeken: de azért még akkor is sajnálja a magyar vér hullását és az üldözőbe vett Balassa Menyhártról sem tartózkodik kimondani, hogy pedig «tudjátok, jól szolgált ő ez országnak!»

Ezen erős nemzeti érzésének, tántoríthatatlan ragaszkodásának mind ahhoz a mi magyar, nemcsak a tartalmat, hanem az alakot illetőleg is sokat köszönünk. Igaz, hogy kétségbe vonhatatlanul költői lelke nem teremtett költői becsű rendkivüli műveket s énekei távol vannak attól, hogy a tervet, egységes alkotást kereső olvasót kielégithessék. Praktikus hazafisága beéri egy pár gyakorlati eszmével, egyébre a vallás és erkölcs általános elveit alkalmazza. Esze, szive a haza fő bajával van elfoglalva, melynek orvoslását sürgetős szükségnek tartja. Erre eszközül, orvos szerül az összetartást, vitézséget s vallásosságot tekinti. Ez utóbbi olykor-olykor magasabb szárnyalásra készti, de féltett betegét egy pillanatra sem hagyja el. Folyvást hazafiúi fájdalommal viraszt mellette, és búsult gerjedezés helyett tettre buzdító felhivással, intéssel, sokszor békétlenkedő korholással fordul a szóra hallgatni nem akaró nemzedékhez. Veszteség

vagy gyász idején férfias fájdalommal tudja kifejezni bánatát, keserüségét, az elcsüggedést nem ismeri s a helyett, hogy éneke, lantjának búsbánatos akkordjai közt enyésznek el: tettre, hitre serkentő felhivással végződik mint például Losonczi és Temesvár elveszése után:

Hogy elvesztétök, ládd e mint romlátok!
Mégis jó hittel Istent imádjatok,
Mert ha nem segél, majd elfogyatkoztok.

Ellenben csaknem gyermeki örömmel üdvözli s magasztalja a kitüntetett vitézségnek legcsekélyebb sikerét is; ha pedig az oly nagy, mint például az egri hősöké, akkor a megénekeltekre Isten áldását kéri, mindenkit hálaadásra, kegyességre buzdit, míg végül «a jó szerencsén víg voltában» áldomás-poharat ürit, hogy «sok jó adassék kicsinnek és nagynak!»

A kompozicziójuk által senkit el nem ragadó müveknek ily egyszerű, természetes, némi részben sajátszerű tulajdonságaik nemcsak létezésöknél, hanem egykori hatásuknál fogva is figyelmet érdemelnek. Mai példák után indulva azt lehetne hinni, hogy ezt a hatást nem ezeknek a szövegeknek, hanem csak dallamaiknak kell tulajdonítani, a mint azt ma is számos gyarló szöveg zenéje mutatja; és ha akár arra a fogadtatásra gondolunk, melyben e régi darabok Mátray Gábor megfejtése szerint az ötvenes évekbeli pesti hangversenyeken részesültek, akár a Történelmi társulat 1880-dik évi márczius 4-én tartott ülésére, hol ezeket Bogisich Mihály az «ős magyar zenéről» előadott értekezése folyamán, Mátray G. megfejtésétől egészen eltérő felfogással, énekben és zongorán bemutatta: feltétlenül el kell ismernünk, hogy Tinódi dallamai ma is szívhez szólók s a hallgatókra nem csupán régiségöknél, hanem nemzeti stiljöknél s azon tőről metszett rokonságuknál fogva gyakorolták a legkellemesebben érintő hatást, melyben népdalaink színevirágával állanak. Ősrégi, egyszerű ritmusú szerzemények, melyeknek komoly hangmenete a honfoglaló nemzet dalaiban érkezett a Duna, Tisza vidékeire s szájról szájra adott

hagyományként él még ma is — az ezer éves itt-lakás örömeit mérsékelve, nyomorait aranyozva. — Azonban Tinódi hatását mégsem lehet csupán melódiáinak tulajdonítanunk, hanem annak, hogy ő, ki hű maradt a nemzeti dal és zene stílusához, az énekszerzésben is hagyományos nemzeti irányban haladt.

Minden nyom arra mutat, hogy őskori nemzeti epikánk, történeti énekeink krónikaszerű lánczolatából állott. Bevégzett egésznek csak egyes korszakokat vagy főbb eseményeket tárgyazó részeit lehetett tekinteni; s maga a nagy nemzeti épósz a nemzet folyton-folyó történetével együtt örök fejlődésben volt. Az idő nagy szövőszékéről véget nem érő végben tova nyúló vásznat, hézagot alig hagyva hímezte a nemzeti költészet. Mindenik kor ösztönszerűleg teljesítette a rá esett rész díszítését, mert minden kornak meg voltak krónikaszerző lantosai. Az ezek nyomán támadt első történetírók mit tettek? Kivagdalták, kiollózták ama vászon szépen hímzett alakjait, eseményeit, csatáit s más jeleneteit; legtöbb esetben tönkre tették az eredeti képek arányait, távolságokat szüntettek meg, nem egymás mellé valókat illesztettek össze, szétdarabolt egészekből felemás részleteket toldottak egygyé s a szövethez képest, melyből dolgoztak, valamennyien gyarló művet férczeltek össze. Anonymus és a többi mind ezt tette. Egyik-másik meg is vallja s latin köntösének béllésén ma is felismerhető az eredeti alakjában többé helyre nem állítható drága ereklye.

Ez a divat egyre tartott a XVI. század folytán is. XV. századi históriás énekeinknek egyetlen nagyobb töredéke, Szabács viadala is így került folt gyanánt «Az Landorfejérvára elveszésének stb.» czímű, későbbi történetről szóló, magyar nyelven írt krónikának szövegébe. Így szedték válogatták ki Tinódi énekeiből is Forgách, Istvánfi, Zsámboki a nekik valót, s mint ezekben, épen úgy Szabács viadalában is igen sok teljesen hiteles történeti adat maradt felhasználatlanul. Ez az egyforma történetirói eljárás nemcsak a maga természetéről, hanem arról is bizonyságot tesz, hogy a nemzet a maga történeti énekeitől, történeti hűséget, hitelességet

követelt s megkülönböztette őket azoktól az énekektől, melyeket a költői képzelet — bár történeti vonatkozással, mint például a Tar Lőrincz-féle éneket — de egészen szabadon alkotott. A XVI. századi történetírók bátran tehették azt Tinódi műveivel, a mit elődeik tettek az ő korukban vagy előttük élt lantosok énekeivel, mivel nála épen oly hiteles anyagot találtak felhalmozva, mint azok amazoknál.

Ha már Tinódi a történeti adatok igazságára épen oly súlyt fektetett mint lantos elődei, azok összegyűjtése végett oly «sokat fáradt, futosott, tudakozott, sokat is költött» csak azért, hogy munkája azokénál e tekintetben ne legyen alábbvaló, szóval a hagyományhoz e nehezebben követhető részében oly áldozattal is ragaszkodott: semmi ok sincs abbeli feltevésre, hogy a régibb divatú kül alakra, formai és nyelvbeli sajátságokra egyéni tehetsége arányában kevesebb gondot fordított volna. S valóban, az összehasonlításra főképen kínálkozó Szabács viadalának nem egy fordúlatát, kifejezését tüntetik fel jegyzeteink, melyek Tinódiéival egyeznek. Ennek nyelve lazább, leírásai szétfolyóbbak, rímei rosszabbak, egész előadása nem oly tömör, mint a XV. századbeli töredéké: de kétségtelen, hogy – ha kevésbbé ruganyos léptekkel is — azon az ösvényen igyekszik haladni. Elszámlált fogyatkozásaihoz, kivált kompozícióját illetőleg, még több is csatlakozhatik, ha valamikor több, előbbi időkből származó emlékkel leszünk szerencsések összevetni: ezek a hiányok azonban legnagyobb részt az ő költői tehetsége rovására esnek, a nélkül, hogy a költői tradiczió iránt megőrzött hűsége csorbát szenvedne.

Tinódi kortársainak, sőt utódainak is némelyike, kik inkább vagy kevésbbé még mindannyian követték a régiek által vert útat, sokszor szerencsésebbek egy s más ősi sajátság feltüntetésében; azonban az idő és a kornak erős hatást gyakorló eseményei egyre jobban gyengítették a régi minták példaadó erejét s az újabb nemzedéknek azokhoz való ragaszkodását, — míg végre Zrínyi alkotó lángesze teljesen megvált a hagyományos iránytól. A romanticismus befolyása

idézte elő a fejlődés ama nem egyenletes közű fokait, melyek legmagasabbikán a Zrinyiász áll, s ha ennek épen nem volt is oly gyors hatása epikánk új irányú fejlődésére, milyet természetesnek kellene mondanunk; utána a tradicziò feleleventésére öntudatosan tett kísérletet hiába keresünk.

Természetes, hogy a maga egész valóságában erre többé gondolni sem lehetett; azonban az is igaz, hogy epikánk annak az, idővel minden tekintetben megtörtént s mind nagyobb eltávolodásra vezetett szakításnak, ma is érzi sajnálni való következéseit. Irodalmunknak soha sem lett volna szabad múltjáról annyira megfeledkezni, mint ezt koronként tette. Hogy azért a multat ma is hogy lehet összekötni a jelennel, megmutatta Arany s legközelebb Gyulai a Szilágyi és Hajmási-féle história feldolgozásával; hogy erre szükség volt s folytonosan szükség van, költőnek, közönségnek egyaránt kell érteni is, érezni is.

Tinódi nyelve — mint már Szegedi megjegyezte, leginkább a dunántúli nyelvjárással egyez meg. Azt nem lehet mondani, hogy tökéletesen az volna, mert attól sokban eltér, sőt gyakran mintha szándékosan akarná mellőzni annak sajátságait. Alapja az, de a többi nyelvjárásból is sokat fogadott el. A vándor élet, melyet élt s az irodalmi nyelvvel való foglalkozás nagy hatással volt kiejtésére. E hatásnak lehet tulajdonítani azt az ingadozást, melylyel különösen a magánhangzókat írja, midőn például nemcsak *ül* és *öl*; *örül* és *eről*; *üt* és *öt*; *ti* és *tü*; hanem *ivölt, evölt, üvölt* és *övölt*; *kénes, kincs* és *küncs* is felváltva jön nála elé. Épen így a *szerencse* és *szerencsa*; *fi* és *fü*; *szegín* és *szegün*; *bír* és *bür, hír* és *hür*; *hív* és *hűr* stb. Leginkább a túl a dunai *ö* hangzót igyekszik a tiszántúli *e*-vel cserélni, például *török* helyett mindig *terek*-et ír; de azért sokszor megesik rajta, hogy nyelve vagy tolla mégis amahhoz tér vissza. Néha egy ugyanazon szóban is váltogatva használja e két hangzót, míg máskor egészen a hangvonzatra bízza magát. A *-val-vel* mindig hasonúlás nélkül járul szavaihoz, míg *semmivé* helyett *semmijé*-t ír, és a *bú, szív* stb. szó ragozásakor *buában, búára, szíből; szível* alakokat használ. Ígeragozás alkalmával a régi nyelvhez híven követi a némely dunán túli vidéken ma is hallható *bízjatok, hozjad, hordozja, üzjenek, támaszja, vonszja, hadakozjatok, bormegiszja, bornemiszja*-féle formákat, másfelől *monnak, memből, nemmén, dérre* (mondanak, mennyből, menvén, délre) szóalakok írásával a hanghasonúlás szokatlanabb példáit tűnteti fel. A codexek nyelvére emlékeztetnek: *alít, állapik, állaptat, épejt* (épít), *ötöz* (öntöz), *ígyér* (igér), *mevet* (nevet), *esztendë* (esztendő), *es, esmég, porongat* (pirongat), *anné, enné* (annyi, ennyi), *csöppné* (csöppnyi), *elvől* (túl), *maga* (jóllehet), *mire* (miért), *minem* stb. szók és alakok. Gyűjtő- és számnevek mellett az igét hol egyesben, hol többesben találjuk ahhoz képest, a mint a rím kívánja p. o. *Az erős végházak mind német kéznél volna* (36. l.). *De sok számtalan nép az vízbe burúlának* (68. l.). *Nagy erős viadalt mindkét fél tartának* (69. l.). *Négy vagy ötszázan Temesvár felé ment volt. — Az segéllő nép ott meghasonlának. — Zsoldot hirdetvén, szép falka nép gyüle* (81. l.). — Nem sűrün, de mégis többször alkalmaz példabeszédet, mint például az 50. 53. 136. 219. 222. 223. 280. lapon. — Általában nem lehet mondani, hogy akár a nyelvnek, akár a verselésnek különös mestere volna; de azt el kell ismerni, hogy egyes strófáiban, sőt néha több strófából álló szakaszokban is, nála szokatlan rövidséggel, mondhatni tömörséggel fejezi ki gondolatait. Helylyel-közzel balladai gyorsaságot is lehet előadásában találni. Nyelve a históriai anyag halmaza alatt sokszor szinte nyög és görnyedez s rendesen olyankor válik lendületesebbé, midőn a lajstromozni való adatok ritkulnak. Lírai részleteinek természetes hangja s jól eltalált kifejezései ma is meghatók; egészséges húmora pedig oly könnyen ölti magára a hozzá illő szavakat, hogy verselésbeli fogyatkozásai legnagyobb részét majdnem a sokat vagy legalább sietve dolgozásnak vagyunk hajlandók felróni.

Művei minden tekintetben méltók arra, hogy figyelemmel s szorgalommal olvassuk. Nyelvtörténeti s irodalmi érdeken kívül a tartalom is ezt érdemli, mert mint Toldy igazán

mondja «e munkák összeségében elszórva annyi czélzatosság nélküli vonás kora jelleméhez, annyi adat a honvédelem és vitézlő rend szelleme, a társadalmi viszonyok, erkölcsök és közérzés képéhez, hogy több senkinél, kik koruk történetét tűzetesen írták».

Budapest, 1881. február 28-án.

Sz. Á.

CRONICA

TINODI SEBESTYÉN

szörzése; Első részébe János király halálától fogva ez esztendeig Dunán innet Erdél országgal lött minden hadak, veszödelmek, revidedön szép nótákval énökbe vad-
nak. Más részébe külömb külömb id-
ökbe és ország-
gokba
lött dolgok, Istóriák vannak.

Colosvárba 1554 esztendőbe.

TINÓDI SEBESTYÉN

minden rendbéli túdós olvasó jámboroknak köszönetöt, és Istenben való imádságot!

Ez jelönvaló könyvecskét szörzeni nem egyébért gondolám, hanem hogy az hadakozó, bajvívó, várak-, városok-rontó és várban szorúlt magyar vitézöknek lenne tanúság, üdvességes, tisztösségös megmaradásokra, az pogán ellenségnek mimódon ellene állhassanak és hadakozjanak; mert mint illik lélök szerént az ördöggel, testtel és ez világgal korosként az jó körösztyénnek hadakozni: úgyan ez világ szerént es az pogán ellenséggel illik tusakodni, ellene állani, örök életöt nyerni. Lám az hadakozás, embör öldöklés régön kezdetött, még Ádám atyánk idejében; mikor az első két fia egyik az másikat, Kaim Ábelt megölte. Az ulta fogva meni szántalan sok csudák, hadak, öldöklésök löttenek? az krónikában bölcsek azt mind beírták. Én azt meggondolván, és látván ez szegín Magyarországban, mely csuda veszödelmes hadak kezdének lennie: ezöknek megírására, hogy ki lenne vég emléközet, senkit nem hallhaték. Mindezök meggondolván, és uraimnak barátimnak erre való intésöket gyakorta hallván: készöríttetém énmagamat ez szegín eszömmel ezöknek gondviselésére foglalnom, és ez egynéhány istóriát megírnom, öszveszednöm, és az községnek kiadnom, ki lenne az több krónikák között végemléközet, kinek munkájába sokat fáradtam futostam, tudakoztam, sokat es költöttem. Igazmondó jámbor vitézöktül, kik ez dolgokba jelön voltanak, érteköztem; sem adományért, sem barátságért, sem félelemért hamisat be nem írtam, — az mi keveset írtam, igazat írtam; ha vala-

hol penig vetök volna benne, azt ne én vétkömnek, hanem az kiktől érteköztem tulajdonítsátok; és kérlek titöket énneköm megbocsássatok. Ha penig azt értöm, hogy ez én munkám jónak és kellemetösnek tetszik tinektök, ezután es ajánlom énmagamat, míg az úristen éltet ez világba, az jövendő szerencsákat és hadakat, vitézségöket, jó akarattal, gondviseléssel, igazán jámborúl öszveszednöm, írnom és kiadnom igyeközöm; kiből az vitézök minden igyökbe körösztyén módra tudjanak üdvességökre bölcsen járni hadakozni. Továbbá üdvösségös egészségtöket kívánom. Erdélben Kolozsvárból, Böjtmás hónak XIIII. napján, Krisztus születése után 1554. esztendőben.

AZ HATALMAS

ÉS FELSÉGÖS FERDINANDUS-nak, Rómaságnak, Magyarországnak, Csehországnak etc. Királyának, énnékem kegyelmes és *kegyös uramnak holtomig való hív szolgálatomat.*

Felségös és kegyelmes uram! Nyilván vagyon az atya úristennek hatalmassága és jó volta, hogy az halandó emböröket életikre nem az ű érdömökből, hanem az ű irgalmasságos jó voltából külömb-külömb ajándokival szerette és meglátogatta. Engömet es az ű kegyelmességéből közzűlök ki nem hagyott, semmissé nem tött, kiért adok nagy hálát ű felségének, hogy engömet sok javával szeretött; az többi közt oly malaszttal, tudománynyal szeretött, hogy külemb-külömb fejedelmeknek császároknak, királyoknak, herczegöknek hadokat, vijadaljokat ritmus szerént magyar nyelvön énökbe szép nótákval énökleni tudom szörzeni. No azért felségös és kegyelmes uram! ezt gondolám magamba, hogy ez szegín Magyarországba az pogán terek császár miatt lött sok veszödelmekbe, és az felségöd vitézinek elesésökbe és vitézségökbe, nyereségökbe Cronikába beírnék, kivel felségödnek hív szolgálatomat jelönteném és kedvét lelném: mert jól tudom az bölcs fejedelmeknek erkölcsöket, hogy minden újságnak írását örömest látják és olvassák. Vagy nyereség avagy veszteség, de róla megemléközni gyönyörűség. Tanúbizonság erről az tengör vizébe Éneás társait mint biztatja volt, hogy az ott való nyomorúságok végre emléközetre öröm lészön. Azért ez fél országban az Dunán napkelet felől Magyarországba történt csudákat, hadakat, veszödelmöket, nyereségöket es valami részébe beírtam, az időnek nehézségéjért ez keveset Kolozsváratt megnyomtattam. Kit te Felségödnek idvességére, tisztösségére, minden jó szerencséjére ajánlottam, tulajdonítottam és ajándékoztam. Annak okájért könyörgés- és alázatosképen kéröm te felségödet, mint kegyelmes Uramat, Patronosomat és kegyös Királyomat, hogy ez én kis könvecskémet, ajándékomat kegyelmesön vegye te felséged és fogadja. Ha pedig ez én irásomba vagy tudatlanságomból, avagy másnak gonoszúl magyarázásából oly vétök volna, ki te felségödnek nem teszenék, azt az úristenért és az te kegyelmességödért énneköm szegín méltatlan szolgádnak megbocsássad, és ezt jó nevön fogadjad, kiben nincsen semmi kétségöm. Úristen lássa te felségödet ű szent ajándékával, szent malasztjával, egészségvel, minden pogán ellenségöd ellen bölcs értelömmel való jó szerencsével, kivel ez földön az te országidat bódogul bírhassad, alattad való népedet oltalmazhassad és megtarthassad Ámen. És ennen magamat minden engedelmességvel te Felségödnek mint kegyelmes uramnak alázatoson ajánlom.

Kolozsvárból, Böjtmás hónak XIIII. napján úr születése után 1554 esztendőben.

ELSŐ KÖNYVNEK TÁBLÁJA.

Erdéli historiának	1. része.	Sok csudák volta.	A1.
Erdéli historiának	2. része.	Az Küköllő mellett	C1.
Erdéli historiának	3. része.	Szulimán császár.	D3.
Erdéli histori:	4. része.	Lippának vívá:	E3.
Erdéli hist. 5. ré:	Barát hala:	Fráter György ha:	F4.
Szeged dolga.		Szertelen veszede:	G4.
Temesvár.		Sok csudák köz:	I2.
Budai Ali basa.		Halljátok már Ali	L3.
Ördög Mathias veszedel:		Már halljatok	M2.
Egör historiának	1. része.	Ti magyarok már	N2.
Egör historiának	2. része.	Immár leszen vár:	P1.
Egör historiának	3. része.	Mégis halljátok	R1.
Egör historiának	4. része.	Negyed és utolsó	S3.
Egri historiának summája.		Summáját írom	V3.
Terek János.		Ez elmúlt gonosz	Y3.

MÁSODIK KÖNYVNEK TÁBLÁJA.

Kurfirst fogása.	Saxonia vala ném:	a1.
Léva, Murán, Csábrák:	Leszön beszédöm:	c1.
Dávid, Góliát:	Siess keresztyén.	e1.
Judit asszon.	Sokat szólhatok az.	f4.
Hadnagyok tanúság.	Seregök közt.	h2.
Szulimán császárral via:	Sok királról	h4.
Sok részegesről.	Sok részögös hal:	k1.
Buda veszése	Siralom adaték	k4.
Prini Péter, Maylát István,	Terek Bálint fogsága. Sírva veszik el mast	l3.
Verbőczi Imre, Kaszon:	Ti szegín Magyar:	m2.
Szalkai mezőn:	Támaszta az isten:	n1.
Varkucs Tamás csat:	Sokat szóltam én.	o1.
Kapitán György bajvia:	Sok rendbéli nép:	p3.
Udvarbírák és kulcsá:	Szeretetből ajánt:	q2.

ERDÉLI HISTÓRIA.

ELSŐ RÉSZE.

János királ testamentoma, Szulimán császár indúlása,
Királ fiát meglátása, Kincses Budának elfoglalása.
Királné asszon búdosása. Fráter Györgynek csélcsapása,
Királ fiára támadása.

Sok csudák voltanak jó Magyarországba,
Ki nagy emléközet széles ez világba;
Tűz esztendő ulta ilyen nagy bolygásba
Nem voltak magyarok hasonló szerencsába.

Erre hallgassatok és tü meghalljátok,
Mert ez leszen néktek jeles krónikátok,
Kiről emléközik tü megmaradéktok,
Mert vagy mind elvesztek avagy jóra fordúltok.

Beszéllek Erdélben mast történt dolgokról,
János király fia kibúdosásáról,
És az Fráter Györgynek ő sok csudájáról,
Csudaképen történt nagy szernyű haláláról.

Az Ferdinánd királ igyeközéséről,
Pogán császár ellen töreködéséről,
Jó Magyarországnak megépőléséről;
Légyen Isten véle elkezdött nagy igyéről!

Sőt jó János királ hogy Erdélben vala,
Izabella asszon jó Budában vala,
Másfél ezör és negyvenben írnak vala,
Az királné asszony egy szép fiat szűlt vala.

Tudtára királnak lőn; öremben vala,
Nem sok idő múlván halálra szorúla:
Fráter Györgyöt, Petruitot ott előállatá,
Fiát, feleségét csak ő nékik ajánlá.

Imé történék halála Szászsebesben,
Székes Fejérvárban lőn eltemetésben;
Az királné asszon lőn keserűségben,
Fiával árvává marada özvegységben.

Az felséges király, Ferdinándus király
Felesége után lött törvénből király,
Anna asszon bátyja az jó Lajos király,
Ki Mohácson vesze ez országért az király.

Nagy sok esze, küncse költ már ez országra,
Az magyar nemzetnek megmaradására,
Ki Nőmetországnak lenne nyúgolmára,
Pogán töreköknek eltávoztatására.

Vendég országokból néki sok hada lőn,
Ki János királnak oly nagy búára lőn,
Először Tokajnál nagy futamása lőn,
Körösztesi mezőn gonosz szerencséje lőn.

Szertelen futása az színai mezőn,
Ferdinánd királnak kin nagy öröme lőn,
Mindezeknek oka az sok magyar úr lőn,
Mert köztök kétfelé pártolás, hasonlás lőn.

Lőn végre királnak oly nagy sok kárára,
Sok rendbéli hadának elromlására.
Magyar uraknak a sem lőn sok hasznára,
Mert pártolásonk lőn sokaknak halálára.

Jánosnak halálát Ferdinánd hogy hallá,
Kis fia anyjával Budában ben volna,
Hagyá szép táborát, hogy hamar indúlna,
Mind vízen és földen Buda alá szállana.

Táborát indítá, Budát megszállatá,
Lötteté, rontatá, igen ostromlatá,
Az királné asszont azzal háboritá.
Szulimán császárnak nagy sirtában irata.

Ezen pogán császár igen megbúsula,
Száz-ezer emberét Budára bocsátá,
Az nagy Memhet basát képében bocsátá,
János király fiát hogy megszabadítaná.

Rettenetős haddal Memhet el-felszálla,
Szent Gellérd hegyére az németöt szorúla,
Budáról sok magyar akkoron kiszálla,
Elvegy terekekvel együtt sokszor ostromlá.

Az császár is nem tűrheté, felsüete,
Az király fiához szerelmét jelönté,
Hogy népét az Dráván által költezteté,
Az budai hadat azzal megerőlteté.

Terekök, magyarok, ostromnak menének,
Nagy rettenetösön szent Gellérd hegyének:
Sokan az németök az hegyen veszének,
Kik szaladhatának, hamar felsietének.

Vigan terök császár Skanbriába juta,
János király fiát ott alá hozatá,
Hivségöt fogada, meg el-felbocsátá,
Jó Terek Bálintot csak magának marasztá.

Sokat ez dolgokról nem illik szóllanom,
Mert tőlem már sokat hallottak jól tudom,
Erdéli gondomat ezzel sem múlatom,
Csak ennek sommáját én tünektek mast mondom.

Dunát, Pestet, Budát császár elfoglalá,
Az királné asszont békővel bocsátá,
Öt elkésérteté, Lippába szállalá,
Az Tiszán túl ez országot néki ajánlá.

Erdélbe bészálla Gyula Fejérvárba,
Kis fiával lakék nagy fohászkodásba',
Fráter György marada az kincstartóságba',
Három pispekségbe', erdéli vajdaságba'.

Temesvárba jó Petruitt Péter szálla,
Nagy hűven szolgála ő az ispánságba',
Birodalma vala Lippába', Solymosba',
Jó Karansebesbe' bűr vala, jó Lugasba'.

Igen nagy gondjok lőn ott ez két tútornak,
Mint kedvét lelhetnék az terek császárnak,
Szóval, ajándékval, béköknek, basáknak
Sokat ígyérének, adának az császárnak.

No már, hallgassátok az derék krónikát,
Az két tútornak köztök nem alkhatását,
Barát kincstartónak szertelen csudáját,
Királné asszonnak fiával búdosását.

Oh mely szegín régen az Fráter György vala,
Vezeték neve Vitissenovit vala,
Skardonához közel néki háza vala,
Az Horvátországban Karkas-vízparton vala.

De mikor klastromba remöték közt vala,
Ott es bűr jó borral, mert kulcsárok vala,
Ő minden dolgában gyors és okos vala,
Az ő szolgálatja mindennek kedves vala.

Lőn hírével dolga jó János királnak,
Tanácsát fogadá agg fráter Jánosnak,
Klastromból hívatá, szólla az barátnak,
Hogy immár szolgálna ő király magának.

Vévé feljebb feljeb szép jeles tisztekre,
Udvarbíróságra, onnat pispekségre,
Onnat kincstartóság gondviselésére,
Ő dolga mindenben lőn királnak kedvére.

Testamentomban hagyá mint Gubernátort,
Oltalmazná fiát, véle ez országot:
Halálakor király hagyá ez barátot
Éltetné anyjával fiát kis herczeg Jánost.

Jó Petruitt Pétert mellé hatta vala,
Ki János királnak atyjafia vala,
Kit nagy szegűnségből ő felemelt vala
Fiát, feleségét es reá bízta vala.

Nagy hűvségét jó Petruit megmutatta,
Csélcsapását néki lám senki nem látta;
Sőt az király fiát mindenbe táplálta,
Kinek lába nyomát nagy hűvséggel nyomódta.

Jó hüt alatt mast es értöm, hogy azt mondja,
Hogy halálig ura gyermekét sem hagyja,
Gyűjtötte szép küncsöt szükségére adja,
Dolgát az ki hallja, dícséri, jóvá hagyja.

Sőt ő Temesvárba kezdé azt gondolni,
Ha az Fráter Györgygyel kezdenek meghalni,
Az király kincsében zsákmánt kezdnek tenni,
Az királyfü kezd nagy szegűnségbe maradni.

Tőn ily izenetöt Barát kincstartónak:
»Ez nehéz ne legyen te uraságodnak,
Tudod hűvek vagyunk az király fiának,
Véle egyetömbe az ő asszon-anyjának.

Azt tudod, mel nagy küncset néki gyüjtettünk,
Szép erős várakba kiket helyheztettünk,
Ország-akaratból kiadjunk, engedjünk,
Egy királi házba mindent béhelyheztessünk.

Csak három főszemélt országul válaszszunk,
Három nemzet úrnak nagy hütet feladjunk,
Azokra az küncsöt ilyen módon bűzzuk,
Míg emberkort ér az királfü, addég adjuk.

Azt igen jól tudod, ha kezdünk meghalni,
Feleségünk, gyermekünk nem kezd maradni.
Tiszttartók, fajosok, visszát kezdnek vonni,
Az királ fiának kezdnek nagy gondot adni.»

Söt hogy ezt meghallá Fráter György, haragvék,
Ehhöz ő nem álla, mert neki nem tetszék,
Szóla, hogy halálig töle ki nem vennék,
Holta után tiszttartói mind megengednék.

Sür vala gyakorta az királné asszon,
Semmi birodalma néki ez országon,
Az Fráter György tartja fiával abrakon,
Kedve szerént nincsen, gyakran bánkódik azon.

Óhítva telelni méne fel Gyaluba,
Irnak vala ezör ötszáz negyven nyolczba,
Betegségében készül vala bánatba,
Akar el-kimenni onnat Lengyelországba.

Vévé ezt eszébe barát, Petriutytyal,
Mindent igérének ő nagy szép szavokval,
Asszont megmaraszták nagy fogadásokval,
Fejérvárrá hozá Fráter György nagy szép szóval.

Immár ez két tútor ellenködik vala,
Kiből végre az ország jót nem vár vala,
Lengyel királné asszon ezt hogy meghallá,
Mondhatatlan azon igen megbúsult vala.

Erdélbe bocsátá hamar két szolgáját,
Pozneszti pispöket, és egy náderspányát,
Egyben békéltetnék, hoznák az két urat,
Hogy hüven szolgálnák leányát, unokáját.

Csakhamar urakat össvebékélteték,
Egymás akarattal ott ők ezt rendelék,
Négy úrnak mindenkor egyik ottben laknék,
Királné asszonnak szolgálna, ott forgódnék.

Ott avagy Fráter György vagy Petruitt Péter,
Vagy Patócsi Ferencz, vagy Losonczi Antal,
Mindenkor forgódnék királ tanácsival,
Váraddá indúla barát lengyel urakval.

Maradának hárman, szolgálák ő felségét,
Mikor látták volna az ö nagy szükségét,
És az Fráter Györgynek ő nagy fesvénségét,
Fogadással kérék az asszont ő felségét.

Petruit szóllala: «kérjük felségödet,
Mü igen jól látjuk te nagy szükségödet,
Lippán megszörözjük bévön életödet,
Jöj el, ott eltartjuk asztalodat, népedet!»

Izabella asszon ezt jó néven vevé,
Hüvségöket szép beszéddel megköszöné,
Ezt mind az országnak hamar hürré tevé:
Hogy éhel meghalna, kezzöllük el-kimenne.

Lön elindúlatba, Dévára beszálla,
Varaddá Fráter György ezt hamar meghallá,
Hüv szolgái által kéré és unszonlá,
Erdélből ki ne menne, mert végre megbánná!

Lám ő akaratját asszon változtatá,
Déva várába ő küncsét felhordatá,
Ezt hallván Patócsi, Losonczi, búsula,
Okot lelvén, mind az két úr haza indúla.

Az királné asszon Dévaról indúla,
Petruitval hogy Szöbömbe beszállana,
Fráter György Váraddá azt ne hogy meghallá,
Szöbönnek izene: asszont be ne bocsátnák!

Vajh! te ravasz világ, mely hütetlen te vagy,
Szóhoz, ajándékhoz, mely igen hajló vagy,
Világ(i) gazdagságban telhetetlen vagy,
Kiért keresztyén népnek te útálatos vagy.

Inkább engedének az barát szavának,
Hogy nem az asszonnak, és királ fiának,
Maga megesküdtek az királ fiának,
Őket nem bocsáták Szöbembe a szász urak.

Tön sürva könyörgést asszon az istennek:
«Áldott igaz Isten! ki látod szüveknek
Minden álnokságát hitlen embereknek,
Hagyom csak te reád, hogy megitiltessenek!»

Sirva Izabella Fejérvárba szálla,
Éjjel nappal ohűt, sür, kesereg vala,
Jó Petruitt Péter tisztiben indúla,
Ez meglött dolgokon oly igen megbúsúla.

Elgondolá Fráter György császár mivoltát,
Az ő ravaszságát, álnok hazugságát,
Mint királ fiának ajánlá ö magát,
E szűn alatt magának kévánja országát.

Róla oly nagy gondja, mint ő kihozhatná,
Hogy az pogán kéztől megoltalmazhatná:
Atyjától maradtba épen iktathatná,
Csak körösztyén kézben — bár szegűnben tarthatná.

Ezt eszébe vevé, már nem fog csaszárnál,
Sok ravaszságával, és sok cselcsapásval,
Megnyeré az császárt szép ajándokával,
Meg annyéra csalta édes ravaszságával.

Nám mely csudálatos vala bölcsesége!
Ő minden dolgában nagy esze, elméje,
Ha akarta, császár, királ szemét békötte,
Az mint ő szerette, mindkettőt úgy viselte.

Igen nagyot használt bizon ez országnak,
Benne való népnek megmaradásának,
Majd megérthetitök, ha volt ez országnak,
Az ő csélcsapása hasznára magyaroknak.

Sokat gondolkodék Fráter György eszébe,
Ura gyermökét ne ejtse terek kézbe?
Ez ország maradhatna keresztyén kézbe,
Németöt császártul, királtul érteni kezdé.

Sőt már ő közettek vala elvégezve,
Királ kevetével, hogy ő szembe lenne,
Kisasszon napján az Nűr Bátorba lenne,
Királ fia felöl, Erdélről jót végezne.

Imé, ez idő közt, császár az uraktul,
Becsét, Becskereket kéreti baráttul,
Gondba esének urak ez hűrhallástúl,
Inkább megfélemlék Fráter György az császártúl.

Mü választja legyen tölök az császárnak,
Simándot választák, hogy arról szólnának,
Királ kevetéről és ott szólanának,
Hogy ha szükség volna, követségöt meghallanák.

Ott ez négy úr Simándon szömbe levének,
Az terek császárnak bölcsen megfelelének,
Bátori gyűlésbe es mind ott lennének,
Petruit, Patócsi, Losonczi begyűlnének.

De királné asszon hallá ezt, megérté,
Az németöt kevetvel barát szömbe lenne,
Búdosóban királ fiával ejtené,
Országát ő tőle elidegönítené.

Ott Fráter György Erdélyből hozzá hivatá,
És Magyarországból urakat hivatá;
Váradból nagy szép sereggel elindúla,
Két ezeren, nagy pompával Bátorban szálla.

Módja mint felségnek ő dolgában vala,
Az klastromba szálla, kernyűl fogták vala,
Puskások, lovagok, igen őrzik vala,
Alföldi urak csak követöt bocsáttak vala.

Jó Gróf Miklós vala ott követségben,
Jámbor tanács vala király hűvségében,
Magyarokhoz vala oly nagy szeretetben,
Halálát ohűtja ez versszörző éltében.

Nagy sok magyar szánja ez vitéz halálát,
Mert szereti vala magyar vitéz voltát,
Mindenféle mesternek bölcs tudományát,
Az felséges király es ohítja megholtát.

Ott király képében fogadá barátnak:
Ha Magyarországot bocsátja királnak,
Atyja jószágát János király fiának,
Épen megbocsátná, megadná szép Jánosnak.

De Erdélségben és vajdaságban hagyja,
Királné asszonnak jegyruháját megadja,
Barátnak váradi pispökséget adja,
Esztergami érsökséget es vele adja.

Ottan az Fráter György ez hitnek megálla,
Ő es Gróf Miklósnak hitöt adott vala,
Bátorból kijeve, ő Erdélbe szálla,
Királné asszonnak, mit szerete, azt szóllá.

Mikor íránk ezör ötszáz és ötvenbe,
Gyűlést hirdetének kis karácson innepébe,
Királné asszont indíták nagy hidegbe,
Jó Kolozsvár felé az Marosnak mentébe.

Im az barát vűvé asszont Beszterczébe,
Sokan csonkúlának, halának nagy dérbe,
Onnat Kolozsvárba harmad nap vivé be,
Nem gyűlésbe, hanem Kolátovitt menyekzőjébe.

Nagy pompával menyekző lőn monostorban,
Másodnap királné assszon Kolozsvárban,
Mineróna asszont elházasításban,
Zborniczki Miklósnak adá törvén házasságban.

Ott szép ajándékot az ország mutata,
Szegűn köznemes nép kivált igen báná,
Mert soknak költsége már elfogyott vala,
Gyűlést nem várhatják, sok haza is ment vala.

Fráter György az gyűlésben csak azt végezé,
Az asszon két hűv szolgáját elvesztené,
Horvát Mihált, Csáki Mihált megöletné,
De bűnöket az asszon ő magára vévé.

Egy füllér héával forintot szerzének,
Hogy terek császárnak adót szerzenének,
Mert mindenkor törvénye erdélieknek,
Forintot héjával az adóban szednének.

Reggel asszon indúla jó Fejérvárba,
Csendeszbe marada, búvába, sírtába.
Petruit megérte mindent Temesvárba,
Asszonnak megírá, császárnak Drenápolyba.

Derék szerént királné asszon megtudá,
Erdéli uraknak mind tudtokra adá,
Kéré öket, hogy gondolnának jól arra,
Hogy ne esnének fejenként császárnak rabbá.

Igen gondolkodnak urak, rettenének,
Sokan az asszonnak ott fogadást tőnek,
Hogy minden szerencsét véle késértenek:
Ebben Fráter Györgynek csakhamar hűrt tevének.

No hamar Alvinczbe Fráter György beszálla,
Tütkon Szász Seböst ő magának foglalá,
Királné asszon ellen sokat gondola,
Mint Erdélyből fiával kiigazíthatná.

Az franczai király gazdag király vala,
Károl császár, Ferdinándus udvarába
Koronként követe az királnak vala;
Fráter György dolgát követök értötték vala

No, hamar megírák franczai királnak,
Király esmég írá az terek császárnak:
«Barát hütöt adott Bátorba egy groffnak,
Magát kötelezte az Ferdinánd királnak.

De hogy jobban felségöd ez dolgot tudja,
Bizon felségödet barát elárulta,
Ő ura gyermekét anyjával eladta,
Jó Magyarországot némötnek ajánlotta.

Oly igen készülnek némötök, magyarval,
Rád akarnak jöni az ő nagy hadokval!»
Császár hallá feje hajtogatásával,
Csak elámélkodék sok gondolkodásával.

Az volt végezése söt régen császárnak,
Hogy egy kis lejányát franczai királnak,
Feleségől adja János király fiának,
És megkoronázja szép várában Budának.

Uraságába hagyja küncsös Budának,
Jó Magyarországnak, és Erdélországnak,
És az Tótországnak, az Horvátországnak,
Végre Bécsországnak, az fölső Csehországnak.

Terek császár íra az magyar uraknak,
Külön-külön az kerűtett városoknak,
Mind az vármegyéknek, külön az szászoknak,
Az ő levelében ezt írá mind azoknak:

«Csuda jól tudjátok, kik voltatok hívem,
Mikor küncses Budát én kezemhöz vevém,
Király fiát, anyjával én eleresztém,
Sátoromban Fráter Györgyöt én megeskötém.

Reá felele ott, énnékem hűv lészen,
Ura gyermekének hűv szolgája lészen,
Szegénségből király uraságra vévén,
Szerzetös voltát, vénségét gondolván, nézvén.

Azért bizám reá János király fiát,
Asszon anyját, véle az önnen országát,
Véletök, tudjátok, János király fiát,
Békével tartottam, oltalmaztam országát.

Olyha adót is csak tűz ezer forintot vöttem,
Hogy hűveim vattok, azt es azért vöttem;
Maga az országnak hasznát mind értöttem,
Az barát elárúlt engem, jól megértöttem.

Nám fejemet együtt urának fiával,
Elárúlt asszonyával, Magyarországval;
Azért hagyom néktek nagy parancsolatval,
Ellene támadván barátnak hamarságval, —

Azért kergessétök, és őt megfogjátok,
Vagy fejét, vagy magát tü kézbe hozjátok,
Mert ha visszahallván, tü rá nem gondoltok,
Szénnel-vassal tölem bizon tü megrontattok!

Terek császár ebben sokat nem múlata,
Mamhut csauszt hamar ott előhívatá,
Minden leveleüt kezében adatá,
Mint benne eljárjon, haraggal megtanitá.

Oly hertelen csausz Temesvárba méne,
Petruitt Péternek mindent megbeszélle,
Császár parancsolatjának hogy engedne,
Az király fiára ő nagy gondot viselne.

Ottan jó Petruit szép haddal készőle,
Csauszt ott meghagyá, Erdélbe siete,
Királné asszonnak ezt mind megjelönté,
Asszon Mamhut csauszt hamar hozzá viteté

Róla gondola Fráter György ezt hogy hallá,
Sebösben hozzája urakat hívatá,
Főfő szolgáit es ott hozzá hűvatá,
Főfő emberekkel ő dolgairól szólla.

Ez Mamhut ott szólla királné asszonnak,
Nagy kegyelmességét mondá az császárnak,
És minden oltalmát, mint jó lejányának,
Az király fiának, mint tulajdon fiának.

Gyűlést hogy tétetne erdéli uraknak,
Hallanák meg parancsolatját császárnak;
Asszon elírata minden szék-aljának,
Kik akkort mindnyájan Szászsebösben valának.

Ira Magyarországba az két hűvének,
Losonczi Antalnak, Patócsi Ferencznek,
Az Tisza kebelben, mind az vármegyéknek,
Kik az Fejérvárba hamar mind el begyőlének.

Hamar leveleket csausz mind elosztá,
Főfő uraknak, vármegyéknek megadá,
Szavát az császárnak csausz ott így mondá,
Az Fráter György mellől hogy minden elállana.

Ura gyermekét mert elárulta volna,
Minden őt kergetné, és ki megfoghatná,
Az királné asszon kezében iktatná,
Azzal az császárnak nagy hívségöt mutatna.

Nám, ha elhallgatnák, ők megbüntetnének,
Vassal, tűzzel házokban emésztetnének.
Barát hallá: Nem alítá ezt semminek,
Sebösből béméne városába Megyesnek.

Gyülést ott tétete, keveteket választa,
Ország embörüvel, két szolgáját adá,
Dráva Jánost, Bornemissza Gergelt bocsátá,
Nagy szép követséggel az császárhoz bocsátá.

Am hamar hívatá Petruit ráczokat,
Sebösből, Lugasból vitéz oláhokat,
Losonczi, Patócsi és jó szolgáikat,
Fejérvár alatt megszállaták ő hadokat.

Rettene meg szűvök kövély lengyelöknek,
Kiknek csak bujaság és táncz kell kedvöknek,
Esznek, isznak, leányok keről csellegnek,
Királné asszonnak könyergeni kezdenek:

«Igen jók nem vagyunk mü táborban lakni,
Kérjük felségödet, ne akarj kiküldeni
Minket az táborba, ottkin nyomorogni,
Jobbak vagyunk ittben felségednek szolgálni.

Ezen az jó asszon ott igen mosolga,
Gyenge lengyelöknek ő ott békét hagya.
Jó Petruit Péter Alvincz alá szálla,
Ő viadal nekül ott hamar belő szálla.

Derék szép seregét ott két felé osztá,
Cserepuit Miklóst hamar elválasztá,
Brancsika alá, Csanád alá bocsátá,
Egy falka népével Fejérvár mellé szálla.

Oly hamar megtudá barát az Megyesbe,
Hamar hozzá gyűjte főfő székölyökbe,
Kéré, hogy mellette lennének igyébe,
Titkon forintokat ád vala tenerökbe.

No, feltámadának, mind mellé állának,
Fráter Györgygyel Vásárhelre bészállanak,
Ott az kalastromba ők bészorúlának,
Hűv szolgáiban asszonnak megfogdosának.

Az Marton füaknak ott magvát szakasztá,
Az Marton Andrásnak nyakát elvágatá,
Bálintot öcscsével Görgénben levágatá,
Királné asszonhoz bosszútételt mutata.

Vala az Fráter György oly igen nagy hadval,
Kis Kökellő mellett indúla hadával,
Az szegén nép közett dúlással, fosztásval,
Az megnyomorúltak élnek nagy jajgatásval.

Imé, ez üdő közt táborát indítá,
Az jó Varkucs Tamás Várad felől juta,
Csanád felé alá, ráczokra rohana,
Ki lőn az ráczoknak igen nagy romlásokra.

Talán megunjátok, ha mast többet mondok,
Ottan az többinek mast én békét hagyok,
Az első részének most én véget adok,
Az másik részében erről többet hallotok.

MÁSOD RÉSZE.

Az ráczoknak megverése, Fráter Györgynek vesződése,
Az bassának béjevése, Terök János vitézsége,
János herczeg kilépése, És Kassába jevése.

Az Kököllő mellett barát nagy hadával,
Kaszon basa Lippán belől szép hadával:
Varkucsot beszéllöm, mint jára ráczokval,
Kaszon basa mint járt az jó Terek Jánosval.

Szertelen az ráczok Csanád keröl dúlnak,
Csakhogy nem égetnek, népet nem rabolnak,
Ugyan terek módra de mindent levágnak,
Cserepuit Miklóssal nyolcz ezeren vadnak.

Ráczok Csanád várát megszállották vala,
Az Perusit Gáspár tisztöl tartja vala,
Ráczok az ostromnak gyakran mennek vala,
De vitéz magyarok vissza küvágják vala.

Az Fráter György hallá, azon megbúsula,
Az jó Varkucs Tamásnak hamar elíra,
Varkucs nagy sok néppel táborba küszálla,
Az Körös mentébe süet, el-alászálla.

Csanádhoz nem messze Körös mellett vala,
Ott ő sok ezörön gyöleközött vala,
Perusit Csanádból hozzá küjött vala,
Mint igyeköznének ök tanácskoznak vala.

Zorgost ott az ráczok egy hűv emberöket,
Abdolitt Mikolát választák kímöket,
Küldék kímlenie az magyar népeket,
Ha megverhetnéjek, elrablanák földöket.

Ott gonosz szerencse az rácznak adaték,
Kümségben járása, mert kijelenteték,
Ott harmad magával hamar megfogaték,
Körösben vetteték, kettei megnyásoltaték.

Körösön az Varkucs hamar elköltözék,
Cserepuit Csanádból kitelepödék,
Ő maga elől egy dombocskára lépék,
Sok seregöt láta, ráczokkal megfutamék.

No magyarok láták, után indúlának,
Kiket érhetének, sokat levágának,
Közel Temesvárig dúlának, fosztának,
Sok barmot magyarok akkoron elhajtának.

Az királné asszon mikor ezt meghallá,
Az Mamhut csausznak ottan hűrré adá,
Mamhut az császárnak azt hamar megírá,
Fráter Györgynek két nagy hadát tudtára adá.

Kiereszté császár Ali csauszt, küldé,
Egy aranyas zászlót királfinak külde,
Egy vont aran fosztánt levelével külde,
Az Pertuitnak es aranyas fosztánt külde.

Megküldé asszonnak az ország követit,
És az Fráter Györgynek az két fő szolgáit,
Ő kezébe bízá azoknak életit,
Akár elbocsássa, vagy megállja bosszúját.

Ez csausz ott adá zászlót királfinak,
Császár levelével kezében magának,
Tartani királfü adá Terek Jánosnak,
Császár hagyásából, így szólla királfünak:

«Gyorsan ez zászlót felségöd kitétesse,
Országbélieket alá hirdettesse,
Ki nem jőne, azt felséged megbüntesse,
Mennyü nép kellene, igaz annyüt köldene.

Vajdáknak Havaselföldében, Moldvában,
Békönek, basáknak itt Magyarországban,
Melléd süessenek ez Erdélyországban;
Parancsolatod szerént hatta szolgálatba!»

Ezt hallá királfü, anyjával írata,
Az budai basához hamar választa,
Az Szalánczi Jánost hamar elbocsátá,
Havaselföldébe, Moldvába elírata.

Réműle Fráter György, mikor ezt meghallá,
Gyula Fejérvár alatt királfüra szálla,
Mind az három nemzet ő véle ott vala,
Petruit hadával ura mellé szorúla.

Ez ország asszonhoz követöt kölde be,
Hogy az királfiát küldené kezükbe,
Kinek készök újonnan megeskönnie,
Mert az első hütöt vélik rosznak lennie.

Semmiképpen asszonnak nem tetszik vala,
Fiát hogy elvennék, azt jól tudja vala,
Magát búcsúztatnák, azt ő nem akará.
Végre ő közettök frigyöt szerzöttek vala.

Ez frigy alatt békeségöt ők szörzének,
Hogy ő köztök vérontások ne lennének,
Barát és Petruit haddal leűlnének,
Királné asszonnak hüv szolgái lennének.

Fráter György beméne ott jó Fejérvárba,
Asszony eleiben alázatosságba,
Előtte fiával, két térden állásba,
Őket megköveté vala könyhullatásban.

Reá nézvén asszon, sűrva néki mondja:
«Ha János király jóvoltát nem gondolja,
Avagy istenét, és ő fiát gondolja,
Kit testamentomba király neköd ajánla!»

Az királfü barátval, főfő urakval,
Fogának sűrnia, oly nagy ohításval,
Vélék elvesztöket immár hamarságval,
Barát megbékéllék Petruittal, urakval.

Tanácsok együtt lőn, ételjök, italjok,
Köztök szűnnel való minden múlatságok,
Királné asszonnak együtt udvarlások,
De sokáig nem tarta az ő barátságok.

Ez idő közt Fráter György egy új hűrt érte,
Budai basának Lippán belől lötte,
Moldva, Havaselföld mind táborba lötte,
Kik mind bé Erdélbe akarnának ötnüe.

Reá gondolván, izene az országnak,
Mindenött véres tört ők hordoztatnának,
Mind feltámadnának, hozzá folyamnának,
Mert ellenség mindenfelől rajtok volnának.

Gyűle Száz Sebösnél hatvanezör magával,
Brassó havasánál jó Kemén Jánosval,
Az Vörös kapunál Kendefi Jánosval,
Hagya seregöket ő jó hűv szolgáival.

Ez idő közt Szalánczi nem értötte vala,
Az két ellenség közt hogy békeség vala,
Kaszon basával ő Erdélben ben vala,
Lippa belől Tót Váradján ő nyugszik vala.

Untalan az basa kezde üzengetni,
Asszon megizenje, kit kelljen büntetni,
Mert viadal nekül ő ki nem mér menni,
Királné asszonval ő akar szömbe lönni.

Rágondolván urak, asszont költezteték,
Jó Diód várába fiával viteték,
Ifjú vitéz Terek János elbúcsúzék
Királné asszontul, mert ő néki nem tetszék.

Gondolá, és szólla: «kérlek meghallgassad,
Kegyelmes asszonyom! nékem megbocsássad,
Én búcsúmat veszöm: kérlek ezt ne bánjad:
Az terek én nékem nem barátom, azt tudjad.

Nám felségöd tudja, terekek elveszték
Én vitéz atyámat, megrágák, megevék,
Jó Terek Bálintot hamis hittel veszték,
Én szegün fejemet öcsémmel árvává tevék.

Én vélök egy hadban nem akarok járnom,
Inkább mindenkoron ellenök állanom,
És ha lehet tőlem, azon gondolkodom,
Atyám halálájért rajtok akarok halnom.

Királné asszontúl az úrfü elválék;
Jó Hunyadvárában mikoron érközék,
Csak másod nap néki vígan ezt beszéllék,
Déva várasában két száz terek nyúgodnék.

Vitéz Terek János oly nagy örömben lőn,
És az jó istennek hálaadásban lőn,
Ő jó szolgáival hamar tanácsban lőn,
Csak száz hetvenöt magával készöletben lőn.

Ez úrfü indúla, az várast megöté,
Tisztességgel nagy nyereségöt ott nyere.
Az két száz tereket mert ő ám megveré,
Az fő agájokat ám ő ott megöleté.

Zászlót igen szépet egy terekkel kölde,
Ajándékon Fráter Györgynek hamar kölde;
Azt jó névön vevé, úgyan megköszöné
És mind Erdél ország tőle jó névön vevé.

Ezt meghallá Kaszon, el-kivakarodék,
Havaseliek es akkort beötének,
Rablani az Verös kapura jevének,
Vitéz Kendefi Jánostúl megveretének.

Vitéz Terek János dolgát meghalljátok,
Ő krónikájában jobban megtudjátok,
De csak summaképpen itt ő róla írok,
Ott megérthetitök, mint volt tü hűv szolgátok.

De ez idő közben ím az moldvaiak,
Brassó felől beötének, ők rablának,
Háromszék aljába sokat kapdosának,
Künn egész Székelség sírának, ohítának.

Elindúla Kaszon basa nagy éhséggel,
Maroson költözék éjjel sietséggel,
Lippa felé siet nagy hertelenséggel,
Akkor Varkucs Tamás vala egy kis erővel.

Simándnál gyűjtezik, mert nem sokan vala,
Kaszon basa hallá, ottan elindúla,
Varkucs hallá, hamar előle elszálla,
Rá vigyázván, ő az Körösön által szálla.

Ezt megérté Kaszon, onnat ő eltére,
Küncsös Buda felé ő hamar siete;
Patócsi Ferencz Gyulavárában érté,
Feleségét, gyermekét ő hamar felkölté.

Az vízre rakodék, Sarkadon kiszálla,
Kölesérött az földnépe rátalála,
Ott ő mind népével akada fogságba,
Fogva öt bévivék az jó Bihar Váradba.

Szállának Terekek kiki mind tisztekbe,
Mezei, erdéli had mind ő földökbe,
Fráter György, Petruit, lakának tisztökben,
Szent Miklós-nap felé valának csendességben.

BESZÉLlöm Erdélnek harmadik nagy hadát,
Ötvenegy esztendőben megindúlását,
Barát meg elkezdé némöttel tanácsát,
Diószegen két úrval végezé ő dolgát.

Azt királné asszon megérté Erdélben,
Erdéli urakat gyűjté eleibe,
Mondá: «az országot Ferdinánd kezébe,
Fráter György akarja adni, ő hűvségébe.»

Sokan az baráttul idegenedének,
Kendi Antal, Bánk Pál, többen búcsút vőnek;
Az királné asszon szolgái levének,
Hogy királ fiának hűv szolgái lennének.

Az szász urak akkor före megeskűnek,
Királfinak anyjával hívök lennének,
Asszon parancsolá, Enyeddé győlnének,
Barát ott ne lenne, mindent jót végeznének.

Nám ezt az barátnak megizente vala,
Többé szolgálatját venni nem akarná;
Barát békével lakjék tisztiben Váradban,
Még kezébe lenne, Alvinczöt ő kívánja.

Alvinczre múlatni méne ő népével,
De bé nem bocsáták kastélba népével,
Szászsebösben méne gyorsan ő népével,
Bánk Pált benne hagyá kapitánúl szép népével.

Királné asszon siete szép seregvel,
Győlésbe Enyeddé, az ő híveivel,
Fráter György hívatlan béjeve népével,
Ellene asszonnak ország nagy erejével.

Barát mellé szászok kezdének holdolni,
Az királné asszont kezdék engesztelni,
Barát szolgálatját hogy akarná venni,
Válaszjok ő nékik csak ímez kezde lenni:

«Először jobb volna országra gondolni,
Mi jobb volna, javára azt elvégezni,
Az szolga mindenkor ő urát megleli,
És az úr szolgáját mindenkoron megleli.»

Imé egy hétig asszon vára bánatba,
Semmi végezés lőn gyűlésbe haszonba,
Méne királné asszon bé Fejérvárba,
Az győlés ott álla barát akaratjába.

Ezt barát szolgái nagy sokan megérték,
Az királfi ellen hamisságát érték,
Asszont, kis fiával kibeszéllenéjek,
Kiknek mind fejenként lám régen megesküdtek.

Vitézök baráttul sokan búcsút vőnek,
Királné asszonnak hűv szolgái lőnek,
Az két vicze-vajda onnat eljevének,
Balassa Minyhárval több vitézök jevének.

Vala bizodalma ezökben asszonnak,
Ellene támada haddal az barátnak;
Tordán barát érté, izene uraknak,
Nagy erével Keresztes mezőre szállának.

Ezen megeskevék barát ez országnak,
Hogy négy főtanácsát királné asszonnak,
Balassa Minyhártnak, és Kendi Antalnak,
Fejök esnék, Kis Pétörnek, Csáki Mihálnak.

Sőt Fejérvárat es ő kezökbe adja,
Még az tárházat es ő kezökbe adja,
Sok fizetésével, szóval hozzá hajtja,
Főfő székelyöket ugyan megapolgatja.

Érté Petruitnak hadát Temesvárba,
Sebesből, Lugasból mellé támadásba,
És hogy Erdélségbe volna indúlásba,
Királné asszont es győlésbe támadásba.

Tudtára adák, hogy Erdélből kiűznék,
Erdéli urakban es kétségbe esék,
Kiknek — érti, vagyon állhatatlan szűvök,
Császár erejétöl es igen megfélemlék.

Ezen elbúsula, kéré segétségét,
Az felséges királnak nagy szép erejét,
Oly igen fogadja Magyarország földét,
Mind koronájával adja Erdélnek földét.

Rajta az jó király igen megvídúla,
Régtől fogva tőle azt kívánja vala,
Hamar szép erejét Erdélbe bocsátá,
Az erős Meszesön csakhamar beszállatá.

Elöttök bocsátá egy olasz hadnagyát,
Bölcs okos Castaldót, vén János Baptistát,
Jó Báthori Andrást, vitéz Nádasdi Tamást,
Sok jámbor vitézzel vitéz Losonczi Istvánt.

Király hadnagyi közt Nagy Kampó ott vala,
Kinek Aldani Bernáld neve vala,
Öcscse az Kis Kampó vitéz vélök vala,
Neve Alonsopéres Saianedraról vala.

Igen nagy bánatja királné asszonnak,
Érti nagy erejét barát kincstartónak,
Erdélbe jövését Ferdinánd hadának,
Hallá eloszlását az Petruit hadának.

Akkor király hada Almásvár alatt vala,
Fejérvár alá az Fráter György indúla,
Az királné asszon hallá, elbúsula,
Szász Sebösbe fiával szertelen indúla.

Nagy Horvát Ferenczet Fejérvárban hagyá,
Az Maroson künyű terhével szalada,
Jó ruháit akkor az víz megáztatá,
Több kincse, marhája Fejérvárban marada.

Oly igen bánkódnak ő szép váraiban
Az ő jó szolgái, Dévában, Gyaluban
Almásban és az jó Gyula Fejérvárban
Sólymosban, Lippában és az vég Temesvárban.

Sőt az Fejérvárat barát megszállatá,
Huszad napig vívá, lötteté, rontatá,
De népét ostromnak ő ott sem bocsátá,
Királné asszonnak azzal kincsét megtartá.

Vala az Fráter György oly nagy forgódásban.
Követ által asszonyával sok tanácsban,
Fogadja minden jót szerzene dolgában,
Asszon megengede, férközék Fejérvárba.

Igen hamar kincsét asszonnak megköldé,
Asszon reménségét terekből kivevé,
Mert hatalmasságát barátnak esmeré,
Ferdinánd királnak ő szép hadát hogy érté.

Tőn oly izenetet barát az asszonnak,
Csak az négy árúlót adja ki királnak,
Semmi bántása nem lenne ő magának,
Szömbe lenne véle, javájért kis fiának.

Ő szolgáinak aszon kegyelmet nyere,
Sebösből felfelé őket el-kiküldé,
Az baráttal szömbe úgy együtt beszélle,
Barát ez országból az asszont kibeszéllé.

Sietséggel Sebösben felrakodtatá,
Az Maroson által Felvinczre szállatá,
Ott asszon kezéből koronát kisúgá,
Kit magyar uraknak asszon kezökben ada.

Sőt bölcsen felele: «urak halgassatok,
Ihol koronátok, valakinek adjátok,
Oka én ne legyek: ti jól meglássátok,
Félök, soha többé ezzel sem koronáztok.

Én fiamat néköm mely jó isten adta,
Ugyanazon isten hiszem hogy eltartja,
Kit földhöz verétök, mindentek jól tudja,
Félök, közzűlletök ez dolgot sok megbánja,

Gyorsan az királnak Castaldo Baptista,
Jól tudtára adá; királ Bécsben vala,
Ottan az istennek vígan hálát ada,
János Baptistának hadnagynak ezt írá:

«Én megkegyelmeztem János királnénak,
Kissebbik leányom adom kis fiának,
Hittel fogadjátok képömben asszonnak,
Ő jegyruhájájért adok én az asszonnak.

Jegyruhája száz negyvenezör arany lészön,
Sléziában egy herczegség evék lészön,
Neve Apulia, királfié lészön,
Mint egyik fiamra, reá nagy gondom lészön.

Az leány képében ti megesküdjetök,
Királné asszonnak ott hitit vegyétök,
Barát kincstartónak es hitit vegyétök,
Így erősítsétök, mindent jót végezzetök.

Nagy híven az urak ebben eljárának,
Kolozsvárban asszonynyal ők bészállának,
Az erdéli urak gyölésben valának,
Betegsége esék az szép herczeg Jánosnak.

Ott sokáig fekvék koronájért búvában,
Az erdéli urak gyöltek az templomban,
Orgonák zúgának nagy visszavonásban,
Semmi végezés lön az királfi javában.

Sok pinz, sok ajándék őket elhajtotta,
Barát szép szavával mind mellé kapcsolta,
Barát el-felvivé asszont Monostorba,
Minden birodalmát adá királ markába.

Hívei királnak azt jó néven vevék,
Királnak kegyelmét asszonnak beszéllék,
Jegyruháját megadja, néki hírré tevék,
Az egy herczegségöt fiának megigyérék.

Ez dolog jobb móddal hogy erősittessék,
Királ kis lejányát néki kötelezék,
Baptista, Nádasdy leányért eskönek:
Asszontul, baráttul es ott hitöt vevének.

Rajta az Fráter György lőn ott nagy vígságban
Hogy királ lejányát törvén házasságban
Kötelezte volna királfia hasznára,
Véli asszonyának az volna nagy javára.

Csuda nagy siralma királné asszonnak,
Lefőggesztött feje az királ fiának,
Sok könyhullatása minden udvarának,
Sírás, nagy óhítás lőn az Erdélországnak.

Szép szóval elíra szép kőváraiba
Az királné asszon, Almásba, Dévába,
Ő tiszttartóinak, Sólymosba, Lippába,
Petruit Péternek íra vég Temesvárba:

«Ezt hagyom tinektök szerető híveim,
Felséges királnak adjátok házaim,
Mert néki engedtem minden birodalmim,
Hívségtöket igen keszenem jó fiaim!»

Gondolá Petruit, barát mint járt volna,
Asszont országából kiszínlette volna,
Az országot királ kezébe adta volna,
Királfi anyjával most búdosóban volna.

Királfinak ohítá nagy árvaságát
És igen siratja ő nagy búdosását,
Immár terek császár kívánja házakat,
Erdélt, Magyarországot, az vég Temesvárat.

Innét el-kimegyök én atyámfiához,
Az jó János király egyetlen egy fiához,
Az én asszonyomhoz, János királynéhoz,
Vélök én búdosom, hív leszök szolgálathoz.

Lám nem lön múlatság az urak dolgában,
Hamar beszállának ők az szép várakba,
Dévát, Sólymost, Lippát lönek foglalásban,
Becsét, Becskereket, szállának Temesvárba.

Ők király képében Petruit Péternek
Jó Munkácsna várát hasznával ígyérék,
Megköszöné Petruit ő felségének,
Hív szolgálatjával lenne ő felségének.

Petruit rakodék ott minden kincsével,
Az királfi után megyen sietségvel,
Patócsi, Balassi es nagy sietségvel
Kassa felé mennek az ő szép seregekvel.

Ez vég Temesvárban jámbor vitézivel,
Jó Losonczi Istvánt hagyák kérelmésvel:
Lippában Pető Jánost, bánatos szível,
Bátori Andrásnak az két fő embörivel.

Siete Baptista, királnak iktatá
Az aran koronát, kit víg kedvvel láta,
Az Erdélországot királnak holdoltatá,
Az magyar urakat hívségre fogadtatá.

Elinditá barát asszont Kassa felé,
Ötet elkésére Meszes úta felé,
Szentkirálig méne, ő ott búcsút veve,
Asszonnak fiával ajándékot jelente.

Enne sok kincséből csak ő nékik ada,
Mindkettőnek egy-egy ezer aranyat ada,
Ott ugyan könyvezvén egy-egy csókot ada,
Jó Idenfi Lászlót késérőben bocsátá.

Siet az Meszesen asszon ohításval,
Szekerit vontatja ökrökön sírásval,
Az Tiszához közel az jó Petruitval,
Lőn szembe, Patócsi, Balassa Minyhártval.

Kassában ő bízik egy hűv szolgájában
Ő tiszttartójában Czeczei Lénártban,
Tizenöt esztendég az kapitánságban
Ki jól szolgált vala nagy jámbor hív voltában.

Az Czeczei Lénárt hamar felkészőle,
Lovaggal, gyaloggal, seregekkel méne,
Királné asszonnak fiával köszöne,
Az mellett hívségöt mindent néki ígyére.

Sírva Kassába asszon letelepödék,
Nagy szép csendességgel királylyal szörződék,
Urak ott ő tőle mind búcsút vevének
Petruit, Czeczei csak mellette levének.

Söt királné asszont hagyom az Kassában,
Térítem beszédöm az Terekországba,
Mit császár mivele ő nagy búsultában,
Ez másik részében vég legyen ez írásban.

HARMAD RÉSZE.

Szolimán császárnak haragja, Begler bék elbocsátása,
És sok váraknak elpusztítása.

Szolimán császárnak mondom nagy haragját,
Beglerbék basának sok vár pusztítását,
Az erős Lippának ő csoda romlását,
Temesvár vívását, Ulumán szaladását.

Vala királné asszon még benn Erdélben
Petruit hogy íra császárnak helyébe,
Basa, szancsákokval írának levélben:
Barát elárulta király fiát Erdélben.

Legottan hogy érté, császár elbúsula,
Hogy az Erdélország az némötnél volna,
És az királ fia búdosóban volna,
Az erős végházak mind németöt kéznél volna.

Az ő szép bajuszját mondják hogy szaggatta,
Beglerbéköt nagy búában ő hívatta,
Azt erősen néki ő megparancsolta,
Ő nagy haragjában, mondják, hogy ezt mondotta:

«Meghallgassad Beglerbék: vedd jól eszödbe,
Értöm kis királfi vagyon nagy inségben,
És az ő birtoka vagyon németöt kézben,
Ki én néköm vagyon oly nagy kisebbségömre.

Az János királnak tudod min esködtem,
Fiának es Buda alatt úgy esködtem,
Minden ellenségtől országit megmentem,
Mint egyik fiamat oltalmazom, éltetem.

No, te reád bízom mast minden dolgomat,
Képemben bocsátlak, mint jó, hív szolgámat,
Hamar feltámaszszad uruméli hadamat,
Az Geregországból vajdákat, szancsákimat.

Csak hamar elizenj jó Magyarországba,
Én tiszttartóimnak az sok végházakba,
Hamar siessenek melléd támadásba,
Szolgáljanak híven mastani nagy gondomba'.

Indúlj hamar el-bé jó Magyarországba,
Becsét, Becskerekét vegyed hatalmamba,
Lássad ha beléphetsz az Erdélországba,
De népemet el ne veszesd Magyarországba'.»

Az Beglerbék hallá, csak ő fejét hajtá,
Mindenfelé hamar Beglerbék írata,
Szalonkement öszvegyőlésnek íratá,
Minden, ki azt látá, nagyhamar mellé futa.

Szalonkemenbe sokfelől mellé jöve,
Az Geregországból, tenger mellől jöve,
Szancsák, szúbasa, szpáhia nagy sok jöve,
Nándor Fejérvárból Ruszten bék mellé jöve.

Az pozsgai szancsák, Ulumán bék jöve,
És zvorniki szancsák, az Memhethán jöve,
Ájász basa fia, ujlaki szancsák jöve,
Az szegedi szancsák nagy Musztafa bék jöve;

Rágondolván, az Mihálkovit bék jeve,
Kaszon basa jöve, jó Kám bék jeve,
Beslia, martalócz, jancsár nagy sok jeve,
Hatvan ezer emböre mellé nagy szép jeve.

Nagy vígan Beglerbék onnat elindúla,
Péterváradjánál hídon általszálla,
Az Tiszán Titelnél, ott Becsét megszállá,
Táborát járatá, álgyúkat igazgatá.

Am ott negyed napig kétfelől rontatá,
Szentannai Tamás király hadnagya vala,
Jó Figedi Gábor benn porkoláb vala,
Kit Beglerbék hitre hozzá hívatott vala.

Könyörög, szörződik, sokat ígyér vala,
Csak az Becse várát néki adja vala,
Sőt az szörzés alatt terek megindúla,
Nagy erős ostrommal Becsébe belé szálla.

Hitlen terekekkel vitézök vívának,
Végre mind kezökön magyarok halának,
Szentannai Tamással levágatának,
Becskereke alá terekek bészállának.

Abban kik valának, hasonlottak vala,
Azt csak másod napon ők megvötték vala,
Onnat Csanád alá ők siettek vala,
Annak kulcsát Beglerbéknek kivitték vala.

Réműltek magyarok az sok apró várban,
Sokan kiszökének, hagyák pusztaságban,
Csak Temesvár álla az nagy bátorságban,
Kikben megnevezök várakban, kastélyokban.

Az Becse, Becskereke, Galad, Aracia,
Besenyő, Nagylak, Fellak, Egrös és Csálya,
Csanád, Pálélése, Bodorlak, Zádorlaka,
Eperjes, Horogszeg, Csák, Kis Somlyó, Iládia.

Gyorsan temesvári ráczok ijedének,
Még Becsénél Beglerbékhöz sietének,
Engödelmességgel azok megeskőnek,
Temesvárat, Lippát több várakval megnyernék.

Imé az Beglerbék hallá, megvídula,
Az főfő ráczoknak ajándékot oszta,
Kinek timárt, kinek bársont, lovat oszta.
Immár Beglerbéknek hadát hagyom Csanádban.

Az vitéz Losonczi István Temesvárban,
Az olasz Kampóval nagy szép szertartásban
Beglerbéköt várják, oly szép szándékokban,
Ha isten akarja, meghalnak Temesvárban.

Bátori András, Patócsi Ferencz vala,
Lippában egy néhán ezör néppel vala,
Váraddól melléje egy szép had jött vala,
A király hadából hadnagy Kis Károly vala.

Ez időben az jó Varkucs Tamás vala,
Egynéhány ezeren Erdőhegynél vala,
Terekkel megvíjon, szándékja az vala,
De gyakran Fráter György öt tartóztatja vala.

Gyorsan Ulumán bék Csanádból kiméne,
Ötszázad magával hogy csatát keresne,
Sőt Lippából Egyedi Tamás készűle,
Száz lóval kéredzék, hogy szerencsát keresne.

Legottan indúla Zádorlaka felé,
Egy erdőben álla, viradtig ott lese,
Semmit nem talála, egy faluba méne,
Evék ivék, de ott ő csak strázsát sem vete.

Eljuta azonban Ulumán bék népe,
Egyedi Tamásnak mind elvesze népe,
Ő maga szalada, csak heten siete,
Ezzel az Lippában ő mindent megrettente.

Rettenvén vármegyék azon ijedének,
Hogy az Várad felé terekek mennének,
Az ő házok népi mind otthon vesznének,
Ők megfutamának, nagy szertelen menének.

Bátori búsula, könyörge uraknak,
Hogy az futó népet ők megtartóztatnák,
Hadnagyok forgódnak, de meg nem tarthaták,
Az egész táborból mert mind megfutamának.

Ez Bátori hagyá Petőt Lippa várban,
Nem lőn mit tennie, ő es elindúla,
Az királ hada es utánna indúla,
Vélik, hogy Beglerbék hadával közel volna.

Kár lőn Lippa vára hogy pusztán marada,
Mert ott az főbíró Petőre támada:
Várból ki nem menne, ő maga levágná,
Mert Beglerbék ellen ott Pető semmi volna.

Ezen megfélemlék, hamar rágondola,
Az öreg álgyúkat tölteté, fojtatá,
Őket ott úgy hagyá mind elszakadozna,
Lippából kiméne, Bátori után indúla.

Lippában az álgyúk hamar kisőlének,
Csak két öreg álgyúk romolva veszének,
Lippa várába polgárok bémenének,
Megmaradásokról tanácsban végezének.

Beglerbékhöz hamar főbirót bocsáták,
Szép ajándékokval megajándékozák,
Az Lippa kulcsával magokat ajánlák,
Beglerbék nagy hada ott Alláht kiáltának.

Ottan elindúla Beglerbék útába,
Mint lakóhelyébe, szálla bé Lippába,
Hozjá tartozóval császár hatalmába,
Foglaltatja vala olly nagy hálaadásba.

Csálya várába akkor bészállott vala
Az Mihál Bekovit, ki Amhat bék vala,
Három agával két száz beslia vala,
Száz haramiával Csályában vala.

Jó Bátori András Tamáshidán vala,
Az jó Prini Gábriel ott véle vala,
Jámbor Varkucs Tamás Erdőhegynél vala,
Patócsi, Balassi Minyhárt Gyulán vala.

Az nagy vitéz Horvát Ferencz az uraknak
Könyörge, egy falka népet hogy adnának,
Csályát meglátnáják hogy ha meghághatnák,
Hallák urak, jó vitézeket bocsátának.

Telének hatszázan; Ferencz elindúla,
Bátori hadnagya Sisman Ferencz vala,
Patócsi hadnagya Henyei István vala,
Egynéhány lajtrákat ők alkottattak vala.

Az vitézek szintén hajnalban jutának,
Csálya oldalára lajtrákat rakának,
Az vitézek gyorsan várba béhágának,
Nagy sok tereket ők ott hamar levágának.

Sőt estve terekek vígan laktak vala,
Mert közikbe az bék akkort jutott vala,
Örömekben mind hajnalig ittak vala,
Sokan ő ágyokban ott nyakaztatnak vala.

Az Mihál Bekovit ám kézbe akada,
Az jó Horvát Ferencz ölébe ragadá,
Hogy ő elevenen királnak adhatná,
De ugyan ölében meglövék, és meghala.

Sok nyereséggel ők urakhoz menének,
Vitézek ott nagy tisztességöt nyerének,
Az urak ő tőlök ajándékot vőnek,
Kit az vitézöknek szépen megköszönének.

Ott Beglerbék Lippán sokat nem múlata,
Az vitéz Ulumán béköt szép Lippába
Öt ezer vitézzel gazdagon ott hagyá,
Válogatott népet jó szertartással hagya.

Készőlettel jóval vég Temesvár alá
Táborával, álgyúival alászálla,
Jó Losonczi István bátorságban vala,
Az két Kampó véle szép népével ott vala.

Valának jó szervel, minden szertartásval,
Harczolni kimennek minden bátorságval;
Sok fejeket vesznek, térnek vígasságval,
Terekek nagy sokan veszének hamarságval.

Az vitéz Losonczi minden nap kinn vala,
Épen ő kopjája soha nem marad vala,
Az vitézök között bíztatásban vala,
Kik miatt az harczon sok terek elhull vala.

Rajta az Beglerbék oly nagy búban vala,
Azért Temesvárat ő töreti vala,
De semmit ő nékik nem árthatott vala,
Mert belől bölcs vezér és vitéz ember vala.

Az kis Kampó ám ott vitézködik vala,
Mindennap az harczon kopjákat tör vala,
Mondják, hogy egy harczon hármat es tört volna,
Vitézsége miatt sok terek veszett volna.

Kiméne Losonczi, izene basának:
«Törjön vélem kopját, javáért császárnak,
Én es kopjám töröm javáért uramnak,
Jó egészségéjért az Ferdinánd királnak!»

Nem tetszék Beglerbék basának ez dolog,
Nem tudja szerencse néki ott mint forog,
Éhel az ő népe oly igen nyomorog,
Jó vitéz Losonczi jó lován jargal, forog.

Azon időközben Nagylakból indúla,
Az Mehemet fia jó Kamber bék vala,
Két század magával Makóban bészálla,
Polgárokat mind levágná, végezte vala.

Kamber bék hogy látá, hogy sokan volnának,
Őket elveszteni kevesen volnának,
Titkon elizene szegedi szancsáknak,
Hogy több népet küldjön, polgárok sokan vadnak.

Polgárok megérték, titkon hírt adának
Ott az vidékökre, jó vitéz hajdúknak,
Hamar löpödőkből zászlót alkotának,
Egynéhány zászlóval Makóra indúlának.

Vevé hitit az Bék makói bírónak,
Ha valami had jőne, néki megmondanák:
Egyszer hozzá méne, mondá, hogy látnának
Szép fejér zászlókat, Mákóra lobognának.

Szóla az Kamber bék: mind császár zászlói,
Segétségől jőnek az császár szolgái!
Akar eleikbe mind kész szerrel menni,
Vélök egyetömben polgárokat levágni.

Terekeket az hajdúk elől találák,
Szintén sarampónál, ottan visszahajták,
Az Maros vizére ott őket szoríták,
Vízbe szökdesének, mind ott elburúlának.

Juta egy hajóval halász, megsegéllé,
Kamber béket ötöd magával bévevé,
Békével Maroson el-általevezé,
Marok oszporával azt az bék megfizeté.

Terek marhát sokat az vizből szedének,
Nagy sok gazdagságot hajdúk ott nyerének,
Várast pusztán hagyák, bolygának, menének,
Többé az várasban lakni ők nem merének.

Az Ulumán béköt mondom jó Lippában,
Az várost ő tartja nagy szép szabadságban,
Vitézökkel vagyon oly nagy vigasságban,
Senkitől ő nem fél, vagyon holdoltatásban.

Sok hegedős vagyon itt Magyarországban,
Kármán Demeternél jobb nincs az rácz módban,
Sokat csélcsap béknek az Lippa várában,
Azt alítja, érte esnék nagy gazdagságba.

Az ő hegedőjét főhajtván rángatja,
Az Ulumán néki csuffságban fogadja,
Minden ajándékval őt meggazdagítja, —
Az fogadás hozá ötet nagy koldússágra.

NEGYED RÉSZE.

Lippának erős vivása, Ulumán bék elszaladása, Tinódi Sebestyén írása, Kéri minden megbocsássa.

Lippának vívását immár hallgassátok,
Az Ulumán békkel urak mint járátok,
Országtokba soha ti így nem jártatok,
Terektől több házat ti vissza sem vívtatok.

Immár Erdélségben régen híre vala,
Király hadnagyinak, Fráter Györgynek vala;
Ez hír hallva barát gondba esött vala,
Az király erejét mert keveselli vala.

Posták által királt ő szorgalmaztatja,
Hogy nagyobb erővel hamar őket lássa,
Mert császár erejét ő nagyobbnak hallja,
Az itt való népet ilyen módon ne rontsa.

Postákat az barát nem kezde várhatni,
János Baptistával kezde róla szólni,
Kelle az országnak igen könyörgeni,
Hogy feltámadnának Lippát visszavenni.

Az barát fogadá az széköly uraknak,
Hogy egyet sem viszen bennek az ostromnak,
Csak légyetök vélönk szolgálni királnak!
Aranynyal, ezüsttel fizete az szászoknak.

Nagy csélcsapásával országot felvevé,
Kinyírmezejére velök egyben gyöle;
Bátori Andrásnak hamar elizene,
Jó Varkucs Tamásnak es hamar elizene:

«Azon kéröm mint uramat, fiaimat,
Siessenek, szabadítsuk Lippa várát:
Ím én elindítom az királnak hadát,
Kinyírmezejéről Erdélországnak hadát.»

Köszvén igen gyötri jó Bátori András,
Sírva ohajt, nem szolgálhatja az királt,
Ott előszólítá egy hív atyjafiát
Jó Príni Gábrielt, az egy nemes úrfiat:

«Ezen kérlek tégöd, mint jó atyámfiát,
Ez nagy szükségemben viseljed gondomat,
Bízom ma kezedbe király zászlóját, dobját,
Látod, nyomorodtam, viseld hadnagyságomat!»

Róla az úrfiú nem sokat gondola,
Ott az ő bátyjának szép szóval szóllala:
«Igen ifjú vagyok ezféle nagy gondra,
Akarnám, jó bátyám, biznád ezt más szolgádra.»

Ebben Bátori egyebet nem akara,
Varkucscsal egyembe Príni elindúla,
Csak tíz ezer néppel ők sietnek vala,
Az Tótváradjára mikoron juttak vala.

Vitézök Erdélből vannak mind útokban,
Ott előljáróba egy szép had jő vala,
Ezer lóval vannak Lippára útokban,
Utána barátnak három jeles tábora.

Sok ott az székelség az egyik táborban,
Szászság, az oláhság más, harmad táborban,
Vitézlő huszárok ott negyed hadában,
Kincstartó jődögél az ő szép táboriban.

Vén János Baptista, az királnak képe,
Ott véle jődögél királnak szép népe,
Renddel az seregök, elől huszár népe,
Másik az spanyol, harmad lanczkenet népe.

Imé az fegyverös kétféle nép vala,
Cseh és német vala, két seregben vala,
Mind ezek neköl sok gyalog puskás vala,
Jó faltörő álgyúk csak hat vélök ott vala.

Ulumán bék Lippában jól érti vala,
Öt ezör terek ő véle szép nép vala,
Beglerbégben néki bizodalma vala,
Tőle segétségöt Ulumán csak vár vala.

Az váras, vár szüksége mind készen állván,
Vártákon terekek kiki helén állván,
Király nagy ereje azonban eljutván,
Várast és az várat szépen mind kernyölfogván.

Sőt az böles Baptista baráttal rendelte,
Király hadát napkelet felé helhöté,
Az kincstartó hadát délfelől helyhöté,
Álló seregöket ott mind körül helhöté.

Az álgyúkat az hegy felől helyhezteté,
Az váras kőfalát lőtetnie kezdé,
Alsó klastrom mellett csak közel töreté,
Harmad napig erősen rontatá, lötteté.

Ulumán népével belöl igen hallgat,
Készön ő népével mind ostromot várat,
Az törésen belől árkot igen ásat,
Ő igen forgódik, ott mindent igen biztat.

Lőn szent Imre napján veszése várasnak,
Reggel urak órát ostromnak hagyának,
Délután két órán mennének ostromnak,
Egy jeles úrfi spanyolnak hírt mondanak.

Vitéz embör vala, csak heten indúla,
Város törésére csak hamar felálla,
Közikbe szököllék viadalnak álla,
Terekek nyakazák, mind az hét ott meghala.

Megmondák némötnek, az spanyoloknak
Első tisztességét félték az ostromnak,
Készülni kezdének órát sem várának,
Nagy sivalkodással várasnak indúlának.

Az törésön ők nagy viadalt tartának,
Semmit használának, ők hátat adának,
Az urak ebélnek, ebben semmit tudnak,
Az vitéz magyarok futva sivalkodának.

Bátor szíve vala Nádasdi Tamásnak,
Régi hiv szolgája Ferdinánd királnak,
Hívségét mutatá ott ő ez országnak,
Látá futamását törésről gyalagoknak.

Ezen megbúsula, lováról leszálla,
Ő jó szolgáival lovát elbocsátá,
Az köz magyarokkal törésnek indúla,
Bátorsággal községet kezdé biztatnia.

Község előtt kezde törésre felfutni,
Kezde mindeneknek ő jó példát adni,
Szömben Terekekkel kezde igen víni,
Ki miatt sok terek kezde igen hullani.

Ebélnek az urak, sivalkodást hallnak,
Mind felszökdösének, lóra ragadának,
Hamar száguldának, ostromhoz jutának,
Kik leszökdösének, kik lovon forgódának.

Lajtrákat nagy sokat falhoz támogatnak,
Sok helen vitézek kőfalon béhágnak,
Belől terekekkel nagy viadalt tartnak,
Az álló seregök mind helyökön állának.

Zönög az ég Lippán nagy sivalkodástul,
Jézust, Alláht nagy felszóval kiáltástul,
Sok puska hányástul, sok kard csattogástul,
Az ég homályosult mind az kétféle portul.

Az Ulumán látá, népével futamék,
Jó Lippa várába szertelen béesék,
Népe az kapuig kegyetlen vágaték,
Árokba az hídról nagy sok terek leesék.

Legottan az terek kétfelé szakada,
Egyik része az várba el-bészalada,
Másik része egy kis kapun kiszalada;
Hét száz lovag terek várasból kiszalada.

Álló sereg ám ott három felől vala,
Az egyik sereggel Terek János vala,
Az szerencsa akkor lám úgy hozta vala,
Fele az hét száznak ő reá talált vala.

De lám az tereket vitéz hogy meglátá,
Ottan az seregöt reája nóditá,
Szömben terekekkel ott erősen viva,
Vitézökkel öszve sok tereket hullata.

Az Maroson által terekek gázlának,
Bátori Andrással vitézi jutának,
Vitézek megvissza tereköket vágák,
Spanyolok miá az vizben béhalának.

Sőt jó Terek János igyében találaj
Az egy fő terekre, kivel szemben álla,
Terek János lován immár hét seb vala.
Szömben az terekkel ott oly igen viv vala.

Az szerencse néki bizon jól szolgála,
Tereket lábáról mert ő letaszitá,
Hegyös tőrrel földön oly igen gyakdosá,
Az terek az földről hozzá igen vág vala.

Találá az terek úrfinak jobb lábát,
Félig ketté vágá az ő kengyelvasát,
És megsebesíté csizmáját, kapczáját,
Végre ott megölé Török János az pogánt.

Jó Lippa várába másfélezör terek,
Kik bészaladának szertelen előttök,
De abban es nagy sok kár lőn ő közöttök,
Lövés nagy seb miatt, kik veszének közölök.

No Beglerbék hogy meghallá Lippa dolgát,
Ferdinánd királnak ott való nagy hadát,
Ottan ő elhagyá Temesvár vívását,
Tizenkettőd napra kiszállítá szép hadát.

Ott Beglerbék valla oly nagy kissebséget,
Mert Temesvár alatt sok fő Terek veszett,
Az vitéz Losonczi nyere tisztösségöt,
Mutata Kampóval az királnak hívségöt.

Dúlák, felzsákmánlák az Lippa várasát,
Mindenfelől környűlvevék ők az várat,
Kasokat töltének, rakának tornyokat,
Négyfelől szegezének rejá szép álgyúkat.

Igen kezdék lőni az várat, töretni,
Szép erős kőfala kezde földre dőlni,
Ulumán bék belől kezde árkot ásni,
Kiben az lövéstől népét ő ott nem félti.

Sokan kezdének éhség miatt meghalni,
Hadnagyoknak az bék kezde könyergeni:
«Csak akarjatok békével elbocsátni,
Lippát, Csanádot akarom néktek megadni.

Én ha itt elveszek, semmi kár császárnak,
Vagyok szökött szolgája Kazul Basának,
Vagyok csak pribékje hatalmas császárnak,
Nem tudom mi hasznát veszitek halálomnak.»

Baptista ily választ ada Ulumánnak:
«Adjad kegyelemre magad az királnak,
Téged úrrá tészen, csak légy hív uramnak.»
Semmiképen nem tetszék ez az Ulumánnak.

Eljára dolgában, mást kezde gondolni,
Az barátnak kezde titkon könyörgeni,
Hitire önéki kezdé azt fogadni,
Csak békével ötet akarja elbocsátni.

«Úrrá nagygyá tészen az császár tégödet,
Az Erdélországban esmét hágy tégödet,
Csak esmég béhozjad az király gyermekét,
Ne veszessed itt el én vitézi fejemet!»

Sokat gondolkodék barát, elbúsula,
Császár nagy hatalmát ő mind elgondolá,
Király ereje ellene semmi volna,
Nagy veszedelemben ez szegín ország volna.

Tanácskodék barát az király képével,
Hogy frigyöt tennének az Ulumán békkel,
Huszonkettőd napig frigyök lőn az békkel,
Barát segétséggel lőn titkon élésével.

Igen bánja az királylyal szörződését,
Az királ fiának onnat kiszínlését,
Ez szegín országnak gondolja veszését,
Esmég az császárba veté ő reménségét.

Ő meg félön tövé szép fejér sapkáját,
Hogy avval megnyerné ez országnak javát,
És helyére hozná urának magzatját,
Onnat kiiktatná békével királ hadát.

Nagy eszes embörből mely bolond támada,
Mind két fejedelmet mely igen hordozá,
Véli csélcsapását hogy egyik sem tudná,
Ki miatt végre lön néki szörnyű halála.

Jul tudta ő maga ez példabeszédöt:
Az ki bolondnak vél eszével más embert,
Hogy beléje ejtse gyakran ás nagy vermet,
Csak vészi eszébe, ő maga törbe esött.

Szólla hadnagyokkal, sokat tanácskodék,
Hogy az béknek szabadsága megadatnék,
Ki végre királnak hasznára tetszenék,
Hadnagyok elhívék, szabadság engedteték.

Az Ulumánt barát hamar rakodtatá,
Egynéhán szekeret fegyverrel rakata,
Puskát, dárdát sokat, kikbe bérakata,
Egy falka népével élést véle bocsáta.

Sőt titkon császárnak levelet írata,
Hitit, szolgálatját ő néki ajánlá,
És az királ fiát meg helyébe hozná,
Jó Magyarországot meg ő néki ajánlá.

Ulumánt tizenhárom század magával,
Lippából bocsátá sok ajándékával,
Ő elkésérteté egy falka hadával,
Az terekek vannak azon nagy vígasságval.

Késérőbe terekkel akkort ki vala?
Cserepuit Miklós, ki rácz vajda vala,
Szabó Stépan, Bozsit Pétör, rácz szava vala,
Bálintitt Tódor, Hrelit és Mucsavit vala.

Ezök kétszáz lóval ő vélek valának,
Terekek csak egy mélyföldön megszállának,
Horvát Ferencz, Balassa egybe súgának,
Békével az pogánt hogy el se bocsátanák.

Rözgődnek nagy titkon el-kicsellegének,
Az terekek után hamar készőlének,
Azon éjjel terekek eleredének,
Szövétnekvel, lámpásval igen sietének.

Jutának terekek Varjasi mezőre,
Temesvárból kijöttek hősek ez hírre,
Vitéz Horvát Ferencz találá hősekre,
Az vitéz Losonczi István jó legínyire.

Magát jó Dombai Mihál kijelenté,
Kinek vitézségét sok jámbor értötte,
Egy falka tereket ő ott kirekeszte,
Vitézekkel öszve levágá, mind veszté.

Jó Kosár Benedek vicevajda ott vala,
Vitéz Gergöl vajda Fellakból ott vala,
Jámbor hősök közett Bosnyák Amborús vala,
Balassa Minyhárt még el nem jutott vala.

Népét Ulumán bék oly igen örizi,
Miként az fias tík szárnya alá veszi,
Az héjával megvív, fiát úgy megmenti,
Melyet kiszakaszthat, azt az héja megeszi.

De Balassa Minyhárt ott késén juta,
Kinek vitézségét mindentek hallotta,
Jó Horváth Ferenczczel ott egybe találá,
Az szegedi Tót Mihál is eljutott vala:

Egy falka hajdúval Nagy Amborús vala,
Az jó gyalogokval igen siet vala,
De az vitézekhöz harczra nem találа,
Mert az Ulumán bék oly igen siet vala.

Nám vitéz Balassa, jó Horvát Ferenczczel,
Harczolni kezdének ott az terekekvel,
Sok kopját törének ők nagy merész szível,
Lőnek az terekek sok puskával, kézivel.

Mely gonosz szerencse akkoron adaték,
Vitéz Balassinak jobb lábát meglövék,
Paizsát Horvát Ferencznek általlövék,
Vitéz Balassi Minyhárt megkeserödék.

Eltérének ottan nagy szomorúságba,
Kár lőn ez vitéznek az ő jobb lábába;
Ulumán míg bément Nándor Fejérvárba,
Szablya és dög miatt, éhség miatt utába

Gyalog az ő népe, sok vesze útába,
Három vagy négy százan juta Fejérvárba,
Onnat az császárhoz siet Drenápolyba,
Fejének kegyelmet lele alázatosságba.

Barát ezt hogy hallá, rajta megbúsula,
Mert az Baptistával hitöt adtak vala,
Ulumánnak lenne békeségös úta,
Ezért jövendőre veszedelmet gondola.

Oh mely veszedelem csakhamar történék,
Kincstartó barátot mert ezért megölék,
Jó Losonczi Istvánt Temesvárba veszték;
Lantos Sebestyéntől Krónikába iraték.

ÖTED RÉSZE.

Fráter Györgynek szernyő haláláról,
Királfi Kassából kibúdosásáról.

Fráter György halálát immár hallgassátok,
Kinek talám mássát ti sem hallottátok,
Magyar Krónikában ti sem olvastátok,
Fejedelmek közt ily veszedelmet nem tudtok.

Régen hallottatok sok paraszt példákat,
Az kik elbízzák dolgokban ő magokat,
Gyakorta csalatnak, elvesztik dolgokat
Ő tisztességöket, fejöket, jószágokat.

Az kit akar isten földen megbüntetni,
Annak eszét szokta először elvenni.
Azután ömagát csudájul veszteni,
Azzal ő hatalmát szokta megjelenteni.

Ti ezt kik halljátok, minden megtanulja,
Az ki urat szolgál, hívségét fogadja,
Vagy nyeri, vagy veszti, de híven szolgálja.
Hogy ő hírét, nevét végre meg ne alázja.

Elszaladását hallátok Ulumánnak,
Lippát ott kezébe adák Nagy Kampónak,
Minden szükségére hadnagyok gondolának,
Király szép hadával onnat elindúlának.

Rendszerént Baptista régen mind megírta,
Felségös királnak tudására adta,
Lippának vívását, vételét megírta,
Az Ulumán béköt barát mint elbocsátta.

Gondolkodék király fejét hajtogatá,
Az Fráter György dolgán ugyan elámúla,
Hogy az ő sapkáját még félen hajtotta,
Az terek császárnak országát ajánlotta.

Ez barát királnak lám megesküdt vala,
Az király fiától éppen elvált vala,
Kiért nagyobb méltóságra vészik vala,
Jó gardinálsága, érsöksége lész vala.

Vala nagy bánatja felséges királnak,
Félti vala vesztét erdéli hadának,
És terekké löttét az Erdélországnak,
Véle egyetemben ez jó Magyarországnak.

Rettenetes híre barát kincstartónak,
Mennyi hitöt adott János királnénak,
Az király fiának az terek császárnak,
Végre az felséges Ferdinándus királnak.

Gyámoltalan ember, ki urát árúlja,
Nagy sok hajózással hordozja, megcsalja;
Mint víz tekenőben, állhatatlan módja,
Hogy ne itt úgy éljön, jobb ő néki meghólta.

Nagy búába király magában végezé;
Jobb az egy embörnek megholta, elveszte,
Hogysem egy országnak, sok népnek elveszte;
Bűnét ez föld színén lerakja, megfizesse.

El ne veszne lelkében, hamar írata,
Castaldónak postán Lippára iktatá,
Mint hamarébb lehet, az barát meghalna,
Hogyha ez világban ő élnie akarna.

Kastaldo Baptista azon elbúsula,
Mert ő az barátnak hitöt adott vala,
De feljebb királnak ő megesküdt vala,
Ő maga éltét es igen szereti vala.

Szorgalmatos gondja kezde arra lenni,
Módja halálának hol kelljen meglenni,
Hozzá tartozóknak csendeszben maradni,
Veszedelöm nélkül népit leszállítani.

Elbocsátása ha lön az Ulumánnak,
Azon nap ajándékot külde barátnak,
Lippából könyörög bék mint jó atyjának,
Békeséges útat érte ők csak várnának.

Renddel ajándékot néki bemutaták,
Aranyas hegyes tört, egy aranyas lámpást,
Aranyas teztement, két aranyas gyertyát,
Az egy szép szekeret, négy fő török lovat.

No, Ulumán béket ő elkésérteté,
Az jó Lippa várát megerősítteté,
Éléssel, álgyúval bévön megtölteté,
Aldanai Bernált Kampót belé helheté.

Indúlának el-bé az kincsös Erdélbe,
Mikoron jutának az neves Al-Vinczbe,
Castaldót az barát tartja tisztességbe,
Kastélba az önnön házába szállítá be.

Ő maga csak közel egy kis házba szálla,
Ez szerzött dolgokban semmit nem tud vala,
Erről az ki szóllott, ő nem hiszi vala,
Mert őt az ő bűne megvakította vala.

Vigan királ képét ő vendégli vala,
De az Castaldó igen bánkódik vala,
Népet ez dologra titkon szörzött vala,
Kik miatt meglenne az barátnak halála.

Hadát az Fráter György mind leszállíttatá,
Még udvarnépit is elől elbocsátá,
Országgyölésébe hogy másnap indúlna,
Megmaradásokról az országgal szóllana.

Azon éjjel, nagy karácson előtt vala,
Másod csötörtökön jó hajnalban vala,
Egy inas, egy apród csak ő véle vala,
Vas Ferencz és Giczi néki udvarnak vala.

Lefüggesztött fővel zolozsmát tart vala,
Ajtót megkoltanták, ifjak kérdik vala,
Hogy búcsút vennének kívöl mondják vala,
Őket bébocsátnák az barát mondta vala.

Az fő taliánok csak tizen valának,
Kik az Baptistától rá választatának,
Nagy hertelen az ajtón bérohanának,
Kivont fegyverekkel baráthoz futamának.

Legottan rapélylyal őtet általverék,
Mordál puskából es őtet általlövék,
Szegín Vas Ferenczre hét sebet ejtének,
Kegyetlen sebökkel az barátot megölék.

Az kastél kapuját nagy hamar megvevék,
Ott való kincsében mind zsákmánt tevének,
Az jobb fülét néki gyapjastul elmetszék,
Királi felségnek postán vivék, jelenték.

Rettenetös lőn halála az barátnak,
Kin lőn nagy siralmok sok jó szolgáinak,
Jelesben ohítás az horvát uraknak,
Nagy sok jóval vala, mint atyjafiainak.

Oly igen örűlik nagy sok városokban,
Kik voltak miatta gyakran kárvallásban,
Mert kinél mit érzött, volt ólálkodásban,
Vagy fogsággal, vagy szép szóval azt kivonyásban.

Láttátok, mikor ő kezdett prédikálni,
Evangéliomot elúnta beszélni,
Sok ezer forintra kezdött ohítozni,
Addég sírt, kesergött, annak meg kellett lenni.

Kegyetlenségeért kegyetlen lőn halála,
Testét eltemetni es nem hagyták vala,
Hetven napég az tornáczban állott vala,
Szent Mátyás más napján eltemettetött vala.

Innét példát vehettök ti kegyetlenök,
Az köznépen ti ne kegyetlenködjetök,
Imígy amúgy tölök kincsöt se gyűjtsetök,
Mert mind kincsötökkel testben lélökben vesztök.

Rágondoljatok és esztekbe vegyétök,
Az úristent tréfás társul ne vegyétök;
Kik ígéjét hallgatjátok, jól értitök,
Meg nem csalhatjátok, mert tőle megbüntettök.

Az Fráter György lehet néktek nagy példátok,
Kik máson tanúlnak, nagy bódogok azok;
Kik magokon tanúlnak, bódogtalanok,
Ez miá vesztenek urak, és sok országok.

Lőn nagy okossága az királ képének,
Lele csendességöt az erdélieknek,
Mind végére méne az barát kincsének,
Házait foglalá királ ő felségének.

Felséges királnak kincsben sokat külde,
De azért ő magát abból sem feledé,
Mert csak három kucsival Erdélbe méne,
Öt társzekér kincscsel Erdélből el-kiméne.

János királné fiával már Kassában
Az barát halálát hallá hamarságban
Csak elámélkodék nagy gondolkodásban,
Nagy szernyü halálán ő tudakozásában.

Csuda sápolódása az jó asszonnak,
És ő véle öszve az királ fiának,
Vala nagy öröme az ő udvarának,
Hogy nagy ostort vetött isten az kincstartónak.

Ad vala nagy hálát mennybéli istennek,
Hogy megállotta bosszúját inségének.
Vég lött ő dolgában ím az Fráter Györgynek,
Nagy sok jót monda királnak ő felségének.

Sőt nem vala nehézsége az királra,
Bosszonkodik vala csak ez egy barátra,
Ki cseleködése lőn oly nagy kárára,
Kis árva fiával marada búdosásra.

Siralma nagy vala az tisztös asszonnak,
És ő véle öszve az kisded fiának,
Hogy más ura lészen az erős Kassának,
Jó Magyarországnak, kincsös Erdélországnak.

Az jó király ő fogadását megállá,
Jegyruhájat az asszonnak mind megadá,
Az herczegségöt Opúliát megadá,
Asszon szép Kassából sírva el-kiindúla.

Bánkodik királfi, jó lován öl vala,
Kassát nézi vala, szép sokat szól vala,
Vajjon mikor lészen Kassába szállása,
Jó Magyarországban és Erdélben lakása?

Ohajtják, siratják az kik látják vala,
Az ő búdosását keserőlik vala,
Ő eszét, elméjét es csudálják vala,
Ő lovon ölése, termete nagy szép vala.

Lát, hall, ő körűle vén Petruit bátyja
Jó Prini Ferenczöt késérőben látja,
Jó Czeczei Lénártot ott nem láthatja,
Csak nagy szép seregét ő kerőle ott látja.

Kassai kapitán az Czeczei vala,
Tizenöt esztendeig várast bírta vala,
Ő esze, elméje bölcsességgel vala
Nagy víg embör vala, minden szereti vala.

Jó híre nevéjért hozzá futnak vala,
Sok szegín vitéznép, hogy szolgálna nála,
Kiket megtart vala, az szegín nem vala,
Kinek vitézségét érti, szereti vala.

Bennök valamelyet ő útra bocsátott,
Annak szép szót adott, és költségöt adott,
Azért sok vitéztől minden jó hírt hallott,
Ő tisztire éjjel nappal igen vígyázott.

Váras kívöl tizenöt esztendég nem hált,
Az ő szükségéjért ő kívől sem kozárt,
Kassára ki támadt, az mind gonoszúl járt,
Az Sárosi Laskán Kassánál szenvedett halált.

De lám életének jobb korában vala,
Születésének ötven esztende vala,
Soha betegségben ő sem feküdt vala,
Imé mely hertelen lőn ő néki halála.

Ott királné asszon hogy rakodni kezde,
Az Czeczei Lénárt es készülni kezde,
De lásst! mely hertelen ő megbetegüle,
Halálára hamar igen elnehezüle.

Sőt kapitánságát már letötte vala,
Az királné asszon nem várhatta vala,
Az erős Kassából útra indúlt vala,
Utánna ötöd nap Czeczei megholt vala.

Az nagy monostorban őtet eltemeték,
Csuda sokaságok őtet elkésérék,
Nagy sírva halálát oly igen kesergék,
Ott sok jámbor vitéz búdosó félben esék.

Siratják vitézek, mint kegyes atyjokat,
Üdvezlik és áldják mint jól tött urokat,
Ő atyjafiai ohítják bátyjokat,
Éltette, táplálta, nékik adott sok jókat.

Az királné asszon utában meghallá,
Az király fiával halálát ohítá,
Ök el-bémenének az Lengyelországba,
Herczegségbe onnat neves Opúliába.

Reménsége vagyon az királ fiának,
Atya úristenben mert ad hálát annak,
Mint édes atyjának Ferdinánd királnak,
Mert ő lészen magasztalója ez fiának.

Oh ti keresztyének mind feltámadjatok,
Ez fejedelmünkért istent imádjátok,
Szent malasztjával szeresse ti királtok,
Hogy az pogán kéztől épen maradhassatok.

Lőn ennek írása az jó Kolozsvárban,
Tinódi Sebestyén egy íratos házban
Lelte Krónikáját ott nyomtatásában,
Két karácson közben írta ötvenháromban.

FINIS.

SZEGEDI VESZEDELEM.

Szertelen veszödelm lám gyakran érközik,
Istennek ostora fejönkön jelönik,
Az kegyötlen pogán rajtunk döhösködik,
Mert az mi életönk lám soha nem jobbodik.

Én beszédöm lészön mast történt dolgokról,
Nagy Szegedön esött szertelen csudákról
Sok terek és magyar ott elhullásokról,
Méltó hogy én írjak szerencse forgásáról.

Buda vára hogy lön Szulimán császáré,
Sok szép kövárakat vétete az mellé,
Gondolá, hogy egy várat az Tisza mellé
Szépen rakattatna Buda oltalma mellé.

Azt felrakattatá Szeged városában,
Csuda bölcsen rakták minden állatjában,
Kinek mása nincsen, mondják, ez országban,
Élést, álgyút sokat szörzete bé az várba.

Sok gazdag áros nép győle az városba,
Gazdag harminczadot szörzének városban,
Császárnak sok kincse győle tárházába,
Onnat fizettetött hó-pínzt Magyarországban.

Tisztöl mikort adá Héder bék szancsáknak,
Ezer ötszáz ötvenkettöben írának,
Városban terekek csendeszben lakának,
Semmi félelmek nincs, nagy kedvökre múlatnak.

Jó Tót Mihál régen magabíró vala,
Szeged városának főbírája vala,
Az terekek közűl ő kiszökött vala,
Mező Döbröczömben szegényül lakik vala.

Az nagy kárvallásán korosként bánkodik,
Mint megtorolhatná? azon gondolkodik,
Nemzete sok fő nép nagy Szegedben lakik,
Kikkel jó hit alatt gyakorta tanácskodik.

Nagy sok számú magyar benne lakik vala,
Csak jó fő halász es hétszáz benne vala,
Kik egy egy terekkel víni mérnek vala,
Mihál mindezekkel magát jól érti vala.

Vala sok jó legén már öszvegyülésben,
Kit hajdúknak mondnak széllel vármegyékben,
Igen igyeköznek menni nagy Szegedbe,
Tót Mihált kívánják hadnagyul ő közikbe.

Sok vitéz hajdúval Nagy Amburús vala,
Királnak Tót Mihál felfogadta vala,
Szegednek várasát hogy kezébe adná,
Az várat megvenné, arra elíg nem volna.

Derék szerént királ ezt hamar megírá,
Aldanai Bernáldnak, hogy gondolna arra;
Magister de Kampó gyüle bé Aradra,
Tót Mihált hívatá urak közé Aradra.

Ez Kampónak öcscse Kis Kampó ott vala,
Véle Bakics Pétör huszárhadnagy vala,
Dóczi Miklós, és jó Dörfi István vala,
Az nagy Horvát Ferencz akkort köztök ott vala.

Tanácsba gyülének, Mihálylyal szóllának,
Róla végezének, mimódon járnának,
Tót Mihál szavába minnyájan bízának,
Szeged vételére gyorsan rá gondolának.

Jó vitéz Tót Mihál hamar felkészüle
Ötezör hajdúval, mind jókkal erede
Becskereke felé el-aláerede,
Szent Mátyás estin és napján mind aláméne.

Nagy hertelen éjjel meg vissza-feltére,
Az nádason, rétön mind el-felcsellege
Nagy Szegedön alól Tisza mellé ére,
Becskerekét megszállanák — az terek vélé.

Ott éjjel szombaton hamar hírt adának,
Pártosok Szegedben mind készen valának,
Hétszáz halász Tiszán mind alászállának,
Négyszáz vitéz hajdút az parton meghagyának.

Derék seröget ők ott mind általhányának,
Az négy száz hajdúval Tiszán felszállának,
Kerítésen belől várasba szállának,
Városbéliekkel kapura rohanának.

Derék nagy kapuját várasnak felnyiták,
Az ötezör hajdúk mind bérohanának,
Nagy sivalkodással várast mind elbamlák,
Szántalan tereket hajnalban levágának.

Ejjel az terekek mind nyúgosznak vala,
Senkitől félelmök ő nékik nem vala,
Ugyan egy imegbe nyakaztatnak vala,
Héder bék az várba ingében szaladt vala.

Im egy vitéz fia ott fogságba esék,
Egy beslia aga ám ott levágaték,
Sok áros fő török akkort megöleték,
Oly nagy veszedelem tereken ott esék.

Rajta mind az hajdúk nagy vígak valának,
Az vár kapujára kik választatának,
Várba rohanának, meg kivágatának,
Hete ő közülük ott megnyakaztatának.

Rémölés, nagy sírás mind utczánként vala,
Az sok holt test széllel ott feköszik vala,
Két halmot az testben nagyot raktak vala,
Az sok drága kincsöt széllel takarják vala.

Vitézi lovakat, gazdag szerszámokat,
Aran forintokat, ezüst oszporákat,
Drága szkófiákat és patyolatokat,
Aranyas szablyákat, szég drága bársonyokat.

Posztókat, drágákat, gazdag fosztányokat,
Szántalan sokféle nagy gazdag árúkat,
Császárnak nagy summa ezüstét, aranyát,
Az hajdúk nyerének, szép terek asszonyokat.

Campó hamar juta némöttel, magyarval,
Látá az hajdúkat oly nagy gazdagságval,
Tót Mihál forgódik az nagy Amborúsval,
Az sok nyereségöt gyűjtik nagy hamarságval.

Jól értitük immár isten ajándékát,
Mely jó szerencsével szereté hajdúkat,
De ők szertelenűl elbízák magokat,
Mert nem adának erről istennek hálákat.

Oly nagy gonoszságba ők elmerölének,
Mert nagy kevélységbe fejönként esének,
Az rút bujaságban nagy sokan élének,
Az nagy részegségben rútalmason élének.

Nagy isten igéjét ők bizon nem vevék,
Jámbor prédikátort várasból kiküldék,
Istennek jóltöttét ők ezzel fizeték,
Ily éktelen dolgokon isten megbosszonkodék.

Elvevé hajdúkról irgalmas szömeit,
Reájok szállítá haragos fegyverit,
Tölök mind elvevé adta nyereségit,
Magokat elveszté, mint olyan ellenségit.

Rendszerént halljátok nagy veszedelmöket,
S ö fő hadnagyoknak meg vakúlt szűvöket,
Semminek alíták ök az terekeket,
Senkitől nem félnek, hajtnak sok szép ökröket.

Vígan köteztetnek ökröket, juhokat,
Naponként ök várják az királnak hadát,
Hogy ők megvehetnék nagy Szegednek várát,
Nagy vígan ök iszják Baronya, Somogy borát.

Sőt az vitéz Horvát Ferencz mondja vala:
«Jobb volna, hogy ez had innét kiszállana,
Ez szép nyereséggel fél felé állana,
Mert ez nyert tisztesség mast igaz elég volna!

Terek dolgát értem, hogy ők sem alusznak,
Enne nagy kárvallást ök el sem hallgatnak,
Ha mind elvesznek es, ütetlen nem hagynak,
Császár nagy kárájért ők nagy bosszút állanak.

Im egy jeles fogoly terek es ezt mondja:
Az hatalmas császár, mely nagy kárt itt valla,
Zsebéből, ládájából várat rakattatta,
Ez nagy veszödelmet eddég ö meghallotta.

Császár ez szép várát bizon megsegélli,
Hanemha soholt egy szolgáját sem leli,
Jobb néktek magyarok! ezzel elébb lépni,
Mert félök én azon kezdtök mind itt elveszni.

Ott ez beszédöket mind semminek vélék
Az császár erejét egy csöppné sem félék,
Őket megvernie, lehetetlennek vélék,
Nándor Fejérvárig menjönk, ők azt beszéllék.

Renddel seregekkel mezőre szállának,
Tizenkettöd napon ők megmonstrálának,
Csak strázsájok sincsen, még el-bészállának,
Mind levetközének, ők övének, ivának.

Vígasságok hamar tőlök távozának,
Mert egy óra múlván pásztorok befutának,
Szántalan tereket az mezőn mondának:
Ezt hallván magyarok, igen megbódulának.

Mikor jó Budában hírt hallottak volna,
Hogy Szegedben ily nagy veszedelem vólna,
Kiből az császárnak nagy sok kára volna,
Budai beglerbék jó Ali basa vala.

Azon megbúsula, hamar elírata,
Békőknek, vajdáknak, az sok tiszttartóknak,
Szondába az várba, és az Esztergamba,
Simontornyába, Pécsbe, Székös Fejérvárba.

Derék szép táborral nagy hamar indúla,
Az föld népében es ő mellé vött vala,
Még az ráczokban es ott véle sok vala,
Az szegedi mezőre mikor jutott vala.

Kaszon basának es elíratott vala,
Becsét, Becskerekét akkort bírja vala,
Ki nyolczszáz lovaggal, széppel, készült vala,
De az viadalra ő el sem jutott vala.

Imé, Ali basa, táborát járatá,
Az álló seregbe köznépet állata,
Hátul szekereket két renddel járata,
Puskás jancsárokat azok közé állata

Vitézöket szárnyul két felől állata,
Császárnak három zászlóját lobogtatá
Tizenkét taraszkját eleibe vonyatá,
Mindent megtaníta, és igen bátoríta.

Immár az magyarok Szegedben hogy hallák,
Hogy az terekek őket ott készen várnák,
Ők az váras végre hamar kiszállának,
Semmi szertartás nincs, hadnagyok búsultanak.

Terekek az várban hogy ezt megértötték,
Hogy az segétségre terekek érköztek;
Sok taraszkot magyarokra kisütének,
Ugyan kedvök ellen messze el-kimenének.

Az terekek immár nem messze valának,
Hadnagyok forgódnak, rendet állatának,
Királ zászlója alá sokan állának,
Háromszáz fegyverös ott melléköl állának.

Taraszkot csak kettőt elővonyatának,
Huszárok, vitézök két szárnyul állának,
Ott az könnyű hajdúk zászló után vannak,
Mind kétfelől Jézust és Alláht kiáltanak.

Ez ő víg voltokat terekek hogy láták,
Kétfelől szekeret előjártatának,
Az álló seregöt mind környűlfogaták,
Puskás jancsárokat szekerek közt állaták.

Magyarok es álló seregöt meghagyák,
Az szárnya mind két fél öszveroppanának,
Nagy erős viadalt akkoron tartának,
Ott jelös terekek nagy sokan elhullának.

Nagy sok dob, trombiták oly igen harsagnak,
Nagy rettenetösen üvöltnek, kiáltnak,
Nagy szép festett lovak az mezőn jargalnak,
Kikről fő terekek elestek, megholtanak.

Az viadal köztök ám ott meglassódék,
Álló seregekhöz két fél takarodék,
Jézust, Alláht meg másodszor üvöltének,
Mind kétfelől hamar taraszkokból lüvének.

Gyorsan nagy vakmerőn öszveroppanának,
Nagy erős viadalt akkor es tartának,
Szekereket magyarok meg nem bonthaták,
Mert taraszk, puskákból, sok golyóbist szórának.

Igen hullnak, vesznek, szegín körösztyénök,
Királ zászlójára tizenhat terekek
Választattak vala, levágnák, vesztenék,
Az zászlót levágák, zászlótartót megölék.

Zászló elesését magyarok megláták,
Utoljáró huszárok megfutamának,
Vélik vala elöl, hogy mind elhullottak,
Elől kik valának, azok es futamának.

El-fel Tisza mellett igen sietének,
Terekektől messze ők sem űzetének,
Négyezer hajdút ott megkörnyiközének,
Kit nagy viadallal terekek megölének.

Gyűjték az testöket, halmokat rakának,
Magyarok fő népek mind elszaladának,
Kéve nádon Tiszán sokan általúszának,
De sok szántalan nép az vízbe burúlának.

Öték meg az várast terekek hertelen,
Ott az bennvalókat levágák szertelen,
Az ifját elrablák, küldék alá vízen,
Ötezör orrot, sok zászlót császárnak jelen.

De lám nagy ohítás, sírás köztök vala,
Noha az sok kincsöt visszanyerték vala,
De szántalan fő terek ott veszött vala,
Kiket az terekek igen siratnak vala.

Ezt es hallgassátok, mondok több csudákat,
Viadal előtt harmad nap lött dolgokat,
Négyszázan az hajdúk öszveüték magokat,
Nagy Bálint hadnagyok, hogy űzjenek csatákat.

Társa Terek Péter, ők elindúlának,
Senki kérésével ők sem gondolának,
Az mezen el-alá mikoron jutának,
Neves Martonosnál szerencsét találának.

De lám Kaszon basa Becskerekben vala,
Ali basa levelét hogy látta vala,
Nyolczszáz jelös néppel nagy széppel indúla,
Hogy az viadalra Szegeddé eljuthatna.

Ez Martonoshoz ő mikor közel juta,
Az négyszáz hajdúval ott egybetalála:
Az hajdúk nagy szépen rendbe állnak vala,
Látá Kaszon basa, népit rendbe állatá.

Igen víg mind két fél, öszveszodúlának,
Nagy erős viadalt mindkét fél tartának,
Hajdúk jó legínyök, nagy könnyen forgódnak,
Kik miatt terekek mely nagy sokan hullának.

«No hozzá! no hozzá!» hajdúk mondják vala,
Reménsége Kaszonnak már ott nem vala,
Mert java népében sok elhullott vala,
Lovát ott megölék, sebben haza indúla.

Tön ő nagy siralmat vitézi halálán,
Igen bosszonkodék nagy szégyenvallásán,
Nem lehetött rajta Szeged viadalján,
Hajdúk hálát adnak istennek nagy jóvoltán.

Ott két szekeret fejekkel megrakának,
Szép gazdag morhákkal ők megrakodának,
Szeged felé kevélyen elindúlának,
Szeged-végön alól az fűzesbe jutának.

Róla gondolának, magok bémutassák,
Nem tudják az várast, hogy terekek bírják,
Nagy Bálint hadnagynak ezt ne hogy megsúgák,
Magyarok elvesztek, az terekek forgódnak.

Imé, nagy szép szóval mondja az hajdúknak,
Hogy az nyereséggel Tiszán elúszjanak,
Az fajtalan hajdúk reá haragvának:
«Lám az pesti lélök megijedt!» ott mondának.

Terekek azomban ott megzendülének,
El-kirohanának, fegyverre kelének,
Nagy erős viadalt hajdúkkal kezdének,
Hajdúk egyen, ketten mind kezökön veszének.

Vitéz jó nagy Bálint csak huszad magával,
Tiszán általúsza, igen nagy bánatval,
Az terekek valának nagy vígasságval,
Azért ők valának közzölök nagy károkval.

Vannak jelös dolgok írva krónikában,
Kik pogán miatt történtek ez országban,
De hasonlót ehhöz nem lelök írásban:
Azért méltó írnom az derék krónikába.

Ez lőn magyar népnek jelös veszedelme,
Az teröknek es egyenlő veszödelme,
Jóllehet szám szerént ott több magyar vesze,
De fő nép terekben nagy sokkal ott több vesze.

Oh ti balgatagok, hajdúk kik ti vattok,
Esztökbe vegyétök, mit mast néktök mondok:
Szível, könnyöségvel jó vitézök vattok,
De hadakozásban igen bolondok vattok.

Rendtartás jó nincsen hadakozástokban,
Hitötök semmi nincs az Krisztus Jézusban,
Vagyon reménségtök csak fajtalanságban,
Az rút részögségben, az kevél bujaságban.

Vannak nyelvetökben nagy rútalmas szitkok,
Mind testét, mind lelkét pestinek mondjátok,
Lovag vitézöket gyakran csúfoljátok,
Köztetök egymást kurta szelletnek híjjátok.

Nagy isten ígéjét, kérlek, halgassátok,
Próféták módjára ti hadakozjatok,
Fejedelmetökhöz hívön hallgassatok,
Hadnagytokat pesti lélöknek ne mondjátok.

Dúlást, sok kóborlást ti hátra hagyjatok,
Tisztaságban, józanságban maradjatok,
Csak az egy istenben jámborul bízjatok,
Minden igyetekben nyereséggel járhattok.

Ezt ha eszötökben, hajdúk, nem tartjátok,
Szidalmasságtokat hátra sem hagyjátok,
Ti az pesti lelkektől mind elhordattok,
Mint szegedi mezőn, ti gyakran levágattok.

Magát jelentötte versnek kezdésében
Az ki szerzé, vagyon oly mint fél kedvében,
Kassában Seböstyén nagy bőjt közepiben,
Irá ezör ötszáz ötvenkét esztendőben.

AZ VÉG TEMESVÁRBAN LOSONCZI ISTVÁNNAK HALÁLÁRÓL.

Sok csudák közzül halljatok egy csudát,
Mint elvesztétök az vég Temesvárat,
Benne vesztétök jó Losonczi Istvánt
Sok jó vitézzel; szánjátok halálát.

Temesvár vala egy jeles kaputok,
Terekek ellen nagy bizodalmatok,
Jelesben Tiszántúl az kik lakoztok,
Ő elveszésén ti már sokan sírtok.

Én nagy szép renddel erről emléközöm,
Vég Temesvárnak veszését beszéllöm,
Jó Losonczinak vitézségét jelentöm,
Kinek halálát szívemben kesergöm.

Parancsolatja felséges királnak,
Az ő képének, János Baptistának:
Ha lesz kilépte János király fiának,
Az végházakat foglalná magának.

Hamar foglalá Erdélt, vég házakat,
Kikben ő hagya jelös tiszttartókat,
Jó Losonczinak érté vitéz voltát,
Kezébe bizá az vég Temesvárat.

Az két Kampót is mellette bocsátá,
Az nemes vitézt szép szóval unszonlá,
Míg ő felsége ispánt választana,
Ő Temösvárra hívséggel gondolna.

Nagy engödelmes lön parancsolatnak,
Mert híven akar szolgálni királnak,
Szép hazájának, ez szegén országnak,
Csak ez lön oka szörnyű halálának.

Vígan beszálla az vég Temesvárba,
Látá az várat szertelen voltába',
Ö rá gondola szorgalmatosságba',
Minden szükségét bétakarításba'.

Sőt ott mellette két úrfiú vala,
Príni Gábriel, nemes úrfi vala,
Bátori Miklós másik úrfi vala,
Mint egy atyjoknak ők szolgálnak vala.

De lám Losonczi magában gondolá,
Ö vitézivel csatára indúlna,
Megjelentené magát, hogy ki volna,
Isten akará, szerencsét találna.

Egynéhán nászágy Tiszán feljött vala,
Vízről Becsénél kiszállottak vala,
Az nászágyokban népet hattak vala,
Becse hóstádját ők égetik vala.

Losonczi István ott rájok találna,
Az terekekvel viadalnak álla,
Kopják romlának, ő igen vagdala,
Sok fogoly esék, sok terek fő hulla.

Ott Sövénházi Ferencznek inassát,
Egy terek viszi fogva, mint ő rabját,
Vitéz Losonczi látá, üté lovát,
Ott az tereknek elvágá ő nyakát.

Sokan nászágyra ám ott öklelének,
De az terekek vízen elmenének,
Szép nyereséget vitézek nyerének,
Csak egy fő legént közűlök vesztének.

Ott vesze vitéz Bogacsevit Stépán.
Nagy vígan vala jó Losonczi István,
Vég Temesvárba sok fejeket hozván,
Jelös foglyokat ő előtte hajtván.

Nagy vígan látja köznép az várasban,
Vannak istennek nagy hálaadásban,
Vitéz éltéjért nagy imádkozásban,
Éltesse, tartsa soká ez világban!

Császár Szulimán hallá országában,
Hogy János királ fia búdosóban,
Ő vég házai néműt hatalmában,
Ő birtoka mind volna foglalásban.

Szulimán azon igen megbúsula,
Az Beglerbéköt hamar elbocsátá,
Rajta lött bosszút hogy megtorlanája,
Hatvanezeren Beglerbék indúla.

Csak hamar nagy szép házakat ő megvőn,
Becse, Becskereke ő kezében lőn,
Sok apró várral Csanád kezében lőn,
Lippában szálla, ott nagy öröme lőn.

Onnat siete vég Temesvár alá;
Vitéz Losonczi vígan várja vala,
Már arról néki fogadása vala,
Hogy Temesvárban nagy híven szolgálna.

Megszállá, tizenkét nap vítatá,
Beglerbék akkor semmit nem kaphata,
Mert jó Losonczi vitézkedik vala,
Minden nap harczon ő kopját tör vala.

Erről bővebben Crónikámban írtam,
Vitézségéről többet beléraktam,
De hogy halálát néki megírhassam,
Summa szerént csak ezeket mast írtam.

Siet Beglerbék onnat el-kiszálla,
Losonczi miatt mert nagy szégyent valla,
Sok fő vitéze néki ott elhulla,
Vitéz Losonczi utánna indúla.

Tön sok harczolást az Begler népével,
Mind harmad napig ő jó vitézivel,
De nem járhata ott sok nyereségvel,
Onnat eltére Fellakra népével.

Elöljáróban száguldót bocsáta
Az derék sereg utánna indúla,
Fellakot akkor Kaidáz aga bírja;
Aga megérté, lovára fordúla.

Még az derekát ő nem látja vala,
Az száguldóra öklelni akara,
Derék sereget mihelen meglátá,
Ott hátat ada, vár felé fut vala.

Ezt jó Losonczi látá, nem múlata,
Ugyan inokban Emölcsőre juta,
Viadalt kezde, sokat elhullata,
Lakot megvevé, foglyokat fogata.

Sok gazdagsággal Kaidáz aga vala,
Ki Losonczinak foglylyá esött vala,
Kit Temesvárba soká tartott vala,
Jó hírt, jó nevet akkor es nyert vala.

Idő elmúlván egy gyűlést tétete
Ferdinánd királ, Pozsomba hirdete,
Az magyar urak minden hogy ott lenne,
Ország javáról mindent jót végezne.

El-felgyölének az szent Mátyás napra,
Ők ott választák ország oltalmára,
Bátori Andrást erdéli vajdaságra,
Losonczi Istvánt Temesi Ispánságra.

Nagy fogadások lőnek ti köztetök
Urak, hogy egymást ti megsegéllitök,
Hogy ha ellenség jönne kerőletök,
Halálig együtt halnátok, élnétök.

Sőt az királ is szép szót mondott vala,
Hogy igyetökben mellétök állana,
Személye szerént, vagy fia támadna,
Együtt véletök élni, halni akarna.

Igen nagy gondba jó Losonczi esék,
Kétségös vala hogy megsegéllenék:
De az királtul igen megfélemlék;
Tisztöt felvenni ő készerítteték.

Jó hit alatt ott királnak fogadá,
Ő felségének hogy híven szolgálna,
De családinak lenne ő tútora;
Királ ő magát mindenbe ajánlá.

Siet készülni az vég Temesvárba,
Asszon társátul az Csejte várában
Szép gyermekitől búcsúzik búában,
Többé nem látja, gondolja magában.

Sok ohítások lőnek barátitul,
Török Ferencztől, jó tiszttartóitul,
Az jó Prínitöl, és ország Kristóftul,
Vég búcsút vészön, mint jó fiaitul.

Készületivel méne ispánságba,
Temesváriak várják vigasságba',
Miként atyjokat nagy hálaadásba',
Őtet üdvezlik sok jó szerencsába'.

Vala Beglerbék császár haragjában,
Hogy Temesvárat elhagyta útában,
Ulumán béköt veszni jó Lippában,
Semmié tevé ő tiszttartásában.

Ottan szólitá császár fő tanácsát,
Császári képét, az nagy Amhát basát,
Megfenyegeté haraggal az basát,
Németöt királyon megállja bosszúját.

«Magyarországra siess nagy hadamval,
Vég Temesvárat szálljad hatalmamval,
Nékem megvegyed sok szép álgyúimval,
Semmit ne gondolj népembéli kárval.

Onnat más felől Havaselben, Moldvában,
Készön legyenek vitézim dolgokban,
Az királ hada az erdéli országban
Hogyha lennének reád indúlatban,

Derék táborral össenek Erdélbe,
Semmi félelmed nem lészen igyedben,
Kéncses Budáról harmad készületben,
Várakat szedjen Ali basa felföldben.

Onnat sem lészen félelmed igyedben,
Losonczi fejét, vagy magát elömbe
Néköm iktassad, lássam örömemben,
Jó Magyarország legyen mind kezemben!»

Ezt hallván basa, főhajtván kiméne,
Az fő basákkal mind egybebeszélle,
Vélök egyembe meg császárhoz méne,
Az Beglerbéknek ő kegyelmet nyere.

Véle egyembe Amhát felkészűle,
Szancsák és vajda sok vala ő véle,
Százhatvanezeren basa elerede,
Száz taraszk, tizenhat faltörő véle.

Juta, az puszta Somlyónál megszálla,
Onnat száguldót vég Temesvár alá
Szent Iván napján pénteken bocsáta,
Vitéz Losonczi akkort hon nem vala.

Temesvár dolgát kívöl futja vala,
Ő jószágából mindent takar vala,
Basa ott voltát immár tudja vala,
Ő éltét soká nem reménli vala.

Azon pénteken csak negyed magával,
Ő beszalada nagy szerencsájával,
Az hősek lőnek oly nagy vigasságval,
Losonczi biztat mindent bátorságval.

Jó vitézeket mind egybehivatá,
Minden nemzetöt ő elöszóllíta,
Az váras népét es elöszóllíta,
Nagy erős hittel nékik azt fogadá:

Nem szánja vélök az önnün halálát,
Minden kéncsének nékik kiosztását,
Holtig szolgálja az ő szép hazáját,
Jó szolgáinak igéri jószágát.

Ott az vitézök nagy örömben lőnek,
És nagy jó kedvvel ők es esküvének,
Tisztösségökre ott veszni mernének,
Keresztyénségért halált szenvednének.

Polgárok es mind megesküdtek vala,
Losonczi István ötszáz lóval vala,
Vitéz kis Kampó kétszáz lóval vala,
Serédi Györgynek száz lovagja vala.

Príni Gabrielé száz lovag vala,
Az Forgács Simon hatvan lóval vala,
Don Gáspár háromszáz spanyollal vala,
Háromszáz cseh drabant, némöt csak száz vala.

Vélök háromszáz magyar drabant vala,
Ott az városból harmadfélszáz vala,
Mind az községgel harmadfélezör vala,
Vitéz Losonczi biztatásban vala.

Gyorsan másod nap harczolók jövének,
Temesvár alatt jargalni kezdének,
Vitézök sokan fő lóra ülének,
Jó Losonczival gyorsan kiütének.

Nám ez úrfiú bátor vitéz vala,
Mindenütt elöl ö kopját tör vala.
Vitéz Kis Kampó es ott véle vala,
Az úrfi mellett ő kopját tör vala.

Akkor az harczon sok fő terek vesze
Sok szegén legén vitézségét jelönté,
Ifjú Sulyok István közűlök ott vesze.
Vitéz Losonczi vígan meg betére.

Csak hamar juta negyed nap az basa
Temesvár alá, az császárnak hada
Ulicia mezőn táborát járatá,
Sánczokat hánya, álgyút igazgata.

Im az Temesvár Temes vízben vagyon,
Az víz körűle nagy folyásban vagyon,
Napkelet felől Sziget város vagyon,
Az felszél felől derék várad vagyon.

Oly szép árokkal kerítése vagyon,
Három kapuja az városnak vagyon,
És két bástyája földből rakott vagyon,
Vár, város között egy szép vízvár vagyon.

No, ott dél felől Ulicia mezeje,
Hogy kin megszállott az császár ereje,
Rettenetesen onnat kezdék lőnie,
Temesvár falát igen töretnie.

Eltörék onnat mind az főházakat,
Földenig ronták az nagy kőfalokat,
Várból felgyújták szigetben házakat,
Abban es vínek terekek álgyúkat.

Töretni kezdék onnat is az várat,
Véle egyetembe földből rakott bástyát,
Abban örízni hatták jó Don Gáspárt,
Erősen ronták várat és az bástyát.

Ezt az terekek ostromlani kezdék,
Vitéz Don Gáspár igen emberködék,
Jó spanyolok mind vitézködének,
Ott lön elveszte nikápoli béknek.

Módja Don Gáspár szernyű halálának:
Mikor terekek onnat tágúlának,
Méne törésére fel az bástyának,
Derekát által lövék Don Gáspárnak.

Ezen vitézök sokan bánkódának;
Halála ott lön oly nagy sok pogánnak,
Kin az terekek igen óhajtának.
Pora elfogya az Amhát basának.

Sok porral juta natuljai basa,
Nagy sok éléssel, csak ezör lovagja.
Sebesi hősek kimentek csatára,
Egy falka tereket hányának szablyára.

Vitéz Losonczi mikor azt megérté,
Hogy segítsége sohonnat nem lenne,
Porral, éléssel ő nem sokat érne,
Hópénzt az népnek nem tud honnat venne.

Az ő költsége már elfogyott vala,
Az egész hadnak kiosztotta vala,
Titkos deákját szóllította vala,
Ily tanúságot néki adott vala:

«Reá úgy gondolj, fiam István deák,
Ez Temesvárból ím én kibocsátlak,
Én parancsolok minden tiszttartómnak,
Kéncsöm, jószágom zálagba hányjanak.

Engem költségvel, néppel, értessetök,
Mert isten után bízom csak bennetök,
Testamentomom, ím, adom ti néktök,
Benne megvagyon, mint cseleködjetök!»

Csuda szerencsén István el-kijöve,
Az tiszttartókkal költségöt békülde,
Zsoldot hirdetvén, szép falka nép gyüle,
Varkucs Tamás es szép népet ereszte.

Sőt az Szegedi Tót Mihál felgyűlt volt,
Négy vagy öt-százan Temesvár felé ment volt,
Terekek miatt népét vesztötte volt,
Sebben kevesen onnat szaladott volt.

Csalatságát megérték Tót Mihálnak,
Az segéllő nép ott meghasonlának,
Maros révétől mind hátra oszlának,
Jó Losonczinak azzal bút adának.

Ez idő közbe naponként vítatá,
Temesvár falát basa, úgy rontatá,
Három oldala mind földenig romla,
Csak nagy kapuban Losonczi marada.

Sok ezör terekök ostromokon vesze,
Az vitézekkel úrfi megepede,
Élés béven nincs, vannak nagy éhségben,
Nincs reménségök sohonnét igyökben.

Sőt az istennek lelkét ajánlotta,
Irgalmasságát csak ő néki várta,
Az vitézeket ily szókkal bíztatta:
Jutalma annak lészön mennyországba'!

Immár szent Jakab napjára jutának,
Harminczkettöd nap vala vár-vívásnak,
Basa készíté népit vég ostromnak,
Avagy megvészik, vagy mind ott elhullnak.

Tőnek nagy zengést, megsivalkodának,
Rettenetesen menének vízvárnak,
Ott es terekek sokan elhullának,
Nagy viadalval vízvárba szállának.

Sivás nagy rivás vala az várasban,
Vitézök vannak várban ohitásban,
Senki nem mehet várból az várasba,
Mindkét fél vagyon csak terek markában.

Ezen Losonczi meg sem rettent vala,
Egynéhány ezör terekben elhulla,
Az Amhát basa szót béadott vala,
Az császár hitit úrfinak ajánlá.

Basák, szancsákok hitöket ajánlá,
Csak Temesvárat császárnak megadná,
Az vitézekkel ott ő meg nem halna,
Minden sereggel békével bocsátná.

Az jó Losonczi arra még sem hajla,
Spanyol, németöt, magyar néki szólla,
Az várasból es béizentek vala,
Nagy szép szavokkal azon kérik vala:

«Siess megadni ez megromlott várat,
Ne veszess itt el sok nyomorúltakat,
Vélönk egyembe vitézi magadat,
Elég tisztösségben látod halálunkat!»

Tön nagy ohítást úrfi, gondba esék,
Mint az községnek régön megeskövék,
Hogy híven együtt halnának, élnének,
Köz akarattal várat megígérék.

Immár Losonczi a vég Temesvárba
Hét ezer golyóbist rakott rakásba,
Kit az terekek löttek bé az várba,
Népével szorúlt csak az nagy kapuba.

Az várasiak vannak könyörgésben,
Úrfi ne légyen az nap kimenésben,
Mert ök nem készök rakodva szekérbe,
Ők készek lésznek reggel elmenésbe.

Nám az vitézök úgy szorgalmaztatják,
Az nap mentöket hogy el ne halaszják,
Ha elhalasztják, bizon azt megbánják,
Az terek dolgát mert sokan jól tudják.

Vitéz Losonczi az községöt száná,
Nékik megesködt vélök élne halna,
Reggerre hagyá, hogy vélök indúlna,
Éjjel készölne, minden készen várna.

Söt az kimenést így rendölé, hagyá,
Az váras népét előtte bocsátná,
Ő szekereit két renddel bocsátná,
Az szekerek közt népével indúlna.

Derék gyalogok mind utól mennének,
Reggel fő lóra vitézök űlének,
Az úr iffiai felöltöztetének,
Várból várasba úgy szépen menének.

Ötvenezere az császár hadának,
Kivöl lovon űl Prajko kapujának,
Egy szekér útat hattak Losonczinak,
Szájok tátva áll, mint éh farkasoknak.

Tön indúlatot kapun várasi nép,
Azt ott bal kézre állatá terek nép,
Szekereket bocsátá az lovag nép,
Azt jobb kézre állatá az pogán nép.

Jó Losonczi az kapun hogy kijuta,
Beglerbék Kaszonval ottan közből fogá,
Mint két kőfal között vélök indúla,
Az ő gyalogja kapun hogy kijuta.

No az terekek szoritani kezdék,
Iffiát népének ragadozni kezdék:
Jó Losonczinak hamar megjelenték,
Önnön apródját Tomorit elnyerék.

Ottan az úrfi veszedelmét érté,
Ő vitézinek felszóval üvölté:
«Az terek hiti látjuk itt elveszte,
De vitéz módra legyen fejünk veszte!»

Dob és trombiták zengeni kezdének,
Magyar vitézök mind fegyvert vevének,
Az terekekvel viadalt kezdének,
Sűrű terek közt hamar elveszének.

Csuda vakmerő jó Losonczi vala,
Mindenekelőtt hegyes tört ragada,
Ő egy szancsákot ott által nyársola,
Hamar két sebben ő foglylyá akada.

Ám egy szancsáknak fogságba esék,
Annak sátorába mikor viteték,
Amhát basának tudtára adaték,
Az sebös vitéz eleibe viteték.

Nagy haragjában kezdé feddenie:
Mire császárnak nem akart engednie?
Erejét vélte semminek lennie:
«Sok vitézét eb, erűléd vesznie!»

Ezt mondja úrfi: «Eb az ti hitetök,
Császárral, basák, békök hitetlenök,
Ha tudtam volna, oly ebek legyetök,
Sokkal több lött volna itt elvesztetök.»

No basa szólla: «hitetlenök ti vattok,
Uluma béknek mind hitöt adtatok,
Másfelöl útába rátámadtatok,
Itt azért ebek, kelle maradnotok!»

De lám az basa inte, félön vivék,
Nemes vitéznek ottan fejét vévék,
Fejét megnyúzák, szalmával megtölték,
Egy ház oromra az csontját feltevék.

Úrfiú testét basa temetteté,
Nagy kénesnél feljebb báná és könyvezé,
Hogy elevent császárnak nem küldheté,
Mert két seb miatt nem élne, megérté.

Vivék az bőrét hatalmas császárnak,
Nagy hálát ada császár nagy Alláhnak,
Az több vitézök ott mind elhullának,
Kik meghalának, kiket elfogának.

Megszámlálásra hagyom úristennek,
Vég Temesvárba kik ott rekkenének,
De vitézökben számost megnevezek,
Illik örökké hogy dícsírtessenek.

Jelös fő vitéz az kis Kampó vala,
Ő kereszt neve Alonso Peres vala,
Sayanedrai, neve Pétör vala,
Ő vitézségét sok csudálja vala.

Nám jó Losonczi hogy fegyvert vött vala,
Vitéz kis Kampó fegyverét ragadá,
Inte Losonczi egyet ott levága,
Köröbe szökék, ott lőn ő halála.

Lőn az vár előtt nagy szörnyű halála,
Vitéz Battyáni Farkasnak nagy kénja,
Ki Temesvárban vice ispán vala,
Térdben két lábát elvagdalták vala.

Városbélieknek könyörög vala,
Hogy által lőjék, mert nagy kint vall vala,
Estig kínlódék, fejét vötték vala,
Vitéz Don Gáspár bástyán veszött vala.

Vesze porkoláb Sövénházi Ferencz,
Az Csefi Ferencz, és az Dali Ferencz,
Jó Macsóiai Ferencz, Horvát Ferencz,
Főhadnagy Milák, jó Harasztí Ferencz.

Vesze jó Deli Balázs és Rácz Farkas,
Az Deli Dömjén és Arpasit Farkas
Prestióczi Lukács, és Pattantyús Balázs,
Az Nagy Vitális, vesze Kolbász Farkas.

Vesze egy vitéz, az jó Forgács Simon,
Ki vitézségét látták ott az harczon,
Benkuit Gergely és az Brádi Márton,
Vesze Nagy Egyöd és Kenézi Márton.

Vesze Nagy Gergely, kis Kampó hadnagya,
Jó Gergely vajda, és az Miklós vajda,
Ujszászi Sándor, jó Príni hadnagya,
Az kis Tomori, vesze Zoltán Józsa.

Vésze Sebesi Nagy Pétör; Pitár Pétör,
Jó Vas Benedök és Farkasit Pétör,
Az Szabari Benedök, Bóli Pétör,
Az Sáfrán László németöt monstra-mestör.

Vesze Chlinchit György, Bornemissza János,
Vesze Horvát György, jó Szörény János,
Vesze Párnás György, jó Fekete János,
Az Moga Bálint, vesze Moga János.

Vesze Ábrámfi Imre, Rucit János,
Alia Imre, jó Margay Miklós,
Az Tasi László és az Tasi Miklós,
Jó Móré László, az Komornik Miklós.

Vesze Rácz István, ifjú Sulyok István,
Kázméri István, az jó Köchör István,
Guczit Bertalan, Becskereki Fábján,
Az Pétör ispán, Mendoza kapitán.

Vesze Újheli Pál és Váli Mihál,
Zsámbokréti Miklós, Kendörösi Mihál,
Jó Korlát Imre és Eszéki Mihály,
Az Lengyel Pétör, Széni Márton, Nagy Pál.

Vesze Csomboli Miklós, Párnás Lukács,
Bicskei Benedök, Pattantyús Tamás,
Az Tabdi Antal, és az Ördög Balázs,
Vesze Körösudvarheli Nagy Máté.

Vesze Barbél Máté, Szent Jánosi Mihál,
Az Kevél Ferencz, Széköl Széki Mihál,
Jó Bódog Ferencz és Balika Mihál,
Fekete Gergely, Fekete Boldizsár.

Vesze Aprós Pétör és az Glesán János,
Gorbai Amborús, és az Móré János,
Az Borbás ispán és az István ispán,
Az Lengyel Pétör, jó Körti Bertalan.

Vala öröme az Amhát basának,
Véle egyemben az császár hadának,
Ott mind fejenként Alláht kiáltának,
Ez nyereségön nagy hálát adának.

Várasi népet esmét beszállaták,
Örökségébe mindent bocsátának,
Szabadságokban mindent megtartának,
Tisztöt ott adák az Kaszon basának.

Csudáját király hogy hallotta vala,
Jó Losonczinak vesztét szánja vala,
Igyében hogy meg nem segélhette vala,
Mert békeség dolgát akkor futja vala.

Ezen Baptista Bátori Andrásval,
Igen bánkódék sok könyhullatásval,
Hogy segétségvel nem lehete hadával,
Mert ellensége Moldvában lőn nagy hadval.

Mondjam az Pökri Annának csudáját?
Vitéz Losonczi szép társa sirását,
Öt árvájával özvegygyé maradtát,
Mikort megérté urának haláját.

Csak ámélkodék, magát lebocsátá,
Keserűségvel ő urát siratá,
Ő szép gyermökit sírva apolgatá,
Olymint ő magát ott halni bocsátá.

Az Ország Kristóf két hajadon húgával,
Príni Gárbielnek szép mátkájával,
Terek Ferencznek es szép mátkájával,
Ország Lászlónak megmaradékival.

Sok könyhullással ők siratják vala,
Mint édes atyjokat ohítják vala,
Úrnak két szép leán magzatja vala,
Édös atyjokat ők kesergik vala.

Sok jó adassék felségös királnak,
Szolgálatjáért vitéz Losonczinak,
Minden várait engedé leányinak,
Fiakká tevé ő sok jószáginak.

Oh mely szertelen hallják kesergését,
Az jó asszonnak csuda vesződését,
Ő nem ohítja világban élését,
Mert elvesztötte édös szeretőjét.

Vígasság nem kell már semmi dolgában,
Ő beöltözék az fekete gyászba,
Szép gyermekivel holtig nagy síramba,
Jó hív szolgái azon színű gyászba.

Jó Losonczinak halálát ohítja
Príni Gábriel, egy fogadott fia,
Jó Török Ferencz, más fogadott fia,
Sok jó barátja ötet szánja bánja.

Ő elveszésén sok úr szomorodék,
Mert jószágokban sok elpusztíttaték,
Ő családjokval búdosóba esék,
Tisza kétfelé terek kézbe esék.

Ez Magyarország, sok nemes nemzetség,
Halálát szánná, bánná szegén község,
Rácz, oláh, cseh, tót, sok magyar nemzetség,
Egész Erdélség, spanyol, némötség!

De már látjátok magyarok kik vattok,
Hogy Temesvár volt csak jelös kaputok,
Segétségére fel sem támadátok,
Hogy elvesztétök, ládd-e mint romlátok.

Jó Losonczinak vitézségét tudtátok,
Mire hogy Temesvárba bocsátátok?
Néktök volt volna kívöl biztatótok,
Kil nálunk volna mast es Temesvártok.

Derék Krónikában én nem olvastam
Ily jelös úrfit, hírrel sem hallottam,
Ily vitézséggel veszött volna végházban,
Azért hogy méltó írnom kronikában.

Immár magyarok mind széllel pillagtok,
Hogy ha lehetne már feltámadnátok,
Méges jó hittel Istent imádjátok:
Mert ha nem segél, majd elfogyatkoztok.

Tinódi Sebestyén írá könyvében,
Nagy Bódogasszon napján énökében,
Mert jó Losonczit szánja ő szívében,
Ezör ötszázban és ötvenkettőben:

FINIS.

BUDAI ALI BASA HISTÓRIÁJA.

Halljátok már Ali basa bölcseségét.
Budából hadával gyakran kiütését,
Nyolcz várnak, kastélnak romlását, vevését,
Az Ördög hadának bölcsen megkerülését.

Ez parancsolása vala az császárnak:
Míg alatta lenne Amhát Temesvárnak,
Addig Ali basa felföld tartománnak,
Ő rontója lenne ott való végházaknak.

Rávigyáza erre herélt Ali basa,
Temesvárat vija az fő Amhát basa,
Budából indúla szép hadával basa,
Beszperím vár alatt lőn hamar megszállása.

Ez Beszperím vára szép püspekség vala,
Az Balatom mellett merő kövön vala,
Az jó Paksi János ott főhadnagy vala,
De az megszálláskor királ felé ment vala.

Ezen Ali basa nagy örömben vala,
Álgyút igazgata, löni parancsola,
Egy hétig az várat erősen rontatá,
De azzal ő néki csak keveset árthata.

Lám benn az porkoláb jó Vas Mihál vala,
Ki miatt az basa sok kárt vallott vala,
Éjjel nappal lőnni basa siet vala,
Kitől várbéliek igen rettentek vala.

Tőnek hasonlást az sok gaz nép az várban,
Támadának porkoláb ellen haragban,
Az fokról zászlókat lehányák búokban,
Mind zsákmánt tevének kincsben ott az tárházban.

Az várból gaz népek sokan kiugrának,
Csak kevesen porkolábbal maradának,
Erről az terekek hamar hírt hallának,
Az árulók vár köről mind levágatának.

Lőn nagy rettenése szegín Vas Mihálnak,
Hamar szót kiada, fogadá basának:
Békével morhástul ha elbocsátanák,
Várat ő megadná az hatalmas császárnak!

Jó Ali basa ezt hogy hallá eröle,
Néki fogadá; várat kezéhöz vevé,
Békével Vas Mihált eleresztetteté,
Titkon terekeket ő utánna ereszté.

Basa hagyásából megfogák, megfoszták,
Pínzétől, lovátul ötet megtisztíták;
Ott meg vissza az basának bémutaták,
«Kavorokhoz ment volna» — öt úgy béárúlták.

Az tereket basa hamar levonyatá,
Előtte Mihálnak igen loholtatá,
Vas Mihált ez okkal ő megtartóztatá,
Hogy szpaiaságot császártul nyerne, adna.

Sok fohászkodással mast es jó Budában,
Vagy Terekországban vagyon nagy rabságban.
Úgy higyjetök terek hitiben, szavában,
Basa onnat szálla az nemes Skambriában.

Az fővön tizenöt napig legelének,
Esmég jó Budából hamar készölének,
Szancsákok, vajdák, békök egybegyűlének,
Tizenkét-ezeren álgyúkval eredének.

Vitéz Ali basa dolgában bölcs vala,
Drégel vára alatt táborával szálla,
Az vár törésére álgyúkat állata,
Négy álgyúja, hat taraszkja néki csak vala.

Jó vitéz Szondi György benn porkoláb vala,
Békefalusi Gergely ő társa vala,
De akkort házához kikéredzett vala,
Az megszálláskoron el-kirekedött vala.

Töretni az basa kezdé Drégel várát,
Ott ám lerontatá egy szép magas tornyát,
Szondi ott elveszté egy vitéz szolgáját,
Jó Zoltai Jánost, meghala torony alatt.

Első ostromot basa nagyot tétete,
Ott sok terek vesze, ő nem sokat nyere;
Ezt tevé Szondi Györgynek jó vitézsége,
Ott meg akar halni; azt ő már elvégezte.

Sőt az várnak falát, tornyát igen törte,
Basa oroszfalvi pappal kérette:
Az várat megadná, magát ne vesztené, —
«Már késén költ ahhoz», — Szondi csak ezt izené.

Sok foglya őnéki, kettőt ő hívata,
Két énökös apródját előállatá,
Azok előtt ily testamentomot szólla:
Az Ali basának két apródját ajánlá.

Ezen igen kéri basát, ő nagyságát,
Vitézségre tanítsa ő két apródját,
És eltemettesse Szondi Györgynek tagját,
Mert majd itt meglátják az ő szörnyű halálát.

Gyorsan mind az négyet skárláttal ruházá,
Pinzzel kápájokat megtölté, megraká,
Az Ali basának szépen kibocsátá,
Ő minden morháját az közöbre hordatá.

Égeté, elveszté: istállóba méne,
Jó lovait hegyes tőrrel általveré,
Lelkét az istennek ajánlá, ígyéré,
Nagy derék ostromát Ali basa kezdeté.

Nagy szép dárda Szondinak kezében vala,
Sebesölve, térdön állván ő vív vala,
Romlott toron alatt által lötték vala,
Az fejét az hegyiről alá vetötték vala.

Jó Drégelnek vára lőn basa kezében.
Szondinak az testét vivék eleibe,
Fejét keresteté, az testhöz viteté,
Mint oly vitéz embört nagy szépen temetteté.

Jó dícséretben lőn Szondi vitézsége,
Feje felé írott kopját feltétete.
Ságra és Gyarmatra basa elerede,
De az két kastélban ő egy embert sem lele.

Ott mikoron juta Szécsén vára alá,
Szintén szent Margit asszonnak napja vala;
Ott porkoláb Árokháti Lőrincz vala,
Azon estve várast várból gyujtották vala.

Lám nem merék várni az budai bassát,
Ott meghasonlának, sokan az füst alatt.
Éjjel kiszökének; megyön ki szaladhat,
Árokháti hallá, látá csak nyolcz szolgáját.

Csak hamar utánnok ő es el-kiugrék,
De nem szaladhata, mezőben ellepék,
Mind nyolczad magával fogva elviteték:
Az jó Szécsén vára szépen erőssíteték.

Vala basa ezen igen nagy örömben,
Csak három százan Arszlán béköt ereszté,
Busa tornyát elől ő megkésértené,
Kis palánkja vala, vala Balassa Zsigmondé.

Abban kevesen, de vitézök valának,
Vitéz Tercsi Mihál porkolábja annak,
Nagy András, András deák, és Szuhai István,
Mondák, hogy az tornyot halálig meg se adnák.

Rettenetösön bék faluját égette,
Tercsi Mihál belöl erössen löttete;
Bék ezen haragvék, táborba siete,
Két ezeren másod napon alája méne.

Nagy öreg két álgyút alá vonyattata,
Tizenkét golyóbist toronyhoz bocsáta,
Az tornyot fejekre töreté, rontatá;
Tercsi az toromba ott meg nem maradhata.

Az palánkba onnat minnyájan jövének,
Mégis ők az béktől nagy hitöt vevének,
Palánkot megadák, úgy elvitetének,
Kiket Buják alól békével eresztének.

Kiszálla az basa az Hollókő felé,
Táborát járatá közel az vár mellé,
Az porkoláboktul az várat kéreté;
Két porkoláb vala akkor az Hollóköben.

Csák Imre porkoláb, Száki András vala,
Imre megijedött, András vitéz vala,
Imre az basának ott választ tött vala,
Jó Hollókő várát ő megígyérte vala.

András hogy azt hallá, ottan ellent monda,
Pártos drabantokkal Imre rátámada,
Hegyes törrel társát általveri vala,
Ha akkor ő kezét meg nem ragadják vala.

Sietséggel várat basának megadá,
Basa békével öket elbocsáttatá,
Imre magát ezzel gyűlöségbe hozá.
Öt addég kergeték, szökék Terekországba.

Táborával basa Buják alá szálla,
Porkoláb, úrképe ott Nagy Márton vala,
De nem az elébbi Kopasz Márton vala,
Kit jó vitéz módra régen elfogtak vala.

Ötöd napég basa erősen lötteté,
Azért Buják falát egy cseppné sem sérté,
Császár kegyelmére es igen kéreté,
De nagy bátorsággal Nagy Márton nem igyéré.

Lön köztök hasonlás, tárházat feltörék,
Éjjel kiszökének, ottvalót elvivék;
Az jancsárok öket útakon leselék,
Őket mind levágák, Mártont fogva elvivék.

Nagy Márton ez nap is veszni oda vagyon;
Az Ali basának nagy csudája vagyon,
Az Buják várának erős fala vagyon,
Nem hitte, hogy annak semmi módon árthasson.

Az szép nyereségen basa lön örömben,
Császár vitéziben házakba helyhete,
Hadával Budába esmég el-beméne
Örömében Alláht mindennel üvöltete.

Kár lön ez váraknak tőlünk elveszése,
Mert sok tartománnak lön hozzátérése,
Királi felségnek nagy kárszönvedése
Lön keserűsége reá gondviselése.

ÖRDÖG MÁTYÁS VESZÖDELME.

Már halljátok vesztét az Ördög Mátyásnak,
Más nyelvvel Tayfelnek nevezik és mondják,
Kegyes királyunknak mikoron megmondák,
Felföldi végházak hogy elköltek, csusztanak;

Elíra, izene főfö hadnagyinak,
Olasz Sforcziának és Ördög Mátyásnak;
Győri és lévai szép magyar hadának,
Az végbelieknek vitézlő hadnagyinak.

Gyorsan készűlnének, ők elindúlnának,
Hogy az végházakat megszabadítanák,
Az Ali basával ők szembe vínának,
Lévára gyülnének, ott mind egymást megvárnák.

Nám meg elírata, izene uraknak,
Kassa tartománba, vármegyés uraknak,
Hogy egybe gyűlnének, mind feltámadnának,
Az lévai haddal ők öszveballagnának.

Javokért, hasznokért, megmaradásokért,
Gyűlnének, vínának az ő hazájokért,
Ne vesznének mind el az nagy tunyaságért.
Vármegyék hogy hallák, gyülni kezdének azért.

Ördög Mátyás királ-képe, két száz lóval,
Duna elvöl, Győrből hadnagyok szép hadval,
Köglövit György, Sándor Ferencz, Dombai Mihál,
Dezsőfi Ferencz, Rátkai Pál száz-száz loval,

Rá gondolván, Lévából es szép had vala.
Széköl Miklós, Szárkándi Pál, Sztépán vajda,
Matusnai Sebestyén, Jakosit Ferencz vala,
Ezök száz-száz lóval, oly nagy szép serög vala.

Élésmestör Sbardella Ágoston vala,
Váczi pispök vala, ő száz lóval vala,
Kis Pukhán száz lóval vala, Kruzsit Jánosnak vala
Hadnagya Csúti Gáspár, száz lovaggal vala.

Sforczia negyedfél ezör taliánnal,
Közikbe béjuta, nagy szép gyalogokkal,
Maskó harmadfél száz fegyveres lovaggal,
Véglesi tiszttartó juta nagy hamarsággal.

És háromezör lancz, puskás, kopjás jöve,
Mind fegyverös vala, Lévára béjöve,
Egegre ez szép had táborral béjöve,
Nyolcz száz cseh és hajdú ott hozzá nagy szép jöve.

Az némötök, taliánok, nagy gazdagok,
Soknak ő közülök vagyon aran lánczok,
Sok aran forintjok, sok ezüst tallérok,
Tizenhatod napég Egegön lőn lakások.

Szorgost híre jöve az Ali basának,
Hogy szép hada indúlt Ferdinánd királnak;
Néki nagy sok kíme tétova futosnak,
Minden hírt igazán hamar néki meghoznak.

Ő minden hadával mezőn készön vala,
Erre rágondola, Váczczá el-bészálla,
Még az Temesvárat akkort vijják vala,
Ezör ötszáz ötvenkét esztendőben vala.

Váczból Drégöl felé az Basa indúla,
Egegön az Ördög Mátyás múlat vala,
Az vármegyéket ő igen várja vala,
Fülek várasába ők gyüleköztek vala.

Revid időn nemesek nem gyűlhetének,
Hadnagyok ördögnek gyakran izenének,
Hogy ő feljebb lépnék, és öszvemennének,
De ő vélé magát basa ellen elígnek.

De lám az vármegyék felföldi urakval,
Már bégyűltek vala hétezör magokval,
Immár basa vala nagy ólálkodásval,
Az két had ne lenne hamar szömben egymásval.

Ördög felbocsáta álgyuk eleibe,
Kiket Zólyom felöl királ nékik külde;
Rátkait, Köglevityöt, Matusnait küldé,
Hogy Kékkő váránál ők találjanak egybe.

Vannak az Bozóknál álgyúkkal, meghallák,
Egegről az hadat ők es kiszállíták,
Elöljárót ötszáz huszárt bocsátának,
Azután az lovag fegyverösök valának.

Gyalog háromezör lanczkenet indúla,
Negyedfélezör olasz azután vala,
Nyolczszáz hajdú, cseh utánok indúlt vala,
Élés szekerek közt hét taraszk vélök vala.

Hatszáz huszár ott utoljáróba vala,
Az palásti mezőn tábort jártak vala;
Basa táborával már Szilvásnál vala,
Ezör lovon való tereket elbocsáta.

Az királ hadát kímöljék, megkörüljék,
Azt az utoljáró huszárok megűzék,
Igen harczolának, egy fejet vévének,
Fogva egy tereket hozának, ott nyerének.

De lám az fogoly általjába megmondá,
Hogy az basa vélök ott szömben megvína,
Valakinek isten nyereségöt adna,
Véli Ördög Máttyás, hogy nagy bölcs ember volna.

Az szent Lőrincz napján reggel az terekek,
Elöl eljutának, nagy harczot tevének,
Németök taraszkból igen lövöldeznek,
De azzal magoknak ők hasznot sem tevének.

Nám ellövék Dezsőfi Ferencz bal lábát,
Lova ott meghala, két ló közt ömagát
Elvivék, útában láták ő halálát,
Sok jámbor megbáná ez vitéznek halálát.

Az harczon mindkét fél oly igen forgódnak,
Kik ottan meghalnak, kik foglylyá akadnak,
Három taraszkot nyerének, elhozának,
Hogy kin az magyarok, németök vigadának.

Kárt az terekekben magyarok tevének,
Mert sok fő terekek az harczon veszének,
De magyarok közűl ket fő vitéz esék:
Dombai Mihált, Sándor Ferenczöt elvivék.

Bátorságok vala ott az huszároknak,
Negyven válogatott jó taliánoknak,
Szükség hozá huszárok megfutamának,
Taliánok egy mesdecskébe szorulának.

Elbamlák terekek az taliánokat,
Háromszázan vélök kezdének viadalt,
Igen vitézködnek, ölének sok pogánt,
Budai kincstartót megölék, az fő pogánt.

Viadalokban ők megfáradtak vala,
Hogy megsegéllenék igen üvöltik vala,
Az magyar vitézök rá ökleltek vala,
Az spanyolokat épen elhozták vala.

Lőn az basának délben elérközése,
Tizenkétezör nép, tizennégy taraszk véle,
Az ő szép tábora vagyon megszörözve,
Sokat taraszkokból két fél lövének szömbe.

Csakhamar egy falka népét elbocsátá,
Az királ táborát hátul elbocsátá,
Terek egy hegyecskén gyalog népet láta,
Nyolczszáz hajdút, csehöt, elbamla, mind levágá.

Imé azt háromszáz fegyverös meglátá,
Ottan az terekre rejája indúla,
Az tereket hamar kétfelé szakasztá,
Terek megfutamék, sok bennök ott elhulla.

Ezután fegyverösök alá szállának,
Helyekre táborba esmég béállanak,
Hagyá hadnagy: huszárok hátra állanának,
Fegyverös seregöt ott elöl állatának.

Németök, taliánok elöl állának,
Eleikbe taraszkokat vonyatának,
Az győriek szárnyúl mellékől állának,
Taraszkból mindkét fél sok golyóbist szórának.

Mely gonosz szerencse ott nékik adaték,
Csudaképpen álgyúpor ám felgyújtaték,
Terekek örűlnek, Allah kiáltaték,
Az királ szép hada azzal megréműlteték.

Ördög ő taraszkit visszatérítteté,
Basa nagy felszóval Alláht üvöltete,
Egy csöppöt sem vára, ott rájok erede,
Az lanczkenet németöt elöször futni kezde.

Győri lévai had utánnok futamék,
Az derék seregöt ám megkörnyűközék,
Az terekek miatt nagy sok levágaték.
Egynéhán ezör ő bennök ott foglylyá esék.

Királ szép hadában mind zsákmánt tevének,
Királ hadnagyiban ott foglylyá esének,
Királképe Ördög Mátyás ott elesék
Az talián hadnagy Sforczia foglylyá esék.

Elfogák Dombait és Sándor Ferenczöt,
Levágák Sbardella Ágoston pispököt,
Jó Borsai Miklós, az kis Pukhon veszött,
Az jó Söli Farkas, Rozson Kristóf elesött.

Rettenetös veszedelem ez lött vala,
Ki az jó királnak keserves kár vala,
Ördeg Mátyást Budára bévitték vala,
Zászlója, dobja, sípja, trombitása vala.

El alá viteték az terek császárnak,
Ott lőn szörnyű halála Ördög Mátyásnak,
Sacczolása meglőn olasz Sforcziának,
Tizenhatezer aranyat ada basának.

Vala ezön basa igen nagy örömben,
Éjjel nappal vagyon nagy készülésében,
Szándékja, Szolnokot, Egröt ő megvegye,
Mind Lengyel határig ez országot elnyerje.

Lőn ez időközben benn Moldva földében,
Ilyés vajda készűle ötvenezörön,
Terekkel, oláhhal Erdélnek földébe,
Rablást és égetést tegyen királ földében.

El-béüte az Ojtozon hamarsággal,
Torja várasánál szálla táborával,
Onnat száguldót bocsáta szertartásval,
Háromszék aljába járnak nagy jargalásval.

Szepsi, Kizdi és Orbaiszék aljában,
Herman, Prásmán várasa lőn felgyújtásban
Az föld népe mindenfelől nagy futásban,
Terek, oláh jargal szabadon az országban.

Ebben hogy híre lőn két vice-vajdának,
Idenfi Lászlónak és az jó Bánk Pálnak,
Ország negyed részével ők támadának,
Kolozs, Doboka, Ozd, Küköllő indúlának.

Lám ezt az terekek mikoron megérték,
Megvárni nem merék, ök futamást vőnek,
Szepsit, Kizdit, Orbait rablák, égeték,
Nagy sok kárt tevének, azzal ők kimenének.

Jó Idenfi László, Bánk Pál sietének,
Öket az havasig erősen kergeték,
Sokat levágának, kiket érhetének,
Az terhös terekben havasokban vesztének.

Pétör vajda fia Ilyés ezt művelé,
Hívségét császárnak ő ezzel jelönté,
Azonban Temesvár, Losonczi elvesze,
Lippa, Sólymos vára meg csudaképpen vesze.

Pórul cselekedék ki porkoláb vala,
Aldanai Bernáld, ki nagy Kampó vala,
Mihelt Temesvárnak veszését meghallá,
Lippából, Sólymosból hamar ő el-kiszálla.

Amhát basa hallá, oly igen csudálá,
Mint lakóhelyébe könnyen belészálla,
Élése, álgyúja benne éppen vala,
Sok ezer forint kárt ott királ vallott vala.

Söt az Ali basa az nagy Amhát basát,
Ő szorgalmaztatja, inditsa nagy hadát,
Hogy ök megszállanák Szolnok, Egór várát,
Annét nem múlatnak mint vég Temesvár alatt.

Ottan elindúla az nagy Amhát basa,
Szolnokot megszállá elöl Ali basa,
Húszezör népével álgyúkkal megszállá,
Egy hétig lötteté, de ő azzal sem árta.

Lám benn fő porkoláb Nyári Lőrincz vala,
Véle sok jó legín hetedfélszáz vala,
De sok féle nyelvön való népe vala,
Kik között pártolás, meghasonlás lött vala.

Jó álgyú és taraszk huszonnégy benn vala
Szolnokban szakállos másfél ezör vala,
Spanyol puska es másfél ezör vala,
Ezökhöz való por nyolcz száz mázsa ott vala.

Mázsával, vas, ón, tözes szerszám sok vala,
Golyóbis és kötél szántalan sok vala.
Sok ezör forintba királnak áll vala,
Kiket az Szolnokban mind ott vesztöttek vala.

Oly igen szép erős Szolnok vára vala,
Egyfelől az Tisza alatta foly vala,
Másfelől az Zagyva alatta foly vala,
Vár alatt az két viz öszveszakadva vala.

Söt az felszél felől nagy árokja vala,
Három szegén három erős bástya vala,
Csak nagy magas töltés néki fala vala,
Házak az töltésből ki nem látszanak vala.

Szolnok alá Amhát basa hogy eljuta,
Mezőt egy mélyföldig népével szállatá,
Az császár táborát rajta megjáratá,
Sátorit vonyatá, zászlóit felállatá.

Oly nagy zöngés bongás az táborban vala,
Harangok, csengetők ott konognak vala,
Sípok, dobok, trombiták harsagnak vala,
Szélét, hoszját az nagy hadnak nem látják vala.

Látják várbéliek, borzadoznak vala,
Losonczi veszése mind eszökben vala,
Ők ott alattomba súgnak-bógnak vala,
Hogy böles vezérjök nincs, azt ők orrolják vala.

Nem adának helt világi tisztösségnek,
Az császár hadától ők megrettenének,
Azon éjjel várból ők mind kiszökének,
Szent Mihál hónak negyed napján ellépének.

Ott eszébe vévé Nyári Lőrincz magát,
Hogy mind pusztán hagyták jó Szolnoknak várát,
Azon megijede, ő sem bizá magát,
Ő es pusztán hagyá az Szolnoknak kapuját.

Keserög magában, megálla utában
Gondolkodni kezde az ő nagy búvában,
Jobb néki meghalni Szolnoknak várában,
Hogy nem szégyönére élni itt ez világban.

Eltére, beméne Szolnok kapujába,
Halálát végezé nagy bátorságában:
Azonban az terek indúla hajnalban,
Még nem tudják vala, hogy senki nincs Szolnokban.

Legottan ostromnak ők megindúlának,
Az várban nagy föstöt ám ők meglátának,
Megérték, az várból hogy kiugrottanak,
Az vár kapujára ők hamar rohanának.

Vár kapuját Nyári Lőrincz megállotta,
Vitéz módra vélök ott viadalt tarta,
Sok török elbamlá, ő foglylyá akada,
Az futó gyalog nép nagy sok vesze, meghala.

Ezen lőn öröme ott az fő basának,
Hogy Szolnok vára lőn kezében császárnak,
Örömökben Alláht, Alláht kiáltának,
Sok szerszámot várvíváshoz ott találának.

Szorgost készőlének Egör vára alá,
Szégyen-vallania ők sietnek vala,
Abból es kiszöknek, mind azt vélik vala:
De az ő szerencsájok visszafordúlt vala.

Ezön kérönk, atya úristen, tégödet,
Kegyösön hallgasd meg hív körösztyénidet,
Téritsed meg pogán ellen szerencsénket,
Ronts meg és elveszesd az fene terekeket.

Sok dícséretöt hogy tenéköd mondhassunk,
Az te szent igédben hallgassunk, tanúljunk,
Jámbor életönkkel benne mi megtartsunk,
Te szent országodban, véled öszve vigadjunk.

Ennek lőn írása az jó Kolozsvárban,
Tinódi Sebestyén könyv nyomtatásában,
Szerzé nagy búvában egy hideg szobában,
Gyakran fú körmébe, mert nincs pínz tassolyában.

FINIS.

EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK.

HISTÓRIA.

Tinódi Sebestyén deák Kassába,
Ferdinándus királnak hív voltába,
Egri várnak csuda szerencsájába
Vitézeket írja krónikájába.

Ti magyarok már istent imádjátok,
És ő néki nagy hálákat adjatok,
Jelösben Tiszán innét kik lakoztok,
Egri vitézeknek sok jót mondjatok.

Im egy Krónikát mondok, meghalljátok,
Talám mássát soha nem hallottátok;
Magyarok végházban sem szolgáltatok,
Eger várát mint mast oltalmazátok.

Nem emberi hatalom ezt mívelé,
Mert csak úristen hatalmát jelönté,
Ez világ hatalmát semmijé tevé,
Terek császár erejét szégyönité.

Oh mely jelös hat csudák történének,
Krónikában hasonlók sem leletnek,
Kikről világ-végig megemléköznek,
Magyarok közt mely veszödelmek lőnek.

De egy csuda az János király fia,
Országából anyjával búdosása,
Kiből ez országnak lőn bódulása,
Török császár miatt nagyobb romlása.

Jelös dolog más az Lippa vevése,
Ulumán béktől meg visszanyerése:
Mert az magyar végház visszavevése,
Terek kézből, soha nem volt nyerése.

Sőt harmad csuda Fráter György halála,
Viadal nélkül lőn szernyű halála,
Ily nagy úrnak lött volna így halála,
Nem olvastam hasonlót Krónikába'.

Elveszése nagy szegedi szép hadnak,
Negyedik csudája mennyei úrnak,
Ötödik lőn jó Losonczi Istvánnak,
Tömösvárban lőn halála úrfinak.

Bátor légyen hatodik nagy csudája,
Isten mint lőn Egörnek megtartója,
Kiről énököm lészön megvallója,
Csendességben csak légyen meghallója.

Ebből vitézök sok jót tanúlhattok,
Szállott házba mi szükség? meghalljátok,
Minden igyetökben mint forgódjatok,
Hogy jó hírben névben maradhassatok.

Sok jó adassék memből vitézöknek,
Kiktül megtartaték vára Egörnek,
Rabságtul maradta ez földi népnek,
Bora, kenyere hegyeknek, völgyeknek.

Ti halljátok Egör istóriáját,
Ne bánjátok én szóm szaporodását,
Mert négy részre osztom ennek mondását,
Hogy bévebben értsétök nagy csudáját.

Irom első részében Egör várát,
Ő állását és minden rendtartását,
Az többibe az erős ostromokat,
Por felgyúlást, terek szégyenvallását.

Irnak vala, másfél ezör negyven nyolczban,
Szent Jakab hónak huszadik napjában,
Egör vára lőn jó király számában,
Érté király Egröt nagy pusztaságban.

Elválasztá egy jámbor hív szolgáját,
Az Ruszkai jó vitéz Dobó Istvánt
Mint fő porkolábját, udvar biráját,
Jó Zay Ferenczöt, más porkolábját.

Negyvenkilenczben mikoron írnának,
Esmég foglalák az Oláh Miklósnak,
Fő pispöknek, fő cancelláriusnak,
Ötöd napján az Bódogasszon hónak.

Dobót, Zayt, akkoron megesköték,
Ő felségének, országnak, pispöknek,
Eger várban hogy ők hívök lennének,
Ötven eztendőben mikor élnének.

Egri sereggel Szolnokot foglalák,
Király akaratjából megcsinálák,
Vitéz Zay Ferenczöt benne hagyák,
Ki jól szolgála, sok jámborok vallják.

Az jó pispek ötvenegy esztendőben,
Vitéz Mecskei Istvánt egri tisztben,
Dobó István mellé mindön igyében,
Választá, szolgálna jó hívségében.

Királnak, pispöknek meghitözének,
Hogy Egerben nagy hívséggel lennének,
Viszont király és pispök felelének,
Szükségökben segétséggel lennének.

Csuda szép helyen Egör vára vagyon,
Az völgyre fekszik egy hegy orozaton,
Északra ellenben Királszéki vagyon,
Napkeletre egy nagy magas hegy vagyon.

Arról benézhetnek várba szabadon,
Napkeletről alámeneti vagyon,
Délfelé nemmén szép mezőcske vagyon,
Délről fekszik váras, egy völgybe vagyon.

Söt várasnak vala tapasztott palánkja,
Annak vala négy kimenő kapuja,
Egör víznek által benne folyása,
Napnyúgatról az káptalan klastroma.

Sok épölése benn az várnak vagyon,
Dérről, váras felől nagy bástya vagyon,
Varkucs Tamás rakatta kapu vagyon,
Közel napnyúgatra egy toron vagyon.

Ahhoz közel egy erős kőbástyája
Kit jó Dobó István rakatott vala,
Azon belől egy szép erős palánkja,
Az kaputul nagy bástyáig az vala.

Benn, ezök közt vagyon egy földárokja,
Kapu-palánk mellett egy nagy domb vala,
Tetejére kasokat raktak vala,
Kiről álgyúk kétfelé járnak vala.

Az után régi nagy föld domb más vagyon,
Napnyúgat között, észak között vagyon,
Vár szegeletin, tetején sok kas vagyon,
Tapasztott palánkval kerítve vagyon.

Fenn az aránt belől mellette vagyon
Azon szegletön, egy kőbástya vagyon,
Az az tömlöcz, hossza északra vagyon,
Az mellett északról sok szép ház vagyon.

Ez paloták alatt kűlső kőfala,
Kőfal belől egy sövén palánk vala,
Paloták végében egyenös kőfala,
Fal végében az Sándornak bástyája.

Régön Prini Péter ketté szakasztá,
Az nagy várat fallal által rakatá,
Az monostort belső várba hagyatá,
Sanctuáriomát egy bástyának hagyatá.

De az külső részt más várnak hagyatá,
Sanctuáriomig egy nagy töltést hagyata,
Kin sok álgyú három felé szolgála,
Napkeletre, hegy-oldalra, északra.

Ím az sanctuáriomba alkottak,
Teteiglen baronából felróttak,
Egy nagy töltést vitézek csináltanak,
Az tetején töltött kasok állának.

Nagy szép álgyúk arról délre szolgálnak,
Napkeletre és északra szolgálnak,
Egy emölcsős kapu mellette annak,
Kin az kilső várba ki s be ott járnak.

Az kaputul fogva szegeletig vala,
Az megmondott egyenös kőfal vala,
Az fokiglan belöl mind töltés vala,
Azzal egyaránt egy nagy töltés domb vala.

Nám azon es töltött kasok valának,
Tetejébe egy palánkot fonának,
Belső várba hegyről bé ne lássanak,
Napkeletre álgyúk onnat szolgálnak.

De az Sándor bástyájától szegletig,
Az fal kivől egy nagy árok mind végig,
Onnat egy egyenös fal nagy kapuig,
Közepötte egy tornyocska ott nyugszik.

Vég az épüléséről belső várnak,
Már halljátok mondom az külső várnak,
Északról vagyon Sándor bástyájának
Egy egyenös fal, által rakott kőfalnak.

Sőt árokját bérekesztötte vala,
Falon, árok kívöl, az kilső várba,
Kit Csabi bástyájának hívnak vala,
Mert mikor Csabi István bírja vala.

Két részre ott szakasztani akarta,
Az egy várból hogy kettőt alkottatna,
Mely bástyánál el-kimégyen északra,
Egy szeglet köpalota, kilső kőfala.

Innet az Csábi bástyájától fogva,
Vékon kőfal mégyen az hegyoldalra
Az szegleten egy kerek torony vala,
Kinek dereka belől rakott vala.

Régen Bebek Imre rakatott vala,
Más szegleten bástyát építött vala,
Bebek bástyájának azt híják vala,
Ez két szeglet kilső várnak vége vala.

Az Bebek bástyájától tér meg alá,
Vékon kőfal ő kapu bástyájára,
Az bástyán egy vékon kötorony vala,
Ki alatt az régi ó kapu vala.

Lejt még alább egy régi keskön kőfal,
Az szegleten dérről nemmen, az fenn áll.
Az belső várhoz szépen foglalva áll,
Kivöl az árok bérekesztetve áll.

Nám az kilső várnak keskön rakása
Kívöl vagyon egy kis keskön árokja,
Belől az Csabi bástyájától fogva,
Mind ímez megmondott szegletig vala.

Ám egy erős palánkot alkottanak,
Mellette fiú palánkot állattak,
Azt erősen földdel megrakták, nyomták,
Gyakor bástyákat abban alkottanak.

Kapu bástyájában es ilyen módon
Palánk, kőfal között nagy árok vagyon,
Gyakor helyen általszaggatva vagyon,
Ez töltésből gyakor lövő hely vagyon.

Helyre, óltalomra minden meg vala,
Vár árokjától egy palánkja vala,
Azt régi ó kapuig fonták vala,
Viszont az kőfaltul más palánk vala.

Im az meg visszamégyen az árokra,
Ne lőhessenek emelcsős kapura,
Hegyekről es ne lássanak az várba,
Ez palánkok lőnek ott nagy hasznokra.

Vége vagyon Egörvár állásának,
Kívöl, belől épejtött munkájának,
Immár mondom bennvaló tiszttartóknak
Készölésöket ellenök basáknak.

Vitéz módra porkolábok Egörben
Dobó és Mecskei István az tisztben
Forgódnak, takarnak mindent hertelen,
Másfélezör ötvenkét esztendöben.

Oly gyakorta hallnak veszedelmeket,
Végházaknak terek miatt vesztöket,
Sok magyar vitéznek elesésöket,
Az császárnak foglalják ő földöket.

Losonczi István elesött hadával,
Temesvár elkölt Lippával, Sólymossal,
Maros két fele Csanádnak várával,
Téjjel mézzel folyó tartományokkal.

Temes közben nyugszik az Amhát basa,
Véle Beglerbék és az Kaszon basa,
Tiszán innet és Dunántúl egy basa,
Az budai beglerbék, Ali basa.

Az Balaton mellett Beszperim várát
Megvévé császárnak tartá az házat,
Onnat siete, elkelé az Dunát,
Az felföldön vön ő egynéhán házat.

Basa méne meg ő lakóhelyébe,
Ferdinándus király ez idő közbe,
Egy szép hadat bocsáta segétségre,
Ördög Mátyás hadnagy ott az seregbe'.

Ali basa ezt bölcsen megkerülé,
Megveré, elveszté, semmié tevé,
Meg helyébe Budába ő beméne,
Gondolkodik, Egröt mint megvehetné.

Egri bánok kímöktül mindent értnek,
Mint az basák hogy Egré igyeköznek,
Vitéz módra ők meg sem rettenének,
Viadalhoz ők oly igen szörződnek.

Gondolják, látják az várnak nagy voltát,
Ahhoz képöst népnek ott kevés voltát,
Hogy jobban tarthassák felföld kapuját,
Az király végházát, jó Egör várát.

Rágondolván, leveleket küldének,
Felségös királnak, Miklós pispöknek,
Felföldi uraknak, az vármegyéknek,
Segétséggel légyenek vég Egörnek.

Igen kevesen az várban volnának,
Helyhöz képöst, mert nagysága az várnak,
Az vármegyék várasában Szikszónak
Gyölést tönek, hogy arról szóllanának.

Jó Mecskei Istvánt Egről bocsáták,
Inté öket: segétségre gondolnának,
Ha békével honn lakni akarnának.
Megcsúfolák, néki oly szót mondának:

«Vár tartásra ha elegek nem voltatok,
Mire egri tisztben ti maradtatok?
Azért ha az konczával jól laktatok
Az levét es reá ti megigyátok!»

Azt hogy hallá István, nyelvét harapá,
«Elég válasz» — ő magában azt mondá,
Hamar ez válaszszal Egré bészálla,
Bizodalmok vala csak az Krisztusba.

Rendtartással várbéli nép ez vala:
Vár jövedelméből kétszáz lovagja,
Az mellett benn vala kétszáz drabantja,
Nyolczvannyolczat mellé fogadtak vala.

No az várhoz tartozó tiszttartókat
Béhívaták, negyvenhat lovagokat,
Pispökség jószágából parasztokat
Hívatanák száztiz jó puskásokat.

Az jó király hamar Egré írata,
Két vitéz tiszttartóját bátorítá,
Minden kegyelmével magát ajánlá,
Népével megsegélli általjába.

Királ parancsola Pető Gáspárnak,
Zoltai Istvánnak, lovag hadnagynak,
Az jó Bornemissza Gergöl deáknak,
Parancsola mint gyalog hadnagyának.

Csak hamar ők Egörben szorúljanak,
Ez országnak ott híven szolgáljanak,
Az porkolábokkal együtt szóljanak,
Egymást értvén szeretettel lakjanak.

Jó Pető Gáspár méne negyven lóval,
Mert elszüktek vala egynéhán lóval,
Jó Zoltai István méne negyven lóval,
Gergöl deák harmadfél száz gyalogval.

Uraknak, az felföldi vármegyéknek,
Királ írata, mint jó híveinek,
Oltalmára gondolnának Egörnek,
Ha kívánnák megmaradtát földöknek.

De lám urak erre rágondolának
Egör várába népet bocsátának,
Huszadból, Borsod vármegyéből adának,
Ötven puskással Bolyki Tamást adák.

Aba Új vármegyéből elbocsáták,
Koron Farkast, ötven gyalogval adák,
Príni Ferencz, Mihál, Nagy Borbást adák,
Huszonöt puskással, jókkal bocsáták.

Hamar Serédi György Kendi Bálintot,
Elbocsáta véle ötven drabantot,
Regéczből es az Fekete Lőrinczöt,
Véle bocsáta tizennégy drabantot.

Szabad várasok Lőkös Mihált száz gyalogval,
Bátori György Nagy Pált harmincz gyalogval,
Jászai prépost, az Jászai Mártonval,
Elbocsátá negyvenegy gyalogjával.

Elbocsáták Bor Mihált jó puskásval,
Sáros vármegyéből hetvenhat gyalogval,
Szepes vármegyéből Szenczi Mártonval,
Egörbe bocsáták negyven drabantval.

Rágondolván Ung vármegyéből vala,
Szalacskai György és Nagy Imre vala,
Tizennyolcz gyalogval Egörbe szálla,
Homonnai Gábrielné es bocsáta.

Ez Somogyi Ferencz, Nagy Tamás menének,
Huszonnégy gyalogval Egré érének,
Szolnok szállása előtt béeskőnek,
Királnak, országnak és az pispöknek.

Nagy káptalannak vala száz drabantja,
Kiket be nem kérhetének az várba,
Várbéli fizetésre hívják vala,
Egyesség felé ők oszlottak vala.

Csak Figedi Jánost lovag gyalogval,
Bocsáták csak huszonheted magával,
Ezután Gömörből Kis Pétör Antal,
Juta Egré ötven puskás gyalogval.

Jutának erős Kassából drabantok,
Kit királ hagya: Szolnokba bocsássatok!
Késén jártak, mert már elcsúszott Szolnok,
Egörvárba menének az jámborok.

Az hadnagyok köztök az ki ott vala
Epörjesi jó Blaskó Antal vala,
Zádornik Amborús, Janicskó vala,
Kétszáz harmincz puskás gyalog az vala.

Az jó Serédi György hamar bocsáta
Két száz drabantot jó Egör várába,
Kiknek egész hópénzt ada Kassába,
Holtig lennének benn hív szolgálatban.

Az rossz népek hallák hírét tereknek,
Nagy féltökben bémenni nem merének,
Megtérének, Kassába hogy lépének,
Másfél százan mind vasba veretének.

Az jó Serédi György nagy haragjában,
Egynéhán holnapig kínzatá vasban,
Ő kezdettől fogva volt hív voltában
Ferdinándus mellett minden dolgában.

Jobbikat lám köztök elfeledtök volt,
Néma barátoknak négy gyalogjok volt,
Azokat es ott béesködteték volt,
Viadalhoz holtig ott minden kész vólt.

Az vitéz Dobó István meggondolá,
Szállott házba mi szükség ott benn volna,
Az völgyről Fel Némötről felhívatá,
Egör várasból, Tályáról hozatá.

Barbélyokat tizönhármat hívata,
Három lakatgyártót és négy kovácsot,
Kerékgyártót, öt ácsot, kilencz molnárt,
Nyolcz mészárost, és egyéb férfiakat.

Az száztíz gyaloghoz esmét hozának,
Hetvenöt paraszt népet számlálának,
Egri, tályai bírákkal jutának,
Kiknek az várban mind tisztöt osztának.

Valának szorgalmatosok tisztökben,
Falukról es parasztok harmincznégyen,
Sütő asszon népek es tizennégyen,
Egyéb asszonyok, gyermekök negyvenöten.

Im az sok pap közzől csak egy vált vala,
Ki benn marada, az Bálint pap vala,
Másik egy futott pap, Márton pap vala,
De prédikállani nem tudnak vala.

Tudtomra vagyon mind ennek sommája,
Hatvanöt héán kétezör lélök vala,
De még ezekben sok elszökött vala,
Az jámbora bátor szível benn vala.

Ez idő közt Ali basa írata,
Amhát basát, Beglerbéköt hívatá,
Hogy Szolnokot, Egröt ő megszállaná,
Kikben tudja egy magyar meg sem várná.

Szolnok alá Ali basa beszálla,
Amhát basa nagy hadával eljuta;
Szolnokból kiszökének, belé szálla,
Szent Mihál hónak negyed napján vala.

Egy levelet Amhát basa írata,
Egy szegén embertől Egré iktatá,
Jó Dobónak, Mecskeinek béadá,
Levélhozót ottan vereték vasba.

Vitézöket porkolábok bégyűjték,
Hallásokra levél magyaráztaték,
Azon levelet királnak felköldék,
Akkor köztök ily szörzést végezének.

Közikbe ha többet béköldenének,
Levélhozót bátor béeresztenék,
De az levelet tőle el se vennék,
Község előtt véle megégettetnék.

Ez es köztök akkor lőn elvégezve
Senki az szálláskor ki ne üvöltene,
Se jót se gonosz szót ki ne ejtene,
Senki ketten, hárman ne súgna, settegne.

Tulajdon fejével érte fizetne
Valaki ez szörzésnek nem engedne:
Az két fő kapitán arra felele,
Több hadnagyok nélköl semmit értene.

Jó szertartással ők egymást értenék,
Egy tanácsból minden jót végeznének,
Vár-megadás felől ki csak emlékeznék,
Vagy fő, vagy község érte megöletnék.

Reá felelének, mind jóvá hagyák
Nagy örömmel az császár hadát várják,
Segétségét úristennek csak várják,
Benne bíznak, életöket jobbítják.

Ily szép levelet írt vala az basa:
«Én, ki vagyok natuljai Amhát basa,
Az hatalmas császárnak fő tanácsa,
Fő kapitánya és gubernátorja.

Az két porkolábnak köszön, ezt írja,
Temes, Maros két felét mind elbírta,
Az császárnak hatalmába hajtotta,
Párkán Szolnokot es néki foglalta.

Császár akaratjából titeket intlek,
Híven engedjetök ő felségének
Egör várát, várasát engedjétök,
Mely basát én küldök, béeresszétök.

Rá gondolván, engödelmesök lésztök,
Én es hitemre fogadok ti néktök,
Az császártul minden jót nyerök néktök,
Jószágtok minden megmarad tinéktök.

Olyan szabadságban tartlak titöket,
Mint régi királyok, örökségtöket,
Mindentül megoltalmazlak titöket,
Ezen adom én hitös pöcsétömet.

Noha engödelmesök ti nem lésztök,
Az császárnak haragjában ti lésztök,
Ki miá ti fejetöket vesztitök,
Erre választ néköm hamar tegyetök.»

Isten vala az jámbor vitézökvel,
Maradának csendesz merész szivökvel,
Az hadnagyok vígak az vitézökvel,
Biztatnak, tanítnak szép beszédökvel.
Első része krónikának szép rendvel.

MÁSOD RÉSZE.

Immár lészen vártáknak elosztása,
Vitézöknek nevök elszámlálása,
Az basáknak Egör alá szállása,
Nagy romlása és gyakor ostromlása.

Magyarok vitézök Egör várában,
Fő hadnagyok vannak nagy forgódásban,
Vitézöket vártákra elosztásban,
Mint cselekedjenek? megtanításban.

Mondám, fő hadnagy, vitéz Dobó István,
Néki társa vitéz Mecskei István,
Pető Gáspár, vitéz Zoltai István,
Vitéz Gergely deák ott jól forgódván.

Az káptalan hadnagya köztök vala,
Jó Figedi János forgódik vala.
Várta osztásnak ilyen módja vala,
Béjáró kapunál kezdötték vala.

Rajta az új bástyáig meghagyának,
Az bástyával öszve béállatának,
Egy héán száz drabantot ott hagyának,
Azok előtt négy fő legént hagyának.

Lám jó Pestyéni János egyik vala,
Kusztovit Horvát György második vala,
Gasparit Mihál, Horvát Gergöl vala,
Egy vártát ezök őrizik vala.

Ez új bástyán fölül tömlöczbástyába,
Ugyan ottan egy erős földpalánkba,
Száz negyvenegy drabant álla azokba,
Négy fő legín azok közzé béálla.

Szertartással Nagy Bálint és Nagy Antal,
Filöp Dömötör, Kálmán porkolábbal,
Tömlöcztől fogván közép kapuiglan,
Kapu nélkül, az Sándor bástyájával.

Ezökbe százhúsz drabantot hagyának,
Vitéz Istvánt, Filöp Andrást ott hagyák,
Gyulai György, Liszkai György állának
Közép kapun, nagy kapuig hagyának.

No, százöt drabantot ott állatának.
Baksai Tamást, Horvát Mihált hivaták,
Nágoli Urbán, Szólláti György jutának
Negyed vártára négyen beállának.

Vala két magas tornya monostornak,
Kikre húsz drabantot felállatának,
Ez négy vártája vala belső várnak,
Négy vártája ismég az külső várnak.

Az Csabi bástyájától fogva vala,
Az szeglet toronig egy várta vala,
Bástyába, toromba állaták vala,
Tiz héán száz drabant beállott vala.

Rédei Ferencz, Kis Dienös vala,
Nagy János, Vitéz János vélök vala,
Bebek bástyájától szeglettől fogva,
Másod várta az ó kapuval vala.

Több drabantot ezökbe állatának,
Száz harminczot, négy fő legént hagyának,
Gersei Benedök, Nagy Mihál jutának,
Kusztos Balázs, Tegnyei Petör állának.

Az ó kaputul fogva szegletig álla,
Ötvennyolcz drabant, négy fő legén álla,
Szabolcskai Mihál, Gálházi vala,
Farkas János, Baronya György vala.

Keskön kőfal belső vár szegletig vala,
Harminczöt jó drabant azon áll vala,
Vincze ispán, Tardi Pétör ott vala,
Kóródi Máthé, Tetétleni Pál vala.

Négy álló seregöt ők állatának,
Belső várnak belső piaczán hagyának,
Kiben fő legényök, drabantok, katonák,
Kétszáz hatvankilenczen ott valának.

Azok előtt jó Vajda János vala,
Dobó István lovag hadnagya vala,
Zádornik Amborús gyalog hadnagy vala,
Belső várnak más piaczán es vala.

Készön más álló sereg ott áll vala,
Abban kétszáztiz jó legén áll vala,
Iváni György ennek előttök vala,
Blaskó Antal, Epörjesi Janicskó vala.

Ez két álló sereg igazgatója,
Gondviselője jó Mecskei vala.
Kilső várban, kapu előtt áll vala,
Harmad álló seregben százegy vala.

Lám ennek gondja és igazgatója
Az jó Pető Gáspár előttök vala,
Gömöri hadnagy Kis Pétör Antal vala,
Az álló seregben Petővel vala.

Oly szép sereg fenn külső várban vala,
Kétszáz nyolczvan legén benne jó vala
Gondviselő, előttök járó vala,
Bornemissza jó Gergöl deák vala.

Száz-száz legén előtt hadnagy ott vala
Az vitéz Soklyósi Nagy Albert vala,
Másik jó Ardai Nagy Antal vala,
Kik jámborúl végig szolgáltak vala.

Zoltai István es ott hadnagy vala,
Jó Figedi János vélök ott vala.
Vitéz Dobó István gondja nagy vala,
Az álgyúkhoz őt választották vala.

Törésöket, belsőt, kilsőt, vártákat,
Mindenfelé lásson minden dolgokat,
Romlásokra tölteni sok kasokat.
Mestörnépnek lássa ő munkájokat.

Az parasztnépnek jobb részét választák,
Álgyúk mellé, és töltenie hagyák,
Pattantyúsok csak kilenczen valának,
Forgódának, jámborúl szolgálának.

Sőt az várta rendölés csak addég volt,
Ilyen módon, míg az nagy törés nem volt,
Mert az törés után más rendölés volt,
Hova több legén kellött, bocsátva volt.

Az hat fő hadnagyok mellett vitézök,
Kik mind végig ott forgottak, szegényök,
Fő legínyök, kikben én megnevezök,
Hogy mind éltig éljön az ő jó nevök.

Vala fő hadnagy vitéz Dobó István,
Az Ruszkai egyigyő Dobó István;
Másik hadnagy vitéz Mecskei István,
Egri tisztöt bírja ott ez két István.

Vitéz Pető Gáspár harmadik vala,
Vitéz Zoltai István negyed vala,
Vitéz Gergöly deák ötödik vala,
Vitéz Figedi János hatod vala.

Vitéz hadnagya Dobónak Vajda János,
Pestyéni János és Pozsgai János,
Nagy János, Vitéz János, Pribék János,
Farkas János, Bácsmegyei Terek János.

Vitéz Ferencz vicze porkoláb, Nagy Tamás,
Filöp András, Bay Ferencz, Bay András,
Deli Balázs, Balog András, Nagy Balázs,
Pető hadnagya az Somogyi András.

Vélök Baksai Tamás, és Nagy Tamás,
Vicze udvarbiró az Paksi Borbás,
Kamoti Balázs, Szöke András, Rácz Farkas,
Garai Farkas és az Kusztós Balás.

Vicze porkoláb másik, Nagy Bertalan,
Széköl Kálmán, Nágoli Urbán, Vincze ispán,
Vitéz István, Fekete István, Nagy István,
Rédei Ferencz, Budaházi István.

Vala Gusztouit György, Liszkai Horvát György,
Gyulai György, Orbonáz György, Dormán György,
Szólláti György, Iváni György, Széköl György,
Kamonyai Imre, Baronyai György,

Vala Horvát Gergöl, Varsányi János,
Barbél János, számtartó Sukan János,
Nagy Gábor, János ispán, Józsa János,
Pribék Józsa, Szabó Márton, Barát Miklós.

Vala Körmendi Máté, Halmi Miklós,
Kis Dienös, Nagy Bálint, Pozsgai Miklós,
Gersei Benedök, Gálházi Miklós,
Balog Bálint, Nagy Bálint és Vas Miklós.

Vala Szirmai Pál, Gasparit Mihál,
Döngelegi Gáspár és Horvát Mihál,
Szatai Imre, Nagy Mihál és Nagy Antal,
Tetétleni Pál és Szabolcska Mihál.

Vala Ráskai Pétör, Terek Dömötör,
Istenmezei Sándor, Filöp Dömötör,
Tardi Pétör, Onori Gábor, Hős Pétör,
Kamorai Gábriel, Trincsöni Pétör.

Vala Kulcsár Imre, ki jó borral tarta,
Sáfár István eleven csukával tarta,
Benedök kovács lovamat megpatkolta,
Szakács Balázs igaz aggeből tarta.

Jó hívséggel ezök cseleködének,
Munkát, fáradtságot ők szönvedének,
Kik mindvégig erős hitben levének,
Sok jámbortul dicsőretöt nyerének.

Tereknek halljátok már indúlását,
Az basáknak Egör alá szállását,
Az sok álgyúk miá szernyő romlását,
Ostromokon sok tereknek hullását.

Ez Szent Mihál hónak kilenczed napján,
Az száguldó Maklárra felszáguldván,
Egri strázsákban kettőt elragadván,
Két tiszttartó gyalog alig szaladván.

Szolgáikban Egről kibocsátának,
Jó lovakkal, hírökkel hadnagyoknak,
Azok mellett drabantok és katonák,
Az kassai hadnagyval kiugránok.

Ezön hónak tized napján indúla,
Az budai herélt basa felszálla,
Maklárnál tizenegy napján gyűlt vala,
Vecsernyekor sok békkel készűlt vala.

Vala Ali basával ott nagy sok bék,
Nándorfejérvári, szendörői bék,
Memhethán, Arszlán bék és az Halom bék,
Velibék, szegedi nagy Musztafa bék.

Kamber bék, Dervis békkel ott valának,
Budai basához kik hallgatának,
Amhát táboráből es bocsátának,
Huszonötezörön elindúlának.

No, Egörben készen vannak az hősek,
Csak kevesen kabdosni kiötének,
Pető Gáspár, Zoltai István menének,
Figedi János, Fekete István menének.

Ezök csak kevés lovaggal valának,
Tíz héán százan jó drabantok valának
Gergöl deákkal lesben állottanak,
Akkor fő törököket hullatának.

Kucsikval és szekerekkel morhákat
Ott nyerének szép drága szerszámokat,
Fosztányokat, skárlát, gránát ruhákat,
Boncsokokat, ezöstös sisakokat.

Nagy szép, jelös, drága gyöngyös tollakat,
Nyakbavetőket, drága pánczélokat,
Sátorokat, hadakozó szerszámokat,
Igy jelönték először ki magokat.

Ezen hálát adának az istennek,
Ki nagy bátorságot ada szívöknek,
Az terekek oly nagy kevélyön jönnek,
Vélik, előttök hogy mind kiszöknének.

Völgyekre, hegyekre basa felszálla,
Fel-Némötig, az Királszéki alá,
Fel szél felől Egör vizéig szálla,
Ő nagy táborával basa leszálla.

Ezt hogy láták hősek, gyorsalkodának,
Az nap leverék héját palotáknak,
Szép házaknak és az nagy monostornak,
Hogy gyúlástul épen maradhassanak.

Várasbéli mólnákat és házakat,
Az káptalant és az szent egyházakat,
Azon napon felégeték azokat,
Hogy jobban lőhessék az pogánokat.

Kisasszon nap után vasárnap vala,
Ali basa távol egy hegyön vala,
Három öreg álgyút hozatott vala,
Hármat-hármat löttete bé az várba.

Ez lövésök ugyan sáncz nélkül lűnek,
Harmad napra nagy sánczokat vetének,
Királyszékin közel lönni kezdének,
Az töltésre, monostorra lövének.

Lám onnat szép álgyúk zönögnek vala,
Kik miá terekök búsultak vala,
Mert belől Dobó fenforgódik vala,
Monostorról oly erössen lő vala.

Szertelen nagy kárt törökök vallának,
Királyszékin mert nagy álgyuk hullának,
Álgyu-kerekek, -ágyak elromlának,
Fő pattantyúsok jelösek halának.

Az törökök nappal mint rontnak vala,
Éjjel hősek igen forgódnak vala,
Kétször erösben megépejtik vala.
Ötöd napig igy öszvelöttek vala.

Mikor Dobó sok por kelését látá,
Szöntelen való lövését tágitá,
Az nagy álgyúknak ő békét hagyata,
Taraszkokból ritkán lőnni parancsolta.

Lám nem tudja, ha lesz vár szabadsága,
Kimiletlen kel az por az ostromra,
Első napon fö legényök várasba,
Drabantok kioszlának az kapukra.

Az nap barmot, lovat, juhot itatának,
Vizet hordókkal mind estig hordának,
Éjjerre meg várba takarodának,
Harmad napon es mind igy forgódának.

Legottan Arszlán bék hadával juta,
Bódog asszon klastrománál leszálla,
Negyed napon négy taraszkot hozata,
Várba lövő-helyökre igazitá.

Az földbástyát, lövö-helyöket lőttetè,
Várba körösztül-kosul bélőttete,
Egy fö legén, Nagy Antal esék sebbe,
Oroszi Gábort választák helyébe.

Sőt halála szállás után történék,
Tizenkettőd napon ugyan ott esék,
Azon napon ebéd után történék.
Vitézökben az várból kiütének:

Az jó Pető Gáspár Zoltai Istvánval,
Fő legényökvel, Figedi Jánosval,
Bai Ferencz az Ormándi Jánosval,
Szépen harczolának az pogánokval.

Az jancsárok hát lesben állottanak,
Vállát lövék Budaházi Istvánnak,
Lovát általlövék Horvát Mihálnak,
Az terekök oly nagy sokan jutának.

Szépen térének, várba bészállának,
Negyed napra meg várasba szállának,
Itatának, vizet hordókval hordának,
Ötöd napra mikoron ők jutának.

Beglerbékkel, Amhát basa hadával,
Tengörelveöl békökkel, szancsákokval,
Besliákval, akancsákval, jancsárokval,
Juta sokasággal, zöngés-bongásval.

Az nap es az várból alászállának,
Itatának, vizet hordókkal hordának.
Egy tereket akkor ott békapának,
Az vitézök vigan bészorúlának.

Sok jancsárok dérre nemmén jutának,
Al-Magyarinál hegyoldalba szállának,
Hegyekön, völgyekön lovagok szállának,
Sátorokat nagy sokat felvonyának.

Az Beglerbék Tihemér felöl szálla,
Az vizön túl Amhát basa leszálla,
Nagy Tállyáig és az Vadkerben szálla,
Hegy, völgy nagy sok sátorral rakva vala.

Kapuját az várnak le nem bocsáták,
Hatod napon, hogy ne essék csalattság,
Az fő basák az nap tanácskozának,
Mely felől az várat ők megronthatnák.

Nagy sánczokat heted napon vetének,
Töltött kasokat sokat építének
Héczei udvarán sánczot szörzének,
Két nap az kohnyára onnat lövének.

Az három öreg álgyúkhoz hozának,
Tizenegy öreg álgyút vonyatának,
Az vár köről sánczokban állatának.
Golyóbissa az öregbik álgyúnak,

Ki ötvenöt font vas golyóbis vala,
Másik kevessé annál kissebb vala,
Többi ezöknél kissebbet vet vala,
Taraszkoknak számát nem tudják vala.

Ezökből sok golyóbist bészórának,
Kik miatt embörök, barmok halának,
De belől okosságot gondolának,
Kilső várba árkokat ők ásának.

Gyorsan álló seregöket béállaták,
Vártán valók es oltalmat alkotának;
Laptákat, tüzes nyilakat béhányának,
Terekök azzal semmit nem ártának.

Elhányatá Dobó istállók héját,
Megéget ott széna, szalma rakásokat,
Barmokkal megétetött asztagokat,
Hagya belső várban egy asztag szénát.

Vizes tehén bűrökkel bévonyatá,
És egy búza asztagot ott meghagya,
Belső várba egy verömbe rakatá,
Töltés baronáit börrel bévonyatá.

Rendönként vizes bőröket hagyának,
Kikkel tözes laptát, nyilat oltának,
Először kezdék törni palotáknak
Végénél egyenes kőfalt rontának.

Azon kivöl egy keskön kőfal vala,
Az törésén sokat múlattak vala,
Attul palotákhoz nem férnek vala,
Tereköknek igen ellenök vala.

Lám az kilső várat is terettetik,
Kilső toronnál észak felől lövik,
Azon elő Bebek bástyáig lövik
Vékon kőfalt, ó kapu bástyájáig.

Az belső várban mely igen forgódnak,
Dobó és Mecskei ott parancsolnak,
Törés aránt töltésöket alkotnak,
Arra töltött kasokat felrakatnak.

Száraz gerendákat ők felásának,
Kilső várban es oly igen forgódnak,
Gergöly deák, Petö, Zoltai vannak,
Törésökre gerendákat ásatnak.

Annak utánna kezdék törettetni,
Paloták hátúsó részét rontatni,
Dobó és Mecskei kezde sietni,
Pinczéket, boltokat földdel töltetni.

Lövő-helyökre fenn az palotákba,
Hordókat, kasokat töltetnek vala,
Hol lőn álgyú miatt elszaggatása
Nagy Balázsnak, gyalog hadnagynak halála.

Lőttetni kezdék meg az belső várat,
Az régi ó kapunak nagy bástyáját:
Az hadnagyok csinálnak ótalmakat,
Töltésöket, hordókat és kasokat.

Az több törést sietik jobban törni,
Az fokokat mind széllel lerontani,
Belől vitézök sietnek forgódni,
Nappal törtet éjjel felépíteni.

Sok álgyúkból, taraszkokból lövének,
Tizenkettöd napig sokat törének,
Tizenharmad napján nagyobbat tönek,
Kit belől vitézök megépítének.

Az fő basák egy embertől küldének
Leveleket, várbéli vitézöknek,
Az szörzés szerént kit béeresztének,
De semmit tőle ők el sem vevének.

Nagy fazék szenet elö emelének,
Leveleket véle megégetteték,
Füstivel az embört igen füstölék,
Vasba verék, árokban verejtőzék.

Azért első fő törés belsö várba
Paloták vége egyenös fal vala,
Kivöl azon egy keskön kőfal vala,
Az Sándor bástyáiglan belső várba'.

Gyenge kőfalig bástya aránt vala,
Gerendákat által ástanak vala,
Két vitéz embört ott állattak vala:
Szirmai Pál, Terek Dömötör vala.

Jó drabantok vélök ott állnak vala,
Más fő törés, szeglet toronnál vala,
Harmad Bebek bástyája alatt vala,
Negyed ó kapu bástyájánál vala.

Rútúl az tornyát és külső kapuját,
Mind eltörték vala fenn az fokokat,
Belől néppel újítának vártákat,
Gergöl deák biztatja az uraimat.

Ostromokat már halljatok szépöket,
Az vártákon sok embör ölésöket,
Az várbélieknek vitézségüket,
Nagy istenben vették reménségöket.

Már az szállásnak tizenkilencz napja,
Akkor vala szintén Szent Mihál napja,
Az törekök éjjel gyültek az sánczba,
Közel való árkok vélök mind rakva.

Lön jó reggel hajnalban sivalkodás,
Nagy sok felöl oly nagy Allah-kiáltás
Elöször paloták felöl indúlás,
Huszonhét zászlóval ostromnak rohanás.

Az terekek az törésre felmásznak,
De az ostromval semmit használának,
Mert vitézök ott benn ébren valának,
Jézust, Jézust felszóval kiáltának.

Serénséggel az vitézök forgódnak,
Nappali rontást éjjel bealkottanak,
Nagy szál-fákkal erös falt csináltanak,
Több népet az törésre állattanak.

Az terekek sokan ott elveszének,
Tözes szerszám miá sebesedének,
Ebe szégyönökre alá zörgének,
Benn az vitézök es sebesedének.

Ezök közt Gyulai Györgyöt meglövék,
Sebbe esék, onnat őt elemelék,
Ezelőtt Szent Mihál estin történék,
Vitéz Bolyki Tamást jancsárok ellövék.

Sőt Borsod vármegyei hadnagy vala,
Vitéz módra ott ő forgódik vala,
Az szöglet törésnél ő töltet vala,
Ott ellövék és hamar meghólt vala.

Gondjok, bánatjok lőn az uraimnak,
Szeglet-tornyot híjják Bolyki bástyának,
Sok zászlókval arra felrohanának,
Kit terekek keményen ostromlának.

Itt vitéz Zoltai István forgódék,
Az vitéz Gergöly deák verítözék,
Népöket biztatják, törésre vivék,
Kiki mind vitéz módra cseleködék.

Az terekek ott es semmit nyerének,
Sokan meghalának, sebösödének,
Ebe szégyönökre meg elmenének,
Benn es halának, megsebösödének.

Kapu bástya felől az Bebek tornya,
Ez kettő közt igen nagy törés vala,
Annak ostromára nem mentek vala,
Mert nagy épűlését jól látják vala.

Ó kapu bástyájára rohanának,
Huszonhét zászlóval bévön jutának,
Kapu fölött az toromba hágának,
Sőrőséggel zászlók ott lobogának.

Rágondola Pető Gáspár ott vala,
Az népet felszóval kéri biztatja,
Kik keményen fogják, vitéznek mondja,
Félelmeset erőssen pirongatja.

Ott jancsárok toromból lövöldöznek,
Benn valókban nagy sokat ellövének,
Vitéz Dobó mindenfelé forgódék,
Hol gyalog, hol lovon ő serénködék.

Sok tereket hogy látá az bástyában,
Népének sok hullását benn az várban,
Nem árthatnak tereknek az toromban,
Mert oltalmok torony belső kőfala.

Tére hamar töltésre az álgyúkhoz.
Kiket régen szörzött vala ostromhoz,
Igazítván lőve bástya tornyához,
Kőfalához, zászlókhoz, jancsárokhoz.

Rontaték az kőfal, megfutamának,
Az terök zászlók, megcsavarodának,
Terekökben ott sokan elhullának,
Sokan bennök sebben elszaladának.

Ott Nagy Imre, ki más drabant hadnagy vala
Két ízben ő megsebösödött vala,
Sebök miatt halála történt vala,
Vitéz Petőn kő miá sérvés vala.

Miatta sokáig betegösködék,
Vitéz Ferencz vicze porkoláb hívaték,
Pető helyére ostromkor állaték,
Jó Pozsgai Jánost es ott ellövék.

Lát, hall jó Mecskei az belső várban,
Álló seregök környül forgódásban,
Hová szükség nép, kilső, belső várban,
Azokat válogatja biztatásban.

Az ostrom hajnalban kezdetött vala,
Ebéd felé elvégeztetött vala,
Sok terek, sok magyar ott veszött vala,
Sok zászlókat vitézök nyertek vala.

Sok sebösök az várban sívnak-rívnak,
De az jó istennek mind hálát adnak,
Jó jámbor barbél-mestörök forgódnak,
Sebösökhöz nagy szeretetvel nyúlnak.

Az vitézök bíznak az egy istembe,
Nem sok népbe, álgyukba, sok élésbe,
Sem az magyar urak segéllésébe,
Isten után köztök nagy egyességbe.

Vége krónikámnak másik részébe.

HARMAD RÉSZE.

Mégis halljatok szép viadalokat,
Por-felgyúlást, szép csuda ostromokat,
Az jó isten mint mutatá meg magát,
Nagy szégyembe hozá az császár hadát.

Elvégezvén első nagy ostrom után,
Kilső várba méne Mecskei István,
Pető Gáspár helyére ott béállván,
Mert Pető sebben fekszik az ű ágyán.

Gondolák basák, levelet írának,
Utóssó napján az Szent Mihál hónak,
Sári Andrást az bánokhoz bocsáták,
Őket kérik, hogy az várat megadnák.

Igen hamar az várba béereszték,
De az levelet tőle el sem vevék,
Felét véle levélnek megéteték,
Felét véle ottan megégetteték.

Setét tömlöczbe vasazván vetteték,
Az szabadúlás után megkérdeték,
Levelekben mi volt, tőle megérték,
Basák között ezt írta az Arszlán bék:

Hogy az várat az császárnak megadnák,
Jó Losonczi halálát ne gondolnák;
Mert ő maga nagy okot adott annak,
Bátor pusztasága légyen az várnak.

Az várból bátor mindent kivigyenek,
Ő magok es nagy békével menjenek,
Nagyobb bizonságért zálagul vennék,
Ő maga Arszlán bék fogva tartatnék.

És annak felette bék azt fogadja,
Az császár hadát onnat kiindítja,
Három mélföldre vissza kiszállítja,
Az fölött őket megajándékozja.

Látom, értöm, jó vitéz voltotokat,
Ne veszessétök benn ti magatokat,
Mert az császár mely várat megszállattat,
Azt megveszi, mindent ott levágattat.

Im, az palotákat meg lőnni kezdék,
Holott szegén egri bírót ellövék,
András deák holtig ott jól forgódék,
Vitézökben sok ott megsebösödék.

Az ostromoknak utánna történék,
Gyalog hadnagya az Serédi Györgynek,
Hegedős István helyébe Kendinek;
Ez sem lőn hív szolgája vég Egörnek.

Terekek szünetlen övöltnek vala,
Nagy sokféle nyelven bészólnak vala,
Magyarul, németől, tótul, olaszul,
Lengyelöl, deákol, és vad oláhul.

Oly szép beszéddel övöltik, azt mondják,
Császár, basák hitökre azt fogadják,
Egröt az császár kezében ha adják,
Őket nagy békével el-kibocsátják.

Kis likacskán István hallgatja vala
Egynéhány barátival titkon szólla,
Sokat ő melléje már hajtott vala,
Egröt elveszteni akarja vala.

Szólla Hegedős István feleinek:
Dobó Istvántul ostrompénzt kérnének,
Ha nem adna, várból ők kimennének,
Mert nám az terekök jót beszéllének.

Azt hamar Dobó, Mecskei megtudák,
Az több hadnagyokat hamar hívaták,
Hegedős Istvánt hívaták, megfogák,
Csöpögeték, erőssen megvallaták.

Parancsolának, hogy felakasztanák,
Vár piaczán három fát állatának,
Nyelve vallása szerént felakaszták.
Az párttartók fülöket mind lecsapák.

Választák helyébe Pribék Imrőhöt
Ki végig jámborul szolgálá Egröt,
Sokan csudálák ez csuda esetöt,
Hálaadásval dícsérék úristent.

Im mely nagy kár, veszödelöm lész vala,
Egy hegedős miá Egör vész vala,
Egész felföld terekké lészön vala,
Az palaszk orrunkról elesik vala.

Imé, Mindszent hónak negyedik napján,
Meg ily veszödelöm szent Ferencz napján,
Segrestyébe pornak dereka állván,
Történék egy tapló miatt felgyúlván.

Az segrestyét, monostornak jobb részét,
Mind felveté, az aránt vár törését,
Az törésnek vártán megépölését,
Az vártán megöle jó legényeket.

Drabant hadnagya az Bátori Györgynek
Nagy Pál vala, kivel nyolczan veszének,
Keze elszakada Horvát Gergölnek,
Kiből halála történék szegénnek.

Az két száraz mólnot fottig elrontá,
Emberestől, barmostul mind elrontá,
Segrestyébe nagy kár lőn sok morhába,
Kiket az por felhánya és elronta.

Lőn ezön örömök az pogánoknak,
Nagy felszóval mind Alláht kiáltának,
Hogy ily romlása lön Egör várának,
«Egör császáré!» mondának egymásnak.

Oh mely igen az hősek rettenének,
Kik nem tudják okát ez nagy esetnek,
Vélék csalattságába estek tereknek,
Viadalhoz oly eréssen készűlnek.

Kifutamék Dobó István vártára,
Sok vitéznek szörnyű halálát látá
Tisztesség vesztében hív mindent vártára,
Félelmes szívöket bottal ráhajtja.

Az hadnagyok kezdének forgódnia,
Vártákra és álló sereghöz futnia,
Az népet fel szóval ők bíztatnia,
Hogy az hatalmas isten nem akarja:

Töreköktől megszabadulásunkba,
Hogy bízzunk élésünkbe, sok porunkba,
Népinkbe és az mi erős voltunkba:
Hanem csak az ő irgalmas voltába.

Por-felgyúlás, árultatás történék,
Ez es az mi jó szerencsánkra esék,
Mert az mi lehetetlen emböröknek,
Lehetségös bizon az jó istennek.

Oly igen bízjunk csak urunk Jézusba,
Hatalmasságába, szabadúlásba,
Azután királyba és ez országba,
Kik mast jönnek segétségöl táborba.

Reménségök ömagoknak nem vala,
Csak az köznépet ők bíztatják vala,
Az istennek ők könyörögnek vala,
Megszabadúlásokat hiszik vala.

Félelmét vitéz Dobó nem mutatja,
Nagyobb része pornak megmaradt, mondja,
Maga huszonnégy tonna por csak vala,
Tizenkét kölyöt hamar alkottata.

Éjjel nappal az port kezdé töretni,
Mert salétrom, kénkő sok vala néki,
Mólnárokat, kik megmaradtak, kéri,
Két malomból egyet hamar alkotni.

Látja az kenyérnek bévön kelését,
Pallérul hagyja Zsigmond Benedököt,
Megépüjték vártán az törésöket,
Pornak, lisztnek bévön készítésöket.

Gyakran lőnek közép kapura terekök
Mert jól látják, hogy kijárnak vitézök,
Sok megsebösedik, halnak ő bennök,
Az kapu mellett egy likat kezdenek.

Jól el-alatt az kőfalt el-kivágák,
Az árokba kis kaput alkotának,
Bátorságval ki s be azon járának,
Belső, kilső várban igen forgódnak.

Vígan terekök romláson szívet vűnek,
Kőfalak mindenfelől terettetnek,
Nagy prépost házánál sánczot vetének,
Kibe három álgyút szépen szörzének.

Lám az föld bástyán alól kezdék lőnni,
Napnyúgat felől az tornyot töretni,
Házakat, palotákat lerontani,
Királyszékiről tömlöcz bástyát lőnni.

Az vár piaczára kezdének nézni,
Sitő házakat erőssen rontani,
Az föld bástyát körös körül liggatni,
Tüzes nyilakkal kezdék gyujtogatni,

Serénséggel belől kit megoltának,
Vizes juh-bőrrel likakat bedugnak,
Királyszéki felől árkot felásának,
Az várból es rájok szembe ásának.

Terekök fenn az dombon már valának,
Deszkákból tárgyokat ők csinálának,
Várbéliek kit hamar elrontának,
Éjjel az likon el-kiostromlának.

Szegén Kálmán porkoláb egyik vala,
Filöp Dömötör néki társa vala,
Az vártát ott ezök őrízik vala,
Az tárgyokat kik alá hánták vala.

Esmég likon hamar el-béjövének
Az bástyába, Kálmánra nagy seb esék,
Gasparit Mihált helyébe helhöték,
Hamar nap taraszkból azt es ellövék.

Filep Dömötör mellé esmég veték,
Számtartó Sukán Jánost béereszték,
Az Hejczei Mihál házától kezdék,
Az domb alá egy nagy árok ásaték.

Csinálának hordókból sok sánczokat,
És szörzének lábakra szép tárgyokat,
Egy hajnalban tárgyok alatt magokat
Megjelenték, felgyujták az palánkját.

Igen forgolódnak belől az hősek,
De puskával reájok nem lőhetnek,
Végre nehezen rájok likat szörzének,
Törekökre oly erőssen lövének.

Végre az terekek megfutamának,
Csáklyákkal, kopjákkal belől forgódnak,
Palánk mellől tárgyokat taszigálnak,
Palánkon gyúlásokat megoltának.

De azért az föld bástyára rohannak,
Éjjel-nappal rész szerént ostromlanak,
Álgyuk szaggatják karóit palánknak,
Hajla palánk, hordók utánna hajlának.

Az palánkot kötelekkel bévonyák,
Vas lánczokkal jármokkal bécsatolák,
Ott es terekök semmit nem ártának,
Mert magyarok bátor szivel valának.

Ott dél felől kapujára belső várnak,
Az várasba sánczba álgyúkat hozának,
Kapu mellett kőfalba lerontának,
Belől töltést ott nagyot alkotának.

Sőt az kilső várban napkelet felől,
Szeglet toronnál Bebek bástyája felől,
Az terekek emberkednek az felől,
Az árokban zsákot töltnek az földből.

Töltést rakának bástya ellenébe,
Belől valók nem lőhetnek az igybe,
Felhágának az toron tetejébe,
Állást csinálának hamar féltökbe'.

Reá nagy tárgyot gyorsan feltolyának,
Kit nyers tehén bőrrel béburítának,
Melynek belől hertelen nem árthatának,
Tárgy alól terekek sok puskát hányának.

Ott forgódnak hadnagyok bíztatásval,
Nagy vas horgokat hoznak, vasmacskákval,
Tárgyról szaggatják az bőrt vas horgokval
Vasmacskákat fára kötnek lánczokval,

Melylyel az zsák földekben bévonyának,
Tárgyra hév faggyút, szurkot felontának,
Mártott búzakévéket felhányának,
Tüzes szerszámmal tárgyot égeték, ronták.

Ott terekek más fortélt gondolának,
Nagy rakás vágott fákat hordatának,
Sok teve, öszvér, terhös ló fáradnak,
Az vár felött hegyeket rakatának.

Köről terekek Bebek bástyájának,
Az sánczokból lajtrákat kitolyának,
Hasábfákat oda sokat hányának,
Lövő-helyeket zsákokkal bédugának.

Az bástyából kit meg kiszurkálának,
Az után lövő-hely aránt hányának,
Az sánczokból az árokban hányának
Sok vágott fát, arról hogy felhágjanak.

Terek álnokságát vitézök láták,
Orvosságot arra es gondolának,
Az fák meggyújtására alkotának,
Apró tonnákba sindöl foltot rakának.

Azt vitéz jó Gergely deák gondolá,
Az tonnákba apró puskát béraka,
Búzakévéket es sokat hozata,
Kénkővel, szurokkal, faggyúval megontá.

Szalonna remekeket kihányának,
Közösleg szalmát, kévét kihányának,
Darab hájakat, tonnákat hányának,
Rakásfa közé gyujtva kihányának.

Immár meggyúlt az rakás fa árokban,
Terekek vannak sokan megoltásban,
Apró puskák kisűlének tonnákban,
Terekek ámultak, futnak az sánczba.

Ott azon bástyára pogán terekek,
Kétfelől es álgyúkat szegezének,
Egyfelől kőfalban sokat törének,
Hogy másfelől hozzá nem férhetének.

Igen szép álgyút ásással hozának,
Szintén árok szélére azt állaták:
De azzal es semmit nem árthatának,
Mert belől nagy töltése az bástyának.

Serén vala Gergely deák dolgában,
Hordót, kereket ő hamar hozata,
Kerék küllöit deszkákval burítá,
Töltöt puskákat beléje alkota.

Talám ily fortélt kevés embör látott,
Gergöly deák mint szörzé ez bölcs dolgot,
Puskákkal, szakálosokkal, nagy hordót
Tölte forgácscsal, kénkőt, faggyút, szurkot.

Ezt nehezen az bástyára tolyatá,
Felgyujtatá, árokba taszíttatá,
Hordó, kerék fut széllel az árokba,
Az terekök vesznek, futnak az sánczba.

Nám az puskák, szakálosok ropognak,
Sokan az terekek földre burúlnak,
Csudálkoznak, mondják isten haragjának,
Csak ö bölcsességének, hatalmának.

Meg az ó kapu-bástyára indúlnak
Három helyön reá árkot ásának,
Az árkokból kőfal alá jutának,
Az kőfalon lövő likakat ásának.

Jancsárok bélövének, gyagdosának,
Ott belől es lövének, szurkálának,
Végre az kaput terekek felgyujták,
Várbélieknek kelének az likak.

Nyás, gerelylyel hevítvén kiszúrának,
Kit terekek kézzel megragadának,
Tenere bőre soknak ott maradának,
Rút szitkokkal rájok átkozódának.

Terekek szégyenlik, búsultak vala,
Belől az vitézök kaczagnak vala,
Jó Mecskei István azomban juta
Fondamentom alá árkot ásata.

Mert felvetéstől ő igen tart vala,
Az terek ásásra hamar ásata,
Az két ásás hogy közel öszvejuta,
Egy mordály puskával Gergely deák juta.

Vajh! mikoron egy likacskát nyitának,
Löve hasába az terek pallérnak,
Lőn halála egy fő patyolatosnak,
«Medet, medet» jajt, terekek hallának.

Takarodnak onnat, mind kifutának,
Ez csalattságon igen búsulának,
Éjjel-nappal szüntelen rohanának,
Az kapura, bástyára ostromlának.

Az törésön palánk mellé béhányának
Kéve nádakat, laptákkal hányának,
Hasábfákat, kopján laptákat hányának,
Mecskeivel kit vitézök megoltának.

Terekökre viszont hagyigálának
Sok laptákat, kalácsokat hányának,
Egyéb tüzes szerszámokat hányának,
Ki miá törésről mind elfutának.

Az bástyából két kis ajtón eresztének,
Két fő legént katonákval küldének,
Szirmai Pált, Balog Andrást ereszték,
Kőfal mellett sok terek levágaték.

Meg vitézök egy héán béjövének,
Esmég basák levelet béküldének,
Mint először azzal es cseleködének,
Nyelvkövetnek es semmit felelének.

Ezután nyilakon szép leveleket,
Gyakorta bélövének beszédöket,
Község előtt szemben hányák ezöket,
Minden nyelvön szóllíták vitézöket.

Görögöl, magyarul, ráczul, horvátul,
Tereköl, csehöl, némötöl, oláhul;
Az várat megadnák kiáltják tótul,
Magokat ne vesztenék el gonoszul:

Mert immár tisztességbe elég volna,
Tudják hogy borok, kenyerök nem volna,
Por nem volna, vizök elfogyott volna,
Császár népét ne vesztének jobb volna.

Az várból békével mind elbocsátnák,
De ha erővel öket megbírhatják,
Mind az császár szablyája alá hányják; —
Sokszor ezféle szókat kiáltának.

Gondot erre hadnagyok viselének,
Lövésöket ők sokat tétetének,
Sípok, dobok, trombiták zünögtenek,
Hogy köznépek kiáltást ne értsenek.

Az terekek mondják: «Immár szólljatok,
Nám jól látjuk, hogy mind vitézök vattok,
Ostrom megmutatta, némák nem vattok,
Nékönk hogy nem szóltok? Mire hallgattok?»

Terekek nagy rútul szitkozódának,
Sem jót, sem gonoszt hogy tőlök nem hallnak,
Tizenkét nap után első ostromnak,
Éjjel-nappal sok kőfalok romlának.

No már Egröt ily igen törték volna,
Belső várkapunál egy törés volna,
Az új bástya, földbástya között más volna,
Tömlöczbástya mellett nagy romlás volna.

Az kívöl új bástyáig palánk vala,
Mindenfelől földbástya liggatva vala,
Ott az kőfal mind eltöretött vala,
Kivel bástya várhoz foglalva vala.

Gerendákkal, szál-fákkal azt felrakták
Tömlöcz-bástyát, palotákat rontották,
Sándor bástyáig kilső falt rontották,
Kilső várban fokait Bolyki tornyának.

Im az szeglet torony Bebek bástyája,
Az ó kapu bástyája rontva vala,
Ezök közt kőfalok valának rontva.
Az terekek vadnak dobjok fakadva.
Harmad része immár meg vagyon mondva.

NEGYED ÉS UTÓSSÓ RÉSZE.

Negyed és utósó része ez hadnak,
Mondom módját másod, harmad ostromnak,
Nagy szégyembe elmentét az nagy hadnak,
Szernyű halálát Mecskei Istvánnak.

Ez sok törés, romlás hogy meglött vala,
Lovon es várba bémehetnek vala,
Az vitézök mindent épejtnek vala,
Szabadúlást istentől várnak vala.

Gyakran alázatoson imádkoznak,
Predikátorjok nincs, igen óhajtnak,
Az jámbor hadnagyok csak predikálnak,
Isten igéjével ők bátorítnak.

Immár segétségöt sehonnét nem várnak,
Mert az nagy urak csak veszteg pillagnak,
Semmi jó választot bé nem hallhatnak,
Azért köz népnek, «sok nép jő» ! úgy szólnak.

Egör szállása előtt Dobó István
Egy inasát Vas Miklóst felbocsátván,
Levelekkel pispökhöz ő feljutván,
Az jó pispök, kitől mindent megtudván.

Ezön ő magában búskodik vala,
Az fejedelmeknek könyörög vala,
Jelösben ő felségét kéri vala,
Egör segétségére inti vala.

Ő felsége arra igen kész vala,
Az ő kéncsét reá sem szánja vala,
De annak módját akkor nem találá,
Mert minden népe késödelmes vala.

Ennél inkább az jó pispök búsula,
Éjjel nappal úristenhöz imáda,
Mise-mondásokkal ohít vala,
Egri vitézökért imádtat vala.

Elbocsátá Vas Miklóst nagy bánatval
Az hösekhöz, nagy szép biztatásokval,
És mindenben nékik ajánlásával,
Szarvaskőbe juta nagy hamarságval.

És az szállásnak tizenkettöd napján,
Varsáni Imrőhöt meg kibocsátá,
Vitéz Szalkai Balázsnak írata,
Szarvaskőben ki fő porkoláb vala.

Ezön kéri, írjon az nagy uraknak,
Vármegyéknek, az szabad városoknak,
Egör oltalmára rágondolnának;
Balázs levelén kik semmit adának.

Ez Varsányi másodnap Vas Miklósval,
Hárman Egré menének bátorságval,
Az terekek megérték hamarságval,
Mégis egyiket megölék dárdával.

Ezöket Dobó megajándékozá,
Követségben kevés bíztatás vala,
Azért hadnagyok mindent bíztatnak vala,
Meg másodszor öket bocsátta vala.

El nem mehetének strázsaállóktul,
Harmadszor azon Vas Miklóst, azontúl
Varsányi Imréhet bocsátá társul,
Harmad egy jámbor drabant méne társul.

Ez bocsátás utósó ostrom meglévén,
Szarvaskőbe mennek estve pinteken,
Szalkai Balázs szolgál híven mindenben,
Követöket ő táplálja mindenben.

Egynéhán csatája volt terekökkel,
Sokat bennök hullatott vitézökkel,
Vas Miklós szömbe lön Bécsben pispökkel,
Imre tére Egré semmi jó hírvel.

Egről egy gyalog tizedös kiméne,
Szolnok szállásakor el-kicsellege,
Az vitéz Nagy Lukács csatázni méne,
Huszonnegyed magával az Vácz fele.

Egröt azomban terekök megszállák,
Ők kinn rekedének, igen óhajták,
Szarvaskőbe hamar ők beszállának,
Szalkai Balázszsal ők csatázának.

Ezen Nagy Lukács igen ólálkodik,
Egré beszaladhatna, mert búskodik,
Tisztességében fél megfogyatkozik,
Vagy meghal vagy bémegyen, ő esköszik.

Ez ifjú Vas Miklós pispöktől juta,
Szabó Imre Egről Szarvaskőbe juta;
Nagy Lukács ezökkel Egré szalada,
Kin Istennek ő nagy hálát ott ada.

Ezen kivöl nagy sok jámbor vitézök,
Szomorkodnak jámbor szegén legényök,
Tíz várból, Kassából csatáznak vélök,
Sokat hordnak és levágnak ő bennök.

De csak fejedelmek megindúlnának,
Megkésértenék hadát az császárnak,
Hazájokért mind halálig vívnának,
Fejedelmeknek sok gonoszt mondának.

Egröt az jó király igen ohajtja,
Meg nem segélheti, azt szánja-bánja,
Magyarországból lehet kevés hada,
Vendégországból késén indúlt hada.

Éjjel nappal könyörög úr istennek
Lenne kegyelmes egri vitézinek
Pogánok miá hogy el ne vesznének,
Lenne megmaradta nemes felföldnek.

Egör maradtáért sokan imádnak,
Jámbor házasok, özvegyök, sok árvák,
Sok jámbor prédikátorok imádnak,
Egri vitézökért ők imádtatnak.

Édös hazájokban egri hőseknek,
Jelesben Dobónak és Mecskeinek,
Jó Gergely deáknak és az Petőnek,
Szép asszon-feleségök kesergenek.

Egy szép leán, hitvöse Zoltainak,
Gyakor könnyhullása szép mátkájának,
Házastársa jó Figedi Jánosnak,
Éjjel-nappal istenhöz fohászkodnak.

Sírnak, ohítnak, csak hozzá kiáltnak,
Böjtölnek és szinetlen imádkoznak,
Özvögygyé árvává ne maradnának,
Édös hitvösöktől meg ne válnának.

Sok atyafiak szünetlen imádnak,
Egri vitézök hogy meg ne halnának,
Ily nevökön ő vélök vígadnának,
Úristentől kik meghallgattatának.

Sőt tizenkettőd napján Mindszent hónak,
Innepe vala Szent Maximiliánnak,
Szerdán éjjel terekek felrohanának,
Sánczokba nagy sokan takarodának.

Vannak készök másod derék ostromra,
Letelőször ó kapu bástyájára,
Huszonnyolcz zászlóval rohanának rá:
De Mecskei készön várja ostromra.

Téglából, agyagból az vitézökvel,
Az ó kaput bérakta ő kezével:
Mert terekök elégették szenökvel,
Rajta hagyott lövő-helyöket szép rendvel.

Oly erősen ő az népet bíztatja,
Álló seregből népit változtatja,
Fáradt népit hamar hátra állatja,
Szép beszéddel jó vitézöknek mondja.

Sőt az rettögőit megporongatja,
Némelyét bottal es törésre hajtja,
Kalácsokat, cserepeket, furkókat,
Sok tüzes szerszámát el-kihányatja.

Serénködnek fő legényök mellette,
Kik miá sok tereknek lőn ott veszte,
Benn es soknak lőn halála és sebe,
Kö miá Mecskeinek nagy sérelme.

Ott más felől terekek földbástyára,
Sok zászlóval az temlöcz bástyájára,
Hertelenséggel rohanának romlásra
Kézivesök, jancsárok az kőfalra.

Rettenetös ostrom kezdetött vala,
Akkor belől senki ott nem áll vala,
Vitéz Dobó benn földbástyában vala,
Viadalhoz népit biztatja vala.

Ezt jó Sukán János látá, futamék,
Egy lanczkenet fával törésre állapék,
Pribék János hamar mellé futamék,
Az törésön igen embörködének.

Zöngnek, lőnek, sok kővel hagyigálnak,
Az terekek zászlókat lobogtatnak,
Belől es segétségre igen futnak,
Kik miá terekek igen hullanak.

Eljuta Pető Gáspár es új népvel,
Kalácsokval hagyigálnak, cserepekvel,
Kik miá hullának ő tar fejökvel,
Futamának, elmenének szégyönvel.

El-kijöve Dobó István azomba,
Felteként az tömlöcz bástyájára,
Ott az feltött zászlót ellötték vala,
Álló seregéből zászlót hozata.

Zászlót adá vitéz Nagy István kezébe,
Lelőtt zászlót es azomba hozák be,
Zászlótartót ellövék ott mellőle,
Szegén Nagy István éltét ott végezé.

Hamar Dobó István kapá, hogy látá,
Elesni az zászlót ő ott sem hagyá
Egy jámbor drabant kezébe azt adá,
Nagy István testét szépen takartatá.

Az Bolyki tornyára es ostromlának,
Nyolcz zászlóval ugyan akkor rohanának,
Gergely deák, Zoltai belől valának,
Figedi Jánosval jól forgódának.

De Zoltai kő miá sebösödék,
Tüzes szerszámokkal terekeket veszték,
Viszont hosszú kopjákra az terekek
Csuda fa ányúságot ők szörzének.

Nagy szép vas karikákkal erősíték,
Hozzá való port beléje szörzének,
Az végébe apró puskákat szörzének,
Melyekvel az ostromra ők jövének.

Az terekek azzal semmit ártának
Fő legényök mert ott sokan valának,
Az törésön kik erőssen vívának,
Kívöl, belől ott sokan elhullának.

Közel mind estvélig ez ostrom tarta,
Császár hada kárt, szégyent, nagyot valla,
Az jó isten mert magyarokkal vala,
Az nap húsz mázsa por mind elkölt vala.

Másod napon meg gyűlnie kezdének,
Hajnaltul fogván mind ebédig gyűlének,
Messze földről, hegyekről béjövének,
Lovag terekek mind rendöt ütének.

Ott jancsárok, csausz békök forgódnak,
Vajdáknak, besliáknak, akangyáknak,
Szancsákbéköknek es ők parancsolnak,
Hogy mind készök lennének vég ostromnak.

Nagy övöltve szablyával es kergeték,
Ez gyűlésbe közel tíz óra telék,
Benn es minden viadalhoz szörződék,
Éfelétöl fogván talpon állapék.

Derék ostromnak terekek állának,
Nagy zöngésvel ők Alláht kiáltának,
Sok zászlókval mind köről rohanának,
Ott belől es Jézust, Jézust kiáltának.

Ott suantzár és réz dobokat verének,
Trombitákkal, hangos sípok zöngének,
Sok lövésök, kőhányások levének,
Kik miatt két félben ott eldőlének.

Méne Dobó tömlöcz mellé romlásra,
Aranyas sisak apródja fején vala,
Mely hamar ellövék, apród meghala,
Dobó keze lába sebesőlt vala.

Megcsendeszőlé ostrom az törésön,
De földbástyát mindenfelől erössen,
Vijják, ostromlják terekek vakmerőn,
Dobó futamék bástyába hertelen.

Ott minden népét erősen biztatja,
Az köveket asszonnépvel hordatja,
Fáradt népnek csöbörrel borát hordatja,
Viadalhoz azzal jobban támasztja.

Gyorsak, vitéz asszonyok hagyigálnak,
Vitéz Petővel nyugodt népek jutának,
Aranyas zászlóját Ali basának,
Ott bényerék budai herélt basának.

Jó Bálint papot palánkon ellövék,
Kiből szegénnek halála történék,
Drabantok, tizedösök sebesödének,
Mind halálig kik ott vitézködének.

Ali basa, több békkel az Arszlán bék,
Az ostromon voltanak fő embörek;
Lövés miá sebben esett Veli bék,
Jancsárok, besliák, akancsgyák veszének.

Túl az Bolyki tornyára es rohanának,
Sok zászlókkal viadalnak állának,
Megmondott álnok kopjákat bétolyának,
Kik miatt benn sok seböket vallának.

Mely igen az három hadnagy forgódék,
Gergel deák job keze sebösödék,
Jó Zoltai István es sebbe esék,
Figedi Jánosnak fogát kiüték.

Az drabantokban sokan elveszének,
Terekekben nagygyal többen veszének,
Meghalának, sokan sebösödének,
Várbeli vitézök zászlót nyerének.

Sok szántalan zászlókkal indúlának,
Ó kapu bástyájára rohanának,
Fő népek és jancsárok ostromlának,
Az vitézök belől készön valának.

Ott es Mecskei tözes szerszámokval
Készön várja egyéb sok ártalmakval,
Vitézöket inti biztatásokval,
Szömben állnak erős viadalokval.

Drabantok és fő legényök forgódnak,
Sok tereket az bástyán elhullatnak,
Sebesőlve sokan futva szaladnak,
Benn es sebesőlnek, sokan halának.

Hálát adnak mind az egri vitézök,
Tágulának szégyönökre törekök,
Ez két helyen beglerbékkel sok békök,
Ez ostromon voltanak fő törekök.

Amhát basát mondják volt az sánczokban
Igen bosszonkodik Ali basára,
Hogy öt hívta ilyen biztatásokba,
Őt senki meg nem várja vég házakban.

Rossz akolnak mondta vég Egör várát,
Barmoknak mondta az porkolábokat,
Vélök való huszárok, drabantokat,
Ugyan sírva szidja budai basát.

«Mennyet jártam mindez szélös világban,
Sok várakat vívtam sok országokban,
Jobb vitézökre sem találtam házban,
Mint ez rossz akolnak vélt Egör várban.

Az császár kincsében sokat elkölték,
Sok jelös vitéziben itt elveszték,
Szégyönt nagyot én Egör alatt nyerék,
Császártul fejemre haragot lelék.»

Derék ostrom vecsernyekorig tarta,
Ostrom után egy terek így bészólla:
«Jámborok, vitézök vattok ez várban,
Immár semmit ne féljetök ez útban.

Oh mely nagy kárt tőtök császár hadában!
Több ostrom már nem lészen ittvoltunkban:
Mert az basák kiszállnak nagy búokban,
Esztendőre lesznek bosszúállásban!»

Sok lövésök mindazáltal levének,
Pintök, szombat, vasárnapon levének,
Vitéz Dobó szólla ő gyermökének,
Tarjáni Kristófnak, hív gyermökének:

«Töréséhöz siess Bolyki bástyának,
Lássad dolgok mint áll az uraimnak!»
Elfutamék bástyájára Bolykinak,
Puska miá lőn halála Tarjáninak.

Réműle meg nagy hada az császárnak,
Fel Némötön házakat felgyújtának,
Késén estve sánczokból kivonyának
Szép álgyúkat, kikkel elindúlának.

Ott az várból hamar kirohanának,
Sánczból zsák porokat sokat hozának,
Azon éjjel táborokat gyújtának,
Amhát basa, beglerbék indúlának.

Megindúla Ali basa tábora,
Az basák után igen siet vala,
Keddön, szent Lukács napján elindúla,
Hátul járó szertelen megyen vala.

Nem embertől való ő nagy féltökben,
Csak hatalmas istentől rettenésben,
Felvont sátorokat az tábor helyben
Ott hagyának egyéb morhát féltökben,

Az vitéz hadnagyok Egör várában
Biztatásban vannak, nagy forgódásban,
Készön állatnak mindent az vártákban,
Álló seregöket talpon állásban.

Készön várnák, terekek ha térnének,
Valami csalatságot szörzenének,
Szép nyert török zászlókat feltevének,
Kiket törökök csudálván nézének.

Nagy álgyúkat, taraszkokat, puskákat,
Egyszörsmind kilövének szakállosokat
Ők tevének Jézus kiáltásokat,
Imádkozván nagy hálaadásokat.

Az szegény sebösök Egör várában,
Több két száznál fekösznek fájdalmokban,
Ki vak, csonka, sánta, bénna vívtokban,
Azért vannak nagy szép hálaadásban.

Gazdag öreg álgyú tizenhat vala,
Tizenkétezör golyóbist az várba
Bélövének, kit rakának halmokba,
Taraszk lövés nem vala számlálásba'.

Imé négy fö legént elválasztának,
Követségön királhoz bocsátának,
Aranyas zászlóját Ali basának,
Két zászlóval köldék fel az királynak.

Zászlókat jó kedvvel az király látá,
Pispökkel, Móricz herczeggel vigada,
Vitézöket szépen ajándékozá,
Minden kegyelmével magát ajánlá.

Előttök vitéz Vajda János vala,
Másik az vitéz Iváni György vala,
Az harmadik Somogyi András vala,
Az negyedik Kőszegi Albert vala.

Ezöket az felség ajándékozá,
Száz-száz aranyat bársonyokkal ada,
Miklós pispök egy egy aranyas kupát ada,
Móricz herczeg szép négyszáz tallért ada.

Egyéb urak öket ajándékozák,
Királnak, pispöknek sok jót mondának,
Vitézöket sok jóval hogy meglátták,
Vígan Egré kiket elbocsátának.

Egri hadnagyok hamar választának,
Vitéz Fekete Istvánnal bocsátának,
Csatára jó legényöket adának,
Ali basa után kik ballagának.

Gondban, bánatban terekök ballagnak,
Pest felé mennek, senkitől nem tartnak,
Szintén Öllőnél vitézök jutának,
Terekökben sokat ők levágának.

Igen szép zászlót nyerének, foglyokat,
Kucsival morhákat, szép sátorokat,
Gránát ruhákat, szép patyolatokat,
Subákat, ezüstös szép sisakokat.

Ezekkel pánczélokat, karvasakat,
Lovakat és egyéb szép szerszámokat,
Hadnagyoknak bémutaták magokat,
Kótyavetyén elosztá mindazokat.

Maradának vitézök nagy vígsággval,
Meghala ő bennek több háromszáznál,
Sebösűle, marada több kétszáznál,
Úristennek vannak hálaadásval.

Basák, szancsákok vannak nagy búokban,
Anne fő nép nem veszött egy útokban,
Nagyobb szégyönt ez jó Magyarországban
Nem vallottak, mint Egör ostromában.

El-béméne Amhát Terekországba,
Ali basa méne kincsös Budába,
Az több békök tisztökbeli házokba,
Sok vitézök veszésén nagy búokba'.

Elgondolá Dobó István magában,
Hogy már megnyúgodjék otthon házában,
Mecskeivel szólla szép szertartásban,
Véget vessenek ő tiszttartásokban.

Lám megkínálák királt ő felségét,
Ő urokat, Oláh Miklós pispököt,
Könyörögvén kérik ott ő felségét,
Már elvegyék tőlök egri tisztöket.

Meghallgatá kegyelmesön az király,
Erről szólla jó kanczelláriusval,
Ők szóllának az vitéz Sforcziával,
Egré bocsáták hamar nagy summával.

Elosztá, megadá ő hópénzöket,
Az porkolábok letevék tisztöket,
Dobó István szólla szép beszédöket,
Sforcziát szóllítá mint király képét.

Nagy hív szolgálatját igen ajánlá,
Egör kulcsát tisztösségvel megadá,
Kit az király képe tőle elfoga,
Király kegyelmét mindenben ajánlá.

Tőn az vitéz Mecskeivel oly szörzést,
Két holnapig Egrön az gondviselést
Hogy felvegye, végre való javáért,
Ő felségéhöz való szerelméjért.

Erre kész lön az vitéz nagy jó kedvvel,
Szeretettel szolgála jó hívségvel,
Ez idő közt király jó hiveivel,
Egör felöl szólla Miklós pispökvel.

Választá az Bornemissza deákot,
Fő hadnagyát vitéz Gergely deákot,
Egrön pispök ada fő birodalmot,
Porkolábságot, udvarbíróságot.

Társul mellé adá jó Szárkándi Pált,
Gergöl deákkal vévé Egör kulcsát,
Az felségös király jelente magát,
Vitézökhöz ő nagy kegyelmes voltát.

Az jó Dobó Istvánt tiszttel szereté,
Erdéli vajdaságra emelteté,
Egy falka pinz-summával őt tisztölé,
Jövendőre több javával értetné.

Aranyas zászlóját néki adatá,
Tisztiben szerencsás légyen, úgy szólla,
Mindenben kegyelmes voltát ajánlá,
Érte tőle csak hívséget kévánna.

Az jó Dobó felségnek ezt izené,
Isten ő felségét lássa, éltesse,
Minden ellenségén szerencséltesse,
Országit mindönütt öregbithesse.

Az jó isten, ha éltet ez világban,
Holtig leszök hívön szolgálatjában,
Földét, országát oltalmazásomban,
Hívségömben holtig maradásomban.

Az jó király, vitéz Gergöly deákot,
Ajándékozá, ada szép jószágot,
Az melett ada nagy szép ajándékot:
Miklós pispök adá egri bánságot.

Az több vitézöket látá javával,
Kit jószágval, kit pénzbeli summával,
Jövendőre magát ajánlásával,
Mutatja magát kegyelmes voltával.

Az jó Dobó bírja már vajdaságát,
Gergöly deák tisztiben Egör várát,
Már beszéllöm vitéz Mecskei Istvánt,
Útában történt nagy szernyű halálát.

Az szerencse csudálatos magában,
Mely hamar ő jóból fordúl gonoszba,
Nem kell kevélködni jó szerencsába,
Csak kell lenni érte hálaadásba'.

Szegén Mecskei István felkészűle,
Szép asszony-társához haza erede,
Várkon nevő faluba ő beére,
Útra való segétségöt ott kére.

Nagy vakmerő pórok feltámadának,
Segétségöt útára sem adának,
Sőt fegyverekkel ellene állának,
Egy fejszével öt homlokba találák.

Azomban két dárdával általüték,
Ez nemes vitézt ott hamar megölék,
Mellette kik valának elkergeték,
Az gyilkosok magokat elenyeszték.

Gondja lön erre jó Gergöly deáknak,
Halálaért jó Mecskei Istvánnak,
Nagy siralmat szörze várkoni póroknak,
De gyilkosok kézbe nem akadának.

Halálát kegyelmes király ohitá,
Az jó pispök oly igen száná-bána,
Az nagy hadtul lám az isten megtartá,
Mely rossz helyen mint történék halála!

Az testét egy káptalamba iktaták,
Az szöpösi Szent Mártonba fölhozák,
Édös attyafiai takariták,
Asszon-feleségének hírré adák.

Dobó István, nemes vitéz hogy hallá,
Ő szerelmes társát igen ohajtá,
Véle egyessége eszébe juta,
Együtt véle tiszteséggel szolgálta.

Nagy sok jó adassék memből Dobónak,
Lelke mennyországba Mecskei Istvánnak,
Az új tisztben vitéz Gergely deáknak,
Jó Pető Gáspárnak, Zoltai Istvánnak.

Az Figedi Jánosnak, hadnagyoknak,
Az fő uraimnak és katonáknak,
Gyalog hadnagyoknak, jó drabantoknak,
Sok jó adassék kicsinnek és nagynak.

Kik hívön szolgálátok Egör várban,
Kevélségben és felfúvalkodásban
Ne essetök, legyetök hallgatásban,
Az úristennek nagy hálaadásban.

Szálláskoron ki nagy sok viadalban,
Titöket megtarta jó szerencsában,
Ne légyetök ti hálaadatlanságban,
Kiért végre jussatok mennyországba.

Erre gondot vitézök nem viseltök,
Ő jóvoltát ti ha elfeleditök,
Igéjét, beszédét ha nem veszitök
Visszahallván külömben ti értitök.

Régen ó tervénben sok fejedelmek,
Csak mi időnkben es sok jelös népek
Saul módjára sokan elveszének,
Hogy az egy úristentöl nem féltenek.

Noha kegyetlenséggel cseleködtök,
Szükségtökben hozzá se ivöltsetök,
Mert talám ő nem leszön segétségtök,
Az sokáért memből kirekesztettök.

Isten lássa javával királyunkat,
Ferdinánd királnak kegyelmes voltát,
Oltalmazhassa nagy bölcsen országát,
Békében tarthassa alatta valókat.

Isten éltesse király udvarában
Oláh Miklós érsököt jó szándékban,
Sok szegén magyarnak táplálásában,
Ő felségénél minden jó szavában.

Jó válaszszal hamar elmehessenek,
Mert sokan megfogyatkoznak, éhöznek,
Asszú-kórsága leszön erszényöknek;
Feneketlen zsákja vagyon Új Bécsnek.

Ezt ki szörzé nagy betegös voltában
Kéncsös Kassában egy föstös szobában,
Tinódinak hijják mind ez országban,
Ezör ötszáz és az ötvenháromban.

Egör jó szerencséjén vig voltában
Vigan iszik szikszai jó borában,
Mert ha terek csúsz vala Egörvárba
Viztöl nád teröm vala ő orrába.

FINIS.

EGRI HISTÓRIÁNAK SUMMÁJA.

Summáját írom Egör várának,
Megszállásának, viadaljának,
Szégyönvallását császár hadának,
Nagy vígasságát Ferdinánd királnak.

Urak halljatok szép csuda dolgot,
Mint az úristen ada vígságot:
Mutat hozzátok irgalmasságot,
Az pogánokon álla bosszúságot.

Megírtam bévön históriáját
Egör várának ő nagy romlását,
Mast revidedön annak summáját
Megérthetitök ő nagy sok csudáját.

Mikor írnának ezör ötszázban
Az negyvennyolczban, Magyarországban
Egör vára lőn király számában,
Király megérté, volna pusztaságban.

Az ruszkai vitéz Dobó Istvánt
Egré bocsátá fő tiszttartóját,
Zay Ferenczöt más porkolábját,
Ezökre bízá jó végháza kulcsát.

Jó király adá Oláh Miklósnak
Az pispökségöt fő tanácsának;
Negyvenkilenczben akkort írának,
Az vár tartásán megigazodának.

Az ezör ötszáz iránk ötvenben,
Egri sereggel felkészületben,
Puszta Szolnokot nagy hertelemben
Vevék, épejték minden szükségében.

Takarva hagyák szolnoki tisztében
Zay Ferenczöt nagy hívségében;
Mecskei Istvánt Egré helyébe
Dobó mellé hozák ötvenegy esztendőben.

Jó szertartással, gondviseléssel
Ez két tiszttartó nagy szeretetvel
Az tisztöt bírák egymást értésvel,
Királt szolgálák oly nagy vitézségvel.

Régen hallották tisztösség dolgát,
Hogy az végvárnak ő tiszttartását
— Mikoron értik rájok szállását,
Mint kell állani annak minden sarát.

Jól értik vala az Amhát basát,
Az beglerbékkel az császár hadát,
Miként megvötték vég Temesvárát
Mint ott megölték jó Losonczi Istvánt.

Az Temesvárral sok végházakat
Ők elbírtanak tartományokat,
Elfutamtatták Tiszán túlvalókat,
Megrettentötték erdéli hadakat.

És az felföldön az Ali basát
Mint gyorsan megvött sok végházakat;
És ő megverte az király hadát,
Vég Egör alá készíti nagy hadát.

Gondjok nagy vala ez vitézöknek,
Az jó királnak és az pispöknek;
Itt az uraknak és vármegyéknek
Segétség felől levelet küldének.

Ezt ő felsége el sem hallgatá,
Jó vitézöket Egré bocsáta,
Kiknek az király szép szókat ada,
Kegyelmességét mindönben ajánlá.

Vitézök ezök: egy Pető Gáspár,
Zoltai István szép lovagokval,
Az Bornemissza Gergely deákval
Bémentek vala nagy szép drabantokval.

Rágondolának felföldi urak,
Hat vármegyéből sok nemes urak,
Az öt városból az polgár urak
Jó drabantokat Egré bocsátának.

Vala káptalannak száz drabantja,
Kit Egörvárba bé sem bocsáta,
Csak az jó Figedi Jánost adá,
Huszonheted magával bébocsátá.

Az vitéz Dobó azt meggondolá
Mi szükség volna megszállott házba;
Az városokból hamar hívata,
Sok féle mestört ő ott béhozata.

Rendönként nékik mind munkát ada;
Az sok pap közzül csak Bálint vala,
Véle elfutott egy vén pap vala,
Kik Egörvárban bészorúltak vala.

Az egri népnek derék summája
Tizenkilenczszáz harminczöt vala,
De még ebben sok elszökött vala
Az jámbora bátor szível benn vala.

Nám ez idő közt az Ali basa
Budai beglerbék herélt basa,
Amhátot beglerbéköt hívatá,
Szolnokot, Egröt hogy ő megszállaná.

Az Ali basa Szolnok alá szálla,
Az Amhát basa hadával juta;
Basa bészálla mint egy párkámba,
Szent Mihály hónak negyed napján vala.

Kárt nagyot valla párkán Szolnokban
Felségös király álgyú-szerszámban.
Kik benn valának az tiszttartásban,
Kissebödének az ő mivoltokban.

Mely hamar basa lövelet íra,
Két porkolábnak Egré iktatá,
Vitézök előtt magyaráztatá,
Az két porkoláb mind tudtokra adá.

Erről írt vala az Amhát basa:
Hogy Egör lenne császár végháza,
Az két porkoláb es hív szolgája.
Semmi nem kele ő kővánságába'.

Gyorsan il szerzést ők végezének:
Többé ha levelet béküldenének,
Bébocsáttatnék, de el ne vétetnék,
Az község előtt véle megégettetnék.

Szerzés más ez lőn köztök végezve:
Senki szálláskor ki ne ivöltene,
Se jót, se gonosz szót ne ejtene,
És ketten, hárman ne súgna-settegne.

Az szörzést köztök ha ki megszegné,
Csak egy fejővel érte fizetne,
Két főkapitán arra felele:
Több hadnagyok nélköl semmit értene.

Lenne szertartás egymást értenék,
Egy akarattal jót végeznének,
Vár megadásról ki csak emléköznék,
Vagy fő vagy község érte megöletnék.

Lőn ráfelelés, mind jóvá hagyák,
Vígan az császár hadát ők várják,
Segétségét csak istennek várják,
Ő benne bíznak, életöket jobbítják.

Az Egör vára rossz kőfal vala,
Nagy helyön vala, szakasztva vala,
Szép lakóhelye pispöknek vala,
Drága monostor közepötte vala.

Sőt mint két várnak tornya, bástyája,
Gyakor helyökön tapasztott palánkja,
Egynéhány helyen töltése, dombja,
Azokon feláll álgyúja, taraszkja.

Ásott sok vermök, árkok valának,
Vártát nyolcz részre ők elosztának,
Sok vitézöket béállatának,
Álló seregöt négyet meghagyának.

Nagy bévön ezt mind nagy krónikában
Néktök megírtam ő állatjában;
Itt rövid szóval csak summájában,
Hogy ne légyetök restök hallásában.

Az vitéz Dobó István fő hadnagy,
Mecskei István társa más hadnagy
Jó Petö Gáspár harmad fő hadnagy,
Zoltai István az negyedik hadnagy.

Köztök Bornemissza jó Gergöly deák
Ötedik hadnagya jó királnak,
Figedi János az káptalannak,
Hadnagya vala egri pap uraknak.

Vala ezöknek nagy vitézségök,
Minden igyekben nagy bölcsességök,
Kikhöz hallgatnak sok jó legényök,
Az krónikában megvagyon ő nevök.

Jó hívséggel ők embörködének,
Munkát, fáradtságot szönvedének,
Kik erős hitben mindvégig lűnek,
Sok jámbortul ők jó nevet nyerének.

Immár Szolnokból az császár hada
Jó Ali basa elöl indula,
Sok végbeli bék ő véle vala,
Huszonötezörön Egör alá szálla.

Ali basával vala Arszlán bék,
Nándorfejérvári, szendöröi bék,
Memhet hán vala és az Halom bék
Veli bék, Kamber bék, nagy Musztafa bék,

Dervis bék vala. Jó szerrel jönnek,
Rájok Egörből el-kiötének
Az terekökben ők megölének,
Drága morhákat ő tőlök nyerének.

Az Ali basa Királyszéki alá
Az fel szél felől hegy-völgyön szálla,
Három nagy álgyút hegyre vonyata,
Kilencz golyóbist az várba bocsáta.

Láták az hősek, gyorsalkodának,
Az nap leverék héát palotáknak,
Az több házaknak, nagy monostornak,
Épen gyújtástúl hogy maradhassanak.

Ím az városi mólnákat, házakat,
Az káptalant és szentegyházakat
Azon nap felégeték azokat,
Hogy jobban lőhessék az pogánokat.

Az Kisasszon nap után ez vala,
Vasárnap vala ezör ötszázba'
Ötvenkettőbe' ez szállás vala,
Harmadnap nagy sánczokat vettek vala.

No Királyszékiről lőnni kezdének,
Töltésre, nagy monostorra lőnnek,
Onnat szép álgyúk mert igen zöngnek,
Jó Dobó miatt sok terekök vesznek.

Az Királyszékin álgyúk hullának,
Álgyú kerekek, agyak romlának,
Fő pattantyúsok ott meghalának,
Öt nap egymásra golyóbest szórának.

Kapun mindennap kiötnek vala,
Lovat, juhot, barmot itatnak vala,
Vizet hordókkal béhordnak vala;
Arszlán bék juta, klastromnál leszálla.

Szép négy taraszkot előhozata,
Lövőhelyökre igazíttata,
Az föld bástyákra sokat szórata,
Sok golyóbissal hőseket bolygata.

Esmég másodszor ők kiötének,
Az törökökvel igyeközének,
Sebösödének, semmit nyerének,
Másszor lovakat, öszvérököt nyerének.

Gyorsan ötöd nap az Amhát basa,
Sok szancsákokval beglerbék basa,
Tihemér felől beglerbék szálla,
Az vadkert felől Amhát basa szálla.

Juta sok jancsár, vár alatt szálla,
Másfél-százezör az császár hada,
Tizenhat vala öreg álgyúja,
Sok taraszkjának ott száma nem vala.

Ez basák együtt tanácskozának,
Heted nap sok sánczokat ásának,
Nagy sok kasokat ők fonatának,
Földdel megtölték, tárgyokat alkotának.

Várra álgyúkat ők szegezének,
Egynéhány felől kőfalt törének,
Kik miá belől sokan veszének,
Tőzes laptákat, nyilakat bélövének.

No benn az hősek igen forgódván,
Jó Dobó István, Mecskei István,
Az vitézöknek ők parancsolván,
Törés aránt töltésöket alkotván.

Vermöket sokat ott benn ásatnak,
Töltött kasakat ők felrakatnak,
Ó gerendákat ők felásatnak,
Tüzes laptákat vizes bőrrel oltnak.

Az kilső várban meg eg forgódnak;
Gergely deák, Pető, Zoltai vannak,
Csak vitéz módra ők es forgódnak,
Mert az terekek ott es igen rontnak.

Lövik erőssen az szép házakat,
Ott lerontanak sok kőfalokat
Az kölső várban mind az bástyákat,
Ó kapu környül mind az kőfalokat.

Látják az hősek nappal kit rontnak,
Az fő hadnagyok igen forgódnak,
Éjjel erőssen azt bécsinálják,
Mind az vártákot több néppel újítják.

Az ostromokat minden meghallja:
Mikoron vala szent Mihály napja,
Az megszállásnak egy heán húsz napja,
Éjjel terekek bégyültek sánczokba.

Sivalkodással reggel hajnalba',
Felszóval vannak Allah kiáltásba',
Az palotákra nagy ostromlásba',
Huszonhét zászlóval másznak kőfalra.

Az szeglet-torony Bolki bástyája,
Bolyki Tamásnak hol lőn halála;
Zászlóval terek ott es rohana,
Bebek tornyára sok terek rohana.

Törésére az régi ó kapunak
Huszonhét zászlóval bévön jutának,
Vitézségöket ők mutatának,
Várbélieknek nagy gondot adának.

Csuda-bátorok ott benn valának,
Bölcsen hadnagyok ott forgódának,
Jóllehet bennök sokan hullának;
Rajtok terekek semmit kophatának.

Isten megadá szerencséjeket,
Mert ő meghallá könyörgésöket
Ám ott elveszte sok terekeket,
Szégyembe hozá ő elterésöket.

Az ostrom után csuda történék.
Egy gyaloghadnagy az vég Egörnek
Árúlója lőn az vitézöknek,
Sok társaságval hogy onnat kilépnek.

Szorgost hadnagyok ez dolgot érték,
Hegedős István ám megfogaték
Tőle megérték, mert megkínzaték,
Az vár piaczán ám felakasztaték.

Az Egör veszte nagy kár lész vala,
Ha egy hegedős miá vesz vala,
Az egész felföld elpusztúl vala,
Az palaszk orrunkról elesik vala.

Rettenetösség meg más történék,
Nagy sok mázsa por ott felgyújtaték,
Ki segröstyében ott benn tartaték,
Monostor jobb része hamar felvetteték.

Hertelenségvel nagy kárt vallának,
Az törés miatt vitézök halának,
Mólnák barmostul mind elromlának,
Kin az terekek igen vígadának.

Az vitézök benn háborodának,
Vélik, töröktől megcsalattanak,
De az hadnagyok jól forgódának,
Az köznépeknek sok szép szót mondának.

De hogy megérték, bátorodának,
Csak vitéz módra helyökre állának,
Hamar kölyöket, mólnát raggatának,
Port töretének, nagy hálát adának.

Azon pogánok bizakodának,
Sok golyóbist az várra szórának,
Az közép kapun vitézök hullának,
El alatt likat árokra nyitának.

Nagy prépost házánál sánczot vetének,
Onnat es nagy sokat bélövének,
Az föld bástyán gyujtásokat tőnek,
Kiket vitézök semmié tevének.

Árkot Királyszékiről felásának,
Deszkából tárgyot fennalkotának,
Belől oly hamar rájok ásának
Azt elronták, mert ők kiostromlának.

Kárt az terekök nagyot vallának,
Meg más árokból tárgyot állatának,
Nagy viadallal kit elrontának,
Végre terekök onnat elfutának.

Nagy palánk mellől tárgyok romlának,
Gyúlások, égésök megalvának,
Palánk karói el-kihajlának,
Lánczczal, kötéllel kiket bécsatlának.

Az nagy kapunál kőfalt törének,
Szeglet-toronnál bástyája béköknek,
Földdel zsákokat sokat töltének,
Csuda fortélylyal nagy tárgyot szerzének.

Gyorsan toromra tárgyot vonyának,
Kit nyers bőrökkel béburítának,
Belől vitézök igön forgódnak,
Horgok, vasmacskák tárgyot szaggatának.

Imé más fortél: sok fát hordának,
Vár fölött nagy halmokat rakának,
Árokba hasáb-fákat hányának,
Hogy nagy ostrommal arról béhágnának.

Vitézök arra es gondolának,
Tonnákba, hordókba ők rakának
Apró puskákat, szakálasokat,
Kik az árokba széllel ropogának.

Im az rakásfák mind felgyúlának,
Könkő, szurk, faggyú kihányatának;
Az terekök ott sokan hullának,
Ez sok fortélylyal semmit használának.

Gyorsan ó kapura indúlának,
Árkokat ásának, kőfalt vágának,
Bélövöldözének, bégyagdosának,
Kaput felgyújták, sokan meghalának.

Az likak tőlök elnyeretének,
Belől vitézök embörködének,
Nyás-gerelt igen meghevítének,
Kit az terekek igen pögdösének.

Sokan az gerelt mert megragadák
Tenerök bőre szakadozának,
Nagy rút szitkokkal átkozódának,
Benn az vitézök igen kaczagának.

Az tereköknek sok ányúságok
Semmit használa bölcs tudományok,
Marada nékik csak hiú bosszújok,
Mert isten vala magyarok paizsok.

Gyakran császárnak az várat kérik
Sokféle nyelvön kívöl üvöltik,
Nagy szép jutalmát, annak igyérik,
Békével őket gazdagon eresztik.

Az bölcs hadnagyok nagy lövést tésznek,
Trombiták, dobok, sípok zönögnek,
Köznép szózatot hogy ne értsenek,
Kiből hasonlás, gonosz ne következnek.

Tizenkettőd napján Mindszent hónak
Innepe szent Maximiliánnak,
Szerdán, másod nagy derék ostromnak
Egynéhán felől indúlnak kőfalnak.

Felhágnak, másznak pogán terekek,
Nagy sok zászlókat törésre visznek,
Alláht kiáltnak, dobok zöngenek
Lőnnek, hagyítnak, igön embörködnek.

Először ó kapú bástyájára,
Nagy sok zászlóval rohanának rá.
Mecskei István gondola arra,
Az vitézökkel ott ellenök álla.

Rettenetös nagy öldöklés vala,
Mind az két félben sok megholt vala,
Szegín Mecskei megsérvőtt vala,
Szégyönt terekek ott vallottak vala.

De meg másfelől az földbástyára,
Nagy sok zászlóval tömlöcz bástyára,
Hertelenséggel rohanának rá;
Belől vitézök sokan futnak arra.

Itt vitéz Dobó István forgódék,
Pető Gáspár es oda érközék,
Sok jámbor vitéz ott embörködék,
Zászlók hullának, vitézök halának.

Nám az Bolyki tornyánál es vala,
Nagy ostrom vala, viadal vala,
Jó Gergöl deák, Zoltai vala,
Köztök Figedi jól forgódik vala.

Az ostrom közel estvélig tarta,
Az császár hada kárt nagyot valla,
Ostromról az nap terek elálla,
Az nap húsz mázsa por mind elkölt vala.

Nagy bánatjok lön az fő basáknak,
Együtt dolgokról tanácskozának,
Egy vég ostromot szolgáltatnának,
Hogyha nem nyernék, ők elszállanának.

Derék ostromhoz ők készölének,
Senkit az igyben nem kiméllének,
Basák, szancsákok mind készön lűnek,
Másnap ostromra várnak eredének.

Közel tiz óra gyűlésbe telék,
Az vígságtévők igen zöngének,
Állat, mindönök ott övöltének,
Belől istennek igen könyörgének.

Jézust háromszor ők kiáltának,
Dobok, trombiták igen harsagnak,
Kétfelöl puskák igen ropognak,
Fénös fegyverök villagnak, csattagnak.

Rettenetösön minden bástyánál
Vínak, harczolnak sok vérontásval,
Sebösök vannak nagy oításval,
Sokan elhullnak sebbel és halálval.

Az temlöcz-bástyánál Dobó vala,
Ott ő apródját ellötték vala,
Ő keze lába sebösült vala,
Ott asszonnépek vitézködnek vala.

Lám sok köveket vártákra hordnak,
Nagy bátor szível ők hagyigálnak,
Aranyas zászlóját Ali basának
Hősek bényerék igen vigadának.

Nagy viadal kinn Bolyki tornyánál
Vala öldöklés sivalkodásval;
Belöl az hősek nagy bátorságval,
Ők nem gondolnak sebbel és halálval.

Az Gergel deák kezén seb esék,
Zoltai István es sebbe esék,
Az Figedinek foga kiesék,
Sok jámbor vitéz hulla, sebben esék.

Kárt az terekek nagyot vallának,
Az ó kapura es ostromlának
Mecskeivel ott mind készön vannak,
Kik miatt kívöl sokan elhullának.

Ám szégyönökre eltágúlának,
Dobjok fakadva elbúsulának,
Sok főnépeket ők siratának,
Magyar vitézök nagy hálát adának.

Az Amhát vala bosszonkodásban
Ali basára átkozódásban,
Hogy ötet hívta oly bíztatásban:
Őt senki meg nem várja végházakban.

Az egrieket barmoknak mondta,
Vég Egör várát rossz akolnak mondta
Kik miatt szégyönt ott vallott volna,
Jobb vitézöket házban sem látott volna.

Amhát táborát hamar inditá,
Minden hadával onnat kiszálla,
Nagy dícséretöt egriekről szólla,
Ferdinánd király nagy örömet halla.

Az vitézök mert zászlót köldének,
Az jó királnak kedvesök lönek,
Követök tőle ajándékot vőnek,
Magát ajánlá minden vitézinek.

Már meghallátok revid summáját
Egri szállásnak históriáját,
Azon imádjuk mennyei atyát,
Tőlönk se vonja nagy irgalmasságát.

Egröt minékönk éltig megtartsa,
Több végházakkal megszabadítsa,
Az pogán kéztől megoltalmazja,
Körösztyén népet igaz hitben tartsa.

Nagy históriát az ki szörzötte
Ez summáját es azon jegyzötte,
Nevét versfőben megjelöntötte,
Ezör hatodfélszáz háromban szörzötte.

AMEN.

ENYINGI TEREK JÁNOS VITÉZSÉGE

1553.

Ez elmúlt gonosz üdöket beszélöm,
Vitéz Terek Jánosról emléközöm,
Mert jó híre-neve öröm énnéköm,
Atyja halálán keserög én lelköm.

Nincsen szöme szerencse kerekének,
Egyaránt forog gazdagnak, szegínnek,
Hol jó, hol gonosz fordúl emböröknek,
Urak és szegén legénök mind vesznek.

Nagy sok jóval szereté az úristen
Vitéz Terek Bálintot ő éltében,
Mikort vala szintén jobb életében
Az szerencse hozá veszödelömben.

Jó Terek Bálintnak szép házastársa
Megmarada az jó Penflinger Kata,
Árvaságba véle két vitéz fia,
Az jó Terek János és Ferencz vala.

Nem élhete asszon sokat ez világban
Urán való szertelen bánatjában,
Ő meghala Debreczen várasában,
Az két fia marada árvaságban.

Gondolá ezt Terek János magában
Hogy ő menne egy felség udvarába,
Látna, tanúlna vitézlő dolgokban;
Méne Ferdinánd király udvarába.

Jó kedvébe kezde királnak lenni,
Mert hívséggel kezde néki szolgálni,
Mi ifjakhoz illik, mindent tanúlni,
Mindönökkel ő magát szerettetni.

Tudományokat ő kezde tanúlni,
Játékokban, vadászásban ott lenni,
Gyorsasággal sokakat meghaladni,
Házasságra kezde ő igyeközni.

Elbulcsúzván méne kincsös Erdélbe,
Jó Hunyadvárába lakóhelébe,
Szép mátkáját hozá nagy örömébe,
Atyja meghala azon esztendőbe'.

Rágondola Terek János dolgára,
Irnak vala ezör hatodfél-százban,
Vala huszonegy esztendős korában,
Álla János királné udváraba.

Ezt királné asszonnak megjelenté,
Hogy ő felsége szolgája úgy lenne,
Az terekkel együtt hadban nem lenne,
Sőt atyjájért holtig ellenök lenne.

Királné asszon akkor Fejérvárban
Vesze öszve kincstartóval búvában,
Hogy ellene támada országában,
Némötöknek magát ajánlásában.

Igen bízik Fráter György Ferdinándba,
Az királné asszon terek császárba,
Izene Kaszon basának Budába:
Havaselföldébe és az Moldvába;

Az császárnak hagyásából jönnének,
Segétséggel hogy mellette lennének.
Nagy hadakkal azok felkészűlének,
Erdélségre indúlának, sietének.

No mikoron Terek János ezt érté,
Hogy terekké lenne, ezt nem szereté,
Asszonyától hamar búcsúját vevé,
Szép szóval asszonyának ezt beszéllé.

Ohítva szólla: «kérlek meghallgassad,
Kegyelmes asszonyom ezt megbocsással,
En bulcsúmat veszöm, kérlek ne bánjad,
Az terek nem barátom, azt jól tudjad.

Sőt lám tudja felségöd mint elveszték
Én vitéz atyámat megrágák, evék,
Terek Bálintot hamis hittel veszték,
Fejemet öcsémmel árvaságba veték.

Rágondolván én nem akarok járnom,
Terekekkel egy hadba barátkoznom,
Inkább ha lehet azon gondolkodom,
Én atyámért rajtok akarok halnom.

Ott az úrfi asszonyától elválék;
Jó Hunyadvárába mikor érközék,
Hírt mondának: Tótvaradján nyúgodnék
Kaszon basa hogy Erdélbe bélépnék.

Legelöl két agáját választotta,
Feru agát társával elbocsátta,
Kétszáz lóval Dévára bébocsátta,
Utánna ötszáz lovagját bocsátta.

Ezt hogy hallá Terek János vígada,
Egy inassát Kósát hamar bocsátá:
Dévára bémenne, bizon hírt tudna!
Kósa siete, Dévára béjuta.

Nagy gazdagon Feru aga eljuta,
Az sarampón Kósa mind megszámlálá,
Kétszáz lóval épen az aga vala,
Ali csausz, Gyurbát vajda ott vala.

Ezt megmondá Kósa vitéz urának,
Az úr hírré tevé jó szolgáinak;
Erről hálát ád az mennyei úrnak,
Kérdi: mi tetszenék az uraimnak?

Vala Nagy György azkor az úr hadnagya,
Község-akaratból úrnak ezt mondja:
«Három jelös dolgát jól meggondolja,
Hogy valami kárát annak ne vallja:

Királné asszon hiti ellen lészen,
És az ország értelme nélkül lészen
Kezd jószágod veszni ha ellenök lészen,
Ezöket nem nézöd, kezedön lészen!»

Erre Terek János szólla ilyeket;
«Régen kértem az felségös úristent,
Hogy adjon éltömben oly jó szerencsét,
Terekekkel adjon néköm oly igyet,

Bátorsággal Terek Bálint fogságát,
Én megtorolhassam szernyű halálát,
Nem nézhetöm jószágom pusztúlását,
Bizon megkésértöm az basa hadát!»

Ezt hallván vitézök éjjel készűlnek,
Éfelekor két embörök jövének,
Az dévai főbírótul jövének,
Az esködtek nagy hitöt izenének.

Nagy vígan az úr trombitát fúvata,
Lovagját, gyalogját el-kiindítá,
Száztizenhárom lovagot számlála,
Hatvanhét gyaloggal éjjel indúla.

Terek János elöljárót bocsáta,
Barcsai Gáspárt szép szerrel bocsátá,
Jelt kiada és mindent bátoríta,
Viadalnak módjára megtaníta.

Jó legényeket fejéhöz választa,
Kardos Józsát, Keresztúri Pétert hagyá,
Bocskai Miklóst, Palatics Gergelt hagyá,
Temesvári Nagy Jánost, Ősz Lászlót hagyá.

Nagy Györgyöt elöl Dévára bocsátá,
Véle Hetei Sebestyént bocsátá,
Vas Benedeket es véle bocsátá,
Titkon az főbírót hogy kihívatná,

Ott ű tűle mindent bizont értene.
Nagy György siete, Dévára beére,
Titkon az főbíróval ő beszélle,
Hát jó hitben vagyon, mindent megérte.

Dévai kertökön két ösvént nyita,
Kin az gyalog az várasra rohanna;
Terek János juta, kernyül fogatá,
Ő maga az vár felé felszágulda.

Igen kéri az főbíró az agát,
Hogy Terek Jánostul örizze magát,
Mert bizonynyal tudja ő indulatját,
Rajta akarja állani bosszúját.

Söt Déva várából az Pétör deák
Feljönnének, izene az agának,
Napfelköltét az várasban ne várnák,
Mert jövetit hallja Terek Jánosnak.

Ez hírökkel az aga nem gondola,
Söt csak csalárdságnak ezt mondja vala,
Ali csausz, Gyurbát vajda hogy hallá,
Magát bízá az várhoz felnyomtata.

Bátorsággal az vitézök jutának,
Szintén hajnalban felriaszkodának,
Az gyalogok kertöket szaggatának,
Kin az várasra ők bérohanának.

Egy bízott emböre Terek Jánosnak,
Harmad magával álla sarampónak,
Leüté az lakatot lovagoknak,
Kin az vitézök ott bészaladának.

Sok tereket váras-szerte hullatnak,
Sokan terekek házba szorúlának,
Lovon, gyalog vár felé szaladának,
Sok közűlök váras-szerte halának.

Terek János az vár felől forgódék,
Az felső sarampóhoz találkozék,
Egy gyalog terekkel ott igyeközék,
Előtte az terek megsem futamék.

Jelös fő vitéz embör mondják hogy volt,
Öltözeti néki mert szép gazdag volt,
Az Feru agának agatársa volt,
Egy szablyával viadalnak állott volt.

Egy ő maga Terek János már vala,
Szerencséjét isten úgy adta vala,
Hegyös törrel derékba úgy találá,
Sarampóhoz az tereket nyásolá.

Nem sok múlva elesék és meghala,
Fő szabója az úrnak jutott vala,
Az agának fejét vétette vala;
Feru agát mondom mint megholt vala.

Immár aga egy házba szorúlt vala,
Kit az pórok reá bétörtek vala,
Ott futamék lovához istállóba,
El-kihozá, felűlni akar vala,

Ott az pórok jutának, aga látá,
Nem lőn mit tenni, lovát elbocsátá,
Az pórokkal nagy viadalt ő tarta,
Előttök az kertre futva szalada.

De az pórok oly erősen kergeték,
Egy hágsóra az aga igazodék,
Igaz akkor Terek János érközék,
Hogy meglátá, hamar reá igazodék.

Elérék az hágsóig paraszt népek,
Kiktől konczról konczra elvagdaltaték,
Terek János látá, igen bánkódék,
Elevenön hogy meg nem fogathaték.

Vitéz Terek János meghagyta vala,
Eleven tereket senki ne fogna;
Azért mindent ők ott levágnak vala,
De sok bennök várhoz szaladott vala.

Benn egy házban Kéván vajda szorúla,
Nagy sebökben az várhoz felszalada,
Kit császárnak végre bémondott vala,
Kiért agaságra felvötte vala.

Réműlés nagy lőn ez az pogánoknak,
Futó terek megmondá az ötszáznak,
Kik mind az Kaszonhoz hamar futának;
Azon lőn nagy bánatja az basának.

Elindúla Buda felé hadával,
Hogy ne járjon nagyobb szégyenvallásval.
Terek Bálint halálájért fiával,
Így járt vala vitéz Terek Jánosval.

Várasban az holt testöket számlálák,
Két negyvennégy testet ott találának,
Csak négy magyar vitézök meghalának,
Vitéz Palatics Gergelt sokan szánák.

Csuda-szép nyereséggel ők járának;
Terek János külde az kincstartónak
Egy tereket, egy zászlót az barátnak;
Megköszöné mint szerelmes fiának.

Szeretettel hallá ezt Erdélország,
Ez úrfiat idvezlé nagy sokaság:
Éltesse és tartsa az szent háromság,
Övé légyen holta után mennyország!

Egy jó lovat nyereségből hozának,
Ajándékon mutaták az úrfinak;
Mondják fő lova volt Feru agának,
Kinél jobb nem volt hadában basának.

Vitéz Terek János erűle annak
És nagy hálát ada mennyei úrnak,
Minden jószága megvagyon az lónak,
Nagy szerettében nevezé Agának.

Meg más ellenség Havaselföldében
Nagy haddal akarna jönni Erdélben:
Terek János hallá nagy örömében,
Vas Benedököt bocsátá tisztiben.

Benedök az föld népét feltámasztá,
Nemeset, nemtelent hamar indítá,
Az Hátszagon terekekkel harczola,
Vitéz módra elöljárót tartóztata.

Ötszáz terek elöl-harczoló vala,
Utánna nem messze négyezör vala,
Derék tábor az után indúlt vala,
Kiben terek és sok oláhság vala.

Nagy szép néppel Vas Benedök gyűjtezék,
Harmadnap elöljáróval ütküzék,
Vitéz módra ott vélek igyeküzék,
Azonközbe Kendefi János érközék.

Jó réz dobját ott hamar megzöndíték,
Az négyezör terek, oláh megfutamék,
Magyaroktul sok bennök levágaték,
Az derék tábor hallá, eloszlaték.

Ezzel is Terek János tisztességet,
Mindönöktől nyert vala jó hírt-nevet
Ha ő meg nem állja vala eleiket,
Lát vala Erdél nagy veszödelmeket.

Vitéz Terek Jánosról többet szóllok,
Sok jámbortul kit igazán én hallok,
Mikort Lippát Ulumánra szállátok,
Ott álló seregben ötet hagyátok.

Ennek rendit, módját bévön megírtam,
Derék krónikámba én belé raktam,
Mikort immár benn valátok Lippában,
Ulumán bék bészalada az várba.

Megcsalaték Ulumán bék dolgában,
Mert sok terek elhulla viadalban.
Nem szaladhatának mind be az várba,
Hídról sokan hullának az árokba.

Igen vágják őket az keresztyének,
Kis kapun kiszaladának terekek,
Hétszázan jó szerrel vannak szegények,
Éppen haza menni ők igyeköznek.

Nem messze szép seregöket látának,
Két felé féltökben ott szakadának,
Egyik része az Marosra váltának,
Más rész Terek Jánosra találának.

Terek János az szilvásban áll vala,
Hogy az tereket ott meglátta vala,
Vitézeket ránódította vala,
Ő maga is bátor szível indúla.

Igen hullnak, vesznek ott az terekök,
Vígan forgódnak az magyar vitézök,
Terek János jól forgódik közöttök,
Hát gyaloggá esött volt egy fű török.

Oly erősen ví vala az hősekkel,
Sokra sebet ejt vala bátor szível,
Mint egy vadkan ő élös fegyverével,
Kit ér vala, eltér vala nagy sebbel.

Közel juta Terek János hogy látá
Az terekhöz siete, szömben álla,
Hegyös törrel ötet gyagdossa vala
És ő reá sebeket ejtött vala.

Ottan Terek Jánost ő megfutamá,
Lova nyakát általüté, kiszakasztá;
Ő jó lován már egynéhán seb vala,
Mely lovat Agának nevezött vala.

Míg jó lovát úrfi megtörölgeté,
Addég Kardos Józsa fáját felveté
Az terekben ő kopjáját eltöré
Vasát vállából az terek kivevé.

Juta meg egy huszár, öklelni akará,
Félön szököllék, kopja héban jára;
Egyet terek szablyával hozzá csapa,
Az ló farán fél singnit vágott vala.

Ám eljuta más huszár es azonba,
Ott es terek egyet-kettőt ugorda,
Hozzá csapa, ló lába elszakada,
Terek János látá, reá indúla.

Hát az terek magát vérősítötte,
Ez úrfi jó lovával úgy ötette,
Az tereket hamar földre elejté,
Ugyan rajta jó lovát téröngeté.

Ott az hegyös törrel igen gyagdosá,
Szablyájával az terek ám felvága,
Vitéznek szép kengyelvasát találá,
Az réz kengyel félig el-bészakada.

Szakada csizmája és ő kapczája,
Azért meg nem sebesűle ő lába,
Hegyös törrel úrfi hozzá taszíta,
Szablyás karját ő a földhöz nyássolá.

Ez világból ugyanott kivégezé,
Terek János nagy tisztességet nyere,
Az úristen soká ötet éltesse!
Még több igyben ötet szerencséltesse!

Vajh! ezt ne útáljátok kik halljátok,
Ez vitéz úrfira ti ne szólljatok,
Mert bizon keves úrfiakat látok,
Kikkel együtt terekekkel vínátok.

Kár hogy ez úrfit elő nem veszitök,
Hogy valami tiszttel nem szeretitök,
Hozzá sietnének szegén vitézök,
Hiven szolgálna országtok, földetök.

Ezör ötszáz íránk ötvenháromban,
Aran lábú Debreczen várasában,
Tinódinak híják mind ez országban,
Szerzé búban, egy puszta kamorában.

FINIS.

EZ KÖNYVNEK

MÁSODIK RÉSZE.

Kiben külömb-külömb időben és országokban lött dolgok, históriák vannak.

Szörzője azon Tinódi Seböstyén.

ELSO.

KÁROL CSÁSZÁR HADA SAXONIÁBA, OTT KÚRFIRSTNAK MEGFOGÁSA.

1546.

Saxonia vala Némötországba,
Károl császár ellen feltámadásba,
Meghalljátok Károlt nagy haragjába
Mint fogta meg Kúrfirst az viadalba.

Erről írást tudom sokat hallhattak,
Császárok, királyok mint hadakoztak,
Alattok valókat sokat rontottak,
Kik ő hívségökben megbontakoztak.

Beírták lám ezt az évangélisták,
Isten szava kemén szívü zsidóknak:
Az mi az császáré adnák császárnak
Az mi istent illet istennek adnák.

Az magyar nemzetöt ezért útálják,
Vendégnépek éktelenöl rútolják,
Az ő nagy vétköket meg nem gondolják,
Ő urokat kik hívön nem uralják.

Sokszor történt fölső Némötországba,
Németöt urak voltak meghasonlásba,
Császárjokra arczul feltámadásba,
Ki miá estenek szégyönvallásba.

Tudjátok nem régön Némötországba,
Ezör ötszáz írtak az negyvenhatba,
Zöndűlés lőn egész impériomba,
Károly császár ellen feltámadásba.

Idő vala akkort bolond vakságba,
Nagy tévölygés vala az hit dolgába,
Luter Márton hirdetni kezdte vala,
Az az jó hit! mind azt kiáltja vala.

Az pápa ellen kezde predikálni,
Az emböri szörzés ellen szóllani,
Evangéliomot kezdé hirdetni,
Sokan kezdének ő mellé támadni.

Nagy hertelen az hit mellé állának,
Herczegök nagy urak hitöt adának,
Az hit mellett mind halálig vívnának
Károl császárnak erről hírt mondának.

Vala ellene ez az jó császárnak,
Gyakran izene ő az nagy uraknak,
Hogy más hitöt ők ne támasztanának,
Az ki ellene lenne az pápának.

Semmi félelmet ők nem mutatának,
Az hit dolgába ők mind eljárának,
Közzülök egy fejedelmet elfogának,
Kit fogva császárnak bémutatának.

Lőn ez hitön sok urnak búsulása,
Zendölének, tanácskoztanak vala,
Vittembergbe Friderik János vala,
Kit tisztiről Kúrfirstnak hívnak vala.

Jöve ő melléje egynéhán herczeg,
Kiket hívatott vala Kúrfirst herczeg,
Jöve Rén Nadrespan az Falczgróf herczeg,
Az harmadik az Wirtömbergi herczeg.

Támada Landgróf ki jó hadnagy vala,
Ötödik kolóniai pispök vala,
Ki az pápaságra igyeközik vala,
Banfrani herczeg, gróf Pofaig vala.

Ez fejedelmek sokan győltek vala,
Portugaliából segétség vala,
Kúrfirst mindezökkel hamar indúla,
Ő tanácsok végezésök ez vala.

Rettenetös haddal Károlt megvernék,
Nemzetivel tisztiből űt levetnék,
Az pápa hitit űk semmié tennék,
Császárt, királt, pápát mást emelnének.

Az isten söt másképen végezte volt,
Mert császárra még meg nem haragudt volt,
Birodalmának véget sem vetött volt,
Mert az Károly életiben jámbor volt.

Tudtára vala Károlnak házában,
Hogy Kúrfirst már benn vala országában,
Tartománya lőn mellé támadásban,
Mikor közel Ingolstad felé juta.

Vevé magát onnat Pajorországba,
Minik váras felé nagy hatalmába,
Egész impérium lőn holdolásba,
Lőnek császár ellen feltámadásba.

Söt császár Rezemben akkoron vala,
Csak kevesen ő táborában vala,
Vitéz Maximilian herczeg vala,
Császár körül szépön forgódik vala.

De lám Károl azt mind jól érti vala,
Ingolstadra Kúrfirst hogy siet vala,
Ki császárnak jelös várasa vala,
Három zászlóalja népet választa.

Ez várasba titkon öket bocsátá,
Flandriába egy levelet irata,
Lajos királnénak ki húga vala,
Kinek neve Mária asszon vala.

Támasztana népet nagy hamarságval
Vitéz Faperönnel főhadnagyával,
Faperön sietne egy szép táborval.
Más levelet Prágába gyorsaságval

Ira öcscsének Ferdinánd királnak,
Csehök, vitéz magyarok támadnának
Szakszóniára ők bérohannának,
Mindent mívelnének, holdoltatnának.

No már Kúrfirst Ingolstad felé vala,
Ki az Duna mellett szép váras vala,
Várasbéliektül frigyöt kért vala,
Mert az váras alatt egy nagy híd vala.

Ott az hídon hogy békével bocsátnák,
Megengedék, hídon általbocsáták,
Ott egy hegyön nagy szép tábort járának,
Kúrfirst kéri, hogy ők meghódolnának.

De az Károl erre hamar gondola,
Csak tizenkétezör néppel indula,
Duna mellett titkon hamar felszálla,
Ingolstad várashoz táborát csatlá.

Sok szép harczok akkoron ott levének,
Kopják törnek, sok puskákból lövének,
Kik miatt két félben sokan veszének,
Károly vitézi ott embörködének.

Császárnak ott mely nagy hívön szolgála,
Vitéz Maximilian harczon vala;
Ferdinándnak öregbik fia vala,
Vitézségén harczon sok csudál vala.

Rajta császár oly igen örűl vala,
Azon éjjel nagy szép sánczot hányata
Kúrfirst másfél-száz álgyút igazgata,
Három éjnap kit császárra szórata.

Juta Flandriából nagy sietségvel
Az vitéz Fapérön nagy szép erővel
Egy hajnalban harminczkét ezör népvel
Egy hegyön tábort jára bölcseségvel.

Bemondák. Kúrfirstnak, igen csudála,
Két negyvenezörön elöször vala
Végre másfél-százezörön gyűlt vala,
Az császártul ő semmit nem fél vala.

Jó Ferdinánd király Prágában vala,
Feleségével gyermekivel ott vala,
Ez hír hallva ő levelet irata,
Gróf Miklósnak az Új-Bécsbe iktata.

Tanácsa, főképe királnak vala,
Bölcs és vitéz hadnagy Komornik vala,
Hívségében király kettős sem vala,
Levélben néki ezt írta vala:

«Bocsáss hozzám az magyar vitézökben,
Mert bátyám császár vagyon mast nagy igyben,
Nyári Ferencz légyön hadnagy seregben,
Az többit es megjelönté levélben.

El-felsiessenek nagy hamarságval,
Kiért övék leszök én minden jóval!»
Hallák urak, készőlnek gyorsaságval,
Az jó névnek örűlnek buzgóságval.

Lőn monstrájok csakhamar Nagy-Szombatnál,
Az jó Nyári Ferencz csak két zászlóval,
Az jó Bakit Pétör es két zászlóval
Az jó Zay Ferencz es két zászlóval.

Lőn Erdődy Pétör másfélszáz lóval,
Jó Horvát Bertalan százharmincz lóval,
Ifiú Pető János vala száz lóval,
Getyei Ferencz vala ötven lóval.

Az Bornemissza Seböstyén ötven lóval,
Ott telének ezör két negyven lóval,
Szent Mihál napján lőnek gazdag zsoldval,
Nyári hadnagy, lőnek ilyen tanácsval.

Az felségös királnak szolgálnának,
Véle öszve az felségös császárnak,
Igaz szeretetvel együtt járnának,
Egymás mellett élnének és halnának.

Csakhamar ez szép sereg elindúla,
Morván, Csehországon által ment vala,
Prágához juta, király azt meghallá,
Feleségével vígan őket ott látá.

Ám bemutaták szép szerrel magokat,
Megakarák mutatni ő módjokat,
Sivalkodván futamtaták lovokat,
Nagy szép szertartással jargalásokat.

Rá nézve az király igen vigada,
Mert ő az csehökbe nem bízik vala,
Ez keves magyarnak úgy örűl vala,
Mert vitézségöket jól tudja vala.

Ott az főnépeket béhirdetteté,
Hívségöket tűlök jó nevön vevé,
Minden kegyelmével magát ígyéré
És mindön igyökben mellettök lenne.

Lám szép beszéddel őket megtanítá,
Képebeli embört vélök bocsáta,
Szakszónia felé öket szállítá,
Az csehöket hatezörön bocsátá.

Ott az magyart csehök semminek vélék
Igen fegyvertelen népnek ítélék,
Harminczkettőt egy fegyverösént lelék,
Egy sem térne magyarra, azt beszéllék.

Rájok asszon, leányok néznek vala,
Sokan köztök keservest sírnak vala,
Okát kérdik, ők ím ezt mondják vala:
«Eszös népnek titöket hallunk vala.

Oly igön csudálunk bolondságtoknak,
Rontásokra mentök atyánkfiainak,
De jaj azok titöket mind levágnak,
Csak jajveszík atyátok anyátoknak.

Még Károlylyal az Kúrfirst harczol vala,
Ez had felöl semmi híre nem vala
De az Szakszóniába híre vala,
Zendőlének, hamar támadtak vala.

Az országból tízezör elindúla,
Határokat ők mind bevágták vala,
Király hada Slokkaber városnál vala,
De ömaga Prágában maradt vala.

Nyúgovának, onnat elindúlának,
Az csehökkel egy táborban szállának,
Hírök jöve, hogy az Szakszóniaiak
Támadtanak, útakat bevágtanak.

Onnat hamar száguldót bocsátának,
Az határon útakat hogy megjárnák,
Magyarok előtt Bakit Pétört hagyák,
Az csehök előtt Slik Albertot hagyák.

Renddel az határon bérohanának,
Szakszóniában tüzet támasztának,
Egy kerítött városra találának,
Elszöcz város hóstádjában dúlának.

Várast meghagyák, kapuját bevágák,
Az várasban sok némötöt vágának,
Sok nyereséggel ők megrakodának,
Vissza az derék táborba szállának.

Meg az derék táborral indúlának,
Az határon nemöttel szemben szállának,
Mindszent napján szömben vívni akarnak,
Ott az csehök köztök meghasonlának.

Csehök főhadnagyokra támadának,
Az sátorba hadnagyok szaladának,
Az határ kívöl nem vívnak — mondának,
Hír lőn hogy az némötök indúltanak.

Ez lőn nagy rémőlés az magyaroknak,
Hogy két ellenség közé szorúltanak,
Vagy az csehhel vagy az némöttel vívjanak,
Az cseh hadnagy mellé hamar állának.

Sőt Nyári Ferencz hamar rágondola,
Tanácsul adá, cseh hadnagynak szóla,
Az hitlenöket békével bocsátná,
Az kik hívök, azzal hamar indúlna.

Az seregök szépön elindúlának,
Előljárót ők hamar választának,
Vitéz Horvát Bertalamot bocsáták,
Utána szép seregök indúlának.

Rút betegség vitéz Nyárin ott vala,
Azért köztök egy jó lovan ott vala,
Élni-halni vélök ő ott kész vala,
Mert királnak hívségös szolga vala.

Én megmondom csehökben ki hív vala,
Az fő hadnagynak Baiszmul neve vala,
Más fő hadnagy ím az Szvitmelya vala,
Cseh Cancellarius Pan Szplavna vala.

Egy gróf Látron jámbor híve királnak,
Három seregöt rendbe állatának,
Németökkel hamar szömbe állának
Az magyarok ott jargalni fogának.

Tartózást ökleletben nem tartának,
Maga rájok puskát álgyút sütének,
Az csehök es másfelöl ütközének,
Az némötök ott hullani kezdének.

Rettenetösön sokat levágának,
Futásokban sokat bennök fogának,
Magyar és cseh nyerességgel járának,
Az istennek ők nagy hálát adának.

Az királnak ajándékot szörzének,
Zászlókat, fegyverösöket küldének,
Az királylyal nagy sokan örűlének,
Az magyarok nagy szeretetben lőnek.

Gyorsan Nyárira nagy nehézség szálla,
Király hagyásából haza indúla,
Népe előtt egy öcscsét hagyta vala,
Az Nyári Lőrinczöt, ki jól szolgála.

Ő felsége azon bánkódik vala,
Mert hívségében igen bízik vala,
Jó Bakityot hadnagyul hagyta vala,
Ki dolgába ott jól forgódott vala.

Csakhamar vitézök elindúlának,
Czvik várashoz mikoron ők jutának,
Móricz herczeggel egyben találának
Ki jó bízott híve vala császárnak.

Ott nyolczezör emböre nagy szép vala,
Kétezöre lovag fegyverös vala,
Egy táborba véllök szállottak vala,
Szakszóniában széllel járnak vala.

Nagy sok kulcsos várasok holdolának,
Urak, tartományok sokak hajlának,
Mihalya várasig felszáguldának,
Megtérének, Vittemberghöz jutának.

Tartományában ők sokat dúlának
Az várasban szép seregök valának
Kúrfirst mellé császár ellen támadtak,
Czolna várasban ők es bészállának.

Rémőlének Vittembergben kik valának,
Ő közöttök nagy sokszor harczolának,
Károl császár Kúrfirst szömbe valának,
Az Kúrfirstnak ily gonosz hírt mondának:

Az Ferdinándus királ hogy felkészült,
Magyarokkal országába bé ütött,
Sok kulcsos várast Szakszóniában megvött,
Országának népében sokat megvert.

Igen megréműle az két tábortul,
Károly császártul, magyari királytul,
Fél, hogy kiszakasztják Szakszóniától,
Elkergetik minden birodalmától.

Nagy csendeszön táborát elindita,
Ugyan szökve ott Károltul elfuta,
Maga másfél-százezör népe vala,
Az Vittemberg felé ő siet vala.

Ferdinánd királ népe hogy ezt hallá,
Előle távol földön el-kiszálla,
Mert ez kis had ellene semmi vala,
Lipszia várast Kúrfürst hamar megszállá.

Im az váras herczeg Móriczé vala,
Fő lakóhelye az Móricznak vala,
Tizenötöd napig vitatta vala,
Azért néki semmit nem ártott vala.

De az foglalt várasokat, urakat,
Meg visszafoglalá tartományokat,
Ferdinánd indítá ő szép táborát,
Akará látni Károlt szerelmes bátyját.

El-ben Károly már vala Augustában,
Mindent holdoltata birodalmában,
Onnat siete Rezen várasában,
Szép erővel szálla Égör várasban.

Égörben királylyal szömbe levének,
Fejedelmek nagy örömbe levének,
Nagy hétben innepöt szépön illének.
Husvét más napján Kúrfirstra eredének.

Látni kiváná császár az hadakat,
Mentől feljebb az vitéz magyarokat,
Mert régen hallotta vitéz voltokat;
Szép seregök ott mutaták magokat.

Erről császár királyval az hadaknak,
Parancsola császár az magyaroknak,
Módjok szerént magok előmutatnák.
Az vitézök szépön rendbe állának.

Sivalkodván ők ott megfutamának,
Jargalának, meg helyökre állának,
Mindönök helyökre bétalálának,
Sokféle nép kit igen csudálának.

Gyorsan császár az Kúrfirstra indúla,
Kúrfirst csak tíz mélföldön tőlök vala,
Ily szép szerrel vannak, Kúrfirst hogy hallá,
Albis vizén népivel általszálla.

Elégeté Misnie várasnak hídját,
Túl másfelől indítá minden hadát,
Akará kapni Vittemberg várasát
Az császár, hogy érté eliramását.

Rágondola, víz mellett felindúla,
Milberg várasánál szömbe találá,
Csak az Albis vize köztök foly vala,
Kétszáz magyart onnat választott vala.

Magyarok jutának Toriga alá,
Nagy szép váras, kiben szép sereg vala,
Négy zászlóalja nép onnat kiszálla;
Megvívjanak, akaratjok az vala.

Az magyarok láták, nem tartózának,
Ugyan folyva rajtok kopját rontának.
Az némötök hamar megfutamának,
Veretének, sokan levágatának.

Nám az fejedelmek ez idő-közbe
Albis vizén általlövének szömbe,
Ki miá veszödelöm lőn két félbe,
Révöt találának Albis vizébe.

Ott magyarok gázlának, úsztatának,
Császár népi es kik könnyek valának,
Az Kúrfirstnak hamar harcznak állának,
Kúrfirst népi előttök indúlának.

Sietséggel császár es elköltözék,
Király herczeg Móriczczal elköltözék,
Nápoli had könnyű lovaggal érközék,
Az spániol nagy szép szerrel költözék.

Gyorsak az magyarok ott ő dolgokban,
Vélök az jó spániolok az harczban,
Addég tartóztaták Kúrfirst az útban,
Míg az császár érközék ő nyomokban.

Elmenni nem lehet Kúrfirst hogy látá,
Mert az fejedelmek ott vannak, látá!
Viadalhoz népit harczul állatá,
Meg ne futamnának, úgy bátorítá.

Sőt parancsol császár Bakit Pétörnek,
Mindönök előtte ők ütköznének.
Bakit engede császár intésének,
Az vitézök ottan fát felvetének.

Tartózást nagy lövéstől nem tevének,
Az lövésre arczul ők öklelének,
Császár, király, herczeg ott érközének,
Másfelől kemén ökleletöt tőnek.

Az viadal köztök ám elkezdeték,
Kúrfirst népiben sok ott levágaték,
Mert az első rend hamar megbontaték,
Az ő sok népe hamar megfutamék.

Az jó császár vala szép fegyverében,
Vitéz módra forgódik ő igyében,
Herczeg Maximilián ott az igyben
Vitéz módra forgódik fegyverében.

Esze Kúrfirstnak eltávozott vala,
Mert ő népit vágják, fogják, látja vala,
Azonközbe egy magyarra találá,
Kúrfirst azzal ott viadalnak álla.

Termete az magyarnak kicsin vala,
De Kúrfirstnak oly nagynak látszik vala,
Kinek neve az Luka Józsa vala,
Foglylyá magát ő annak adta vala.

De az spániolok tőle elvevék,
Károly császárnak azok béjelönték,
Az ki fogta, császár megtudakozék,
Luka Józsa megajándékoztaték.

Erűl császár királval, az urakkal,
Mind hozzátartozó sok jámborokkal,
Az magyarok vannak nagy vigassággal,
Bémutaták magok ajándékokkal.

Császárnak, királnak ajándékokat,
Jelös foglyokat, lovakat, morhákat,
Zászlókat, dobos- és trombitásokat,
Véle öszve ű hív szolgálatjokat.

Az császár kedvelé ajándékokat,
De feljebben ő hív szolgálatjokat,
Megköszöné nékik, szólla szép szókat,
Az istennek tőn hálaadásokat.

Parancsolá Komorniknak szép szóval,
Hozna ajándékot nagy hamarsággval,
Az főnépet tisztölé ott ily jóval:
Vitézzé szentöléssel, aranylánczokval.

Tisztölé az seregöt ott ily jóval,
Csak ötezör nagy szép arany forintval
És őmagát öcscsével Ferdinándval,
Holtig való mindenben ajánlásval.

Jámbor vitézök láták, megköszönék,
Az császárnak ily könyörgést tevének:
«Egész Magyarország te felségödnek
Nagy inségből, szeginyök könyörgenek.

Jól érti felségöd nagy ínségönket,
Terek miá mi nagy veszödelmünket,
Az istenért kérjök te felségödet,
Már segél meg minket, te szeginyidet.

Im mi felségödért az mi hazánkat
Elhagytuk, fiunkat, házastársunkat,
Nem néztük ily messze fáradságunkat,
Felségödért nem szántuk halálunkat.

Jöj el azért erőddel országunkba,
Fejönként lészönk véled ott az hadban,
Isten velönk lészön az viadalban,
Az pogánok lésznek ott megromlásban.»

Jól hallgatja császár, szépön felele,
Egy magyar úr tolmácsa ő mellette,
Oláh Miklós cancellarius neve,
Ki magyarnak királ után segéde.

«Jó vitézök! értöm nagy inségtöket,
Pogán miatt nagy veszödelmetöket,
Sokszor akartam segélleni titöket,
Elindúlnom támasztottam erömet.

Itt azomba ellenöm támadtanak,
Ez árulók országomra indúltak,
Oda mentöm vélem ők elhagyatták,
Nagy gyakorta énvelem tusakodtak.

Isten öket bünteté és megrontá,
Véletök egyembe kezembe adá,
Vitézök! ha élhetök ez világba',
Megsegéllek titöket országtokba'.

Jó készölettel megyök tihozzátok,
Élni, halni köztetök én akarok,
Régön hallottam, jó vitézök vattok,
Ez igyemben kit szömömvel jól látok.

Immár magamban azt én elvégeztem,
Valamikor lészön én ellenségöm,
Magyar nélkül nem leszön ütközésöm,
Mert akkor, tudom, lesz néköm nyerésöm!»

Jó vitézöket császár elbocsátá,
Sokszor néki ellensége támada,
Ki miá magyar mellé nem támadhata;
Azon vagyon néki szomorúsága.

Indúla császár az Vittemberg alá,
Nem sok múlván vevé birtoka alá;
Onnat indúla, Auspurgba felszálla,
Ez szép nyereségön ott es vigada.

Vigan az jó király es elindúla,
Csehországban Prágában ő leszálla,
De láss ott es mely szerencse találá,
Csehországot rátámadásban hallá.

Immár az csehök sokan támadtanak,
Az szabad várasok népet adtanak,
Kik Prágában, kik útokban valának,
Az ő váras kapuját ők bezárták.

Támadásokkal semmit használának,
Az jó király hagyá az magyaroknak,
Viltava vizén általgázlanának,
Hogy Prágában több népet ne bocsátnának.

Az magyar vitézök gyorsak igyökben,
Hamar lőnek az vizön költezésben,
Sirotniczki Károlylyal egyetömben,
Kiktől csehök lőnek nagy rettenésben.

Térének meg az segéllő seregök.
Prágában ezt hogy megérték az csehök,
Zászlókkal, szakálosokkal seregök,
Király ellen arczul jönnek az csehök.

Ebben hír lőn az magyar huszároknak,
Ott es nagyot szolgálának királnak,
Arczul az lövésre ők indúlának,
Bátor szivel öklelének, vivának.

Csehök hamar ott mind megfutamának,
Sokat bennök magyarok levágának,
Kiket bennök elevenön fogának,
Kiket vigan királnak mutatának.

Ott királnak nagyobb öröme vala,
Az cseh urak meg megholdoltak vala,
Mint királi méltóság engedte vala,
Sokat bennök ő megbüntetött vala.

Rágondolván vitézöket szóllitá,
Országában ő házokhoz bocsátá,
Minden kegyelmével magát ajánlá,
Nagy hívségöket megköszönte vala.

Példa lehet ez az több magyaroknak,
Ez keves nép mely hívön szolgálának,
Nagy sok országban ők jó hírt hagyának,
Magyaroknak hírt nevet jót hozának.

Hírök sok országban nékik oly vala,
Gyorsaságról töröknek mondják vala,
Sok országok tőlök rettentek vala,
Mint egy mendörgőtől ők félnek vala.

Irtak sokat az magyar krónikába,
Az magyarok Németöt-, Olaszországban
Hadakoztak, voltak dijadalmakban,
De ily kevés nép nem volt ily dolgokban.

Jobb vitéz magyarnál bizony nem volna,
Sem török, németöt, olasz jobb nem volna,
Csak az igaz szeretet köztök volna,
És jó vitéz vezér előttök volna.

Sőt szüntelen könyörgjünk Istennek,
Ez fejedelmek soká élhessenek,
Keresztyénnek rontói ne légyenek,
Csak pogánnal gyakran igyeközzenek.

Ezör hatodfélszáz jó esztendőben,
Az ki szörzé megtalálják versfőben,
Magyarok vitézségén örültében,
Kincsös Kassában böjtnek nagy hetében.

XVII.

SZITNYA, LÉVA, CSÁBRÁG ÉS MURAN VÁRAKNAK MEGVEVÉSE.

Leszön beszédöm itten ez országról,
Szitnya, Léva, Csábrág, Murán váráról,
Ferdinánd király elrontatásáról,
Az bennök valóknak nagy szernyő halálokról.

Azt tudjátok régtől fogva magyarok,
Tin köztetök csak dúlátok, fosztátok,
Egymásra kegyötlön agyarkodátok,
Ki miá vesztétök nagyobb részre országtok.

Nagy siketség, vakság szállott reátok,
Farahó királhoz hasonlók vattok,
Hiszem isten keménitötte johotok,
Sem prédikállással, sem énökkel gondoltok.

Ti az ó törvénből meghallhattátok,
Mely sokat üvöltünk néktök tudjátok
Farahó, Manasses és Olofernes.
Nabukodonozor lehet néktök példátok.

Ó törvénynyel immár ha nem gondoltok,
Csak az mi időnkbe elgondolnátok,
Az fü urakat ti elfogatátok,
Kik mast es fogságban, kiknek ott lőn halálok.

Söt mind az kegyötlenségért veszének,
Fejedelömségnek mert örűlének,
Mastaniak jól eszökön légyenek,
Olyan vendégségbe, csiklébe ne essenek.

Sok ostort úristen vete reátok,
Szükségöt, döghalált és pogánságot,
Mind ezzel es semmit nem gondolátok,
Immár nemzetségtök mast ti rajtatok.

Ebben isten nagy szép útat találа,
Császárok közt békeségöt szállita,
Az frigy alatt egy ostorát bocsátá,
Ki Magyarországból kobzokat kitisztita.

Bizon sokan hálát adnak istennek
És jót mondnak ez jó fejedelömnek,
Bátorságos útat szörze az népnek,
Igazat szolgáltat nyomorúlt szeginyöknek.

Ez Ferdinánd király gyülést tétete,
Vármegyéket sokat ő felhirdete,
Igaztételét mindönnek igyérte,
Urakat, vármegyéket mind hozzá esködtete.

Sokfelől üvöltés lőn ez várakra,
Kikből tolvajok állnak az útakra,
Senki békével nem mehet Pozsonra,
Sok kincsöt elfosztnak, népit vágják halálra.

Tanácsa lőn királnak az urakval,
Az ő hadát bocsátná szép álgyúkval,
Ez várakat szállatná hamarságval,
Dúlókat, fosztókat büntetne ostorával.

Igen hamar szép táborát készíté,
Szép álgyúit szekerekre vetteté,
Jó Gróf Miklóst ő képében ereszté,
Csak ötödfél-ezör nagy szép néppel ereszté.

Jámbor vitéz hadban nagy bölcs ez vala,
Királnak fő komornik-mestöre vala,
Fő tanácsa és fő hadnagya vala,
Kinek régen atyja Neuburgi gróf Miklós vala.

Jelös hadnagya Károl császárnak vala,
Ki hadakozásban igen bölcs vala,
Franczai királt hadban megfogta vala,
Ez keresztyénségnek sokszor jól szolgált vala.

Ezt erősen királ meghagyá Grófnak,
Hogy semmit ne kedvezjön kóborlóknak,
Szabad útat irtson az magyaroknak
És rontója legyön ez megmondott váraknak.

Nagy haragja Balassira királnak,
Csábrág várát hogy nem adá királnak,
Semmi lőn szolgálatja ez úrfinak;
Tudjátok, jól szolgált ő ez szegin országnak.

De lám sokan tudjátok vitézségét,
Ki tart vala sok jámbor vitézöket,
Kikkel ütött törökkel sok igyeket,
Kik közzül Lévában sokan veszték fejöket.

Ő táborát Gróf Miklós elinditá,
Ebestorfot hadnagyul elbocsátá,
Horvátinuvityot társul bocsátá,
Erős Szitnya várát ő hamar megszállatá.

Erösen kezdék Szitnya várát vinya,
Benne Makri Lukács porkoláb vala,
Véle sok jó legin és hajdú vala,
Kik kiötnek vala, sok kárt ők tésznek vala.

El-kijöve Bak Orbán száz hajdúval,
Nagy igyet tarta az hadban valókval,
Horvátinuvit forgódik hadával,
Bak Orbán foglylyá esék ötvenhat jó magával.

Ezön az várbéliek búsúlának,
Az hajdúk ott hamar meghasonlának,
Ellene az porkolábnak állának,
Az várat megadák az felségös királnak.

Az Gróf hadnagy azon nagy örömben lön,
Szitnya vára mert királ kezében lön,
Léva alá indúlatja hamar lőn,
Balassi Menyhártnak hogy ki nagy búára lön.

Királ hada előtt úrfi ellépék,
Három várában sok vitéz hagyaték,
Lévaiakba megmondok tinéktek,
Magyarok kik vattok, hiszem kesörűlitek.

Köztök hadnagy az vitéz Daczó Tamás,
Farkas Gyenis porkoláb és Kis András,
Az Horvát Vid jó vitéz, Nemes Tamás
Nagy Orbán, Nagy Amborús jó legín, Terek Tamás.

János ispán, Perhát, Kávási János,
Kelecsényi András, Alpári János,
Terek Balázs, Nagy László, Móré János,
Körösközi Demeter, Ország István, Nagy Miklós.

Téseni Kelemen, Fekete Mihál,
Tersi Basa, Horvát György, Széköl Antal,
Szabó Vitális, Verebéli Mihál,
Az Somogyi Máté, köztök az Farkas Mihál.

Ezökkel Pohárnok Miklós Lévában,
Kalandai Jakab, Horvát Kelemen az várban,
Erőssen megeskönek ők az házban,
Holtig ő uroknak lésznek hív szolgálatban.

Sietséggel az Gróf Miklós eljuta,
Húsvét másnapján népével megszálla,
Léva keről ő táborát járatá,
Az királ álgyúit az várnak igazgatá.

Megszállatá ugyanakkor Csábrágot,
Az vár keről ásata ő nagy sánczot,
Ott hagyá vitéz Horvatinovityot,
Lovaggal, gyaloggal, hogy őriznék Csábrágot.

Erőssen kezdé Léva várát vívni,
Vékon kőfalát álgyúkkal töretni,
Mindkét felől egymást ők igen lőnni,
Ki miatt két félben kezde sok jámbor halni.

Ezön kéri Gróf az jó vitézöket,
Ne veszessék az rossz házban fejöket,
Nyerjenek az jó királtul kegyelmet,
Mert Gróf szánja vala veszni jó legényöket.

Egy holnapig kérik hogy frigyök lenne,
Hogy uroktul ő kevetök megtérne,
Ily kívánságokban semmi nem kele,
Sokan felelének: készök meghalni benne.

Rontaték annéra Léva kőfala,
Szabadon ostromnak mehetnek vala,
Benn az jó vitézök forgódnak vala,
Gyakor lövés miatt sokan elhullnak vala.

Nagy csudájok mind az hadban valóknak,
Mely vakmerő szívök benn magyaroknak,
Király szép hadával semmit gondolnak,
Az egy tisztösségért ott meghalni akarnak.

Erőssen huszonharmad napig vívák,
Nyughatatlanok az hősek valának,
Sebben sokan epedtek, fáradtanak,
Mégis nincs kezzőlök kik halni nem akarnak.

Kárán az Gróf olyha bánkódik vala,
Népében, porában hogy kára vala,
Szent Zsófi asszon estin rágondola,
Népit bátoritá, vég ostromnak inditá.

Sokan az ostromnak ők indúlának,
Az bennvalók kit ingyen sem vártanak,
Az törésre ők hamar feljutának,
Köztök az Gróf Miklós, nagy bátorok valának.

Ott jó Daczó Tamás fő hadnagy vala,
Az törésről másfelé ő ment vala,
Mert mindönfelé néki gondja vala,
Mindent viadalhoz igen bátorit vala.

Kiáltást, sivalkodást nagyot halla,
Kapu fölött törésre ő fut vala,
Sok spániol immár várban benn vala,
Az fáradott népet vágják, ők lövik vala.

Vevé magát Daczó Tamás az vízre,
Onnat adá ő magát kegyelömre,
Az vitéz Kis András juta az helre,
Hol megesködt vala kapu közt nagy hitire.

Rajta nagy seb, mégis térdön vív vala,
Ő apródja oly igen kéri vala:
«Minden megfutamodt,» mutatja vala,
«Mi es elmehetönk» — sírva könyörög vala.

Azt felelé; «siess hozzám apródom,
Mint lenne fiam az én étöm, itom,
Vitézök közt lenne rossz nyájasságom,
Tudod itt esködtem, itt leszön én halálom!»

Kapu közben nagy viadalt tart vala,
Halálával semmit nem gondol vala,
Végre puskából általlőtték vala,
Egynéhány vitézvel ott ő elesött vala.

Jó Farkas Dienöst ott általlövék,
Gróf előtt Kávási János levágaték,
Horvát Vídot és Nagy Lászlót ellövék,
Körösközi Demetert, Terek Balázst ellövék.

Sebbe esék Nemes Tamás igyében,
Jámbor vitéz vala az ő éltében,
Kinek vitézségét tudják végekben,
Igen epedt, fáradt, keserödött az sebben.

Tó vizére hallá sokan futának,
Egynéhányan véle kiszaladának,
Az tó mellett hír lőn spánioloknak,
Őt megkörníközék, ott megfogni akarák.

Ő forgódik, foglylyá magát sem adá,
Egy puska miatt lőn néki halála,
Vitéz Terek Tamás törésre álla,
Palota ablakáról ötet meglőtték vala.

Nám az tisztös vitézök hullnak vala,
Szablyájokkal semmit nem ártnak vala,
Mert mind fekete, merő fegyverös vala,
Puskájok kettő is, az miá vesznek vala.

Az fejedelmek gonoszúl cseleködnek,
Kik házokba vitézöket rekesztnek,
Megsegéllik, ők nagy fogadást tésznek,
Azt ők hátrahagyják, sok jámbort úgy elvesztnek.

Gonosz nem jó ezképen cseleködni,
Nem akarnak lelkökre gondot adni,
Csak világi tisztességöt tudnak nézni,
Vitézök az mellett sokan készök meghalni.

Jó Fekete Mihált ott általlövék,
Nagy Orbánt, Perhátot törésnél lövék,
Nagy Amburúst sebben, székiben megölék,
Az jó Horvát Györgyöt az törésnél ellövék.

Ott jó Alpári Jánost es ellövék,
Tersi Basát, Pohárnok Miklóst ellövék,
Kelecsényi Andrást tóban ellövék,
Téseni Kelement az törésnél ellövék.

Nagy szép nyereséggel ők ott járának.
Az spanyolok véle gazdagúlának,
Magyarokat vélök sem bocsátának,
Hogy nevet végyenek, az ostromon valának.

Immár sok szépségöt hogy ott nyerének,
Akarák szedni fejöket vitézöknek;
Egy úrfinak erről ott hírt tevének,
Ő megkeserödék, szólla fő-fő népeknek:

«Oh micsuda kegyötlenök ti vattok,
Eszök, vitézségök nem gondoljátok,
Hogy fejöket szedni ti akarjátok,
Vitézi testöket azzal szidalmazjátok!

Ti ez várat juh-kosárnak mondtátok,
Talám soha ily dolgot nem láttatok,
Mely nagy vitézségöt itt ti látátok,
Mezőn voltak volna, mast többen jajgatnátok!»

Az spanyolok ezzel sem gondolának,
Harminczkettőt bennök megnyakazának;
Magyar vitézök ott sokan sírának,
Az kegyötlenségön sírva ők ohajtának.

Nám ezt az fő vitézök hogy meghallák,
Vitézök halálát igön siraták,
Gróftul az testöket kérék, eltakarnák,
Horvát Vidot, Terek Tamást, Kis Andrást elhozaták.

Nám tizenhat testöt ők elhozának,
Fő nélkül azokat eltakaríták.
Gróf Miklóssal seregök indúlának
Erős Csábrág alatt álgyúk igazgattatának.

Az harminczkét fejet Gróf elhozatá,
Az sánczból karókban felrakattatá;
Foglyok közűl Móré Jánost hozatá,
Az várat megkérné, az fejekhöz állatá.

Könyörög Móré János vitézöknek:
«Hogy halálra ő bozzá se lőjjenek,
Mert szernyü halállal most fenyögetnek,
Várat megadjátok, mert benne mind megölnek.

Kit itt láttok, fejök az vitézöknek,
Mind várastul minket mind eltörének,
Ha meg nem adjátok ti es így vesztök!»
— Az fejeket láták, ottan megrettenének.

Igen törete Gróf egy jelös bástyát,
Ostromnak készíté ő mindön hadát,
Szót adának, kérik az Gróf Mikolát,
Hogy megkegyelmezjön, mert megadják az várat.

Jó vitézök valának az Csábrágban,
Nem tudom mi eszveszés lött dolgokban,
Az várat megadák nagy bolondságban
Megküssebbödének az régi jó voltokban.

Kárvallással ők kibocsáttatának,
Király kegyelmére ők tartatának,
Szép seregök onnat elindúlának,
Ki lőn törésére erős Murán várának.

Ez énököt az ki szörzé Kassában,
Magyarok veszésén gondolatjában,
Első része légyen mast ez írásban,
Másik része leszön, mint járt Basó Murámban.

MÁSOD RÉSZE.

Sőt halljátok erős Murán romlását,
Az kegyötlen Basónak bolondságát,
Kinek példájúl vehetik ő dolgát,
Ki róla még tanúl, megjobbítja ő magát.

Erős magas kőszálon Murán vala,
Egynéhán országot szükítnek vala,
Erősb várat, soholt nem láttak volna,
Az két császárnak es megvenni nagy gond volna.

Róla bizon sokan példát vehetnek
Erős várakat az kik építenek;
Ott szegínyök ehöznek, verítőznek,
Az ő cselédjökkel élhetetlenné lésznek.

Rívás-sivás sok könyörgés istennek,
Hogy az urak ez miá elveszszenek,
Kit az urak fölök megé sem vésznek,
Bíznak, erős házból sok gonoszságot tésznek.

Üvöltését az községnek úristen
Bizon meghallgatja nagy kegyelmesen,
Mind várával elrontja ő éltében,
Mint az Basó Mátyást Murán erőségében.

Vala nagy haragja rá az királnak,
Mert sok gonoszszal volt ő országának,
Veget soha nem vete gonoszságnak,
Isten ostora lőn ez király az Basónak.

Lám az király Bebek Ferencznek szólla,
Murán kerül kastélokat állatna,
Basó útát mindönfelé irtaná,
Ő felsége hada míg Murán alá jutna.

Fáradságát Bebek Ferencz nem száná,
Kastélokat Murán körül állata,
Hat mélföldig nagy fákat levágata,
Szent Gergöl nap ulta kikből mind ört állata.

Ott Bebeknek szolgái vígyázának,
Basó szolgáiban sokat fogának,
Lovagot, gyalogot kiszaggatának,
Kiket megölének, kiket fogva tartának.

Ha Gróf juta, Murán alatt megszálla,
Basót közhelre kikívánja vala,
De ő Basó Mártont bocsátta vala,
Ki által az úrral szörződik, beszél vala.

Az Basónak nagy lőn ő kívánsága,
Kit fel nem fogada királ hadnagya,
Semmit nem fél, vagyon nagy bátorsága,
De mind semmié lőn az Basó kívánsága.

Szállatá meg Gróf erős Murán várát,
Bebek Ferencz hozata szép álgyúkat,
Sáros várából es nagy szép álgyúkat,
Csuda bölcsen szörzék rendszerént az álgyúkat.

Kőszál magas az vár előtt áll vala,
Ki Muránnak erőssége az vala,
Mert sohonnét hozzá nem férnek vala,
Mig azt meg nem vennék, ott senki nem használna.

Ott dél felől kőszál alatt egy úta,
Nagy magas havasra vagyon hágása,
Az havasnak tetején egy köszikla,
Annak tetején áll az erős Murán vára.

Derék bizodalma az kőszál vala,
Annak útát Basó állatja vala,
Napnyúgatról az várat meghaladja,
Az út meg visszatér, ott egy kifolyó kúta.

Jő délfelé, ott vagyon nagy kapuja,
Belől vagyon az várnak nagy piacza,
Néhol-néhol kőfal nélkül oldala,
Egyenös az kőszál, benne nagy sok szép háza.

Kőszál felszél felöl magasb az várnál,
Az nyolcz álgyú azon helyhöztetve áll,
Ott forgódik Bebek pattantyúsokval,
Az álgyúkat hozta csuda erős munkával.

Elrendölé az bölcs hadnagy az népet,
Napkeletről állatá Bebek népét,
Napnyúgatról az hajdú gyalog népet,
És az felszél felől erős spanyol népet.

Sőt Bebek népe mindenkor kész vala,
Horvátinuvit másfelől vígyáz vala,
Ő maga Gróf az spanyolokkal vala,
Bebek álgyús-mestör mindennél túdósb vala.

Bátron az kőszálnál sánczot hányának,
Azon belől nagy szép sánczа Basónak,
Nagy ótalmára vannak az kőszálnak,
Kikből mind az két fél lövének, harczolának.

Vala Basó Mátyás Murán várában,
Bízik vala János királ fiában,
De hogy Muránt nem adá birtokába,
Nem lőn segétséggel akkort való dolgában.

Sőt vala vakmerő szíve Basónak,
Csak fittyöt hány ő az királ hadának,
Ki nem tetszik az atyjafiainak,
Basó Dömötörnek, vitéz Basó Mártonnak.

Az jó Tárnok Ferencz vélök ott vala,
Jámbor vitéz erkölcsében ő vala,
Sok dolgáról Basót megfeddi vala,
De ott jámbor tanács semmit nem használ vala.

Zaskornik tanácsok néki udvarnak,
Mondják tolvajoknak avagy latroknak,
Kik néki tolvajtak, dúltak, fosztottak,
Kiket ott igyében láta mind árúllóknak.

Sokan hallottatok paraszt példákat,
Az ki bízja csak latorra ő magát,
Megcsalatik, latrul vészi ő hasznát,
Mint ez Basó veszté fejét és Murán várát.

Egyfelől Gróf Muránt Bebekkel rontatja,
Másfelől az kőszálat ostromtatja,
Bebek jámbor szolgáival vívtatja,
Végre az kőszálat adá nékik szerencsa.

Bátorsága nagyobb lőn ott az Grófnak,
Megfélemlék, bánatja lőn Basónak,
Mert nagy részét lerontották az várnak,
Minden rendbéliek készűlnek az ostromnak.

Ez vala Nagy Bódog asszony nap előtt,
Vasárnapon szintén napkelet előtt,
Jó Gróf Miklós forgódik népe előtt,
Ostromnak készíte sok népet az vár előtt.

Sőt az ostrom előtt nagy csuda esék,
Az kőszálon hágva várba bészökék,
Hét spániol kik fegyverre kelének,
Öte meg kiszökék, kettőnek fejét vévék.

Trombiták, dobok zöngeni kezdének,
Rettenetös sivalkodások levének,
Az kőfalnak ostromképpen esének,
Hullának, halának, ott nagy sokan veszének.

Tíz óráig ott erőssen vivának,
Lábát általlövék Basó Mártonnak,
Kin az várbéliek szomorodának,
Mert nagy vitézségét látták Basó Mártonnak.

Jó vitézök magyarok az ostromon,
Spaniolok, fegyverösök akkoron,
Sokan alá forognak kősziklákon,
Akkor nagy seb esett vitéz Horvátinovityon.

Im az vitéz Don Gáspár spanyol vala,
Egy kopjával törésre hágott vala,
De csakhamar letaszították vala,
Ugyan nyakra-főre ott alá forgott vala.

Eljövének, ostromtul tágulának,
Háromszázan nem sok heán halának;
Fejedelmek ezön megbúsúlának,
Halálát ott hallák spanyol vicehadnagynak.

Nám az ostromkor az várból kiszökék,
Huszad magával Bebekhöz ő lépék,
Gergöl kovács, kinek kegyelmezének,
Mert mindön dolgokat ő tőle megértének.

Ez Murámban szazkornikok súgának:
Látjuk erötelenségét Basónak,
Mert nagy sebe vagyon Basó Mártonnak,
Mellette ne veszszünk, adjunk hitöt az Grófnak.

Láss nagy sokan titkon összeeskűnek,
Az táborba erről ők hírt tevének,
Basónak ők mind árúlói lőnek,
Tizenhat ha válék, az kik hívök levének.

Kiben Basó mégis semmit ért vala,
Szolgáiban vártára küldött vala,
Szaskornikok azt aláverték vala,
Basó ezt megérté, oly igen rettent vala;

Egy ál ajtón féltében el-kiméne
Egy ál ösvényön el-alá erede,
Csak harmad magával alácsellege,
Széllel ő búdosik ott az nagy kietlenbe.

Vannak atyjafiai egy toromban,
Zaskornikok zöndűlének az várban,
Kapuról lakatot leüték azomban,
Mert jelt adtak vala hétfőn estve táborba.

Nagy sivalkodással bérohanának,
Vasas szekrinyök nagy sokak romlának,
Kikben sok kincsöt ők ott találának,
Azon erőlének és sokan vigadának.

Jó vitéz Basó Márton az toromban,
Dömötörrel, Tárnok Ferenczczel bánatban,
Beandras feleségével fogságban,
Jó Zöréni Pétör véle vala fogságban.

Vivék mindezöket Gróf eleibe,
Vala az úr igen nagy örömében,
Hogy az Murán vagyon királ kezében,
De bánkodik, hogy nincs Basó Mátyás kezében.

Ez időközt Basó Mátyás az hegyben
Juta egy juhkosárhoz nagy féltében,
Egy sótészjának izene az völgybe,
Kinek bízik vala mindenkor hívségébe.

Töle bízván segétségöt kér vala,
Sótész hallá, igen biztatja vala;
Az faluból három öcscsét szóllitá,
Basónak szolgáit csakhamar levágata.

Hiszöm, hogy ez lőn Isten akaratja,
Mint Pharahót önmagát es elrontja,
Basót sótész megkötözve vondozja
Az Gróf Mikolának nagy örömmel iktatja

Vala ezön az Gróf nagy víg voltába,
Az sotész lőn szép ajándékozásba,
Basó látá öcscsét az nagy fogságba,
Ott ő véget vete minden gonoszságába.

Lám Gróf szólla, hogy fejöket elvennék,
Tárnok Ferencznek először fejét vevék,
Basó Mártonnak, Demeternek elvevék,
Tizönnegyed magával Basónak fejét vevék.

Lám egy példát ki nagy sokan mondának,
Ebet vernek előtte oroszlánnak;
Erre az magyarok úgy gondoljanak,
Az más embörének hogy ök békét hagyjanak.

Az erös vár Isten ellen mind semmi,
Azért benne senkinek nem kell bízni,
Istenünknek kell szerelmét hallgatni,
Ez földi urunknak es nagy hívön szolgálni.

Ti Magyarok jobb ha mind egygyé lésztök,
Mint eddég, egymást ne úgy szeressétök,
Úgy ad Isten jó szerencsét tinektök,
És megszabaditja idegön néptől földetök.

No ha ebben nem akartok elővenni,
Ennél inkább kezdötök fogyatkozni,
Két fél között mindenestől elveszni,
Mint az két szék között puszta földön maradni.

Adjatok azért Istennek nagy hálát,
Hogy adott tinektök kegyelmes királt,
Csak igazán szeressétök ti egymást,
Hátra nyerhetitök az elveszött házakat.

Kinczes Kassa mast vagyon jó őrzetbe,
Benne Sebestyén deák vers-szörzésbe,
Nem csuda ha vétök vagyon versfűbe,
Szörzé 1. 5. és az 4. 9.

FINIS.

DÁVID KIRÁL MINT AZ NAGY GÓLIÁTTAL MEGVÍUTT.

Siess keresztyén lelki jót hallani,
Ó törvénből hadakozni tanulni,
Az igaz hit mellett mint kell bajt vívni,
Krisztusban bízni.

Emléközöm az régi királyokról,
Prófétákról Sámuelről, Saulról,
Az Góliátról és Dávid királról
Bajviadaljokról.

Biblia mondja királyok könyvében,
Elsőben, tizönhetedik részében,
Ki akarsz vívnia vegyed ezt eszödben,
Jól jársz igyedben.

Az idő vala régön ó törvénben,
Ez világnak negyedik idejében,
Négyezörben írtak és nyolczvanötben,
Világ kezdetben.

Sámuel egy jelös próféta vala,
Ramatában atyja Helkána vala,
Helkánának két felesége vala,
Nagy jámbor vala.

Tészön Anna asszony gyakor sírásokat,
Hogy isten nem ád néki magzatokat,
Másik Fenenna hoz vala fiakat,
És leányokat.

Isten meghallá Anna ohítását,
Adá méhébe Sámuel prófétát,
Anna dícséré istennek jóvoltát,
Irgalmas voltát.

Az Sámuelt isten igen kedvelé,
Parancsolatját mert ö igen félé,
Gyakorta isten ő véle beszélle,
Titkot jelönte.

Nám az időben sok pogánság vala,
Pogán jász népnek kiket hívnak vala,
Az zsidó népre hadakoznak vala,
Gyakran vívnak vala.

Vívnak, harczolnak Izráel fiai,
Üzik, kergetik jászoknak seregi,
Sámuel kezdé népét tanítani,
Hitben biztatni.

Sőt úr barkáját előttök viselék,
Viadalban jászok tölök elnyerék,
Dágonnak feje barkájért véteték,
Ott megöleték.

Lőn rettenésök jászoknak félelmök,
Isten barkáját viszontak megküldék,
Azután jászok igen veretének,
Sokan veszének.

Izráel népi istentől térének,
Az Sámueltől ők királt kérének;
Sámuel fiai gonoszok lőnek,
Királylyá sem lőnek.

Támaszta Isten királt zsidó népnek,
Sault szentölné, hagyá Sámuelnek,
Béniámból Saul fia az Kisnek,
Jó keresztyénnek (!)

Elvesztek vala szamari az Kísnek,
Saulnak hagyá, megkerestetnének,
Saul keresi határit hegyeknek,
És sok völgyeknek.

Róla az Saul esék nagy bánatba,
Hogy meg nem lelé szamarit útában,
Hallá Sámuelt lakni egy várasban
Jövendő mondásban.

Az Sault látá Sámuel próféta,
Mint isten hatta királylyá választá,
Olajt fejére tisztösséggel onta,
Őtet megáldá.

Támada Saul az keresztyénökvel,
Gyakorta víva az pogán jász népvel;
Bátran vív vala minden ellenségvel,
Győzödelömvel.

Végre az Saul elveszté ő dolgát,
Mert megszegé isten parancsolatját,
Isten így vevé el ő királságát,
Nagy birodalmát.

Sámuel szólla az Saul királnak:
«Isten azt hagyá mint jó szolgájának,
Légy töredelme Amalekítáknak,
Szép városoknak.

Dúljad, levágjad az benne valókat,
Ifjat és vénet, leánt asszonyokat,
Az csecsszopókat és minden barmokat,
Minden jószágokat.

Egyiptomból isten mikort kihoza,
Az nép ellenünk nagy hadat támaszta,
Bennünk nagy kárt tőn, isten azt megbánta,
Őket megátkozta.»

Tön indúlatot Saul hogy ezt hallá,
Amalekita várast mind feldúlá,
Bennevalókat király levágatá,
Köznép mind meghala.

Imé az király ezzel veszté magát,
Amalekitabéli Ágág királt,
Elevent fogá, megtartá az királt,
Nagy gazdagságát.

Isten haragvék, Sault megbünteté,
Királi székiből őtet leveté;
Parancsolatját mert ő hátra veté,
És bé nem tölté.

Nám az úristen szólla Sámuelnek:
«Lám mégis kedvezz az Saul vétkének,
Nám én levettem közzűle népemnek,
Ki nincs ellenök.

Olajjal tölts meg az te szép szarvadat,
Hamar megkeresd Betlehem várasát,
Az Isainak választám egy fiát,
Mint népem királyát.»

Dávid prófétát választotta vala,
Kis Isainak kisebb fija vala,
Az Isainak szép nyolcz fia vala,
Úrnak kedves vala.

Lám az Sámuel Bethlehembe méne,
Isait hívá áldozatra menne;
Mind az nyolcz fiát hívatá elöve,
Király egyik lenne.

Vala közöttök az Dávid próféta,
Az szaru olajt ő fejére ontá,
Istennek lelke Dávidot megszállá,
És őt megáldá.

Tudására ez Saulnak nem vala,
Az Szent lélök Saultul elment vala,
Az gonosz lélök ő belé jött vala,
Kinozja vala.

Imé Saulnak mondának szolgái,
Egy bölcs hegedőst akarnak keresni,
Ki szépön tudna előtte zöngeni,
És énökölni.

No Saul hallá elhozni meghagyá.
«Én egyet láttam — mondá egy szolgája —
Az Betlehemben Isainak fia,
Bölcs tudománya.

Igen bölcs lantban és az hegedőben,
Hadakozásban bölcs nagy erejében,
Szép termetében, bölcs az ő nyelvében,
Szép énöklésben.»

Saul hogy hallá, atyjától kéreté,
Isai hallá, Dávidot ereszté,
Ő mestörségét Saul megszereté,
Igen kedvelé.

Tudománya Dávidnak oly bölcs vala,
Sault az Sátán mikort bántja vala,
Dávid nagy szépön ott hegedől vala,
Saul jobban vala.

Az hegedőszót, lantot és orgonát
Nem Dávid lelte kezdetben muzsikát,
Tubál lelte volt az fundamentomát,
Az sipnak szavát.

Csudáját mondom Dávid prófétának,
Mint fejét vötte az nagy Góliátnak,
Kiből vitézök vívnia tanulhatnak,
Ha rá hallgatnak.

Oly nagy sereggel jászok készölének,
Két váras közben táborba gyölének,
Izráel népi es felkészölének,
Táborba gyölének.

Nagy készölettel mind elindúlának,
Két tábor két hegytetőn megszállának;
Nagy völgy közöttök hol ők harczolának,
Tusakodának.

De ott kijöve jászok táborokból
Az nagy Góliát, vala Gyet várasból,
Ő magassága hat sing és egy arasz,
Fattyú voltából.

Ám fején vala nagy szép ércz-sisakja,
Ő rajta vala halhéjú pánczélja,
Az nehézsége ötezör lat vala,
Nagy szép ércz vala.

Megérczesölt szekernyék fedik szárait,
Érczből csinált paizs fedi vállait,
Csuda fegyverrel kezeit lábait,
Fedte tagait.

Magas kopjanyele oly temérdök vala,
Mint az szövő czuborfa olyan vala,
Az kopja vasa es hatszáz lat vala,
Fénös vas vala.

Az ő apródja előtte jár vala,
Az Izrael népével szömben álla,
Az Góliát felszóval üvölt vala,
Ezt mondja vala:

«Győzödelömért vagy ide jöttetök,
Tudjátok, vagyok az jászok nemzetök,
Saul szolgái ti vattok jól értjük,
Hogy jól megértsetök.

No közzületök egyet válaszszatok,
Kit itt én vélem szömben bocsássatok,
Kit viadalban ha meg nem birhatok,
Lészünk rabotok.

Itt ha meggyözöm bizom megveretik,
Lesztök minékünk rabaink, szolgáink!»
Saulnak népi Goliátot félik,
Sokan rettögik.

Fia az Dávid Isainak vala,
Bethlehemböl ö zsidó nemzet vala,
Mely Isainak szép nyolcz fia vala,
Vén embör vala.

Isai fia hárma öregb vala,
Saul hadába vívnia mentek vala,
Eliáb, Abinadáb, Samma vala,
Dávid kissebb vala.

Csalárd Saultul Dávid haza méne,
Atyja juhait hogy mezön örizné:
Góliát negyven napig reggel estve
Mind ott üvölte.

Isai mondja Dávid profétának:
«Rétest, tíz kinyirt vígy el bátyáidnak,
Ez tíz sajtokat vigyed az hadnagynak,
Előttök járónak.

Dávid tudjad meg bátyáid mint vannak?»
Zsidók jászokkal szömben állottanak:
Dávid az csordát hagyá egy pásztornak,
Engede atyjának.

Oda ha juta Magalhoz táborba,
Nagy üvöltést halla ö az táborba',
Két felöl az had szömben állott vala,
Vívnia készül vala.

Meghallá Dávid táskáját hagyitá,
Egy hív embörnek örizni ott hagyá,
Ö az táborba hamar oda futa,
Mindent megtuda.

Immár az Dávid hogy ott beszél vala,
Az nagy Góliát ott elöve álla,
Az eléhbi szavát ö szóllja vala,
Övölti vala.

Nagy sokan futnak kik üt látják vala,
Mert félik vala, Dávid látja vala,
Egy ü közülök Dávidnak szóllala,
Ezt mondja vala.

Jól látád ez nagy embört ki felméne,
Izráelt késérteni ü felméne,
Az ki ez vitézt meggyözné megverné,
És öt megölné,

Véle királtul gazdagságot nyerne,
Az királ leánya es övé lenne,
Atyjának háza nagy szabad ház lenne,
Minden tisztölné.

Az Dávid hallá, monda az népeknek:
«Vajjon s mit adnak ki megfelel ennek,
Ki megállja boszúját Izráelnek,
Ö szép népének?

Láss kicsoda ez ellene istennek,
Ki bosszúkat mond ö szép sereginek.»
Ott mind elöször Dávidnak beszélnek,
Sokat igérnek.

Öregbik bátyja Eliáb hogy hallá,
Szegín Dávidnak nagy haraggal szólla:
«Mire jöttél el, juhot örzesz vala,
Hon hattunk vala?

Nagy álnokságod tudtam kevélségöd,
Megbánod Dávid az te ide jöttöd.»
Dávid szóllala: «mit véttem ellenöd,
Mit árt tenéköd?»

Tudtára adák az Saul királnak,
Minden beszédét Dávid prófétának,
Elöve hívák, mondá az Saulnak,
Hogy hallgatnának.

«Imé te felségöd szolgája vagyok,
Az jász vitézzel szömben én megvívok!»
Az Saul mondja: «nem vagy te elég ok,
Erőssek az jászok!»

Nám az királnak Dávid mondja vala:
«Lám ez te szolgád juhot őriz vala,
Oroszlán és medve eljönnek vala
Juhot kapnak vala.

Vélök megvívtam, én megveröm vala,
Juhot torkokból én kivonszok vala,
Ők én ellenöm feltámadtak vala,
Vélem vívnak vala.

Sőt az állokat megragadom vala,
Szaggatom vala és megölöm vala,
Oroszlánt, medvét így megbírtam vala,
Megöltem vala.

Tudom és bízom, ez jászt én meggyőzöm,
Mint egyikét az vadnak én megölöm;
Im én elmégyök, népedet megmentöm,
Bosszúdat kitöltöm.

Ez környülmetéletlen jász ki volna,
Az élő isten népét szidalmazja,
Mely isten engöm az vadak kezökből
Megszabadíta.

Reméllöm ez jásztul es megszabadít!»
Saul mondja; «isten tégöd megsegít!»
Dávidra adá Saul ő ruháit,
Minden fegyverit.

Ő sisakját és pánczélját rá adá,
Törét felköté, azt késérti vala,
Ha eljárhatna Dávid elindúla,
De nem járhata.

Királnak szólla; «nem szoktam így járni!»
Kezde vetközni, botát emelgetni,
Torrens vizéből öt követ felvenni,
Tassolyába hánni.

Dávid kezében egy parittya vala,
Az Góliátnak elében járula:
Dávidot az jász hogy meglátta vala,
Hogy gyermök vala,

Ezt mondja az jász: «minem eb vagyok én,
Hogy csak egy bottal mast jösz én ellenöm!»
Szidalmat monda jász az Dávid ellen,
Az zsidók ellen.

«Én te testödet madaraknak adom,
Az bestiáknak szaggatnia hagyom!»
Dávid ezt mondja: «ellenöd ezt szóllom,
És ímezt mondom,

Nagy fegyverközvén törrel és kopjával,
Jösz én ellenöm paizszsal, pánczélval,
De te ellenöd isten hatalmával,
Benne bízásval.

Nagy bátor szível véled szömbe mégyek,
Igen megverlek és tégöd megöllek,
Az mi istenünk nevével elvesztlek,
Semmié teszlek.

Itt fejed vészöm, testöd néköd adom
Vadnak, madárnak szaggatni elhagyom,
Ezt minden földnek tudására adom,
Jó istenönk vagyon.

Jól tudja földön ezt minden kerösztyén,
Nemcsak fegyverrel oltalmaz az isten,
Hatalom nála, titöket ád isten
Az mi kezünkben!»

Nagy Góliát Dáviddal szömbe juta,
Az Dávid hamar tassolyába nyúla,
Egy követ kivőn, tevé parittyába,
Megcsavarítá.

Góliátnak hagyitá homlokába,
Ottan marada az kő homlokában;
Ott hanyatt-homlok esék leburulván
Esze elhagyván.

Immár Dávidnak fegyvere nem vala,
Futamék, az jásznak testére álla,
Az jász fegyverét hamar el-kiráutá,
Nyakát elvágá.

No mind az jászok halálát hogy láták,
Megfélemlének, oszlának, futának,
Izráel népi utánnok valának,
Sokat levágának.

Csuda kegyötlen az jászokat vágák
Akkaron és Gét várasig hullaták,
Megtérvén az jász táborra jutának,
Kit mind feldúlának.

Az Goliát fejét Dávid bévivé,
Jeruzsálembe fegyverit feltevé,
Azután Saulnak az fejét vivé,
Néki jelönté.

Saul csudálja az Dávid hatalmát,
Hogy mire hozta isten az ő dolgát,
Kérdözi vala nemzetét és atyját,
És ő hazáját.

Sőt nem heába ezt az ó törvénbe,
Próféták irták biblia könyvébe;
Szép tanúság ez mast az új törvénben
Mi életünkben.

Az hatalmasok, császárok, királyok,
Herczegök, urak, vitézök, hadnagyok,
Ó törvénből tanúlhatnak tiszttartók,
Kik hadakozók.

Fejedelömség csak vagyon istenben,
Minden hatalom vagyon ő kezében,
Kiket ő akar föld kerekségében,
Emeli égbe.

Ez világi fejedelmek kik vattok,
Próféták módjára hadakozjatok,
Mint Saul király úgyan ne járjatok,
Meg ne csalassatok.

Csak isten szavát hátra ne hagyjátok,
Sámuel módjára ti megtartsátok,
Szegín községöt ne nyomorgassátok,
És ne nyúzzátok.

Inkább sok jóval öket tápláljátok,
Ellenségöktől megoltalmazjátok,
Igaz jövedelömen maradjatok,
Lesztök jámborok.

Ti hadakozó, bajvívó vitézök,
Község nyomorgatók ti ne legyetök,
Gazdát az kertre ki ne kergessetök,
Ne kesergessetök.

Az bajviadalra ha szömben juttok,
Aranyért, ezüstért, ti ne vívjatok,
Lóhoz, fegyverhöz keveset bízjatok,
Isten ótalmotok.

Ne essél kétségbe nagy jó voltában,
Az igaz hitben légy kemén magadban,
Mint Dávid úgy jársz bajviadalodban,
Idvösség vallásban.

No ezökről ti ha elfeletköztök,
Mint Saulba, ördög búik belétök,
Dávid próféta leszön hegedőstök,
Azért ti elvesztök.

Oltalma isten Dávid prófétának,
Atyjafiai véle búdosának,
Az Saul előtt ők sokszor futának,,
Végre jól járának.

Dávidot isten hagyá királságban,
Saul meghala meggyalázásában,
Dávid hegedős mast es ez világban,
Szép énök adásban.

Ezör ötszázban és negyvenkilenczben,
Tinódi Sebestyén írá könyvében,
Az Bibliából szörzé énökében,
Böjtben nagy hétben.

FINIS.

JUDIT ASSZON HISTORIÁJA.

Sokat szólhatok az meglött dolgokról,
Régieknek az ő krónikájokról,
Ó törvénben nagy isten haragjáról,
Mast én szóllok Judit asszon dolgáról.

Emlőközöm régi hadakozásról,
Nemcsak fegyverökkel megvert hadakról,
Nabugodonozor király hatalmáról,
Csudaképpen ő nagy megromlásáról.

Benn Assiriában hatalmas vala,
Nabugodonozor király él vala,
Ninive várasban lakozik vala,
Arfaxát királyra hadokozik vala.

Arfaxátnak hatalmát ő megrontá,
Minden országit ő elfoglaltatá,
Jobb részét világnak megholdoltatá,
Isten gyanánt magát ő imádtatá.

Serén követöket sok országokba,
Ciliciába bocsáta, Damaskomba,
Galileába és Samáriába,
Jordán vizének ő határaiba.

Túl az Jesse földében Jeruzsálemnek,
Ethiopiának, hegyön élöknek,
Ez országoknak és fejedelmeknek,
Követöktől izene mint hivöknek;

«Jöjjenek hozzám, adókat hozzanak,
Engedelmességöt ők mutassanak,
Isten gyanánt engöm ők imádjanak,
Úgy én tőllem minden jót ők várjanak!»

Az követek fejedelmekhöz jutának,
Ily követséget ők mind megmondának,
Fejedelmek ezen megbúsulának,
Az egy isten mellől el sem állának.

Nagy haraggal követeknek szóllának,
Csuda szókkal ők megrútoltatának,
Követök ott csak le nem vágatának,
Ő urokhoz alig szaladhatának.

Vagyon nagy haragja Nabugodonozornak,
Mert megérté járásokat szolgáinak,
Azon megeskövék jó szolgáinak,
Bosszútételt jelent mind az uraknak.

Sok vitézlő népet el-béhívata,
Nagy hatalmas hadot hamar támaszta,
Olofernes királt előszóllitá,
Kit az többi közett jobbnak alíta.

Lám az Olofernest jól érti vala,
Vitézségét, hívségét tudja vala,
Azért benne ő igen bízik vala,
Az fő hadnagyságot rábízta vala.

Igen nagy haraggal megfenyögeté,
Hogy kegyötlen lenne őt azon inté,
Napkelet felé őtet úgy ereszté
Mint egy sáska hadat, bőven ereszté.

«Tégy sok veszödelmet sok országoknak,
Dúlást, rontást sok kulcsos városoknak,
Jelösben kik néköm nem holdoltanak,
Engödelöm semmi légyön azoknak.

És fejedelmeket sokat levágass,
Kiket bennök elevenön megfogass,
Sok országokat néköm megholdoltass,
Mindenött isten gyanánt imádtattass!»

Rejá Olofernes ellent sem szólla,
Az parancsolatnak hívön megálla,
Ottan minden seregével indúla,
Mely országba mikort ő béjut vala,

Annak erős várait rontja vala,
Kulcsos várasit töretteti vala,
Fejedelmeket levágattat vala,
Sok országot így megholdoltat vala.

Támadának királyok, készűlének,
Mert Olofernestől megijedének,
Hozzá menének és mind engedének,
Drága ajándékokat jelöntének.

Viadalt néki senki nem ad vala,
Sáska módra mert ő nagy haddal vala,
Fejedelmekhöz ő kegyötlen vala,
Drága ajándékhoz meg sem hajt vala.

Sokat az királyokban levágata,
Városokban sokat ő elrontata,
Kiket akara mind helyen hagyata,
Nabugodonozort ő imádtatá.

Derék táborával onnat indúla,
Jeruzsálem határába bészálla;
Ezt az zsidó nép mikoron meghallá,
Kit Izráel népének monnak vala:

Elijedének, igen rettenének,
Kegyötlenségétől Olofernesnek;
Törése ne lenne Jeruzsálemnek
Templomokban az drága szépségöknek;

Tőnek áldozatot az nagy istennek,
Egyetömben csak néki könyörgenek,
Hamar izenének az vidéköknek,
Hogy fejenként mind felfegyverköznének.

Jerikóig Samáriában hírt adának,
Az szoros útakat hogy mind bévágnák,
Mert szoros bémeneti az útaknak,
Fegyverös népekkel azt béállatnák.

Nagy jelös fő város Jeruzsálem vala,
Betúlia más jelös város vala,
Az többinek ezök parancsolnak vala,
Hamar mindönfelöl készültek vala.

Ott az útakat beállák, bévágák.
Vala fejedelme Betúliának,
Hívják vala az Eliákhim papnak,
Parancsolatot mind tőle tanultak.

De Izráel fiai jól élnek vala,
Parancsolat szerént ök járnak vala,
Egymást igazán ők szeretik vala,
Böjtölnek, igen imádkoznak vala.

Istennek könyves szömmel könyörgének,
Sok közzülök sző́r ingöt viselének,
Cselédjökkel rabságba ne esnének,
Nagy bizodalmat istenben vevének.

No hamar Olofernesnek hírt adának,
Az útakon fegyverösök állanának,
Hadnagyok, vitézök béhívatának,
Mind fejenként arról tudakozának.

Lám béjártunk mi már sok országokat,
Rontottunk várakat, szép városokat,
Levágtunk urakat, sok királyokat,
Soholt nem láttunk ellenünk állókat.

Igen csudálkoznak ők az országnak,
Hogy micsoda népek benne laknának,
És minémű istent ők imádnának,
Kihöz bíznak, hogy ellenünk állanak.

Nagy csendeszön ott mind hallgatnak vala;
Hadnagyok közt egy jámbor vitéz vala,
Kinek neve Akhior herczeg vala,
Olofernesnek ő így felelt vala:

«Győzödelmes felségös uram! kérlek
Megbocsássad hogy néköd megfelelek;
Ez nép felöl én igazat beszéllök,
Felségödnek haragjában ne légyek.

Vannak zsidó népek itt ez országban
Izráel fiai ez városokban,
Vannak istennek parancsolatjában,
Kik csak bíznak az ő nagy jó voltában.

Az parancsolat szerént ha nem élnek,
Ottan az isten haragjába esnek,
Számkivetésbe ők hamar vettetnek,
Rabságban, inségben ők gyötrettetnek.

Ha mikor parancsolat szerént élnek,
Minden ellenségök megtörettetnek,
Csak kevesen oly nagy hadat megvernek,
Mindazzal es kevélségben nem esnek.

Úgy hallottam régön való időben,
Egyiptomban voltak ők nagy inségben,
Farahó királnak az ő kezében,
Istentől voltak ők nagy bűntetésben.

Nagy alázatoson mikor megtértek,
Könyörögvén istentől kegyelmet nyertek,
Egyiptomból angyaltul kivitettek,
Az tengörön szárazon általmentek.

Gyorsan Farahó király felkészült volt,
Izráel fiait ő kergeti volt,
Az tengörbe mind népével bément volt,
Az nagy isten mind ott sílyesztötte volt.

Azt es hallottam nem régi időben:
Őket adta volt az jászok kezébe,
Parancsolat szegésért nagy inségben
Negyven esztendég voltak büntetésben.

Rágondolván istennek könyörgének,
És ő tőle ők kegyelmet nyertenek,
Köszönhetik egy jámbor életének,
Egy magzat adatik feleségének.

Jámbor Mánuét isten úgy szerette,
Vénségében oly magzattal szerette,
Azt nagy hatalmas erővel szerette,
Kivel szegín foglyokat kimentötte.

Csuda erőssége az Sámsonnak volt,
Ki erős oroszlánt elszaggatott volt;
Egy szamár-állal ezör vitézt megölt volt,
Az két-ezörét elfutamtatta volt.

Az Gáza várasba ő el-bément volt,
Ki kapuját vállára rántotta volt,
Ebron hegyére ő el-felvitte volt,
Sóret völgyébe onnat el-bément volt.

És az Dalida asszont elvötte volt,
Ki miatt erős Sámson megvakult volt,
Jászokat egy boltban rekkentötte volt,
Mert az nagy istennek akaratja volt.

Csak ezt felségös uram vedd eszödbe,
Ha nem vannak mast az isten kedvébe',
Bizon esnek felségödnek kezébe;
De ha vannak az nagy isten kedvébe'!

Siess hamar illik innet elmennünk,
Mert azon félök hogy mind itt kell vesznünk,
Mert az ő istenök leszön ellenünk,
Ki ellen mindnyájan semmié leszünk.

Bátor szive vala Olofernesnek,
Gonoszt monda az Akhior herczegnek,
Parancsolá hamar az vitézöknek,
Herczegöt iktatnák az zsidó népnek.

Igen hamar őtet fogva elvinnék,
Váras mellett egy nagy fához kötöznek,
Izráel fiai ötet bévinnék,
Ugyan vélök még rabságába esnék.

Bizonítom ezt az ő rabságával,
Hogy ez földön terömtött állatokval
Egyéb isten nem bír az én uramnál,
Az hatalmas Nabugodonozor királnál.

Legottan öt éjjel fogva elvivék,
Váras mellett egy nagy fához kötözék,
Várasbéliek reggel ott úgy lelék,
Okát ennek ő tőle mind megérték.

Igen hamar ők mind feltámadának,
Áldozának, mind istent imádának,
Hálát adának istenben bízának,
Olofernestől semmit nem tartának.

Az Olofernes táborát inditá,
Váras útait megostromlattatá,
Zsidó népet ő ott meg sem birhatá,
Szégyönére esmég tábort jártata.

Csuda álnokságot hamar gondola,
Kifolyó kútakat mind elfoglalá,
Betúlia egy kis hegyháton vala,
Szoméhsággal sokan meghalnak vala.

Az köznépek ezön megbúsulának,
Várast akarják megadni királnak,
De nagy kérésére Óziás papnak,
Öt napig várast tartanák magoknak.

No akkoron Betúliában vala,
Egy özvegy asszon, neve Judit vala,
Az Meráriusnak leánya vala,
Kinek régön férje Manasses vala.

Ez özvegy Judit szent életű vala,
Oly igen szép és ű nagy gazdag vala,
Senki ű róla gonoszt nem szól vala,
Az nagy istent oly igen féli vala.

Néki ez dolgot hogy megadák tudni,
Akarják királnak várast megadni,
Az fejedelmeket kezdé feddeni,
Izráelnek sok járásit beszélni.

Derék járásokat az prófétáknak,
Ábrahámnak, Izsáknak és Jákóbnak,
Moizesnek és az több prófétáknak,
Nyomorúságokban hálát adtanak.

«Vajh! azokat eszötökbe vegyétök,
És szönetlen értem könyörögjetök,
Mert ez éjjel ez várasból kimegyök,
Tőlem okát ti annak se kérdjétök.»

Magában lön oly nagy imádságában,
Azután béméne ágyas házába,
Hamar öltözék drága ruháiba;
Szép asszony vala nagy gyenge voltában.

Csuda fejér-piros orczája vala,
Szép sár haját megeresztötte vala,
Ujját szép gyűrűkkel bérakta vala,
Arantul, kövektől ő fénlik vala.

Ottan indúla szolgáló leányával,
Az igen jámbor szép leán Ábrával,
Várasból kiméne nagy bátorságval,
Az sok jámboroknak áldomásával.

No ha juta ez váras határába,
Ottan esék ellenség fogságába,
Az Olofernesnek vivék sátorába;
Király látá asszont nagy szép voltában.

Ugyan szépségére elámélkodék,
Kinek szerelmére ő indittaték,
Az vitézök egymásnak ezt beszéllék:
Illik ily szépökért halált szönvednünk!

Eszös és bölcs asszon az Judit vala,
Olofernest hogy ű meglátta vala,
Nagy félelmet ű ott mutatott vala;
Ott ű magát földhöz ütötte vala.

Reá nézvén király megkeserűlé,
Parancsola, az földről felvéteté;
Olofernes űt ugyan megkérlelé,
Kérdésére asszony bölcsen felele:

«Tudjad uram király véled jó lészön,
Mert az isten te véled oly jól tészön,
Minden hatalmasság kezedben lészön,
Izráel népe rabságodban lészön.

Ők az isten ellen nagyot vétköztenek,
Éhel, szoméhal mast nagy sokan vesznek,
Azt végezték barmokat már megöljék,
Kiknek véröket megigyák, megéljék.

Nám ettől isten őket megtiltotta,
Ezért őket te kezedbe bocsátta;
Azért hozzád az jó isten bocsáta
Én általom néköd tudtodra adta!»

Sőt az Olofernes hogy ezt megérté,
Megörűle, ezt oly igen szereté,
Belső sátorába őtet viteté,
Tisztösséggel őtet megőrizteté.

Bátorsága az szép asszonnak vala,
Imádkozni kimenni szabad vala,
Az sátorból ő el-kimegyön vala,
Az istennek ő esedözik vala.

Egy víg kedvet Olofernes jelönte,
Mert nagy gazdagon ő sokat főzete,
Sok fejedelmeket mind leűltete,
Sok vigasságot előttök tétete.

Legottan hopmestörétől izene,
Sátorából hogy az asszon kijönne,
Hogy előtte víg kedvet jelöntene,
Minden akaratjának ű engedne.

Lám ha hallá asszony hamar szököllék,
Drága öltözetben hamar öltözék,
Asztalához az királnak belépék,
Nagy jó víg kedv asszontul jelönteték.

Víg kedvén Olofernes megvidúla,
Gonosz kívánságban gerjedöz vala,
Örömében megrészögödött vala,
Mert éltében annye bort nem itt vala.

Mikor estve jól elsetétölének,
Az vitézök mind megrészögödének,
Egyön-ketten szállásokra menének,
Olofernesnek szép ágyat vetének.

Ha mikor ágyában őtet feköték,
Az szép sátor ajtaját betéteték,
Az szép asszony Juditot ott rekeszték,
Hogy Olofernessel együtt nyúgodnék.

Vígan az hopmester es elment vala,
Az bor miatt mind elaludtak vala,
Az Olofernes es elbágyadt vala,
Asszony Judit hogy ezt meglátta vala:

Nem kell alunni ott az jó asszonnak,
Hamar parancsolá leján Ábrának,
Kivöl őrzője lenne az sátornak,
Előtte megállapék az királnak.

Gyakor könyvhullásokkal imádkozék,
Az izráel népejért esedözék,
Akaratja szerént cseleködhetnék,
Rabságtul az nép megmeneködhetnék.

Az szép Judit bízék bátorságára,
Hamar feltekinte az árboz-fára,
Az királnak szép aranyas kardjára,
Azt levevé, hamar lépék az ágyra.

Ragadá üstökét Olofernesnek,
Ottan fejét vevé az kegyötlennek,
Adá az fejét Ábrának szép szűznek,
Erszényébe tenné, úgy elmennének.

Igen hamar sátorból kimenének,
Senki nem kérdi, hogy hova mennének,
Vélik vala imádkozni mennének,
Nagy békével táborból kimenének.

Csakhamar Betúliához jutának,
Váras-őrzőknek szózatot adának,
Az fejedelmeknek ők hirt adának,
Zöndűlének, az kapuhoz futának.

Víg az nép, hogy az asszont megesmerék,
Hálaadásval öt hamar bévivék,
Az megfáradt asszont ők leűlteték,
Mely nagy szépen vígan ötet kérdözék.

Minden járását ő megbeszélgeté,
Olofernes fejét elöjelenté,
Kapu fölött szépön el-kitéteté
Az izráel népét megerűlteté.

Parancsolat szerént nagy félve élnek,
Nagy hálákat adnak ők az istennek,
Az özvegy Judit szent asszony életének,
Hogy elesött feje Olofernesnek.

Özvegy Judit községöt megtanítá
És őket oly igen megbátorítá,
Viadalhoz őket mind feltámasztá,
Olofernes népére kiindítá.

Rájok vevék az ő szép fegyveröket,
Szépen megszörzék minden seregöket,
Tésznek üvöltésöket, zöngésöket,
Kikkel rettentenék ellenségöket.

Strázsásokra mikoron ők jutának,
Az táborban azok alig szaladának,
Fejedelmeknek hamar hírt adának,
Izráel népi hogy rajtok volnának.

Csudaképpen oly igen rettenének,
Az Oloferneshöz ők sietének,
De ő ágyához menni nem merének,
Aszszonynyal vélik hogy együtt fekönnék.

Rágondola hopmestör hogy ezt érté,
Ő ágyáról leplöt megemelinté,
Hát az királ ágyát vérősitötte,
Judit asszony miatt fejét vesztötte.

Vitézök megérték okát halálának,
Urok halálán ők igen sírának,
Megijedének, ők megfutamának,
Mindent hátra hagyának, eloszlának.

Tőn nagy zöndűlést az Izráel népe,
Kitől rettene Olofernes népe.
Az szántalan sok népnek lőn elveszte,
Mind levágaték Olofernes népe.

Annyi gazdagságot ük ott nyerének,
Mind fejenként nagy gazdagok levének,
Betúliába nagy vígan menének,
Nagy hálákat adának az istennek.

Nabugodonozor nagy hatalmas vala,
Fejedelmektől győzhetetlen vala,
Az istennek nagy ostora ő vala,
Bűnös népnek büntetésére vala.

Sok országot immár ő elbírt vala,
Isten gyanánt ő imádtatik vala,
Kit az isten bosszúképpen tart vala,
Vad képébe őt változtatta vala.

Fertelmes vadak között hét esztendég,
Nabugodonozor csudaképpen lakozék,
Isten előtt Dániel esedözék ;
Meg emberi ábrázatba változék.

Éltében sokat hadakozott vala ;
Mikoron ő negyven esztendős vala,
Babilóniában ő megholt vala,
Fia vala, ugyanez neve vala.

Keresztyénök az jó példa tinéktök,
Példa az ó törvény az új törvénnek,
Ha parancsolat szerént ti élnétek,
Minden ellenségöt megverhetnétek.

Inkább az istennek ellene vattok,
Próféták módjára nem hadakoztok,
Nem csuda hogy ily igen nyomorgotok,
Istentől ily igön ostoroztattok.

Támadjatok fejenként igaz hitben,
Ti éljetök az igaz szeretetben,
Reménségtök legyön csak az istenben;
Minden ellenség lészön kezetökben.

Ezt szörzötte az Anthimus szigedben
Tinódi Sebestyén deák könyvében,
Bibliából kiszedte egy kedvében,
Terek Bálintnak házánál éltében.

FINIS.

HADNAGYOKNAK TANÚSÁG, MIKOR TEREKKEL SZÖMBE AKARNAK ÖKLELNI.

Seregök közt kik vattok hadnagyok,
Kerösztyén hitöt az kik vallotok,
Igyetökben nyerni ha akartok,
Hallgassátok, ezt megtanuljátok:

Ez nagy szükség jó vitéz hadnagyok,
Megtanulni mint hadakozjatok,
Példa néktök prófétáknak hadok,
Ha úgy jártok, Istenben áldattok.

Bátorsággal istenben bízjatok,
Seregökkel rendöt állassatok,
Pogánokval vívni ha akartok,
Nagy felszóval nékik így szóljatok:

Álljatok meg és mind hallgassatok,
Atyafiak Istenben mind vattok,
Csak Istenben vitézök bízjatok,
Mert ű lészön fegyvertök, paizstok.

Söt istennek mind meggyovónjatok,
Bűnötöket szánjátok bánjátok,
Ellenségtöknek megbocsássatok,
Feletöket ti bátorítsátok.

Tudjátok azt sok jámbor vitézök,
Régtől fogván ez pogán terekök
Elhordották, levágták nemzettök,
Pusztitották, rablották földetök.

Itt valaki közzűlünk elesik,
Az angyalok mennyországba viszik,
Ez világon neve elhírhöszik,
És mindönök nagy jóval üdvezlik.

Az kik köztünk itt megmaradandnak,
Mind örűlnek nagy gazdag prédának,
És romlásán, veszésén pogánnak,
Az istennek nagy hálákat adnak.

Ne futamjék senki közzűletök,
Mert sok jámbort ti itt elveszthettök,
Magatok es itt vagy hon elvesztök,
Mely pokolban ti eltemöttettek.

Vélem öszve no mind indúljatok,
Krisztus Jézust mind felkiáltsátok,
Az szent lelköt kérjétök, hívjátok,
Indúljatok vélem már mondjátok:

Sokan várunk szent lélök úristen!
Jöjj el immár légy velünk ez igyben,
Ne hagyj minket elesni hitünkben,
Mind halálig vívjunk te nevedben.

Lám régönte az te fiaidat
Meghallgattad te benned bízókat,
Vígasztaltad szegín juhaidat,
Elrontottad kegyötlen farkasokat.

Jöjj el immár te szent fiú Isten,
Véled lészön az atya úristen,
Ne adj minket ez pogan kezében
Kegyötlenül elvesznünk ez igyben.

Te magadat ígyérted mi nékünk,
Hogy megrontod ellenségünk nékünk,
Szabadítod országunkat nékünk,
Nagy inségből kimentöd mi népönk.

Elrontád te régön ó törvénben
Az Farahó királt mély tengörben,
Szabaditád népedet az vízben,
Mert csak bíztak te istenségödben.

Rettentéd meg Olofernes népét,
Judit asszonynyal vétetéd fejét,
Ott elvesztéd szántalan sok népét,
Meghallgatád Juditnak kérését.

Az hatalmas Nabugodonozornak,
Nagy sok népét elvesztéd királnak,
Fejét adád kezében Cyrusnak,
Hatalmadat jelentéd sokaknak.

Támasztád fel az gyermök Dávidot
Pásztorságból, szerelmes prófétádot,
Megöletéd az nagy Góliátot
És megrontád kegyötlen jászokot.

Vedd el róllunk azért haragodat,
Mutassad meg irgalmasságodat,
Ma es ronts meg gonosz pogánokat,
Jó Isten vagy, mutasd meg magadat.

Semmi kétség nem tartja tagunkat,
Meghallgattad fohászkodásunkat,
Mast vélönk vagy, vessük fel mi fánkat,
Jézust, Jézust üvöltsünk, ropp, csatt, patt.

Ezt ki szörzé, gondolá Kassában,
Pártos urak vannak jó szándékban,
Mind fejenként pogánra vívásban,
Szolnok alatt mast vár csinálásban.

SZULIMÁN CSÁSZÁR KAZUL BASÁVAL VIADALJÁRÓL.

Sok királról, császárról emléköztem,
Csuda hadakat rólok beszéllöttem,
De terek nemzetről nem elmélködtem,
Meghalljátok mit felölök értöttem.

Én beszéllök Szulimán járásában,
Kinek birodalma vagyon Budában,
És nagy része vagyon mindez világban,
Isten ostora ő nagy sok országban.

Birodalma nagy vagyon ez császárnak,
Háromféle terek fejedelmet monnak,
Az egyiket hívják szultán Szulimánnak,
Szultán Szelim neve volt az atyjának.

Ennek vagyon szép fejér patyolatja,
Geregországban Konstántinápolt lakja.
Másik fejedelöm Sahizmail fia,
Neve Sáhit Almáz az Kazul basa.

Sáhitnak vagyon vörös patyolatja,
Persiában Korozaint ű lakja.
Harmad fejedelöm az nagy Jesil bás,
Filiszteus terekeket ez birja.

Tiszta kék vagyon ennek patyolatja,
Császárt az Kazulra ez haragítá,
Az két fejedelmet egyben vitatá,
Kazult az császárnak igy béárúlá.

Így izene Jesil bás az császárnak:
«Vedd el országát az Kazul basának,
Mert atyjokfiát veszik házastársnak,
Felségöd hitinek ellene vannak.

Én is melléd megyök minden népemvel,
Császár hallá, készőle erejével,
Negyedfél-százezör lovag népével,
Tizennégyezör képös kopjás, kézivösvel.

Négyszáz taraszkval, tizezör puskával
Indúla, hogy szömben vívjon Kazulval;
Kazul vagyon hatvanezör lovagval,
Semmit nem gondol az terek császárval.

De az császárt ott Jesil bás megcsalá,
Mert népével ő mellé nem jött vala,
Azért császár oly igen siet vala,
Kazul egy követét elküldte vala.

Ez követ császár táborába juta,
Követségét az basáknak nem mondá;
Császár hallá, ötet hozzá hivatá,
Az császárnak az követ fejét hajtá.

Az zsebből egy szelönczét ott kivonya,
Áfián nevü maszlag kiben vala,
Adá az császárnak és így szólt vala:
«Felségödnek küldé ezt Kazul basa.

Küldé ez maszlagot, hogy te megrágjad,
Mert hallotta nagy haragusságodat,
Inkább megmutathatod haragodat,
Meg nem kéri az te nagy haragodat.»

Szólla császár: «bizon ezt nem csudálom,
Hogy néköm ezt izente az én rabom;
De te vakmerő szívedet én látom,
Hogy ezt meréd mondani azt csudálom.

Ugyan hamar követöt megfogatá,
Egy idegöt hamar előhozata,
Az ő lábára azt hamar fojtatá,
Annál fogva őtet felakasztatá.

Láták basák, császárnak mondják vala:
Nem hallották ők, sem olvasták volna,
Valahol követöt megöltek volna.
Császár hallá, eleresztette vala.

Juta Kazul szömbe császár népével,
Szembeszálla az császár erejével;
Vagyon Kazul válogatott vitézökvel,
Csak kevesen, hatvanezör jó legénvel.

Megszemlélé Kazul az császár hadát,
Elől látá szép képös íves hadát,
Utána látá natúliai hadát,
Macedoniai hadban az császárt.

Azt parancsolá Kazul szolgáinak:
Az első hadat csak letapodtatnák,
Az másikat bottal csak elhullatnák,
Ő maga öklelne hadára császárnak.

Nagy zengésök, üvöltések lőnek,
Nagy erössen ök öszvezöndülének,
Mindkétfelöl erős viadalt tönek,
Az császár népében sokan veszének.

Csuda bátorsága Kazul basának,
Nagy gondot adott ő ott az császárnak,
Látá császár veszését két hadának,
Kazul juta puskáira császárnak.

Igen kezde Kazul népe hullani,
Taraszk, puska miatt oly igen veszni,
Mert nem tudnak vala puskától félni,
Ők soha nem tudtak puskából lőnni.

Az Kazulnak egy karját általlövék,
Fő hadnagyát viadalban ellövék;
Kazul látá, ott hamar megfutamék,
Mégis fele népével megmeneködék.

Szancsákbékök jelösek elesének,
Tizenegyen viadalban veszének,
Lön halála basák közül kettőnek,
Az egyiknek az fő úr beglerbéknek.

Azért császár nagy nyeröségöt nyere,
Kazulnak minden marháját elnyeré,
Pohárszékit, társzekerit elnyeré,
Szép feleségét es császár megnyeré.

Róla azért esék oly nagy bánatba,
Hogy sok fő népe vesze viadalba,
Tebritz várast az Kazul országában
Megvevé, elrontatá haragjában.

Kazul földéből császár kiindúla,
Mikor juta az Konstántinápolba,
Kazul szép feleségével elhála,
Csak egy éjjel császár véle vígada.

Adá feleségül Kertez szancsoknak,
Szancsák megköszené azt az császárnak;
Mikor az ágyban ök együtt volnának,
Szancsák nyúla kezéhöz az asszonnak.

Szancsák azt eszébe nem vötte vala,
Az asszonnál titkon egy hancsár vala,
Ágyékjába az hancsárt ütötte vala,
Az Kertez szancsák ott hamar meghala.

Vala asszony igen nagy siralmában,
Az szót mondja ágyas házban sírtában:
«Ezt azért szörzém én nagy haragomban,
Nem akarok többet élnöm ez világban.

Légyen az én vitéz uram éltéjért,
Én férjemért, ím az Kazul basájért,
És én rajtam lött az nagy kissebbségért!»
Császár hallá, öt megfogatá azért,

Bévetteté az tengörnek vizébe.
Vagyon császár meg oly elmélködésben,
Kazult elveszesse az ő földében,
Mert bánkódik, hogy kárt vallott földében.

Az Ibraim basát császár szóllitá,
Az Kazul basára ötet bocsátá,
Azt erösen néki megparancsolá,
Hogy Kazult kergetné és nyomorgatná.

Sok néppel Ibraim hamar indúla,
Kazul földében egy városban szálla;
Közel Kazul egy szép városban vala,
Esztendeig öszveharczoltak vala.

Semmiképen mezőre Kazul nem méne;
Az Ibraim ő néki azt izené:
Szömély szerént ő véle szömbe jönne,
Az szerencse válnék el, kié lenne?

Azt iratá Kazul az Ibrainnak:
«Te vagy csak egy rabja az Szulimánnak,
Nem illik ily nagy fejedelöm úrnak,
Viadallal társa lenne egy rabnak.

Vagyon neköm ilyen rabom mint te vagy,
Annak megmutathatod, hogy te ki vagy,
De hivjad ki uradat ha jámbor vagy,
Azzal szömben vívok, meglátom mint vagy!»

Az Ibraim ezt császárnak iktatá,
Szóval császárt igen szorgalmaztatá;
Ne alunnék, nagy hadat indítana,
Kazul basán bosszúját megállaná.

Legottan készüle császár nagy hadval,
Négyszázezör lóval, négyszáz taraszkval,
Tizenkétezör puskás jó jancsárval;
Kazulnak ezt izené nagy haragval:

«Tudtodra adom néköd indúlásomat,
Titkon nem viselhetöm nagy hadamat,
Hogyha jámbor vagy, vár meg enmagamat,
Országodért vív meg, mutasd magadat.

Valahol meglellek, én megkereslek,
Hogyha viadalban tégöd nem lellek,
Városidról városidra kergetlek,
Úgy es tégöd én rabságomba ejtlek!»

Sietséggel készül Kazul hogy hallá,
Az császárral szömbe vívni akar vala,
Deli Mentes egy fő tanácsa vala,
Egy nagy hegyre Kazult felvitte vala.

Az császárnak mutatá nagy erejét,
Tengörnek mondá az császár sok népét,
Tengör módra elnyelné Kazul népét,
És mutata sok taraszkot, puskás népet.

«Kegyelmes úr! néped ha arra viszöd,
Kegyetlenül őket megégettetöd,
Jobb körűlök kapdosván keröngenöd,
Császár népét gyakor helyön öldöznöd!»

Ottan megfogadá Mentes beszédét,
Kezdé kerengeni császár erejét,
Sok helyön öli, vagdalja ő népét,
Kazul azzal mutatja jelön löttét.

De hogy ezt császárnak megmondták volna,
Kazul szömben viadalnak nem állana,
Csak kerűlök oly igen kapdosna,
Az császárnak abból nagy kára volna.

Az császár hogy hallá, hamar indúla,
Babilóniát búában megszállá,
Hogy mely váras Kazul basáé vala,
Császár vitatá és megvötte vala.

Sok drága kincsöket benne meghagya,
Sok tevéket kik viselték, ott hagya,
Háromezör vitézét benne hagyá,
Megsebesült sok szolgáit ott hagyá.

Az Kazulnak országába indúla,
Szép városokat az császár megszálla,
Városokat míg ott vívtatta vala,
Kazul addég Babilóniát megszállá.

Rettenének városban, félemlének,
Gyakor viadalban sokan veszének,
Éhség miatt igen megepedének,
Kazul basátul kegyelmet kérének.

Ottan Kazulnak ezen öröme lőn,
Mert Babilónia meg kezében lőn,
Császár kincse tevékkel kezében lőn,
Ki császárnak igen nagy búára lőn.

Lám az benne valókat elbocsátá,
Minden marhájokat megadattatá,
Mert az várast hitre megadták vala,
Otmán hitinek ez ellene vala.

Ezök igen sietnek császár után,
Császár bánkódik ő nagy kárvallásán,
Nagy szép kincsén és Babilló városán,
Hogy nagy kissebbség lött nagy méltóságán.

Sőt azokat mind elöhozatá,
Haragjában ott ő nékik ezt mondá:
Soha nem hallotta és nem olvasta,
Otmán nemzet várast megadott volna.

«Városomat árúlók megadtátok,
Nagy kincsemet ellenségnek adtátok,
Mire benne hogy ti meg nem holtatok,
Szégyentökre azért ti mind meghaltok.»

Igen hamar őket mind levágatá,
Ibraim basát hamar elbocsátá,
Harmada népét véle elbocsátá.
Fő városát Kazulnak megszállatá.

Az Kazul ezt hallá hamar indúla,
Az császárra oly igen siet vala,
Szömben véle megvívni akar vala.
Császár hallá, ezen megrettent vala.

Diadalmat Kazul kezd rajta venni,
Szégyent nagyot kezd miatta vallani,
Vlakoknak kezdé azt parancsolni,
Ibraint meghívnák hozzá sietni.

Az Ibrain siet nagy gyorsasággval,
Mely nap Ibrain megjuta hadával,
Az nap Kazul akar vívni császárval;
De hogy érté Ibraint szép hadával,

Legottan eltére az Kazul basa.
Az császár hadában Ibrain basa
Nagy felszóval ezt kiáltja basa:
Ne félnének, mert megjött Ibrain basa.

Ibraim megjutott ki az haddal bír,
Ebben terek császárnak hamar lőn hír,
Ibrainra haragvék, ű ugyan sír,
Akarja megölni, hogy sok néppel bír.

Ájáz basa ezt hogy kezdé érteni,
Az császárnak ott ezt kezdé mondani:
«Ne akarja felségöd most megölni,
Mert gonoszban kezd az te dolgod lenni.

Rabja néki tizenkétezör vagyon,
Ha megértik, urok hogy halva vagyon,
Azok gazdagok, nagy szép szerrel vannak,
Kazul vélök te véled szömbe álljon.

Ottan megbánod, hogy Ibrain megholt!»
Ezt az császár ottan jóvá hatta volt;
Ibrain halálának ez oka volt,
Hogy az császár végre öt megölte volt.

Lön az császár el haza indúlatban,
Egynéhán várast megvőn ő útában;
Kazul vagyon körűle forgódásban,
Kapdosásban, gyakor ragadozásban.

Szálá meg az császár Babilóniát,
Lötteté, rontatá az ő kőfalát,
Nagy viadallal megvevé várasát,
Levágatá mind az bennevalókat.

Erősen rakatá Babilóniát,
Háromezör jancsárt, ötezör lovagját,
Benne hagya nagy sok élést, álgyúját,
Konstántinápolt meglátá lakóházát.

Régi időben ezt megprófétálták,
Utóssó időben csudákat látnak,
Nagy hatalmok lészön az pogánoknak,
Nagy bolygások igaz hitben valóknak.

Szultán Szulimán császár nagy hatalma,
Nem sok héján mint bölcs Sándor hatalma,
Az jó isten már hatalmát megrontsa,
Az keresztyén népet már feltámaszja.

Egy úrfiú császártul megjöttében,
Nagy bizonynyal beszéllé egy kedvében;
Tinódi Sebestyén deják könyvében
Ő beírá negyvenhat esztendőben.

FINIS.

SOKFÉLE RÉSZÖGÖSRŐL.

Sok részögös! hallgassátok erkölcsötöket,
Isten ellen részögségben ti vétketöket,
Mert gyakorta felejtitök ti Istentöket.

Én beszédöm az Nóéről kell elkezdenöm,
Az jó bornak meglelését megbeszéllenöm,
Sok rendbéli részögségöt megjelöntenöm.

Bárkájából Nóé atyánk mikort kiszálla,
Mindenféle népét, barmát el-kibocsátá,
Ez szép száraz földön Isten elszaparitá.

Ez időben az szőlőhegy soholt nem vala,
Paradicsomban Isten terömtötte vala,
Paradicsomból az vizezön kihozta vala.

Söt egy magas hegyben szőlő megmaradott volt,
Az Nóéhoz közel szőlő gyükerezött volt,
Meleg nyárban szőlő fövel szépön termött volt.

Találá meg egy bak-kecske, szép voltát látá,
Gyömölcsét megharapálá és megvídula,
Szép szakálát igen rázá, magát hagyigálá.

Igen hamar kihozatá Nóé hogy hallá,
Kis kertébe béhozatá, elplántáltatá,
Oroszlán-vért és majom-vért hamar hozata;

És disznó-vért és kecske-vért ő kerestete,
Szőlő tövét mindezökkel megötözteté,
Ő az vizét megszereté, soká terjeszté.

Nagy vigan vesszőjét Nóé elültetteté,
Kapásokkal mivelteté, hordót töltete,
Egy kedvében az jó borban Nóé köppente.

De lám Nóé az jó bortul megrészögödék,
Szertelenül ruhájával ő elaluvék,
Az kissebik fiátul Kámtul megmevetteték.

El-kiméne, atyját Nóét bé sem fedözé,
Két bátyjának Semnek, Jáfetnek azt megbeszéllé,
Egy palásttal az két bátyja hamar fedözé.

Az Nóénak szemérmére ők sem nézének,
Visszanézvén tisztösségöt atyjoknak tevének,
Némikor Nóé felserkene, hogy kimenének.

Kárát vallá ennek az Kám ö magzatiban,
Mert ezt Nóé mind megérté, lőn nagy haragban,
Megátkozá Kámnak fiát ő nagy búában.

Nám az Kámnak öregb fia Kanaán vala,
Sem, Jáfetöt az vén Nóé áldotta vala,
Hogy ő nékik az Kanaán éltig szolgálna.

Ifjak erről tanúlhattok mint atyátokat
Tisztöljétök, hallgassátok ti anyátokat,
Hogy rejátok ne vegyétök az ő átkokat.

Isten Nóét vénségében kivötte vala,
Ötven héján ezör esztendég éltette vala,
Világszerte az ő magvát elsokasitá.

Részögösök megértsétök ti rendötöket,
Az bor miá külömb-külömb természettöket,
Oroszlán vérben kik részesök, mondják ezöket.

Bátor szivök mint Sámsonnak igen erősek,
Bajviadalt vitézökkel semminek vélnek,
Józanúlván ha rá kelnek, bokrot keresnek.

Az majomnak természeti igen játékos,
Mit mástul lát azt műveli, oly igen okos,
Ő vérében a ki részes, olyan játékos.

Tehetségöt részögségben sokat késértnek,
De nagy sokak erejökben csak szégyönködnek,
Kik amazt es elszalasztják, tánczban elesnek.

Oly rút férög disznó férög ő állatjában,
Ő bársonyát nem kiméli, hever az sárban,
Ő vérében az ki részes, hever az sárban.

Részögösök kecske vérben az kik részesök,
Mert kecskéknek természetök tombolnak, szöknek,
Magasságra felugordnak, kosul öklelnek.

Bémerűlnek az bor-marók sok tombolásban,
Kecske módra felszökésben és nagy sok tánczban,
Részögségben sok gonoszság lészön az tánczban.

Alázatos, békességös egyik részögös,
Az második csak garázdás és oly versönyös,
Imádkozik és bűnén sír harmad részögös.

Negyedfélék apróságot igen kivánnak,
Ötödfélék dúlnak, fosztnak, oly igen lopnak,
Hatodfélék csak hallgatnak, mert megnémúlnak.

Hetedfélék igen bölcsek mint Damján lova,
Részögségbe veteködnek az hit dolgában,
Szentírásból semmi-tudók ők józanságban.

Nyolczadféle részögösök vannak udvarban,
Vitézségök, bölcsességök nincsen magokban,
Nyalánk hálót ők tanúltak az ő dolgokban.

Nyelvesködnek, ők csácsognak úrasszony előtt,
Mit kívöl hallnak, azt beszéllik úrasszony előtt,
Soknak ejtnek nagy bánatot baráti előtt.

Nám az urak asztalokhoz azért űltetik,
Eszös népek az asztalnál csúfnak ítélik,
Mert csúfságát az asztalnál sokan mevetik.

Nem kell akkor hegedűlni, lantot pöngetni,
Szép dolgokat krónikákból nem kell zöngeni,
Csalfa Biró mert ott csácsog azt kell hallgatni.

Az csélcsapás többet használ az vitézségnél,
Hízölködés, csúfolkodás, lantnál, énöknél;
Társim! ezzel se gondoljunk, igyunk jó kedvvel.

Gondba esik, elaluszik az kilenczedik,
Az bor szagát ő megérzi ha elkerűlik,
Ott feltekint, az pohárért igen morgódik.

Igen eszik az tizedik, virradtig iszik,
Nagy gazdagnak véli magát tizenegyedik,
Az hásárton mindent elveszt tizenkettődik.

Száguldásval lovát veszti tizenharmadik,
Megsiratja kárát más nap, megjózanodik,
Mind virradtig elbúdosik tizennegyedik.

Olyak vannak, gyalog hídat meg sem találnak,
Az híd mellett hipp! az sáron általgázolnak,
Lábok nékik négy is vagyon, vélnéd baromnak.

Meg sem mosdik borzas fővel tizenhatodik,
Az konyára, az pinczébe ottan béesik,
Ha meglátod mint Markalfot, bolondoskodik.

Ez es nem jó részögségben ki vereködik,
Jámbor házasát, jó szolgáját kik szidják, verik,
Meg is ölik, részögségben néha történik.

Hogy meg értsed ily részegös tizenhetedik,
Tíz-nyolczadik az jó borban mind addég iszik,
Rókát szaggat, száját törli, ű esmég iszik.

Sokak vannak részögségben, sokat ígyérnek,
Tűlök kérik, józanokban tetszik mérögnek,
Nevet vesznek, mert űt mondják hazug agebnek.

Az huszadik szolgálatját igen ajánlja,
Szükségkorán ha meglelöd, azt elhallgatja,
Ily barátot, atyafiat minden útálja.

Gondolkodnak bornemiszják, igen hallgatnak,
Részögösök mit csácsognak, azt mosolyogják,
Hogy bölcsebbek ők volnának, mind azt alítják.

Az bor szaga ő fejöket ott általhatja,
Csácsogását, felszökését minden meglátja,
Asszonyoknak az szebbikét tánczba kívánja.

Bormegiszják nékik vannak mikor akarják,
De az álnok fösvénségért ők bort sem isznak,
Mikor isznak, erkölcsöket jóvá sem hagyják.

Az kik urak, asztaloknál sokan ravaszak,
Súg, hogy félön az vendégöt hogy bolondítsák,
Ű magának lágy italját félig iktassák.

Az asszonyok, szép lejányok nagy gyengén élnek,
Az asztalnál ők sem esznek, nagy fitytyel élnek
Maga még reggel szép sölt kappant ők elnyeltenek.

Ezöst kannácskát az pinczébe eligazítnak,
Regtől fogva kit éfélig meg sem száraztnak,
Két rossz tálat ők zörgetnek, szöknek, tombolnak.

Sőt ők gyakran ablakokban hogy hímöt varrnak,
Rejtök helről boros edént ők előrántnak,
Egyet-kettőt akasztalnak, ők esmég isznak.

Vén asszonyok jaj szegényök ök is kullagnak,
Setét herre bort ha kapnak eltoszogatnak;
Az leányok ha ellopják, igen kogyognak.

Útálják az jó bort az nagy tömlőjű dajkák,
Tejök jüjjön, bort ha kapnak gyakran kortyantnak,
Az gyermökön elalusznak, néha megfojtják.

Vén szakálú hopmestörök mikor köppentnek,
Ott csácsognak és mint lehet tombolnak, szöknek,
Az asszonyok, szép leányok azon mevetnek.

Jó bort kérnek, ha nem adnak igen zúgóldnak,
De ha jó bor palaszkjokban ök danógatnak,
Szakálokat borzogatják, ők esmég isznak.

Ímé elrejtőztenek volt az vígságtévök,
Lantosok és hegedősök, kiknek bor lelkök,
Csak borért is elzörgetnek néha szegényök.

Gyorsan köppent, még idején békeni magát,
Szunnyad, véti ő nótáját, vonszja az fáját,
Meg is ütik — néha történik — bottal az hátát.

Székön űlő sok tolvajok, lesnek piaczon,
Nagy morgással átkozódnak szenes fazékon,
Alól gyújtják, följül ontják az bort akkoron.

Arújokat olcsón veszik, nagy drágán mérik,
Néha ifjak aludt szénbe puskaport rejtik,
Az fellobban, Valkó vidékét elpörzsölik.

Az kannácska meg sem szárad rejtökben tartják,
Nagy gyakorta jól köppentnek, fart igazgatnak,
Onnat hazól férjök ehöznek, szoméhoznak.

Gondoljátok részegesök ti vétketöket,
Melyekben megbántottátok ti Istentöket,
Ily erkölcsnek, részögségnek vessetök véget.

Az bort Isten nagy jó végre nékünk terömté,
Mértékletösségvel véle élnenk engedé,
Józanságval minden ötet szépön dicsérné.

Bátor igyunk az jó borban, jó kedvet vegyünk,
Istenünknek, nemzetünknek csak mi ne vétsünk,
Ha külömben cseleködünk, lelkünkben veszünk.

Az ki szörzé neve Sebestyén szoméhságában,
Nyírbátorban ezör ötszáz és negyven nyolczban
Udvarbírák bort nem adnak, vannak átkjában.

FINIS.

BUDA VESZÉSÉRŐL ÉS TEREK BÁLINT FOGSÁGÁRÓL.

Siralom adaték sok rendbéli népnek,
Ki hírével leszön föld kerekségének,
Mert vége lön immár mi vig életünknek;
Ezt tevé fogsága kegyös vezérünknek.

Esztökben vegyétök az úrnak fogságát,
Jó Terek Bálintnak tőlünk igy elváltát,
Lám minden értötte jámborúl szolgáltát,
Mindenik urának mindönben hív-voltát.

Benn Erdélyben lön János király halála,
Ottan ő udvara igen megpusztúla,
Urakban egynéhány mert ott meghasonla,
Kik miatt ez ország ím mind elpusztúla.

Ágyúkkal némötök ottan készülének,
Kincses Buda alá hamar sietének,
Törést és nagy rontást ők nagyot tevének,
Azért az Budába nem férkőzhetének.

Serénsége vala jó Terek Bálintnak,
Mert igen hív vala az király fiának,
És ő vele öszve az szegin országnak,
Rettenetös vala mind az német pártnak.

Terek császár hallá némötnek erejét
Hamar készítteté az ő nagy erejét,
Basáit, szancsákit sok rendbéli népét
Memhet basát hagyá mint császári képét.

Igen parancsolá császár az basának,
Hitöt, szép szót írna az magyar uraknak,
Jelösben mindennél jó Terek Bálintnak
Szóval, ajándékval magad ajáld annak.

Az basa indúla, Eszékre ha juta
Jó Terek Bálintnak hamar elírata
Nagy szép szókkal ötet hozzá hivattatá,
Minden jóval lenne, császár azt fogadta.

Nagy gondja lön erre jó Terek Bálintnak,
Ezt ő megjelönté főfő szolgáinak,
Oly tanács adaték ez nemes úrfinak,
Hit levelét kérte az Terek császárnak.

Úrfi igy felele bánatos beszédben:
Ha én hitöt kérök az én levelemben,
Kezd kétségös lenni az én hívségömben,
De csak bizom magam én jó Istenömben.

Sokak szidnak engöm az hajas tereknek;
Szerető uraim nyilván vagyon nektök,
Terek barátsága úgy nem kell kedvemnek,
Mint olyan hitetlen ragadozó ebeknek.

Lám mi nem láthatánk oly jó fejedelmet,
Ki megrontja vala gonosz terek népet
Szabadítja vala az keresztyén népet,
Értök szerencsére vetöm én fejemet.

Indúla Tárdánál az táborban juta,
Egy sátort az basa hamar vonyattata,
Ott nagy tisztösséggel abban szállattatá,
Főfő terekekkel néki udvartata.

Jó Verbőczi Imre nála kedves vala,
Mint egy atyjafiát úgy szereti vala,
Mert nagy szive szerént néki szolgál vala,
Basa sátorában akkort vele vala.

Terekek csudálják szépön termött voltát,
Mert régön hallották ő jó vitéz voltát,
Azomban elhozák császár ajándokát,
Azután elhozák basa ajándokát.

Öltözött lovakat, aranyas ruhákat,
Avval az császárnak nagy kegyelmes voltát,
És Memhet basának minden barátságát.
Úrfi ott ajánlá nagy hív szolgálatját.

Rajta az basa lőn oly nagy vigasságban,
Hamar béhivatá az ő sátorában,
Szép édös beszéddel lőn véle tanácsban,
Hogy császárnak lenne hív szolgálatjában.

Termetét, szömélyét basa megszömlélé,
Udvara népit es széllel megszömlélé,
Szebben termött embört soholt ő nem lele.
Az úrfival basa ott arról beszélle:

Udvara népével Budára sietne,
Szolgálna császárnak és ott véle lenne,
Mit császár akarna, mindaz-tévő lenne,
Úrfi elbúcsúzék, basától elmene.

Sok múlatság nem lőn akkort ő dolgában,
Házától siete az romlott Budába;
Immár basa vala Kanyánál táborban,
Szent Gellérnél vannak némötök barlangban.

Dunát beállották nagy vízi erővel,
Magokat beásták környül nagy vermökvel,
Megrakták álgyúkval, vannak bátor szívvel,
Memhet basát várják fejenként vig kedvvel.

El-bé Terek Bálint ha juta Budába,
Az budai sok jó lőn nagy vigasságban,
Az magyar urakval lőn ő oly tanácsban,
Népöket szállíták kinn az hegy aljába.

Tönek ostromokat az német táborra,
Elvegy terekekvel együtt mennek harczra,
Köztök Török Bálint szíve bátorságra
Csudaképen siet némötök sánczára.

Jó Prini Pétörrel ő szömbe lött vala,
Ki nagy szép szavával igen kéri vala,
Hogy az terek mellől hamar elállana,
Mert az császár hiti végre őt megcsalná.

Nagy hitleveleket néki jelent vala,
Császár, basa, szancsák kiket adtak vala,
Mely hitlevelekre császárhoz ment vala,
Hittel őt megcsalván megfogatta vala.

Ott jó Terek Bálint ezzel sem gondola,
Urához herczeghöz igaz szível vala,
Kiért ő halálát ott nem szánja vala,
Atyja szerelméjért ím mely nagy kárt valla.

Dráván Terek császár immár elkült vala,
Az német táborba hamar hír jött vala,
Császár hatalmától úgy rettentek vala,
Titkon Duna vizén ők költöznek vala.

Jó Pest várasában sokan elkelének
Bennök, az táborba kik ott rekedének,
Terek, magyar miatt mind megöletének,
Terekek úsztatnak, sokan elkelének.

Nagyhamar terekek Pestben bémenének,
Nagy gazdagságokat, álgyúkat nyerének,
Némötország felé némötök sietnek,
Víz-erővel öszve el-felsietének.

Császár Scambriához azomba eljuta,
Nagy szép sátorokat ott ő felvonyata,
Nagy hálákat ada Allát kiáltata,
Az ő basáihoz vig kedvet mutata.

János királnénak Budában izene,
Hogy az királfiat ő néki küldené,
Mennyi fő úr vagyon öt alakésérné
Mindenik hívségét azzal jelöntené.

Vala nagy bánatja királné asszonnak,
Véle egyötömbe az magyar uraknak,
Nem hihetnek vala nyilván az császárnak,
Azért királfival aláindúlának.

János herczeg vala aranyas szekérben,
Az urak körüle vannak késérésben,
Mikoron jutának császár eleiben,
Császár látá öket, vala víg kedvében.

Tanácsában császár mondá az basáknak:
Herczegöt megadnák királné asszonnak,
Az urakban ötöt megtartóztatnának.
Herczegöt felvivék, urak megmaradának.

Az basák beszéllik hatalmas császárnak,
Nagy jó vitézségét jó Terek Bálintnak,
Mindönöknél feljebb dícséretöt adnak,
Hogy mind az két párton jobb vitézt nem monnak.

Te felségöd hogyha mast ezt elbocsátja,
Vannak sok vitézi hogyha feltámasztja,
Az Drávát felségöd míg általhaladja,
Hátul való néped ő mind levágatja.

Ezt császár hogy hallá, hagyá őt megfogni
És az több urakat Budába bocsátni,
Budának várasát hagyá elfoglalni,
Az szolgáló népet mind el-kibocsátni.

Szép szóval úrfiat vivék egy sátorban,
Ott az több urakat bocsáták Budában;
Terekek menének sokan az várasban,
Császárnak foglalák, vannak nagy vigságban.

Igen kiáltatá császár nagy felszóval,
Az kiszolgáló nép menne hamarságval,
Mert fél óra mulva büntetik szablyával;
Minden ki ezt hallja siet gyorsaságval.

Igen fosztogaták öket, úgy bocsáták,
Az királné asszont mind felrakodtaták,
Minden ő kincsével el-kiindíttaták,
Császár hagyásából békével bocsáták.

Gyorsan az urakkal asszony kisiete,
Lippa felé császár ötet késérteté;
Budának szép várát sírva megtekinté,
Azzal önnön magát igen keseríté.

Ez jó Terek Bálint marada fogságban,
Rusztán basa tartja az ő sátorában;
Szolgáinak izent ő nagy bánatjában,
Hívséggel lennének ő szolgálatjokban.

Terek Jánost, Ferenczöt néki két szép fiát,
Hallgatnák egyemben ő asszony szép társát,
Fogadnák mindenben ő parancsolását,
Gondolnák az Pökri Lajosnak példáját.

Hitlen terek császár hitinek nem álla,
Ez nemes úrfiat véle vivé alá,
Az Szulimán basát Budán hagyta vala,
Így nagy nyereséggel ő el-alászálla.

Fohászkodik vala és igen sír vala,
Jó Terek Bálintné hogy hírt nem hall vala,
Mert ő vitéz urát igen félti vala,
Hogy az terek hiti végre meg ne csalná.

Egy levelet néki ha megmutatának
Hogy fogsága volna ő vitéz urának:
Erő szakaszkodék kezének, lábának,
Földhöz üté magát, ott sokan sirának.

Csudaképen töri, fárasztja ő magát,
Sírva apolgatja futosó két fiát,
Oly igen kesergi urának fogságát,
És az két fiával az nagy árvaságát.

Így en éjjel nappal hallják kesergését,
Immár nem alitja világban élését,
Hallja meg az Isten az ő könyörgését,
Hogy hamar láthassa ura megjövését.

Ti jó keresztyénök! tegyünk áldozatot,
Hogy Isten hallgasson tőlünk imádságot,
Es megszabadítsa jó Terek Bálintot,
Hívön szolgálhassa ez szegín országot.

Ezör ötszáz negyven és egy esztendőben
Budáról császárnak el-alámentében,
Szigetben ki szörzé vala nagy fektében,
Vitéz urán való nagy kesergésében.

FINIS.

PRÍNI PÉTERNEK, MAJLÁT ISTVÁNNAK ÉS TEREK BÁLINTNAK FOGSÁGOKRÓL.

Sírva veszíköl mast szegín Magyarország,
Mert tőle távozék hangosság, vigasság,
Belőle kikele sok fénös gazdagság,
És fogságban esék egynéhány uraság.

Ezön örvend, vígad az terek császárság,
Hogy magyar urakban vagyon oly bolondság,
Hiszik hogy ő benne vagyon oly jámborság,
Hogy fogadásában nem volna ravaszság.

Bolondság tőletök fejenként magyarok,
Terek álnok hitit meg nem gondoljátok,
Maga csak tőlem es sokszor hallottátok,
Sok fejedelmeket mind csaltak, tudjátok.

Az tereknek hiti erőssen azt tartja,
Ha hittel, szép szóval kavort megcsalhatja,
Ajándokkal vagy lopva elragadhatja,
Isten azért néki menyországot adja.

Sőt ugyan nagy parancsolat ez ű köztök,
Miként az szeretet parancsolat néktök,
Ha az szeretetöt ti jól tisztölnétök,
Az terek hitinek bizon nem hinnétök.

Tudjátok magyarok hírösök valátok,
Míg nagy szeretettel egymást hallgatátok,
De mihelt köztetök ti meghasonlátok,
Ottan országtokban ím mint pusztulátok!

Ím az terek császár mind ezön öröle,
Ő álnok hálója ottan elteröle,
Jelös fő halakat véle megkeröle,
Kikkel gazdagságot sok szépségöt lele.

Álnok hálójában egyször el-béejté
Az jó Príni Pétört mikort elviteté,
Hitit, fogadását császár elfelejté,
Az nemes úrfiat nagy fogságba veté.

Nagy somma kincsével magát ő megváltá,
De semmi lőn néki kincse oda volta,
Csak fiátul ne lészön vala megválta,
Kit — nem lön mit tenni! — császárnak hozata.

Vala nagy bánatja szép asszon társának,
Fiját hogy megérté vinnék az császárnak,
Erő szakaszkodék kezének, lábának,
Földhöz öté magát, ott sokan sírának.

Sokat szép fiának ő nem szólhat vala,
Mert nagy keserőség szivét folta vala,
Ölelgeti, sírva apolgatja vala,
Egy hintó-szekérben ugy öltette vala.

Lőn Príni Pétörnek így szabadúlása,
És az ő fiának oda maradása,
Az magyar uraknak lön példaadása,
Néki mind éltiglen nagy fohászkodása.

Im minap Erdélybe császár béereszté
Kucsig Bali béköt, kinek azt jelönté,
Hogy az Majlát Istvánt ő el-kihitetné,
Fogaras váráből néki fogva vinné.

Tön égetést rablást Bali bék Erdélyben,
Majlátnak izene házában helyében,
Hitöt, fogadást tön az császár képében,
Hogy királylyá tészi Erdélynek földében.

Édös beszédökkel őt hívatja vala,
De az Majlát néki ott nem hihet vala,
Az moldvai vajda Pétör vajda vala,
Ki az Bali békkel akkoron ott vala.

Reá gondolának, nem sokat szóllának,
Három szegín bojért előhozatának,
Aranyas ruhákat reájok adának,
Szép patyolatokat fejökben rakának.

Az Majlátnak hamar ők ímezt izenék,
Hogyha ő nem hiszön az császár hitinek,
Ím három fő vajdát küldünk kegyelmének,
Csak adja ő magát egynéhán beszédnek.

Termetök jó vala, ruhájok szép fénös,
Ebből Majlát nem lőn hozzájok kétségös.
Ottan el-kiméne hogy légyen beszédös,
Kinek oda mente lőn nagy kellemetös.

Vivék fogva őtet az terek császárnak,
Három szegín bojért hagyák Majlátnénak,
Örök siralma lőn az tisztös asszonnak,
És nagy emléközet egynéhán országnak.

Söt mégis halljátok császár hamis voltát,
Hogy jobban tudjátok ónni magatokat,
Hogy hálóját veté császár Buda alatt,
Ott benne fogata jó jelös halakat.

Drága halat egyet közzülök választa,
Kinek serínsége többit feljülmúlta,
Azt császár magának bárkájában tartá,
Az alábbvalókat ő mind elszalasztá.

Ez lőn Terek Bálint, ki jó vitéz vala,
Kinek terek császár sok hitöt ad vala,
Az basák, szancsákok hitöt adtak vala,
Szép ajándékokval őt elcsalták vala.

Terek Bálint kiknek oly igen hitt vala,
Hívségét herczegnek úgy mutatja vala,
Mindeneknél feljebb némöttel vív vala,
Teste szakadását ő nem szánja vala.

Intése nem tetszék az Prini Pétörnek,
Ki megmondta vala ez nemes vitéznek
Minden csalárdságát az császár hitinek,
De ő bátorsággal álla vitézségnek.

Nagy sokan terekek azon csudálának,
Hogy bátrobb vitézt ők soha nem láttanak,
De azt ő felőle mondák bolondságnak,
Hogy ily igen elhitt török szép szavának.

Óh ez nemes vitéz mely igen csalaték,
Hiti az császárnak mind elfeledteték,
Mert ő megfogaték és aláviteték,
Minden szép javitul ő megfosztattaték.

Duna mellett mondják Nándorfejérvárba,
Csak harmadmagával tartják nagy fogságba,
Mast es mondják vagyon nagy bátorságába,
Mit töle kivánnak, azt nem fogadtába.

Hallottam példába régen hogy mondották,
Az jó aczélt soha úgy nem paskolhatják,
Tiszta vassá őtet hogy ellágyíthassák,
Hogy soha aczélnak őtet ne mondhassák.

Fohászkodik mostan sok gyakor sírásval
Asszony-feleségöd az két szép fiadval,
Mert ők élnek mostan az nagy árvaságval,
Nagy sok bosszúságval, gyámoltalanságval.

Örömök soholt nincs te jó szolgáidnak,
Kik szivel szeretnek, gyakran fohászkodnak,
Egynéhán közűlök tétova búdosnak,
Ha megszabadulnál mégis sokan várnak.

Csuda mint ohítnak az te jó barátid,
Még azok is hogy kik voltak ellenségid;
Lennének nagy somma kincscsel segétségid,
Csak kiválthatnának az te szeretőid.

Jól értitök immár hitit az tereknek,
Urak úgy higyjetök hitetlenségöknek,
Egymást szeressétök jobb ti fejetöknek,
Úgy lészen romlása gonosz terök népnek.

Tanácsot sokáig kérlek ne tartsatok,
Ha ez két víz között ti lakni akartok,
Mert ha csak hallgattok, szömben ti nem vivtok,
Félök, hogy sokáig itt nem uralkodtok.

Ezör ötszáz negyven és két esztendőben,
Baronyában ki szörzé szent György innepében,
Nevét jelöntötte versnek kezdésében,
Ez urakról való megemléköztében.

FINIS.

VERBŐCI IMRÉHNEK KASZON HADÁVAL, KOZÁRI MEZŐN VIADALJA.

Ti szegín magyarok! nagy öröm tinektök,
Az terek kezébe mikor foglylyá estök,
Ott magyar vitézök lesznek segétségtök,
Kik miatt szabadság hamar leszen néktök.

Jó Magyarországban sokszor volt nagy inség,
Az terekek miatt pusztaság, nagy éhség,
Soha benne nem lőn oly igaz békeség,
Benne uralkodik mert az nagy irétség.

Nagy sok csuda vagyon urak ti rajtatok,
Enne sok inségben meg nem tanulhattok;
Mire közöttetök ti egymást rágjátok,
Vitézlő urakat veszni akarjátok?

Oly igen jó volna néktök oly tanácstok,
Kik az vitézségre semmire jók vagytok
Ti nagy kincsötökben sokat ki annátok,
Végbeli hősöket azzal táplálnátok.

Dúlást jószágtokban ennet sem látnátok,
Az ti honotokban nyúgolmast laknátok,
De mindezzel semmit ti ne gondoljatok,
Idegön országban széllel búdossatok.

Jámbor vitézök kik végekben lakoztok,
Az rágalmassággal ti ne gondoljatok,
Jó szolgálattokban csak megmaradjatok,
Mert sok jámboroknál dicséretben vagytok.

Istentől es végre megkoronáztattok,
Hogy az szeginségért ily igen fáradtok,
Véröket hullattok és sokan meghaltok,
Szántalan sok rabot ti szabadítotok.

Sőt igön bánkodik Kaszon bék magában,
Szabad úta nincsen néki az Tolnában,
Sőt gyakorta vagyon nagy kár vallásában
Hozzátartozókban és jó szolgáiban.

Ő magában Kaszon azon bosszonkodik,
Hogy Verböczi Imre véle tusakodik
Oly gyakor csatákkal véle ellenködik,
Őtet elvesztené azon igyeközik.

Bajviadalt kére minap ez úrfitul,
Bizon el sem múlék jámbor szolgáitul,
Sárközi Gábriel, Budaházi Jánostul,
Az többivel öszve az Muti Istvántul.

Ezön lőn öröme vitéz Verböczinek,
Hogy bajviadalban jól cseleködének,
Döbröközben vígan ők el-bémenének,
Az jámbor vitézök hírt-nevet vevének.

Sok vérök hullatván terekek jutának,
Kik bajviadalban sebeket vallának,
Kaszon béknek ők mind csak fejet hajtának,
Néki megbeszéllék rendit viadalnak.

Tőn nagy tisztösségöt mind az vitézöknek,
Követe ott vala akkort Murát béknek;
Szönyegökön vitézök leűltetének,
Az ő módgyok szerént igen örvendének.

Ha jó kedve juta vitéz Kaszon béknek,
Ajándékot ada bajvívó höseknek,
Bárson subát, ezör oszporát ada az Recsefnek;
Hatvan forint érő szablyát ada ez vitéznek.

Im az Kara Hajdárnak ada egy aranyas bársont,
Két ezör oszporát, egy ezüst sisakot,
Terek Pétörnek ötszáz oszporát, öt sing jó skárlátot,
Kikkel egyötembe minden barátságot.

Ebben hír lött vala végbeli höseknek,
Ím az Tótországban főfő törekeknek;
Jó vitézi vannak vitéz Verböczinek,
Szerencsa késérteni hamar készülének.

Nagy vígan Kaszonhoz ők el-feljövének,
Kaszonnak fő-hajtván tisztösségöt tőnek,
Víg kedvet mutata Kaszon az höseknek,
Mind leűltetének, nagy vígan élének.

De ők megbeszéllék okát jövésöknek,
Akarnák fejöket vetni szerencsének,
Az vitézök között hírt-nevet vennének,
Magok jelöntenék Verböczi Imröhnek.

Ezt Kaszon hogy hallá jó kedvet mutata,
Színét ő népének hamar válogatá,
Végbeli hősekkel szépen kiszállitá
Jó Döbrököz felé rabolni bocsátá.

Igen száguldának, ők sokat rablának,
Az szegin községben sokat fogdosának,
Kozári mezőre mikoron jutának,
Ott ők megszállának, nagy vigan valának.

Az vitéz Verböczi ezt nem tudja vala,
Az pécsi főurak izentenek vala,
Csatához készölne és hamar indúlna,
Jó Verböczi Imre készűle, indúla.

Kétszáz huszonöt lóval és kétszáz gyaloggal
Száznak varasában beszálla hadával,
Szömbe nem lehete az pécsi urakval,
Mellé nem jövének mert az ő hadokval.

Dobját, trombitáját hamar harsogtatá,
Haragjában népét haza indíttatá,
Hiszöm, hogy ezt akkor az Isten akarta,
Hogy ily jó szerencsa ott ötet találta.

Akkor az úrfinak hamar hírt hozának,
Hogy az terekek szép haddal kinn volnának,
Az kozári mezőn hogy megszállottanak,
És magyar foglyokat sokat fogdostanak.

Rajta az Istennek úrfi hálát ada,
Vitézökkel öszve ő igen vígada,
És minden népének bátorságot ada,
Mert mit az Istentől kivánt azt megadá.

Ottan viadalhoz hamar öltözének,
Az ő fő lovokra szépen szörződének,
Lovag, gyalog seregök megszöröztetének,
Mind jó kedvvel vannak, ottan eredének.

Vajh! az terekeknek mikort hírt vivének,
Az magyar vitézök hogy igen jönnének,
Verböczi Imrehtől meg sem rettenének,
Szegín magyar foglyok megkötöztetének.

Az ő jó lovokra mind felszörződének,
Viadalhoz hamár ők mind készülének.
Kétszáz hatvan lóval ők szépön telének,
Azonban magyarok gyorsan érközének.

Rajta szegín foglyok megvídultak vala,
És az nagy Istennek esedöznek vala,
Az magyar vitézök mihelt jutnak vala,
Ottan bátor szível kopját törnek vala.

Az terekek láták vakmerő voltokat,
Az vitézök miatt sokan elhulltokat,
Folnia bocsáták az ő jó lovokat,
Mind ottan elhagyák ő sok jó rabokat.

Bódog asszon napján böjtben ez es vala,
Jó Verbőczi Imre bátor szível vala,
Immár ő kopjáját ő eltörte vala,
Vitéz módra köztök jól forgódik vala.

Azonban egy terek űt arczul találá
Írott kopjájával ütet nem találá,
Az ő jó szablyáját el-kivötte vala,
Verbőczi Imréhhel viadalnak álla.

No mikor kézküre ütet vötte vala,
Élös szablyájával hozzá csapott vala,
Az ű szép roh lovát torkon vágta vala,
Nyaka elszakada, csak kevesön álla.

Szertelenül az ló ott elesött vala,
Vitéz az ló alatt igen förtöng vala,
Szablyával az terek ott forgódik vala,
Ez nemes vitéznek fejét veszi vala.

Érközének hamar ö jó vitéziben,
Ő vitéz urokat megsegéllésökben,
Az tereket ejték földre nagy sebökben,
Az nemes úrfiat lelék egészségben.

Vevék fejét ottan az terek vitéznek,
Egy jámbor szolgája vitéz Verbőczinek
Lováról szököllék, adá az vitéznek,
Hogy az viadalban feje ott ne esnék.

Revid időn vége lön az viadalnak,
Tizenhat foglyokat jókat fogdosának,
Tiz heján száz fejet vevének hozának,
Kétszázhusz magyar rabot ők szabaditának.

Számost megnevezök kiknek lön fogsága,
Akkor ott elvesze vitéz Murát aga,
Az Musztafa vajda és Ibrain vajda,
Viadalba vesze az vitéz Lagmaga.

Ezt hogy hallá Kaszon bánatja nagy vala,
Mert népének java ott elveszött vala,
Jó Verbőczi Imre nagy örömbe vala,
És az nagy Istennek hálát adott vala.

Ő az vitézökkel nagy vigan lakozék,
Az szép nyereséggel vélök megosztozék,
Nagy Istentől néki meg több jó adassék,
Kaszon ö miatta jobban megrontassék.

Szólok én tinektök hősek! hallgassátok,
Kik keresztyénségnek oltalmára vattok,
Szerencsékön jártok, véröket hullattok,
És soknak történik tinektök haláltok.

Ti az Isten szavát jól meggondoljátok,
Gonoszul az másét ti el se húzjátok,
Az szegín községöt ne nyomorgassátok,
Hogyha az Istentöl ti irgalmat vártok.

Ha meggondolnátok veszödelmetöket,
Az fő fö uraknak foglylyá esésöket,
Az dúlás, fosztásért bünteté meg öket
Isten országába hogy bévigye öket.

Éljen jó Verbőczi sokat ez világban,
Isten őt megtartsa jó akaratjában,
Hiven szolgálhasson ez szegín országban.
Ki ezt szörzé vagyon jó akaratjában,

Nevét jelöntötte versnek kezdésébe,
Verbőczi Imröhhöz való szerelmébe,
Vijadal volt negyven és két esztendöben,
Ezt szörzötte negyvenhárom esztendöben.

FINIS.

AZ SZALKAI MEZŐN VALÓ VIADALRÓL.

Támaszta az Isten az keresztyén népre
Pogán fejedelmet nagy veszödelmére,
Jelösben mindönnél ez magyar nemzetre,
Parancsolat szegésért büntetésére.

Jól értitök az terek császár hatalmát,
Itt Magyarországban oly nagy birodalmát,
Mely nagy gazdagsággal bírja Buda várát,
Ez országnak hatta nektök fél gallérát.

Nagy veszödelmeket az Budából tésznek,
Kin szegín magyarok igen veszikölnek,
Minap Memhet basa szólla terekeknek,
Hogy nagy gyorsasággal véle készülnének.

Oly igen haragudt az szegín pórokra,
Hogy meg nem holdolnak szolgálni Budára,
Nyolczezeren kiszálla ö az Rákosra,
Rabolni indúla az neves Miskolczra.

Dulá, felégeté Miskolcznak várasát,
Ö mind felrabolá jó rész tartományát,
Onnat ö elhoza négyezör rabokat,
Kikkel ő hajtata szántalan barmokat.

Ifjú Móré László akkort foglylyá esék,
Ki nem sok időre tölök megváltozék,
Jó Dombai Mihál, Terek Tamás esék,
Kik oda levének mert meg nem segéllék.

Ily nagy nyereségnek igön vigadának,
Letelepödének, Allát kiáltának,
Szegén magyar foglyok sírva ohajtának,
Mert vígan terekek vélök osztozának.

Legottan terekek tisztökben menének,
Esztergam várában kik el-bémenének,
Egy falka ideig nyúgolmast élének,
Költség nélkül igön ök megszükölenek.

Az Sában vajvoda, esztergami vajda,
Az Ramadán aga, Deli Kubát aga,
Ajvat aga, az Musz aga, Nazuf aga,
Az többinél feljebb vala az öt aga.

Nám ezök egymással együttbeszéllének.
Mind egyakarattal basához menének,
Föhajtván basának tisztösségöt tönek,
Ilyen szókkal neki ök ott beszélének:

«Tudja jól nagyságod jól szolgálatunkat,
Öt holnapja hogy nem adták alafánkat,
Szabadságot kérünk, hadd üzzünk csatákat,
Az magyarokkal késértsünk szerencsákat!»

Ottan basa szólla az fő terekeknek:
Egy falka ideig hogy veszteg lennének,
Az császár népében el ne vesztenének,
Az ő jó hírökben ne küsebbűlnének.

«Sok magyar jó legínt értök végházakba,
Ők es nem hejába gyűltek az határba,
Éjjel nappal vannak szerencsa várásba,
Veszteni kezdötök nagyot útatokba!»

Sában vajda szólla: «sok ideje vagyon,
Kimöm hogy énneköm az Lévában vagyon,
Balassa Minyhárt értöm hogy ott vagyon,
Csak száz lovagja ott az várasban vagyon.

Ezt igen jól értöm, várast megvehetjük,
Az benne valókat mi mind elnyerhetjük.
Tudom az várat es mi ott megvehetjük,
Balassa Minyhártot elemelhetjük!»

Basa mégis mondja: «kérlek úgy járjatok,
Magyar vitézöknek szívet se adjatok;
Az császár népében ti kárt se valljatok,
Mert csak fejetökkel azért ti játszotok!»

Ezt hallván Esztergamba ők sietének,
Sok jó jancsárokkal ők elkészűlének,
Tizenötszáz néppel nagy szépön telének,
Holdvilágon éjjel Dunán költözének.

Sietvén Garan víz mellett felmenének,
Setét hajnalban Lévába érközének,
Várasba ostrommal el-beszökdösének,
Az vár kapujára hamar sietének.

Terekek az kaput kezdék ott bevágni,
És az kapu előtt zászlót emelgetni,
Az várast mind széllel kezdék gyútogatni,
Az várból kezdének rájok levöldezni.

Jó Balassa Menyhárt ezt hogy megtudá,
Csak az egy imegbe kapuhoz szalada,
Szablyával forgódik, bátorságot ada,
Terekeket az kaputul eltágítá.

Ezután terekek hogy eltágúlának,
Lovakat, morhákat eltakarítának,
Az várasból hamar kitakarodának,
Foglyokat ők akkor ott nem foghatának.

Nagy vígan az terek el-haza indúla,
Jó vitéz Balassa lovára fordúla,
Ságból jó legínyök érköztenek vala,
Az terekek után nagy vígan indúla.

Dandárra vitézök bé sem öklelének,
Mert kevesen arra elegek nem lőnek,
Csak hátuljárókkal ők harczot kezdének,
Egynéhán helyön kopjákat törtelének.

Egy jámbor szolgája vitéz Balassinak
Akkort ott elvesze, kit sokan bánának,
Halála történék az Nagy Amborúsnak,
Szép harcz vala, sokan ugyan megforgának.

Inasa az úrnak az Godocsi vala,
Ki Deli Kobátval szömben öklelt vala,
Viadalt ott ketten ők tartottak vala,
Egymás miatt igen sebesültek vala.

Az vitéz Balassa mikor azt gondolá,
Azok verésére csak kevesen vala,
Csak népet vesztene, el-haza indúla,
Mert népében egynéhán sebesült vala.

Komáromban Horvát Bertalan meghallá,
Hogy az terek csata szép szerrel kinn vala,
Vitézökkel öszve Dunán elkölt vala,
Azt Nyári Ferencznek hírré adta vala,

Nám az Ferdinándus királ az időbe,
Az Nyári Ferenczöt küldé alá végbe,
Kilenczszáz embörnek küldé eleibe,
Hogy hadnagyok lenne mindenütt igyökbe.

Az hírt hogy meghallá suráni házában,
Jámbor Nyári Ferencz, oly nagy gyorsaságban,
Csak negyedfél-százan lön elindúlatban,
Kucsit, terhös lovat nem vín ő útába.

Gyorsan Kört faluban ő bészállott vala,
Az komáromiak haza mentek vala,
Hogy megcsalták volna ők azt vélik vala,
Azt Nyári Ferencznek hírré adták vala.

Igen nagy bánattal kezdé ezt mondani:
«Szerető uraim! ha kezdünk megtérni,
Semmi nélkül kezdünk mi otthon bánkodni,
De jertök el velem szerencse késérni.

Szerető uraim, csatát ha nem találunk,
Mégis az Kakatra hajnalban rohanjunk,
A mit ott kaphatunk azzal elindúljunk,
Kivel vitézök közt tisztességöt valljunk!»

Ott egy keves várván egy nyelvet hozának,
Kitől jó bizonnyal igaz hírt tudának,
Hogy az terekek szép haddal kinn volnának,
Úr izene vitéz Horvát Bertalannak.

Morvaiaknak es Sélyére izene,
Suránban megmaradt népének izene,
Mint hamarb lehetne utánna sietne,
Közzülök valaki jó nevet szeretne.

Bánatban az követ Komáromhoz juta,
Mert az terekektől oly igen fél vala,
Az Dunán el-által éjjel üvölt vala,
Az hősek csalárdságnak azt vélik vala.

Az követöt fogva ők bévitték vala,
Vigan az vitézök úgy indúltak vala,
Az jó Nyári után ők sietnek vala,
Immár Nyári Ferencz sokat bolygott vala.

Terek nép hol voltak? immár tudja vala
Mert Léva égését mind jól látta vala,
Egy terek nyelvet es néki hoztak vala,
Ki éjjel az sárban bésűlyedött vala.

Nagy szíve szakadván az hőseket várja,
Az egy szép lesherre népét beállatta,
Mely nagy szép szavával nékik ím ezt mondja:
«Szerető uraim minden meghallgassa!

Az én szívemben mast vannak nagy bánatok,
Mert ez had igen nagy, én kevesen vagyok.
Ha vakmerőképen reájok rohanok,
Sokan ott elveszünk, ott én nagy kárt vallok.

Kár nélkül maradjunk, jobb arra gondoljunk,
Majdan mi meglátjuk környül mit kaphatunk,
Mind az révig utánnok mi elballagjunk,
Mikor elköltöznek ott es rágondoljunk!»

Vala ohítása ott vitéz Nyárinak;
Láss hertelenséggel seregök jutának,
Szép sereget láta komáromiaknál,
Más sereget láta az morvaiaknál.

Az harmadik sereg Surámból jött vala,
Ezön az vitézök hálát adtak vala,
Hogy ily hamar egybengyűhettenek vala,
Mert azt egyik fél es nem reménli vala.

Rajta az vitézök örömbe levének,
Ők rendben állának seregöt szörzének,
Az jó Nyári Ferencz szólla vitézöknek:
«Mint jámbor hőseket én titöket kérlek!

Az rendöt fejönként ti mind megálljátok,
Derék ütközetöt ti mind megvárjátok,
Kopját egymás előtt ti itt se rontsatok,
Ha itt tisztösségöt vallani akartok.

Sőt ti közzűletök az kik jobbak vattok,
Az alábbvalókat ti bátorítsátok,
Úgy ő vélök öszve együtt indúljatok,
Kopját ellenségön etszersmind rontsatok.

Az viadal köztünk míg el nem végeznék,
Senkitől itt addég fogoly ne fogassék,
Zsákmánra es addég senki itt ne essék,
Ki ezt nem fogadja, annak feje essék!»

Bátorok az hősek, ennek engedének,
Kit jámborul végre megteljesítének,
Kilenczszáz harmincz lóval szépen telének,
Ipoly vize felé ök eleredének.

Az vitéz Zoltai Lőrincz ám ott vala
Ki harmadmagával elől megyön vala,
Az előljáró terekre talált vala,
Az Deli Huszain látá, mondja vala.

Nagy csudája volna, hogy ott merne járni,
Az vitéz Zoltai kezdé ezt mondani:
«Vitézök csak akarjatok itt megvárni,
Sok kopját ingyenmajd láttok itt tördelni!»

Szalkai mezőre mikoron jutának,
Az terekek magyar zászlókat látának,
Ottan Ipol vizén el-általgázlának,
Ezök szömbe vívnak, egymásnak mondának.

Ezön az terekek kétségben esének,
Seregöt nagy szépen ők hamar szörzének,
Az vízfelől puskások helhöztetének,
Az Sában vajdátul ott ily szók esének:

«Vélöm vala harczolók ezök volnának,
De bizonynyal látom hogy szömbe megvívnak,
Mert az végbeliek vitézök itt vannak,
Kiket meglátjátok mind halálig vívnak.

Róla úgy gondoljunk és úgy igyeközjünk,
Mert ha mi itt nyerünk, világra születünk,
De ma mi meghalunk hogyha itt mi vesztünk,
Ki elszaladna es meghal mi közzőlünk!»

Szereté ezt Nyári mikoron meglátá,
Hamar rágondola, népét megállatá,
Három részre seregöt hamar szakasztá,
Csak az egyik részét az nyomra választá.

El-alább más révre ő hamar indúla,
Sában vajda látá, ezen elbúsúla,
Az ő seregét ott megbontotta vala,
Puskásokat kétfelé választja vala.

Ezt jó Nyári Ferencz látá, nem múlata.
Az ő szép szavával népit bátoritá,
Hamar mindenekvel Jézust kiáltata,
Az ő jó lovokat folni bocsáttatá.

Száguldva az vízön ök által zörgének,
Nagy vakmerőképen rájok öklelének,
Az terekek futamának, rettenének,
Lovagok, gyalogok sok helben veszének.

Ezen az vitézök örömben valának,
Kit bennök érének sokat nyakazának,
Foglyokat ők akkor sokat nem fogának,
Az parancsolatnak hívön megállának.

Nám az viadal hogy elvégezött vala,
Vecsernekor kisasszony más napján vala,
Az Kerei Gáspár jámbor vitéz vala,
Ott az viadalban csak ő megholt vala.

Éhen, szoméhon az vitézök valának,
De mindezzel semmit ők nem gondolának,
Foglyokat azután sokat fogdosának,
Az fő terekek mind elszaladozának.

Vala nagy bánatja az Memhet basának,
Hogy jobb része veszött császár szolgáinak,
Félelmet hoztanak az otthon valóknak,
Bátor szívet adtak mind az magyaroknak.

Kár nélkül magyarok haza indúlának,
Az szép nyereségön nagy hálát adának,
Felségös királnak ajándékot adának,
Az többivel vitézök megosztozának.

Ezután Balassa az Nyári Ferenczvel,
Nagy vígan lakának mind az vitézökvel,
Isten lássa őket sok jó szerencsével,
Hogy ők élhessenek jó hírrel, jó névvel.

Ugyan igen kérlek vitézök kik vattok,
Hogy az jó Istennek nagy hálát adjatok,
Az ő jó voltában mindenkor bízjatok,
Nagyobb diadalmat tereken vallotok.

Tinódi Sebestyén deák Nagy-Szombatban,
Negyvennégy esztendő el-béforgásában,
Nagy karácson előtt szörzé búdosásban;
Kinek ez nem tetszik, búskodjék magában.

FINIS.

VARKUCS TAMÁS IDEJÉBE LÖTT CSATÁK EGÖRBŐL.

Sokat szóltam én az régi dolgokról,
Császárokról, királyok, nagy urakról,
Vitézöknek gyakor viadaljokról,
Kezdettől fogván lött nagy sok csudákról.

Egy keveset szóllok Magyarországról,
Inségéről, szerencsátlan voltáról,
Végbelieknek gyakor csatájokról,
Terekekkel sok tusakodásokról.

Buda vala feje Magyarországnak,
Ki kezében esék terek császárnak;
Most végháza ím az Terekországnak,
Herdo helyött ott nabatot kiáltnak.

Ő kerüle sok magyar végház vagyon,
Sziget, Babolcsa, Kaposujvár vagyon,
Korokna, Lak, Somogyvár, Tihan vagyon
Palota, Pápa, Győr és Gesztös vagyon.

Söt Komárom, Semte és Nitra vagyon,
Léva, Surán, Ság, Drégöly, Csév-vár vagyon,
Gyarmat, Szécsén, Salgó föllegvár vagyon,
Buják, Oroszlánkő, Sirok, Egör vagyon.

Tésznek ezök Budára nagy vigyázást,
Gyakor csatát, terekekben kapdosást,
De Pest, Buda tésznek azért vig lakást,
Mert gyakorta tésznek dúlást, rabolást.

Jelös várak kik Budához hallgatnak,
Kik Duna mentébe kétfelől vannak,
Nándorfejérvár és jó Szalomkemen,
Pétörváradja, Szerém, Ujlak, Atyja.

Erdöd, Dejákó, Eszék, Valpó, Soklyós.
Geresgal, Pécs, Málévar, Pécsváradja
Szekszárd, Anyavár, Döbrököz, Dombovár,
Simontornya, Ozora, Székösfejérvár.

Nám az Csókakö, Esztergam, Visegrád,
Vácz és Hatvan, Nógrád, Szonda, Gyulábanni,
Kit Szegeden erössen mast raktanak,
Harmincz háza Duna mellett császárnak.

De meggondolhatjátok ezt magyarok,
Régen vala csak egy erős kaputok,
Kit az Nándorfejérvárnak ti hívtok,
Csak arra es rosszul ti gondolátok.

Ezt tudjátok mast vagyon sok kaputok,
Kikben kevés vitézöket tartotok,
Azokat es igen koplaltatjátok,
Mire zsoldjokat ti meg nem adjátok.

Az tanácsom, egy urat uraljatok.
Egymást igaz jámbor szűvel lássátok,
Az nagy sas jövetit ha meghalljátok,
Mint az varjak előtte ne fussatok.

Kérlek végházakra úgy gondoljatok,
Mint Fejérvártul el ne szakadjatok,
Vendég-országra ti ne búdossatok,
Mert mindenütt gonosz hírösök vattok.

Az végekben lám jó vitézök voltak,
Kik az terekekkel gyakran csatáztak,
Gyakor helyen véröket ők hullatták,
Az többi közt az kik Egrön lakoztak.

Szerető vitézim ezt ne bánjátok,
Egriekről én egy keveset szóllok,
Keves idő múlván többet hallotok,
Az több végbeliekről én mit szóllok.

Kincsös Buda ha lőn császár kezében,
Ezör ötszáz negyvenegy esztendőben,
Adá Szulamán basának kezében,
Príni Pétör vala németh seregben.

Igen hamar Varkucs Tamást hívatá,
Egör várát ő kezébe bocsátá,
Azt erössen néki megparancsolá,
Egör várát csak ő néki tartaná:

«Igen bíztam az te nagy hívségedben,
Ha megesném ellenségnek kezében,
Míg szabadon engöm nem látsz Egörben,
Egröt ne add addég senki kezében.

Nám ha hallod Varkucs én halálomat,
Hívasd hozzád Gábrielt én fiamat,
Ő kezében adjad egri házamat,
Ehhöz tartsad fiam Varkucs magadat!»

Csakhamar Varkucs Egörben beszálla,
Esztendeig Szulamán basa meghala,
Kucsik Balibék helyébe beszálla,
Uluman bék akkor Pestben bék vala.

Igen hamar némötök támadának,
Nagy szép haddal Pest alá ők szállának,
Tized napig harczolának, vívának,
Terekeken semmit nem kaphatának.

Ő alóla hamar eltávozának,
Príni Pétörhöz sok fortélt mondának,
Kit szép beszédekkel ott megfogának,
Haláláig kit el nem bocsátának.

Serín az jó Varkucs Tamás dolgába,
Sok jó vitézöket fogadásába,
Élést, álgyút sokat szörze az várba,
Sokat holdoltata terek birtokába.

Csatát kére Varkucstul egy szolgája,
Huszonegyed magával elindúla,
Az jó Oláh Ágoston ő útába,
Csak két tereket Szent-Lászlónál találа.

Az egyik Ibrain odabasa vala,
Az második Deli Odáverdi vala,
Nagy szép szerrel ez két fő török vala,
Kiket fogva Varkucsnak bévitt vala.

Sőt az Bábi basa hamar meghala,
Memhet basa jó Budában beszálla,
Négy agáját ő hamar elválasztá,
Csak kétezör lóval öket bocsátá.

Serénséggel Veli aga, Ája aga,
Gyeffer aga, negyedik Hamza aga,
Öket küldé föllegvár tartománra,
Ott dúlata, sok rabokat hozata.

Az jó Oláh Ágoston ezt hogy hallá,
Szondából kéredzék ha mit kaphatna,
Tizenegy lóval utánnok ballaga,
Pestig méne, ő semmit nem kaphata.

Bé hogy juta az had Pestben leszálla,
Harmadmagával Ágoston indúla,
Kopjájokat törék az Bécs kapuba,
Az terekek zöndülének várasba.

Az vitézek bátron eljövének,
Két mélyföldig ők megűzettetének,
Három beslia basának könyörgének,
Három kopját kapuból ök kivőnek.

Lobogókon leveleket lelének,
Abból érték nevöket vitézöknek,
Bajviadalt hárman nékik küldének,
Ezen az vitézök örömben lőnek.

Az meghagyott napra elkészölének,
Kétszáz lóval Szonda alá menének,
Az terekek de oda nem jevének,
Az magyarok tisztösségöt nyerének.

Kiszálla sok néppel az Memhet basa,
Simontornyát, Döbröközt és Ozorát
Megvevé, elfoglaltatá az basa,
Onnat Hatvanra indúla az basa.

Igen hamar Dancs Pál Hatvanból kiszálla,
Felégeté, ő ott félfelé álla,
Deli Kurtnak tisztöl az basa adá,
Epítteté, erösitette vala.

Kurt mikoron mindennel felépöle,
Negyedfélszáz lóval elkészítteté,
Gyeffer agát Leleszre elereszté,
Nagy sok rabot Deli Gyeffer ott nyere.

Varkucs Tamás azt Egörbe meghallá,
Harmadfélszáz lovagját elválasztá,
Jó Tamasitt Györgyöt előttök hagyá,
Hatvanhét lovagot elől elbocsáta.

Az vitézek mikor közel jutának,
Egy szoroson terekre találának,
Sok kopját törének, igen vívának,
Ott közzülök fő legingyök hullának.

Lőn halála vitéz Tamasit Györgynek
Szólláti Pálnak, jó Balog Fülöpnek,
Azon lőn bánatjok az vitézöknek,
Ott ök fejét vevék négy fö tereknek.

Ám negyedfélszáz rabot szabaditának,
Mind Solymosig űzék, vélök vívának,
Az terekek Gyengyesben szaladának,
Nagy seb miatt ott sokan meghalának.

Ezen az terekek búsultak vala,
Immár Veli bék Hatvant bírja vala,
Bosszút ezért állani akar vala,
Deli Kurttal ketten készültek vala.

Gyorsan ötödfélszázan indúlának,
Leleszre sietnek, sokat rablának,
Ebben vitéz Varkucsnak hírt adának,
Vitéz Torma Miklóssal rágondolának.

Igen hamar Torma Miklós készüle,
Csak harmadfélszázan ő elerede,
Salgóban Jánosi Pálnak izene,
Harminczkét lóval hamar mellé mene.

Igen mennek, apczi mezőre jutának,
Terekekkel ott szömben találának,
Ütközének, ott erőssen vívának,
Terekekben ott sokan elhullának.

Kárt vallának, terekek megfutamának,
Közel hatszáz rabot ők elhagyának,
Az Hatvanban előttök szaladának,
Rabok sok hullott tereket fosztának.

Ez vitézök harminczöt fejet vőnek,
Tizenhat foglyokat ők bévivének,
Vígan Egörben Varkucshoz menének,
Hálaadván ők nagy vígan élének.

Vala basa igen nagy haragjába,
Sokat rabla Szécsén tartományába,
Akkor Varkucs bocsáta Nagyfaluba,
Harmincz adósokat kétször elhozata.

Parancsola egy cserbasa haragval,
Minden hogy készülne nagy gyorsasággval,
Egröt hogy megszállja minden hadával,
Deli Perhát agát Pestből kibocsátá.

Az Hídvégöt, Halászt, Sarudot dúla,
Tiszttartóit Varkucsnak ő elfogá,
Oláh Andrást, Nagy Amborúst elhozá,
Varkucs hallá, hamar utánok bocsáta.

Lőn ott előljáró elválasztásba,
Bácsmegyei András nagy gyorsaságba
Terekekben hogy ő nyelvet foghatna,
Két tereket, két rab lejánt hozhata.

Ott elvégre Pestből útat kérének,
Muzin aga Barat aga kijövének
Kétszáz lóval Hevesre hogy ütnének,
Egerből két negyvenen érközének.

Terekekkel bátron szömben állának,
Ott hajdú vitézök hamar jutának,
Görbe Bencze hadnagyok magyaroknak,
Szömben ütközének igen vívának.

Az viadal délben kezdetött vala,
Napnyúgatig vívtak, harczoltak vala,
Örsi Laczkó egy serín ifjú vala,
Muzin agának fejét vötte vala.

Igen vérös zászlót onnat hozának,
Balassa Simont, Varkucs Tamás szóllának,
Hatvan alá száguldni bocsátának,
Az Hatvanhoz közel mikort jutának,

Az Veli bék agákkal múlattában,
Kinn az mezőn jár vala nyulászásban,
Az höseket látá nagy száguldásban,
Folni bocsátá jó lovát útában.

Bé nem szaladhata az vár kapuján,
Torkig általgázlának az árokján,
Hősek bánkódának ez vak szerencsán,
Lövének, jargalának Hatvan alján.

Az jó Varkucs Tamás meg elbocsáta,
Az Kalocsát hamar megholdoltatá,
Szulamánt, Huszaint onnat elhozatá,
Kik valának besliáknak hadnagya.

Az szegedi szancsák Debeli Musztafa,
Ki vízi erőnek hadnagya vala,
Memi agát száz lóval küldte vala,
Az két víz közt csatától oltalmazná.

Szereté ezt hogy hallá szolgáival,
Vitéz Varkucs választa hamarságval,
Mácsai Miklóst csak ötvennégy lóval,
Hogy szerencsét késértsen pogánokval.

Vitézök baracsi mezőre jutának,
Az terekek egy faluban valának,
Hogy hírök lőn, falu végre állának,
Negyven jancsár ott hozzájok jutának.

Ők az helről elébb sem indúlának,
Kopjájok felvetvén csak ott állanak,
Egri ifjak mihelt oda jutának,
Ugyan folyva rájok kopját hajtának.

Gyorsan álló helben kopját rontának,
Az terekek mert ketségben valának,
Az jancsártul elválni nem akarnak,
Szablyára kelének, igen vivának.

Elszakaszták jancsártul lovagokat,
Terekek ottan elveszték dolgokat,
Ifjak láták szertelen futásokat,
Igen özék, hullaták pogánokat.

Kin hősek Istennek hálát adának,
Tizenhat fejet két foglyot hozának,
Nagy szép nyereségöt vélök hozának,
Az jancsárok épen elszaladának.

Rajta vígak, bemutaták uroknak,
Varkucs Tamás örül jó szerencsának,
És egészségökön mind az ifjaknak,
Mind fejönként Istennek hálát adnak.

Én dicséröm ebből jó Varkucs Tamást,
Az hősekkel vígan töttt ű nagy lakást,
Néha ű tött nagy szép ajándékozást,
Nyereséggel szépön vélök osztozást.

Vala fogsága mind eddég urának,
Sokszor kérik Egröt német királnak,
Ura hagyása eszébe Varkucsnak,
Hogy ne higyjen ebből senki szavának.

Lőn halála szegín Príni Pétörnek,
Az testét megköldék feleségének,
Lön keserősége szép gyermökinek,
Vélök öszve asszon-feleségének.

Gondja esék ebből tiszttartóinak,
Mentől feljebb az jó Varkucs Tamásnak,
Értik nagy haragját az jó királnak,
Rájok jönni szép hadát az királnak.

Ott Egörben bátorsága Varkucsnak,
Egört tartja az ő ura fiának,
Príni Gábrielnek mint jó urának,
Halálig meg sem adja az királnak.

Nám király dolgát közlé kis Prínivel,
Magát ajánlá ő nagy kegyelmével,
Csak engedjön, légyön neki hívségvel,
Egröt bocsátná kezében jó szervel.

De levelét, pecsétét küldé, adá,
Atyjátul maradtban megoltalmazná,
Becsben való somma pénzt es megadná;
Príni látá, fogadá hogy megadná.

Ottan úrfi Egör várba bémene,
Varkucs kezet foga, szépön köszöne,
Ura halálát siratá, könyvezé,
Az kulcsokat ő előtte letevé.

Legottan úrfinak szépön felele:
«Isten hozta nagyságodat ide be,
Akarnám atyád jött volna elémbe,
Teljék kedve magyar uraknak ebbe.

Kezemből elvegyed egri kulcsodat,
Vegyed jó kedvvel jó szolgálatomat,
Kinek akarod adjad végházadat,
Hivön kiveszöm innet én magamat.

Oly igen az Varkucs kéri ő urát,
Csak akarjad hogy megtartsam házadat,
Innet kimenj, mutatom hív voltomat.
Vitézökkel itt nem szánom holtomat!»

De az úrfi hívségét megköszöné,
Király képének nagy hívön izene,
Gróf Mikola, Bátor András eljöve,
Egröt Príni ő kezökbe engedé.

Im az király fogadását megállá,
Kincsét, álgyúit ű megadattatá,
Varkucs szolgálatját es megadatá,
Két esztendég Egröt Varkucs jól tartá.

Kérlek végbeli hösek meghalljátok,
Igaz nyereséggel, zsolddal lakjatok,
Terek és magyar pártot ne bántsatok
Mert Isten előtt ti nagy kárt vallotok.

Magyarok kik vannak terek kéz alatt,
Azok vannak nagy inség, rabság alatt,
Vajjon s ki kívánna lakni az alatt,
Vagy uralnia szancsákot és basát?

Az Istennek erről mind hálát adjunk,
Könyörögjönk hogy nabróra ne jussunk,
Ahol lakunk épen megmaradhassunk,
Régi földönkben es uralkodhassunk.

Sebestyén deák az kincses Kassába,
Az végekről gondolkodik magába,
Írta ezör ötszáz es negyvennyolczba,
Hideg télben fú körmében házába.

FINIS.

KAPITÁN GYÖRGY BAJVIADALJA.

Sok rendbéli nép vagyon ez világban,
Kik vannak Istennek hivataljában,
Külömb-külömbképen ő malasztjában,
Kiki hívön eljárjon ő dolgában.

Én mast szóllok csak vitézlő dolgokról,
Jelösben végvárakban lakozókról,
Az Istentől adatott malasztjokról,
Pogánokval gyakor harczolásokról.

Bátor szivel az vitézséghöz vannak,
Ha ellenségöt hallnak, megvidúlnak
Gyorsan ő jó lovokra felfordúlnak,
Az ellenségnek hamar arczul állnak.

Erősen vívnak, szerencsát késértnek
Kik közzűlök meghalnak, sebesűlnek,
Kik közzűlök örök rabságban esnek,
Ki nem változhatnak, ők gyötrettetnek.

Soknak marad hazól szegin árvájok,
Nemzetségök jajgatnak, atyjok, anyjok,
Mivel kiválthatnák nincsen morhájok,
Csak ohítva koldúlnak nyavalyások.

Terekeken ha diadalmat vesznek,
Nagy hálákat adnak ők az Istennek,
Örűlnek, vigadnak az nyereségnek
Mentől inkább annak tisztösségének.

Jó legínyök vitézök végházakban,
Vannak gyakran terekkel bajvívásban,
Az körösztyén hitért gyakor harczokban,
És jó hírért, névért sok országokban.

Ez esztendőben mely dolog történék,
Kit ha hallanátok megbeszéllenék,
Hollókőben egy jámbor vitéz lakik,
Hogy kit hívnak az jó Kapitán Györgynek.

Nám Szondában egy hírös terök vala,
Hubiár aga ki jó vitéz vala,
Egy rabért ketten öszvevesztek vala
Kit Hubiár hitire kikért vala.

De Kapitán őt hitetlennek írá,
Kit ha akarna, ö vele megvívna,
Az Hubiár ehhöz kész lőn hogy hallá,
Véle megvívna valahol akarná.

Ennek helyét Buják alatt választák,
Szent Lőrincznek napját ők erre hagyák,
Vitézök ezőn sokan vígadának,
Hálát adának, istenben bízának.

Az jó Kapitán könyörög urának,
Ím az vitéz jó Losonczi Istvánnak,
Szabadságot adna bajviadalnak,
Az nemes úr így szólla Kapitánnak:

«Kérésödet ebből én meghallanám,
Szabadságod én tenéköd megadnám,
Ha királnak méltóságát nem tudnám,
Mert ez áll ő felsége méltóságán.

Kapitán György ezen való búvában,
Jó Losonczit elhagyá haragjában,
Jó Gróf Miklósnak könyörög dolgában,
Ott es semmi nem kele ő dolgában.

Az jó királhoz siete, könyörge,
Ebben az jó király néki engede,
Erre kele szegínnek sok költsége,
Azzal sem gondol, vagyon nagy öröme.

Siete, lőn Bátori György szolgája,
Nemes úrfi azon igen vígada,
Az bajviadalra nagy gondot ada,
Vitézlő barátinak elírata.

Sok jó legínnyel Losonczi eljuta,
Az vitéz Bebek György szép szerrel juta,
Vitéz Balassi János es eljuta,
Az jó Zay Ferencz es juta.

Az jó Zoltai István es ott vala,
Negyedfélszáz lóval ők gyűltek vala,
Az napra Bujákba begyűltek vała,
Az vitéz Kapitán György örül vala.

Bajviadalhoz hamar felkészűle,
Csak az jó istennek ő ott könyörge,
Meggyovónék, mindönt ő megkövete,
Az úrvacsoráját ő hozzávevé.

Az öltözést mint ők régen végezték,
Egy pánczélba, kuracsimba öltözék,
Két hegyös törét, hancsárát felköték,
Botával, paizsával felűlteték.

Csuda szép sereggel kiindúlának
Buják alatt egy szép rétre jutának.
Az úrfiak szép öltözve valának,
Ott mely vígan, nagy szépen jargalának.

Az vitéz Hubiár aga eljuta,
Szép öltözve nagy szép szerrel ő vala,
Az Hatvanból Amhát aga ott vala,
Ugyanonnan Gyafer aga ott vala.

Pispökségből Váczból az Csirkin aga,
Szondából ott vala Turszon vajvoda,
Ezökkel négyszáz terek szép nép vala,
Buják alá az rétre juttak vala.

Itt közöttök igen szép víz foly vala,
Szép seregök kétfelől állnak vala,
Úrfiakat terekek csudálják vala,
Ő nevöket szépön kérdözik vala.

Tanácskozván ők zálagot adának,
Hogy valamely párttul ne csalatnának,
Onnat Deli Csetöt, Deli Huszaint,
Innet Hanvai Albertot, Toldi Jánost.

Az viadal helre igazlátókat
Adák Jánosi Pált, Zoltai Istvánt,
Eskodán Harán basát, Deli Málkucsot,
Kik ezök közt hogy lássanak igazat.

Nám ez köztök ott elvégezve vala,
Az bajviadal melyiknek állana,
Bajvívó társa hogy ott meg ne halna,
Hírével, nevével őt élni hadná.

György az vízön szépen által nyomtata,
Hubiár es eleibe nyomtata,
Az két kopja ott szépen öszvehajla,
György kopjája ló nyakában elromla.

Elvégezve vala ló ne sértetnék
De ez csak az szerencsétől történék,
Hubiár kopjája el nem törheték,
Kapitánnak fején végre eltörék.

Viadalt ők hegyös törrel kezdének,
Nagy erős viadalt ők ott tevének,
György köszönheti az vak szerencsének,
Egy seb esék ott jobb keze fejének.

Rajta vitéznek nem vala öröme,
Mert az markát elfolyá piros vére,
Ő kezéből kiesék hegyös tőre,
Meg az másik hegyös tört el-kivevé.

Gyorsan azt es ű kezéből elejté,
Meg az buzgánt ragadá, elővevé,
Azzal sokáig veré, megszédité,
Végre azt es ő kezéből elejté.

Nagyhamar szép hangyárát kiragadá,
Azzal es az terekkel igen víva,
Vitézi orczáján es nagy seb vala,
Orczáját, kezét vér befolta vala.

Ezt az igazlátók láták, szóllának:
Viadaljokban ők megállanának,
Rácz Jánost es hamar odabocsáták,
Az szörzésnek állának, lassódának.

Ketten egymástul ők búcsút vevének,
Seregökhöz ők nagy vígan menének,
Fegyverökből szépön levetközének,
Az Istennek nagy hálaadást tőnek.

Bajviadaljok lőn nagy dícséretben,
Az Hubiár evölt be az seregbe:
«Mire sebösöle lovam igyönkben,
Lám nem vala köztönk ez az szörzésben?»

Az vitézök felelének, szóllának:
«Ne alítsja azt ő akaratjának,
De az szerencsének ű járásának,
Ha lovad meghal, helyébe mást adnak!»

Jámbor vitéz ez beszédnek megálla,
Terek sereg Szondába vígan szálla,
Jó Bátori György Bujákba beszálla,
Urakval, vitézekvel ott vígada.

Vitézök erről mind példát vehetnek,
Bajviadalba mikoron ti mentök,
Sok fegyver ne legyen ti reménségtök,
Csak az egy Istenhöz reménködjetök.

Jól meghallhattátok az ó törvénben,
Dávid Góliáttal mint járt igyében,
Felöltözék Saul király fegyverében,
Abban nem bízék, lőn levetközésben.

Az Úristennek bízék hatalmába,
Csak öt követ bévete ő taslyába,
Csavarító parittyát vön ujjába,
Az Góliát vala mind talpig vasba.

Dávid szömbe juta az nagy embörvel,
Parittyából hagyíta egy kis kűvel,
Homlokon találá elesék evvel,
Fejét vevé ott önnön fegyverével.

Azért vitézök Dávid ti példátok,
Ha nagy szeretetvel istenben bíztok,
Mindön igyetökben bizon jól jártok,
Halál után véle együtt vígadtok.

Látom urak vattok már egyességbe,
Magyarok vattok ti nagy szeretetbe,
Kik volnának hozzátok győlőségbe,
Az szentlélök térítse közitökbe.

Igy segéll meg az isten igyetökbe,
Szeretettel ha vívtok igaz hitbe,
Ne bízjatok sok idegön istenbe,
Csak az szent háromságba egy istenben.

Az vitézlő népet ti szeressétök,
Isten adományát vélök közljétök,
Körűletök csácsogóknak ne higyjetök,
Űket éröttök hátra se vessétök.

Régön hallottam köztetök olyakat,
Asztaltoknál étetitök csúftokat,
Vélök tartjátok az ti tanácstokat,
Ott kinn koplaltatjátok jó szolgákat.

Oh mikoron veszödelmét halljátok,
Pogán miatt nagy fogságban tudjátok,
Bolondul elveszött, ti azt valljátok,
Keves somma pínzzel meg sem váltjátok.

Lám ha terek fejet, foglyot mutatnak,
Csak egyször borotokba innya adnak,
És az mellett mondjátok nagy jámbornak,
Hijú erszénynyel eltérnek, fohászkodnak.

Szeressétök sok jóval vitézöket,
Úgy győzhettök mindön ellenségöket,
És vallhattok vélök tisztösségöket,
Földetökben békével éltötöket.

Ezt ki szörzé most vajuszik Kassában,
Nevét megtalálják vers folyásában,
Ő beírá ezör hatodfél-százban,
Bánkodik, hogy keves pínz ű taslyába.

FINIS.

AZ UDVARBÍRÁKRÓL ÉS KULCSÁROKRÓL.

Szeretetből ajánlom szolgálatomat,
Kiért én is várom az én hasznomat,
Könyörögvén kéröm uraságodat:
Énneköm megbocsásd megbántásomat.

Oly igen nagy gondban magam foglaltam,
Kiből minden jómat én es takartam,
Isten malasztjának ezt ajánlottam,
Kiért mindenkoron én hálát adtam.

Lefüggesztött fővel leszegik nyakam,
Két szömöm világa vagyon homályban,
Az én író kezem reszket az pennán,
Fejem szédülögve nagy gondolkodván.

Gondot adok én az oly embereknek,
Kik szegín fejemön nem keserűlnek,
Mert versszörzésömben átkomban lésznek,
Jelösben udvarbírák, kulcsárok lésznek.

Az mely úrhoz megyök, sokszor meghagyják,
Magam lovam abrakát bévön megadják,
De bal fölök felől gyakran bocsátják
Gyakorta az urat vélem bántatják.

Légyön isten nékik hogy elhallgatják,
Azért regyistromba ők mind béírják,
Mert azt az úréból magoknak lopják,
Sok szegín legínyök azt meg ohítják.

Oh mely nagy kárt tesznek az udvarbírák,
Mert titkon magoknak sokat takarnak,
Igön hízölködnek, sokat csélcsapnak,
Ki miatt az urak sok kárt vallanak.

Kárát néha az úr eszébe veszi,
Hamar csal bírádat csiklébe ejti,
Az mint ő akarja nem úgy vendégli,
Mert szöme szőrében szoktak szaggatni.

Bolondok ezféle csal udvarbírák,
Tisztösség adassék az jámborának,
Kik szolgát szöröznek az ő uroknak,
Úr híre nélkül es sok jóval vannak.

Oh mely dícséretös oly udvarbíró,
Ki mindönből úrnak hívön takaró,
Az jámbor szolgáknak nem búcsúadó,
Sőt minden javával öket tápláló.

Rest udvarbírákon átok nem használ,
Az ki őt átkozja, kopaszt borotvál,
Ők atyafiasok az czigánokval,
Orczájok temérdök nagy álnokságval.

Noha volna néköm csak mast jó borom,
Fejem bátorodnék. hangos lenne szóm,
Köz bortul megszorúl, rozsdás én torkom,
Kiből útálatos én horutásom.

Az úr és az asszon bír ö házával,
Kinek ő akarja, lehet jó borval,
Az kit lát hogy engödelmes dolgával,
Az ürest nem marad ű poharával.

Kik nem adnak Bohnyán itt jó borokat,
Magas part üssön meg udvarbírákat,
Vélök egyetömben az kulcsárokat,
Kik akasztófára méltók, azokat.

Az boros víz nádat terömt orromban,
Egészségöt nem ad néköm dolgomban,
Kössebbödik gégém az Krónikában,
Kiért udvarbírák esnek átkomban.

Szómat jobban rikkantatom jó bortul,
Ha jó hírt hallhatok uraságodtul,
Kevés betegségöm feledöm attul,
Nagy sok jó adassék mennyei úrtul.

Talám gonoszt monnak az udvarbírák:
Azzal sem gondolok, csak jó bort adjanak,
Ha büdös bort adnak Sebők deáknak,
Azzal ő uroktul elbúcsúztatnak.

Esznek szegin ifjak fagyos étkeket,
Rejá innyok adnak büdös lőréket,
Szolgáló lejányoknak sován étkeket,
Rejá innyok adnak boros vizeket.

Vígan bosszonkodnak lejányok, iffjak,
Az udvarbíráknak és kulcsároknak
Lelkökért ők sápi zsoltárt olvasnak,
Dolhai dekrétomot fejökre monnak.

Le es vonszják néha kulcsárt körméről,
Iffjak megbüntetik ez ily bűnéről,
Az ő abrakjokat elvesztéséről,
Mert azt palást alatt hordják pinczéből.

Csuda mint csélcsapnak az ő uroknak,
Hogy az ö hasznára sáfárkodnának,
Azt elő sem mondják mennyet kóbornak,
Palást alatt jó bort mennyet hurczolnak.

Kis Kököllö mellett Betlen Farkasnak
Bohnyai házánál megíratának,
Mert versszörzésében Sebők deáknak
Nem úr hírével bödös bort adának.

Nagy-idai kulcsár az bohnyaival
Lám atyafias volt álnokságával,
Nem barátkozik vélem az jó borokval,
Ha fijamat küldöm, illet szitokval.

Adjon Isten nékik oly jó malasztot,
Táplálják jó borral Sebők deákot,
Véle egyetömben jó szolgálókat,
Fejökre ne várják az rút átkokat.

FINIS.

COLOSVÁRBA
nyomtatott
György Hoffgreff műhelyébe
1554
esztendőben.

FÜGGELÉK.

ZSIGMOND KIRÁLY ÉS CSÁSZÁRNAK KRÓNIKÁJA, ES LÖTT DOLGAI RENDDEL IRATTATTAK.

(Tinódi Sebestyén által.)

Ím megmondom Zsigmond király csudáját,
Krónikáját és nagy kegyetlen voltát,
Idegen nemzettel hadakozását,
Országában mint veszte nagy urakat.

Nám jó Lajos király hogy megholt vala,
Úr születése után írnak vala,
Ezer háromszáz nyolczvankettő vala,
Negyven esztendőt, egy holnapot élt vala.

Csak két szép leánya maradott vala,
Örögbiknek neve Mária vala,
Az másiknak neve Adviga vala,
Az Mária még igen gyermek vala.

Jegyesül adák egy gyermek morkolábnak,
Az római cseh császárnak fiának,
Burgundiabéli gyermek Zsigmondnak,
Hogy királya lenne az magyaroknak.

Parancsola az magyari uraknak,
Hogy Máriát először koronáznák;
Jóvá hagyák, hogy mind őtet hallgatnák
Mert Lajos királynak hívek valának.

Igen hamar Máriát koronázák,
Ugyan jegyben őtet szépen asszonylák,
Anyját Erzsébet asszonyt ők választák,
Hogy gondját viselné ő leányának.

Támada urak közt nagy visszavonás
Mert kétfelé lőn köztek az hasonlás,
Kiknek nem tetszik asszonnak udvarlás,
Kitől nem lehet ország-oltalmazás.

Parancsoló nagy sok kazdag úr vala,
Kiket Lajos király úrrá tött vala,
Asszony híve Garai Miklós vala,
Kit Lajos király nádorispánná tött vala.

Röttenetes veszedelmet ez szerze,
Mert királyné asszont ő azon kéré,
Az uraktul tisztöket ő elvegye,
Hogy tőlek semmi félelme ne lenne.

Ezen urak igen búsultak vala,
Zábrági pispek az Olasz Pál vala;
Döbröközi Laczknak két fia vala,
Egyik István, erdéli vajda vala.

Főispán másik Laczkfi András vala,
Simontornyában az István úr vala,
Horváti János bán, János piriel vala,
Mindenik hatalmas kazdag úr vala.

Asszony ellen ezek tanácskozának,
Hogy más királt ez országba hoznának,
András királ fia mellé támadnának,
Az Kis Károlt jó Budába béhoznák.

Az Siciliábul indultak vala;
Zsigmond morkoláb ezt hallotta vala,
Jó Budában Máriával ott vala,
Míg ő országába el-bément vala.

Károl királt Zábrágba el-béhozák,
Zábrágból jó Budába őt béhozák;
Az asszonyck oly nagy vígan fogadák,
Az nagy álnokságot, mert ezt nem tudták.

Ím hamar bánatra öröm fordúla,
Mert királ magát megkoronáztatá,
Minden jóktul asszonyokat megfosztá,
Az két asszony magát igen siratá.

Ott Buda várában kőházban tartá,
Hatalmoktul mert Károl megfosztatá,
Éjjel nappal sírva ohajtnak vala,
Csak Garai Miklós hívséggel vala.

Ím megmondom Károlynak veszedelmét,
Lajos királynénak eszes elméjét:
Titkos tanácsát szóllitá, jó hívét,
Garaival ott nyújtá sok beszédét.

Nám ott Károly halálát elvégezék,
Vitéz Forgács Balázzsal dolgot közlék;
Ott ő néki Gémes várát igérék,
Ha Károly király tőle levágatnék.

Csoda bátor szüve Forgács Balázsnak,
Megesküvék az királyné asszonynak;
Nem sok üdőre ők rá gondolának,
Mint lehetne halála az királynak?

Hamar Garai zsoldot hirdettete,
Sok jó vitézeket ő bégyüjtete,
Menyegzőre készüle, azt tetteté,
Egy hajadon lányát haza vitetné.

Róla Erzsébet asszonynak így szólla:
Károly királyt házában lehívatná,
Hogy Zsigmondnak levelét megmutatná,
Arról néki nagy sok tanácsa volna.

Ottan asszony királyt aláhívatá;
Király asszony házába hamar juta,
Mert az szerzett álnokságot nem tudá,
Az órára Garai Miklós béjuta.

Nagy sok vitézlő nép utána vala,
Kik az várasban maradoztak vala,
Ki kapu közt, ki palotában vala,
Forgács Balázs fegyverközve ott vala.

Indúla bé királyhoz és asszonyhoz,
Hogy búcsút végyen, menne leányához,
Leányát bocsátná házastársához;
Senki nem kétes Garai Miklóshoz.

Csak magokat olasz vitézek hagyják,
Szokás szerént ketten-ketten mórálnak;
Esmerék üdejét szerzett dolgoknak,
Forgács Balázsnak szömmel hunyorétának.

Az vitéz hogy látá, fegyverét rántá,
Szegény Károly királyt ott agyon vágá,
Az szöméig nagy sebet rajta nyita,
Olaszok közt Balázs kétfelé csapa.

Mikor hír lőn ebben az olaszoknak,
Fegyverközve tétova ők bolyognak.
Az magyarok viadalnak állának,
Kapu közt és palotában vívának.

Seb miá Károly el nem esett vala,
Ő székiből el-felszédelgett vala,
Ő addig házába el-felment vala,
Az ő útát vér béfertezte vala.

Ijedtében asszony elesett vala:
Az Garai lött dolgon örül vala,
Az vár erőssége már nála vala,
Az kapukat magyarok állják vala.

Gondjok esék ebből az olaszoknak,
Fejedelem nélkül igen búdosnak,
El, szállásra vár kapuján kifutnak,
Váras szerte segítséget kiáltnak.

Immár az nap igen elnyúgodt vala,
Várba bérohanni akarnak vala,
Az olaszok felfegyverköztek vala,
De csak héjába zörgelődnek vala.

Sokat bennek magyarok levágának,
Szombat-kapun ők el kiszaladának,
Olaszország felé igen futának,
Minden kazdagságot Budán hagyának.

Magyarokkal az Garai készüle,
Károly király ajtaját bétöreté,
Egy mély toromba őtet bévetteté,
Azon sebben ötet ott gyötretteté.

Vitézek, kik asszony párti valának,
A kik az várasban szélyel valának,
Alig várják ők hogy megvirradnának,
Mert örűlnek vala kazdag prédának.

Nám mikoron szépen megvirradának,
Az vidékről sokan bérohanának,
Az pártokkal viadalnak állának,
Sokat bennek várasban levágának.

Dúlák igen az olaszok szállását,
Ragadozák ő nagy kazdagságokat.
Ott megölik vala Horváti János bánt:
Sok horváttal kapá szombat-kapuját.

Igen nagy vérontás lőn az kapuban,
Nehezen szalada Horvátországban.
Károly királyt vivék el Visegrádban;
Nagy seb miatt meghala az fogságban.

Ime minden róla vehet nagy példát,
Mikor hogy kazdagon bírá országát,
Megnyomorítá az asszony árvákat,
Szegénységgel temeték el az királyt.

Röttenetes a szerencse magában
Mely hamar ő fordúl jóból gonoszban,
Kevélyködni kár az jó szerencsében,
Mert hamar veti nagy alázatosságban.

Ez Károlynak veszedelmét hallátok,
Esmét lőnek asszonyok hatalmasok,
Nagy kazdagon mint királynak lakások,
De meg hamar lön gonosz szerencsejek.

Gondolkodnak asszonyok ő magokban,
Sok ellenségi vannak országokban,
Kik bánják Károly halálát valóban,
Akarják megtorlani haragokban.

Immár vannak asszonyok nagy búakban,
Nem bízhatnak ők az Budavárában,
Akarnak menni ők egy erős kővárban,
Hogy senkitől ne féljenek házokban!

Sokan szoktátok e példát mondani:
Kit isten akar e földen veszteni,
Legelőszer eszét annak elveszi,
Úgy ő magát világ szerént veszteni.

Erzsébet asszony Garaival szóllának,
Csak udvarok népével támadának,
Az alföldet akarják hogy meglátnák,
Hol szeretnék, abban megmaradnának.

Tartományába Diákónak jutának,
Szertelen veszedelembe jutának,
Hir lőn ebben Horváti János bánnak,
Hogy királyné asszonyok búdosnának.

Igen hamar szép sereggel indúla,
Hogy az Károly halálát megtorlaná;
Asszonyoknak ő útokat megállá,
Udvar népével viadalnak állának.

Mindkét félbe nagy sokan elhullának,
Mert erős viadalt ők ott tartának,
Udvarnépe igen megfáradának,
Kik fenállnak, azok megfutamának.

Parancsola a bán az vitézeknek,
A szekérhöz ők hamar sietnének;
Szekér környűl nagy viadalt szörzének,
Nagy vérontást szekér környűl tevének.

Erősen vív az Forgács vitéz Balázs,
Ő környüle vagyon sok horvát-hullás,
Szekerekben vagyon nagy sívás-rívás,
Mindkét félben nagy seb miatt ohajtás.

Rötteneteképen vitézek vesznek,
Forgács Balázst lováról leöklelék,
Ott az asszonyok előtt fejét vevék,
Garai Miklós lováról leszekellék.

A szekér mellett viadalt tart vala,
Asszonyokat ő oltalmazza vala,
De semmit az néki nem használ vala,
Mert környűle nagy sok ellenség vala.

Tőrrel, nyillal igen tekitik vala,
Semmiképen el nem ejthetik vala,
Szekér alól lábát rággatták vala,
Földre esék, ott fejét vötték vala.

Oly kegyetlenek horvátok dolgokban,
Szekereket felforgaták útokban,
Tisztesség semmi nincs ott ő dolgokban,
Asszonyokat, leányokat kapdosásban.

Rút szitkokkal asszonyokat illeték,
Az bán eleibe őket bévivék;
Az bán látá, igen megkeseredék
Nagy veszésén nagy sok fejedelmeknek.

Igen bosszonkodik bán asszonyoknak,
Erőssen könyörög asszony az bánnak,
Jusson eszébe jótéte Lajosnak,
Kegyetlenség ne lönne leányának.

Sirva beszélli ezt az János bánnak:
«Én vagyok oka Károly halálának,
Köszönhetem Garai tanácsomnak,
Azért ma lőn halála Garainak!»

Sőt nem hagya ebbe többet szóllani,
Asszony elől az bán kezde kimenni,
Azonközben kezde elsötétülni,
Az Lajos királynét kezdé elvinni.

Igen hamar felájazák az ő száját,
Boszna vizébe béveték ő magát,
Ragadák ott szép karcsú leányát,
Leányinak mérék hosszúságokat.

Megviradva sokat nem múlatának,
Horvátországba ők bészaladának,
Mária királyt fogva vélek béhozák,
Mert jövendő veszedelmet gondolák.

Vala Mária király nagy ohajtásban
Bán kezében Kruppában nagy fogságban,
Anyja Garaival szörnyű halálban,
Károly halála így lőn megtorlásban.

Lám az Károly király mikor meghala,
Erzsébet Zsigmondnak ottan megirá,
Gyorsan Budába béjőne — unszolá,
Királyságot ő magának foglalná.

Csoda-hamar Zsigmond felkészült vala,
Asszonnak halálát nem tudja vala,
Mátkájának fogságát nem hallotta,
Ugyanakkor Zsigmond hadat támaszta.

Vala Zsigmond igen nagy vígasságban,
Bébocsáták az jó Buda várába,
Akkor Mária vala Kruppa várában,
Horváti János bán nagy fogságában.

Mikor bán Zsigmondot Budában hallá,
És hogy néki minden úr udvarlana,
Bánnak szűve esék oly nagy bánatba,
Méne Máriához szépen így szólla:

«Csoda veszedelembe tü esétek,
Jóllehet nagy méltán ezt szenvedétek,
Kiből nagy bánatba engemet ejtétek,
Akaratom vala — megölesselek.

Ezt jól tudom hogy te a te uraddal
Ezt megtorlod te az én halálommal,
De én éltem atyád ajándékával,
Nem fertezem véredbe haláloddal.

Tekéllettem most ezt az én szüvemben,
Felfogadjad énnekem te hitedben,
Hogy rajtam bosszút nem állasz éltemben:
Elbocsátlak békével te földedben.

Ezt nem tészed, tégedet megöletlek,
Ha annak kell jobbnak lenni, elvesztlek.»
Bán kiméne, asszony bánatba esék,
Leborúlván sírva ő gondolkodék.

Rágondolván könyveit megszárasztá,
Az János bánt hamar hozzá hivatá
Ereklyéken ott néki hitet ada,
A felett hites atyjává fogadá.

Igen hamar szekereket készíte,
Jó Budába Máriát felviteté,
Az Mária lön Budában örömben,
Mert Zsigmondot látá nagy örömében.

Zsigmond morkolábnak koronázását
És ő néki mondom hadakozását,
Sok uraknak előtte búdosását,
Kiknek tű meghalljátok halálokat.

Ezer háromszázban írtak hatvanhatban,
Koronázák Zsigmondot Fejérvárban:
Lajos király holta után bolygásban,
Sok zűrzavar lőn akkor ez országban.

János bán fogságából szabadúla
Mária király. Mikor juta Budába,
Zsigmond vala már feltámadásában,
János bánra mégyen nagy haragjában.

Vidula meg Zsigmond hogy ez hírt hallá,
Máriának eleibe kiszálla;
Kezét fogá, néki szép szókat szólla,
Kin Mária népével megvidula.

Söt nagy örömekbe ők ott sirának,
Végzetre egymásnak új hírt mondának,
Először mint lett dolga kis Károlynak,
Azután mint lött halála anyjának.

De nagy hálát adának az istennek,
Ki hamar véget tött veszedelmeknek,
Mikor végre erről megemléköznének,
Nyavalyájok öröm lészen szüveknek.

Örül, vígad Zsigmond Mária királylyal,
Budába menének zöngés-bongással,
Magyarokkal, csehökkel vígassággal,
Istent dícsérék nagy hálaadással.

Mária király egy nagy gyülést tétete,
Fejérvárba, országába bémene,
Koronáját fejébe ő tételé,
Királi istápját kezébe vévé.

Gyakor könyvhullatással magát bántá,
Férjét Zsigmondot melléje állatá,
Annakutána országát szólítá,
Bölcs beszéddel akkor ő imezt mondá:

«Én uraim! tü ezt meghallgassátok,
Ez gyülésnek okát ti megtudjátok,
Kiknek volt én atyám jól-tött uratok,
Arra nézvén nékem hivek voltatok.

Sok hálákat adok arról tünéktek,
Az elmúlt sok veszedelmet értitek,
Vélem öszve sok nyavalyát türtek,
Mint estem fogva, azt is jól értitek.

Tü ez ország veszedelmét értitek,
Község javáról tü jót végezzetek,
Előbbi veszedelmbe ne essetek,
Tü köztetek tü megegyesüljetek.

Jól tudjátok, mely ország meghasonlik,
Vendég néptől csak hamar megrontatik,
De mely ország magában igazodik,
Vendég országok ezt igen röttegik.

Zsigmond uramat, férjemet látjátok,
Kit atyám Lajos király, jól tudjátok,
Hagya, holta után hogy uraljátok,
Vélem öszve őtet koronázzátok.

Akkor ezt jó keddvel felfogadtátok,
Szeretettel kit ajándékoztatok,
Hogy lönne királytok kiáltottátok,
Szeretettel ma is felkiáltsátok.

Vagyon köztetek — értem — oly tanácstok,
Asszony miá pusztításban országtok;
Lesztek veszedelmbe kit én is hallok,
Azért lehet ez néktek oltalmatok.

Töttetek arany koronát fejembe,
Ugyanazont teszek Zsigmond fejébe,
Fejenként legyetek hozzá hívségbe,
Néki hívek legyetek ő éltébe.

Oly nagy örömmel mind felkiáltának,
Szeretettel kit megkoronázának,
Az istennek mind nagy hálát adának,
Vígadának, jó Budába szállának.

Rágondola Zsigmond király dolgára,
Országába köz nép szabadságára,
Ellenségnek eltávoztatására,
Hitetleneknek lönne tanúságára.

Zsigmond királyt felesége igazgatja,
Gyakor sírásokkal szorgalmaztatja,
Nagy nyomorúságát hogy megtorolja,
János bánon bosszúját hogy megállja.

Ez üdőközt János bán Pozsga várban
Lakik vala fejének oltalmában.
Zsigmond király támada nagy haragban,
Duna mellett mégyen nagy hatalmában.

Bolgárországba menetit tetteté,
Pozsga várát hertelen megkörnyékezé,
Az János bánt ott az várba rekeszté,
Erőssen vítatá, igen lőteté.

Az János bán hamar kétségbe esék,
Egy éjjel az várból ő el-kiszekék,
Bosznaságban Dobro várba érkezék,
És az Száván gyorsan által költezék.

Sok urakat találá ott Dobróban,
Bosznaiak Dalmáciak ott az várban,
Kik mind társok valának ő dolgában,
Horvát urak ott vannak nagy búokban.

Támadtanak ellenek magyaroknak,
Ez országban égettenek, dúltanak,
Ki búára vagyon Zsigmond királynak,
Hogy megérté, indúla az Szávának.

Igen hamar ő Bosznába beszálla,
Dobro várát nagy erővel megszállá,
Az János bán még idején meghallá,
Az urakkal kiszökék, elszalada.

Az hegyekben vélek búdosik vala,
De az futás néki nem használt vala,
Mert lest király sokfelé vettet vala,
Kiktől a bán megfogattatott vala.

Nám királynak Dobro vár kezében lőn,
Boszna, Dalmácia hatalmában lön,
Horvátország urakkal kezében lön
Országába béméne, örömben lőn.

Vala vígan pécsi várba hogy juta,
Az János bánt lófarkon hordoztatá,
Tüzes fogókkal őtet fogdostatá,
Négygyé vágatá, négy kapura hányatá.

Sok urakat a király megölete,
Az Pál pispeket ott meg nem öleté,
De ő tisztit soha meg nem engedé,
Mária bánatját így engesztelé.

Lám az idő ebben hogy forgott vala,
Asszony vezér Magyarországnak vala,
Moldova, Havaselföldhöz hajlott vala,
Zsigmond királynak meg nem holdolt vala.

Igen hamar király rájok indúla.
Akkor Molduát István vajda bírja vala,
Minden népét felinditotta vala,
Király útát környül állatta vala.

Tudására királynak ez nem vala,
Egy havasnak kebelébe bészálla,
Az oláhok ott fen futosnak vala,
Magyarokat nyillal tekítik vala.

Esnek, hullnak sok jó lovak, magyarok,
Mind gyalog szökdesnek ott az lovagok;
Előttek megfutamának oláhok
Sokat bennek ölének az magyarok.

Röttene meg István vajda népével,
Szerencsére veté fejét eszivel,
Borokkal méne ő főfő népével,
Király eleibe nagy félelemmel.

Az király előtt ott földre leborúla,
És ő magát oly nagy bűnesnek vallá,
Nagy engedelmességet mutat vala,
Könyöregvén ő kegyelmet kért vala.

Tön kegyelmet király az ő fejének,
Országának, benne való népének,
Mert ő hitt vala az vajda hitinek;
Vajda megköszené ő felségének.

Visszatére király ő országába,
Esztendeig lakék Buda várában,
Hadhoz igen szerződék alattomban,
Havaselföldébe lőn indulásban.

Sok töröket oláhok híttak vala
Segítségül, mert nem bízhatnak vala.
Zsigmond király mikor béjutott vala,
Oláhokkal ütközni akar vala.

De hogy törökek magyarokat megláták,
Sok fényes fegyvereket hogy saldíták:
Magokat nem bízák, elfutamának,
Sokat bennek magyarok levágának.

Ez meglévén táborát elindítá,
Nikápolyt az király megszállítá,
Lőteté, rontatá, ostromlattatá,
Benne valókat ő mind levágatá.

Tön Magyar tisztartókat Nikápolyba,
Az országot hajtá birodalmába,
Győzedelemmel jöve országába:
Hát Mária király megholt Budában!

Igen nagy gondja esék az királynak,
Mert Advíga öcsese az Máriának,
Felesége vala lengyel királynak,
Ura akar lönni Magyarországnak.

Nagy hadat az lengyel király indíta,
Zsigmond király még meg nem jutott vala,
Kanizsai János esztergomi érsek vala,
Lengyeleket bé nem bocsátta vala.

Oly igen elbízá magát dolgában
Zsigmond király, hogy járt jól ő útában.
Ki akar szégyent vallani magában,
Higyje el magát az minden dolgában.

Dúl-fúl vala király nagy haragjában,
Egy-nyihány urat halla országában,
Kik részesek az asszonyok dolgában,
Nem akarnak udvarlani Budában.

Legottan király róla így gondola:
Vagy azokat kegyelmére hívatná,
Avagy megfogatná és levágatna,
Abba okot, útat hamar találá.

Vitézek ott harminczketten valának,
Kiket sokszor hegedősek csácsogtak.
Ezek szélyel az alföldén lappagtak.
Udvarlani királynak nem akartak.

Télen, nyáron, erdőt, mezőt jártak vala,
A királytól oly igen félnek vala,
Egymás között ők megesküdtek vala,
Hédervári Kont István ott fő vala.

Jó vitéz és jeles nemzet ez vala,
Vakmerő és bátorszűvű ez vala,
Az Száva mellyékén búdosnak vala,
Ki az királynak mind tudtára vala.

Nám hamar egy hívit előszóllítá,
Az Vajdafi Györgyőt ő elbocsátá,
Nagy erővel vitézeket megfogná,
Vagy megcsalná, néki fogva béhozná.

Igen siet Vajdafi hogy ezt hallá,
Száva mellett vitézekre találá,
Egy hajnalban igen alusznak vala,
Jó Korpádi János csak vigyáz vala.

Sivalkodva ő reájok ütének,
Az vitézek hamar felszökdesének,
Mind egyiglen ők fegyverre kelének,
Hogy halálig vélek ügyeköznének.

Tartóztatá népét Vajdafi hogy látá
Elevenen őket meg nem foghatná;
Király képében hitet nékik ada,
Hogy kegyelmét király nékik ajánlja.

Az vitézek az hitnek meghivének,
Mert azoknak nem állhatnak ellenek;
Jó Káromba szépen el-bémenének,
Csalárdsággal ők megkötöztetének.

Csalárdságon csak elfeletkezének,
Hogy ők hittek az áruló hitének,
Ő magokba sokat törekedének,
Szekerekben Budára vitetének.

Az vitézek menteket így röndelék,
Király eleibe hogy vitetnének,
Az királynak ingyen sem köszennének,
Térd-főhajtván senkit sem tisztelnének.

Zsigmond király eleibe jutának,
Mit fogadtak abba megmaradának,
Kin az urak csak elálmélkodának,
Király környül a kik akkor valának.

Zsigmond haragjában hagyá, elvinnék,
Szent György piaczán fejeket elvönnék,
Minden bűneket ott ők megfüzetnék,
Hogy minden gonosznak példák lönnének.

Hédervári Kont Istvánnak ott vala
Bátor szűve minden ügyében vala,
Mondják, fejét elől vétette volna,
Hogy halálát szömével látta volna.

Vitézeket harminczegynek mondják hogy volt,
Az harminczkettödik egy apródja volt,
A kis Csóka ő urát siratja volt,
Kihez képest egész község sírnak volt.

Őtet az király elejbe hivatá,
Úrrá tönné néki azt felfogadá,
Csóka bátron az királynak ezt mondá:
«Mint olyan cseh disznót ő nem uralná!»

Elharagvék, annak is fejét véteté,
Az harminczkét számot avval bétölté,
Szent György czinteremébe temetteté,
Evvel sok magyart király megröttente.

Zsigmond király is igen megröttent vala,
Az uraktól ő igen fél vala,
Hogy sok atyjokfiát ölette vala,
Az urak elüdegenültek vala.

De hogy az üdő mind ebbe forgana,
Csoda szerencse nékie fordúla,
Nagy Nikápoly alatt Zsigmond mint jára,
Azt tünéktek én adom tudtotokra.

Él vala János király Görögországban,
Háború történék Görögországban,
Két urak valának ő országokban,
Mint két király nagy hatalmasságokban.

Birodalmát ott mindenik kívánja,
Mindkettő fejedelem nemzet vala;
Görög urak mind hasonlottak vala,
A ki melyet szeret uralja vala.

Ezek egymás között sokszor vívának
Mindkét felöl sok görögök hullának
Egyik félben sokkal többek hullának,
Fáradának, ők megfogyatkozának.

Lám ezen az nagy úr igen búsult vala
Kinek neve az Mihály császár vala,
A török királyhoz sietett vala,
Kinek neve az Murát vala.

Legottan az ő segítségét kéré.
Murát hallá, ezen igen örűle;
Ázsiából Európába békele,
Az ő néki haszon lönne, azt vélé.

Ott Tráciának jobb részét meghajtá.
Azonközben Murát király meghala,
Az ő fia Bajzet esmét támada,
Jó szerencsés és hatalmas ez vala.

Rettenetes Bajzet király hadába,
Tráciát, Thessaliát, Macedoniát,
Ponciát, Dáciát, egész Miziát
Mind megvevé, foglalá ő útába.

Ez Miziát hívák Bolgárországnak,
Akkor adót ád vala Magyaroknak.
Ebben hír lött vala Zsigmond királynak,
Török urok támadt az bolgároknak.

Gondolkodék, ő követét bocsátá
Kéri, Bolgárországnak békét hagyna.
Bajzet király erre tanácsot tarta,
Választételit ő mind elhallgatá.

Jó Bolgárországot hogy mind meghajtá,
Mindenféle fegyverét béhozatá,
Az falra ő renddel felrakattatá,
Az követet az Bajzet béhívatá.

Sőt újjával fegyverét mutogatá,
A követnek szép szóval ímezt mondá;
«Ebből illet engem egész Mizia
Igazságom vagyon, Zsigmond azt tudja!

Zsigmond király ezt igen megbosszúlá,
Nagy hadával országában támada,
Sok vendég barátja mellé támada,
Angliából, Galliából eljuta.

Igen szép haddal ezek jöttek vala,
Burgundiai herczeg vélek vala,
Ön költségeken mellé jöttek vala,
Zsigmond király ezekkel indúlt vala.

Gonosz nem jó kövélyen hadakozni,
Ezek nagy kövélyen kezdék mondani:
Ez világot ha kezdenék bejárni,
Nem kellene soholt embertől félni.

Isten ellen kezdének káromkodni:
Ha magas menny kezdene leszállani,
Sürő kopiákkal azt feltarthatni,
Kövélységből kezdének bolondoskodni.

Zsigmond király Bolgárországba juta,
Bodont és Signeont ő ott megszállá,
Kiket a törökek ott bírnak vala,
Több urakkal király rontatja vala.

Mikor az nagy Nikápolyhoz jutának,
Ezerháromszáz kilenczvenhatban írtanak
Nikápolyt megszállák, igen vívának,
Bajzet török királynak hirt adának.

Viadal ott mint lőn bőven megírtam,
A török császárok krónikájokban,
Azért egy keveset szóllok gondoltam,
Zsigmond király mint elszaladott onnan.

Nagy sok néppel Bajzet király érközék,
Első ütközetet a franczok kérék,
Tisztességet ő magok hogy elnyernék,
Fejedelmek nékik ezt megengedék.

De kövélység miatt ők elveszének,
Törökekkel mikor szömbe érének,
Jó lovakról ők mind leszökdesének,
Sok töröket vesztének, megölének.

Jó lovak magyar táborba futának,
Az magyarok láták, felkiáltának,
Az francz népeket hogy mind levágták
Viadal nélkül mindnyájan elfutának.

Sok vitézek, franczok ott elveszének,
Zsigmond király herczeggel eredének,
Egy csónakban Dunán által esének,
Magyarok útokban sokan veszének.

Király mikor ért volna Magyarországba,
Rátámada urak közül néhánya,
Megfogák ötet, tömlöczbe béhányák,
Oly hívséggel illeték őt az urak.

Csoda-képen őt isten szabadítá,
És az ő gyilkos kezekből kiszalada;
Azután rajtok kemény bosszút álla,
Veszedelmet az ő fejekre hoza.

István vajda mikoron megöleték,
Társaiban egynyihány megöleték,
Nékik ő közűlek számkivetteték,
Országában király békével lakék.

Immár visszavonás nincs országában,
Ő életét foglalá jámborságba,
Jó híre terjede sok országokban,
Uralnia kívánják Rómaságban.

Ez királynak birodalmának vala,
Huszonhárom esztendeje tölt vala,
Királyt Rómába választották vala:
Ezen Zsigmond nagy vígasságban vala.

Igen hamar kezde haddal készülni,
Törökeket akarja veszteni,
Vég Galambócz várát megostromlani,
Ő határát akarja tova vetni.

Sok szép néppel Galambóczot megszállá,
Mindkét felöl gyakor harczolás vala,
De mindenkor magyarok nyerik vala,
Míg Kalepinus császár jutott vala.

Török császár nagy szép erővel vala,
Király látá, nagy szép erővel volna;
Megfutamék, Dunán által szalada,
Török miatt a Dunába sok hala.

Viadalban sok magyar veszett vala,
Közűlek ott egy jeles vitéz vala;
Fekete Szaniszló ő neve vala,
Ki miatt sok török elveszett vala.

Az üdő közben husztok támadának,
Csehországba hatalmasok valának,
Mindenütt királylyal hadban bírának,
Sok nemzetet ők hadban levágának.

Nagy vetélkedés a hit felöl vala,
Conciliomot király tétetett vala,
Szép szókkal husztokat hívatta vala,
De hite ellen megölette vala.

Királyt pápa hitszegésből ódozá,
Tetszék királynak igen jól járt volna,
De isten szerencséjét sárba nyomá,
Mert azután mind nagyobb szégyent valla.

Zsigmond példája mind a nagy uraknak,
Hogy ne higyjenek római pápának,
Mert haszontalan mind ő ódozása,
Hamis hitet követ, örök kárvallása.

Vala akkor király Aquisgranumban,
Az királyságba koronázásában,
Hadnagyokat hagya Magyarországban,
Kik vitézek ez ország oltalmában.

Az Garai János bán egyik vala,
Jó Maróti János bán másik vala,
Monoszlai Csupor bán harmadik vala,
Ezekkel egynyihány jó hadnagy vala.

Irnak az ezernégyszáz tizenötben,
Az Herbolya herczeg Boszna földében.
Zsigmond királynak vala hívségében,
Kazdag, hatalmas akkor az üdőben.

De elbízá magát hatalmasságban,
Elszakada királytól ily szándékban,
Mert királysága lőn Olaszországban,
Adá magát a török oltalmában.

A törökek hozzá sokan jutának,
Boszna várába, kik hívek valának,
Azokra törökek rohanának,
Égetének, rablának, pusztítának.

Nám ebben hamar hír lőn az országnak,
Az megmondott bánoknak és uraknak,
Hamar izenének az hadnagyoknak,
Sokan készülének, elindúlának.

Az Boszna határára indúlának,
Herbolyával törökek indúlának,
Az határon vélek szömbe szállának,
Alláht, Jézust kétfelől kiáltának.

Köztek dobot, trombitát rihasztának,
A tevéken sok harangok kongának,
Nagy vakmerőn ők öszverohanának,
Elegyülvén ők erőssen vívának.

Módja viadalnak igen szép vala,
Mert ő köztek oly nagy üvöltés vala,
Az nagy sok fák, kopják tördelnek vala,
Kik miatt sokan lóról hullnak vala.

Igen hullnak mindkét felöl sok testek,
Az magyarok valának ott nyertesek;
De ravaszok, álnokok az törekek.
Hogy láták, magyarok lesznek nyertesek,

Nagy kiáltás, üvöltés kezde lönni,
Az hegyekből ezt kezdék üvölteni:
«Fút, fút kavor», — erőssen ijegetni,
Az magyarok hogy ezt kezdék hallani.

Törökek szörzések akkor ez vala,
Az hegyekre népet bocsáttak vala,
És azokat megtanították vala,
Mikor látnák ők vesznek viadalba:

Felszóval «fút fút kavor» üvöltenék.
E szóval sok magyarok röttenének,
Az ő hadok vélek futni kezdének,
Viadalt tágíták, megijedének.

A szegény magyarok sokan veszének,
Az urakban sokan halva esének,
Sok közülek nagy fogságba esének,
A törökek kazdagságot nyerének.

Jó Garai János bán foglylyá esék,
Nagy kegyetlen fogságban ő tartaték,
Végre a tömlöczből kimeneködék,
Istentől szabadsága megadaték.

Ő sietséggel Báthára ment vala,
Mely-vasakkal őt megvasazták vala,
A szent vérnél azt mind ott hagyta vala,
Ő miá szabadult — azt véli vala.

Törökeknek akkoron foglylyá esék,
Maróti János bán ki megváltozék,
Nagy somma aranyért elereszteték.
Csupor Pál bán akkoron foglylyá esék.

Vala Herbolya herczeg fogságában,
Ökör-bőrbe bútatá haragjában,
Csupor Pál bánt vetteté úgy egy tóban.
Ez szóval öleté őt nagy búában:

«Éltedben szólasz vala te ökör szóval,
Immár te szólj most ökör ábrázattal!»
Mert régente Csupor az Herbolyával
Együtt szolgált királynak az urakkal.

Termete rút az Herbolyának vala,
Éte, itta is barom módra vala:
Az Csupor bán ötet meveti vala,
Mikor ötet elöltalálja vala.

Ő néki ökör szóval köszen vala,
«Bő! bő!» néki felszóval mondja vala,
Ezt Herbolya igen szégyenli vala,
Csupor Pál bánt ezért így ölte vala.

Nem jó kövélységből embert mevetni,
Vagy szüléiről, termetről csúffolni,
Isten teremtő, ura természetnek,
Ő kedve szerént adja ezt mindennek.

Nemes Csupor mevette Herbolyát
Termetiért jobbnak ítélte magát,
Itíleti ellen isten ejtötte
Az undok Herbolyának kezébe.

Történek esmét Havaselföldében,
Két atyafi vala egy nemzetségben,
Az Dán vajda, Mircse vajda éltekben
Nem alkhatnak az fejedelemségben.

Támada ő köztek nagy visszavonás,
Lőn ő köztek veszedelmes harczolás,
Dán vajda népében nagy fogyatkozás,
Lőn az Mircse mindenkor diadalmas.

Ezen Dán vajda igen megbúsula,
Segítséget törökektől kért vala,
Mircse vajdát megfutamtatta vala,
Mircse vajda ezen igen búsula.

Zsigmond királynak kéré segítségét,
Király mellé igéré szép erejét;
Losonczi Istvánnak külde levelet,
Hogy eljövén megsegítené Mircsét.

Ez Losonczi István bán indúlt vala,
Egy táborba Mircsével szállott vala,
Dán vajdával ott szömbe szállott vala,
Dán vajdával akkor sok török vala.

Bán hogy látá ellenségi sokságát,
Oláhnak, töröknek szép szerrel voltát,
Azért nagyon bíztatá minden hadát,
Vitéz módra nem szánná ott halálát.

Ütközének, nagy viadalt tartának,
Mindkét félben nagy sokan elhullának,
Viadalnak jobbában hogy volnának,
Halála történék jó Losonczinak.

Sokan magyarok ott megréműlének,
Viadalban nagy kétségbe esének,
Mindenfelől ők futnia kezdének,
Sokan meghalának, foglylyá esének.

Történt dolgot, csudát mondnak az égben,
Harmad jaj lelket lelket(?) az kűben,
Megszóllallott vala viadal helyben,
Gyónatlan ű nem hálhat meg az kűben.

Imádkozott, büjtölt az szűz Máriának,
Mondta hogy ő könyörgött az szent fiának,
Igen szépen meggyónyék egy papnak,
Úgy holt volna ű meg, nem hisznek annak.

Ez Losonczi István bán vitéz vala,
Törökekkel sokat ügyeközett vala,
Vitéz miatt sok török hullott vala,
Vitéz módra halála történt vala.

Nagy szép dolgok történtek azonközben,
Törökek jövének az Tömesközbe,
Vitéz Péterfi Miklósnak földében,
Kiket kétszer arczul vere földében.

Dán vajda hogy Mircsét elbírta vala,
Másod Mahumet török császár vala,
Az időben ötödik császár vala,
Földen tengeren birodalma vala.

Elbírá egy részét az Miziának,
Felső Bosznát, kit hínak vég Bosznának,
Ikácsot hagyá bosznai királynak,
Hogy oltalma lönne ott az országnak.

Az új király akar nevet keresni,
Nagy erővel hamar kezde gyűjtezni,
Temesközbe akara ő béjöni,
Magyarokon nagy diadalmat venni.

Készülettel Ikács szépen indúla,
Tömesközben égete és rabola,
Az Tömesköz mind megfutamodt vala,
Péterfi Miklósnak hírével vala.

Igen hamar vitéz reá gondola,
Honlakó szegény legényekkel szóla,
Kik füzetés nélkül hon laknak vala,
A köznépet is mellé vötte vala.

Rájok nézvén biztatja, elindúla,
Ikács királylyal ott ő szömbe szálla,
Vitéz módra vélek ütközett vala,
Népe maga néki kevesebb vala.

Törökekkel ott nagy viadalt kezde,
Mindkét félben hullni és halni kezde,
Ikács királyt viadalban meglölé,
Jó lováról ötet hamar leöklelé.

Az Ikácshoz hamar leszökell vala,
Az mellyére vitéz ott állott vala;
Ikács oly erőssen könyöreg vala,
De az Péterfi fejét vette vala.

Király halálát törökek meglátták,
Röttenének, hamar megfutamának,
Sokat bennek magyarok levágának,
Az nagy nyereségen hálát adának.

Ez vitéz szép ajándékokat szörze,
Kikkel az jó Zsigmond királyt tisztelé,
Szép zászlókat, sok jó lovakat külde,
Zsigmond király tőle jó neven vévé.

Ugyan hamar meg törökek jutának,
Hogy király halálát ők megtorlanák,
Tömesközbe nagy sokan jargalának,
Jó Péterfi Miklósnak hírt adának.

Nagy bánatja vitéznek ezen vala,
Mert igen kevés néppel akkor vala,
Csak kevesen akkor támadott vala,
Étszakára viadalt hagyta vala.

Vitéz ily nagy álnokságot gondola,
Ménes csordát ő nagy sokat hajtata,
Sípost, dobost minden csordának ada,
Minden csorda közé népét állata.

Üvöltenének és sivalkodnának,
Mikor törökekkel ők ott vinának.
Éjjel a törökekre rohanának,
Az csordák seregeknek ők sivalkodnak.

Búdulának törökek, rémülének,
Nem sokat vivának, megfutamának,
Nagy sokan hullának és meghalának,
Nyereséggel az magyarok járának.

Éjjeli jelek «Isten, szent Mihály» vala,
Viadalban törökek hallják vala,
Hogy szaladhatnának üvöltik vala,
Csak «Mihályt» mondnak, Istent felejtik vala.

Zsigmondnak halljátok koronázását,
Nándor-Fejérvárnak néki adását,
Blaskó dolgát, az két király járását,
És Prágába nagy vígan beszállását.

Irnak vala ezernégyszáz és húszban,
Harmincznégy esztendő birodalmában,
Megkoronázák ötet Csehországban,
Immár vagyon három koronázatban.

Gazdagsága nagy vala a királynak,
Mert sok felől adót néki béhoznak,
Szegény rendből ott nagy urak löttenek,
Palócziak, Rozgonyiak támadtak.

Mondjam Ország Mihályt, nádorispán vala,
Király ezeket felemelte vala,
Jószággal őket úrrá tötte vala,
Ezeknek mind megmaradékjok vala.

Ozorai Pipó, nádorispán vala,
Magzat nélkül világból kimúlt vala,
Mátko bán néki atyjafia vala,
Franko, Prejko, Zováno nagy úr vala.

Nám mind szegény nemből ezek valának,
Kik maradéki nagy urak voltanak,
Hatalmasok és nagy sokat bírának,
Zsigmond királynak mind hívek valának.

Terjede ki híre sok országokban,
Zsigmond király vagyon hatalmasságban.
Sok országból jőnek ő országába,
Tanólni, szolgálni Buda várába.

Nám Portugalliából ki jött vala,
Egy királyfi, Zsigmond nagy udvarába,
Udvarlani, és tanólni jót nála,
Dunán télben hogy általjárnak vala.

Azt csodálja, mert ő jeget nem látott,
Hogy haza ment, atyjának mond mit látott.
Immár hallgassátok tü rácz deszpotot,
Mint ajándékozta királyt Zsigmondot.

Király udvarába deszpot jött vala,
Mert török császártól igen fél vala,
Hivséggel magát ajánlotta vala,
Szép főházzal ajándékozta vala.

Jeles háza Nándor-Fejérvár vala,
Kit királynak kezébe adott vala,
György deszpottól jó néven vötte vala,
Magyarország kapuja ez lött vala.

Rajta királynak nagy öröme vala,
Örömében ajándékozta vala,
Fővárat, városokat adott vala,
Szalonkeményt, Kolpent, Becsét adta vala,

Jó Világos várát és Munkács várát,
Tokajt, Tálját és Regécznek várát,
Szakmárt, Beszerményt, Döbreczen városát,
Túrt és Varsánt, Budán nagy jeles házat.

A király ezt gondolá ő magában,
Sokáig nem élne ő ez világban,
Akar ő bémenni az Rómaságba,
Magát koronázni a császárságba.

Sőt csehek közt mégis husztok valának,
Hatalmasok nem engednek királynak,
Ellene vannak pápa egyházának,
Király ellenek nem állhat azoknak.

El-bémene király az Rómaságba,
Oltalmazókat hagya országában;
Az fővezér mikor hon nincs házában,
Gyakorta találja házát nagy kárban.

Blaskó az üdőközben feltámada,
Alávaló nemből ő támadt vala,
Csehországból kornyisokkal támada,
Csehhel, magyarral sokkal elindúla.

Étszaka Nagy-Szombatot megszállatá,
Ugyan lopva ő hamar meghágatá,
Pokol órában sokat levágata,
A szép várast magának foglaltatá.

Sok latorsággal népét sokasítá,
Az Mátyus földét égeté, dúlatá,
Magyarországot Dunáig pusztítá,
Avval egész országot megbúsítá.

Támadának fő hadnagyok nagy haddal,
Szömbe vívának ott a Cseh Blaskóval,
Megcsalaték, elvesze hamarsággal,
Magyarok leszállának ő hadokkal.

Imé esmét egy gonosz hírt hallának,
Pórok közűl ketten feltámadtanak.
Mondják mind a kettőt, nagy haddal vannak,
A parasztok vélek feltámadtanak.

Egyik Antal, a másik Márton vala,
Antal kéncses Erdélyből támad vala.
Hatalmasok, ők szélyel járnak vala,
Nemeseket mind levágatnak vala.

Nagy sok zászlókat felemeltek vala,
Ez országot bírni akarják vala,
Nyír, Szamos közt az Márton támadt vala,
Király névvel magát hívatja vala.

Követeket városokra küldnek vala,
Véres tőrrel ajándékoznak vala,
Ki mellettek hamar nem támad vala,
Szörnyű fegyverrel megbüntötik vala.

A pórok annyira gyüleközének,
Urak, nemesek tőlek röttenének,
Feltámadni sokáig nem merének,
Végre láták, hogy ők mind elvesznének.

Támadának ők, mind egybe futának,
Az két pór királylyal szömbe szállának,
Egy mezőbe ők egybe roppanának,
De a pórok hamar megfutamának.

Szertelenül ott ők levágatának,
A királyok nagy kénynyal meghalának;
Szömektől, orroktól sok megválának,
Ajakoktól, kezektől megválának.

Az üdőközben az Olaszországban,
Zsigmondot koronázák császárságban.
Nem sok múlva jöve Magyarországba,
Elöszer beszálla az jó Pozsonyba.

Rágondola országa szükségére,
Magyarokat hajtá nagy békességre,
Egyességre, egymást nagy szerelemre,
Dekrétomát újitá jobb szörzésre.

Ottan Csehországba király indúla,
Iglária várasba ő beszálla,
A csehekkel nagy gyülése lött vala.
A hit dolgából egyesülnek vala.

Római hitre hajták az husztokat,
A császárnak ajánlák ő magokat,
Megépüték mind a szentegyházakat,
Mert a husztok megégették azokat.

Nagy sok pap, barát annak örül vala,
Mert az husztok mind kikergették vala,
A drága képeket eltörték vala,
Nagy kazdagságban zsákmányt töttek vala.

Az ű hütöket, mi volt, meghalljátok,
Kit ennek végében néktek megírok,
De most halálárul császárnak szólók,
Hadát hallók, halálát hallgassátok.

Zsigmond király halálát meghalljátok,
Sok járását, hadát ha meghallátok,
Cseh Prágába mikor lőn beszállások,
Csehnek magyarnak, lőn ott víg lakások.

Immár császárt vénség elérte vala,
Reszketegesség is gyötrette vala,
Nem sok üdöre ő megkórúlt vala,
És halálra elnehezedett vala.

Gondba esék ott a császárné asszony,
Kinek neve vala Barbára asszony,
Császár halála után — gondolá asszony,
Mint lehetne ez országban ő asszony?

Megszóllitá a Czelling Ispán öcscsét,
Megszóllitá az Pegradi Györgyet,
Ezekkel egynyihány jeles fő népet,
Kik ő néki ajánlák hívségeket.

Ott ő nékik titkon hit alatt szólla,
Ő uroknak mely közel ő halála,
Kezd elveszni néki nagy birodalma,
Nékem leszen tü véletek nagy búmra.

Nám ha uraim tanácsúl adnátok,
Hogyha többé én özvegygyé maradok,
Lengyel királynak feleségül adnátok,
Vélem öszve tü uralkodhatnátok.

Tudom, hogy lengyel király hozzája venne,
Jegy ruhaért e két ország enyim lönne,
Egyik segédem Czelling öcsém lönne,
Másik segédem én unokám lönne.

Kell kérnetek én uramat éltében,
Magyaroknál más szörzése ne lönne,
A cseh urak mind engedjenek erre,
Császárnénak fogadnának hütökre.

Imé aszonnép állhatatlansága,
Csodálatos néki nagy kívánsága,
Ura még fen vagyon szöme világa,
Férhöz vakarkodik ő asszonsága.

Régen Erzsébet leányát eladta,
Ausztriai Albirt herczegnek adta,
Ez országot bírni azt feltartotta,
Mert császárnak nem vala több magzatja.

Az egy leányát ő sem nézi vala,
Csak az iffjú királyhoz ő mehet vala,
És ő ez országot bírhatja vala.
Álnokságát császár megtudta vala.

Lám ő hűvségébe már kétes vala,
Ausztriai herczeg értötte vala,
Király az Barbárát gyűlöli vala,
De már magát halni elszánta vala.

Csehországból hagyá elkészüljenek,
Az magyarok hogy ott el ne veszszenek,
Nem bízhaték a csehek hívségének,
Betegségét csehek ha megértenék.

Reá gondola, haját szalangoztatá,
Virágos koszoróval megnyomtatá,
Úgy Prágából magyarokkal indúla,
Csak fő-hajtván mindennek választ ada.

Oly igen siet császár az Morvába,
Albirt herczeget leányával láthatná,
Minden országit néki ajánlaná,
Snaima nevő városba ő bészálla.

Nám az Albirt herczeg hogy ezt meghallá,
Feleségével siete, bészálla,
A császárné asszony is indúlt vala,
Atyafiával Czellinggel bészálla.

Jövését asszonnak császár megtudá,
Hogy megfognák titkosának megmondá,
Ezt a Czelling igen hamar megtudá,
Asszont megfogák, ő futva szalada.

Császár elnehezűle azonközbe,
Az urakat hívatá eleibe,
Mert lelke csak alig vagyon testében,
Szólla ily szót akkor való fektében.

«Atyámfiai, vagyok halálomon,
Velem voltatok nagy sok dolgaimon,
Nagy hálát adok tü hív voltotokon,
Örültem mindenkor tü jó voltotokon.

Jól tudjátok, husztok igen álnokok,
Koszorós fövel engem kihoztatok;
Oka ez lön, hogy kiszabaduljatok,
Kegyetlen nép miatt el ne hulljatok.

Azt bizonynyal én megértöttem vala,
Ha halálom nékem ott történt vólna,
Fejenként tü ott rekkentetek volna,
Kazdagságtok mind prédára költ volna.

Tü jótokat jövendőre is kívánom,
A két ország békeségben maradjon,
Előbbi veszedelembe ne jusson,
Asszony kévánsága hátra maradjon.

Vegyétek elő tü ez ország gondját,
Utolsó fejedelem választását,
Közütekbe válaszszatok egy királyt,
Kinek szeressétek bölcs tudományát.

Éltében nagy szeretettel lássátok,
És ő néki nagy híven szolgáljatok,
Országtokba nagy békével maradtok,
Sok ellenséget így eltávoztathattok.

Gondom nékem régen volt e dologra,
Hogy ki méltó volna a királyságra,
Az én vőmet választottam én arra,
Albirt herczeget ez birodalomra.

Esze, bölcsesége néki jó vagyon,
Az hadakozásra jó esze vagyon,
A törvény is mondja hogy reá szálljon,
Mert Erzsébet leányom nála vagyon.

Szeretettel néktek őtet ajánlom,
Mert Albertnak jó szerencséjét tudom,
Jó erkölcsét, kegyességét jól tudom,
Azért oltalmatokra őtet hagyom.

Tüteket kérlek én kegyességemért,
És én nékem ajánlott hütetekért,
E két országnak megmaradásaért,
Sok szerencsén értetek bolygásomért.

Ez Albirt herczeget, kit most beszéllek,
Leányommal királyságba vegyétek,
Még éltemben őtet felemeljétek,
Mint tudjátok, nagy híven tiszteljétek.»

Zsigmond császárnak könyvei hullának,
Az magyarok erről mind fogadának,
Császár kezén ők mind hütet adának,
«Király Albirt herczeg» felkiáltának.

Erzsébettel Albirt megesküvének,
Az jó szerencsével béköszenének,
Követeket országokba küldének,
A testamentom felől izenének.

Bódog asszony fogadása napjában,
Zsigmond császár Snama nevü városban,
Nagy szépen meghala az ő ágyában,
A császárné asszony vagyon fogságban.

Élt itt ő száz esztendöt ez világban,
Ötvenegy esztendőt az királyságban,
Huszonhét esztendöt az rómaiban,
Tizenhét esztendöt a Csehországban.

Zsigmond éle öt esztendöt császárságban,
Ezer négyszáz harminczötben járásában.
Az testtel sietének bé Pozsomba,
Onnat sietének kéneses Budába.

Tésznek mindenütt nagy óhajtásokat,
Nagy jaj-szóval, vonsznak sok harangokat,
Bihar-Váradon temeték urokat,
Tésznek szántalan misemondásokat.

Úgy forgódnak nagy sok rendbéli papok,
Ott lobognak nagy sok viasz istápok,
Veriteznek kövér nyakú barátok,
Mert pendűlnek nagy sok arany forintok.

Ültötték egy koporsóban székiben,
Koronájában, szép öltezetiben,
Mondják, hamar írták szentek köziben,
Várják a két kezét, hogy érjen egyben.

Nagy kétségem vagyon hogy égbe menjen,
Csak valaki nékie ne segéljen;
De mind éjjel-nappal zengnek fülébe,
Azok ha vihetik szentek közibe.

Énekben hallottam, vagy volt, vagy nem volt,
Tar Lőrincz hogy pokolba bément volt,
Egy tüzes nyoszolyát ő ott látott volt,
Négy szeginél négy tüzes ember áll volt.

Szózatot ott Tar Lőrincznek adának,
Az nyoszolyát tartják Zsigmond királynak,
Érsek, püspek, két paraszturak voltanak,
Az négy ember hamis urak voltanak.

Érsek az hamis dézmaért kárhozott,
Kancellárius levél-váltságért kárhozott,
A két nemes úr dúlásért kárhozott,
Hamis vámszörzésért egyik kárhozott.

Nagy sok csodát Tar Lőrincz látott volt,
Egy tüzes kádferedöt ott látott volt,
Zsigmond császár hogy benne feredett volt,
Mária király leányával ott forgódik volt.

Sok párta nélkül való leányokat,
Szép menyecskéket és szép ruhásokat,
Kiknek Zsigmond megmérte köldekeket,
Hosszaságokat, és ő szép tügyeket.

Ezt császárnak Tar Lőrincz megmondá,
Ezt felelé: lészen arról nagy gondja,
Mint ő ágyát pokolból kiiktassa,
És hogy menyországra igazgathassa.

Koronának egy kis ágát elrontá,
Tizenhárom várast ő elszakasztá,
Nyolczvan-ezer forintért zálagosítá,
Budán Szent Zsigmondot avval rakatá.

Belé kazdagságot, papokat szörze,
Jószágot nagy sokat oda engede,
Szent Zsigmondnak ő azt felnevezteté,
Hanemha ágyát avval kivethette.

E királynak viadalja sok vala,
De diadalma igen ritkán lött vala,
Azért fejében míg korona vala,
Országait megoltalmazta vala.

Nám ezt magyar nyelvre a ki fordítá,
Nótáját is csak ő maga gondolá,
Versfejekben nevét is béalkotá,
Ezerhatodfélszáz, kettőben írta.

FINIS, LAUS DEO

HISTÓRIA ZSIGMOND CSÁSZÁRNAK FOGSÁGÁRÓL ÉS SZABADULÁSÁRÓL MAGYARORSZÁGBAN TÖRTÍNT DOLGÁRÓL.

Ad notam: Ne hagyj elesnem felséges isten etc.

(PRIMA PARS.)

Zsigmond királnak mondom fogságát, nagy nyomorúságát,
És az fogságból szabadúlását, Budában lakását,
Nikápol alatt miként elveszte sok magyar urakat.

Jöni nem merte az Zsigmond király is Magyarországba,
Mert magyaroktúl igen fél vala, hogy ott vesztek vala,
Xerxes királynak szerencséjétöl oly igen fél vala.

Görögországban igyét az Xerxes elvesztötte vala,
Sok jó vitézit az viadalban elvesztötte vala,
Maradékitől végre az Xerxes megöletött vala.

Mene evezve az Zsigmond király Konstantinápolyba,
Onnat az Ródba, onnat evezve az Dalmáciába,
Horvátországnak el-béeveze az ő határába.

Ott véle vala az esztergemi az jó János érsök,
Kanizsai István ott véle vala, érsök atyjafia,
Követi által magyar urakat dolgát szerzi vala.

Nám az nagy urak Magyarországban vannak nagy haragban,
Az Laczfi István kazdag úr vala, erdéli vajda vala,
Simontornyából más István vala, ez is nagy úr vala.

Több nagy urakkal az király ellen ők tanácskozának,
Hogy soha többé az Zsigmond királyt bé ne bocsátanák,
András királynak egy unokáját Apóliából hoznák.

Királynak fia kit megölének, László király vala,
Apúliából jó ifjú vala és fő király vala;
Követek által az magyar urak ezt hívaták vala.

Ime nagy hamar megkoronáznák, azt fogadják vala,
De László király atyja halálát meggondolja vala,
Igen fél vala, az királyságra jüni nem mer vala.

Rágondolának urak, hogy értek jüni nem akarna,
Kérék az királyt, levelét, pecsétit küldené és adná,
Mit cselekedett Magyarországnak, érte ne bántaná.

Adá meg király, urak örülnek, eljárnak dolgokban,
Az hitlenségben nemös jobb részét ráhajtották vala,
Kit az nemesség megmaradéki most siratnak vala.

Lám Zsigmond király jól érti vala, ebben üdő tölt vala,
Másfél esztendeig szomszéd országban ő múlatott vala.
János érsöknek, Kanizsai Istvánnak, Maróti János bánnak

Nagy hívségökben az Zsigmond király igen bízik vala,
Kik erejekkel az királyságban Budába jött vala,
Két István úrnak ő hitlen dolgát mind jól érti vala.

Az térés után harmadfél esztendőt uralkodik vala,
Az üdőközben az hitlen pártok sokasultak vala,
Mind egész ország azért jobb része reá bosszús vala.

Király ellene az magyarokat indította vala,
Ott lőn elöször harminczkét úrnak nagy szörnyű halála,
És Nikápolnál sok magyar úrnak elveszte, megholta.

Föképen reá mind egész ország bosszonkodik vala,
Mert hatalmával ő hadaiban sok pártot gyűjt vala,
De mindezökért az Zsigmond királyt fogni akarják vala.

Ott az nagy urak kincses Budában egy gyűlést tevének,
Király házában el-bégyülének, hogy ott végeznének,
Királt közikbe ott bé-hívatták hogy beszéllenének.

Gyülésben király közikbe méne, jó kedvvel fogadák,
Nagy szidalommal bűnét királynak mind szümébe hányák,
Rátámadának, királyt ragadák és útet megfogák.

Sőt az királynak akkor baráti ott nem voltak volna,
Az Zsigmond királyt magyari urak ott megölték volna;
Garai házában Soklyós várába útet vitték vala.

Atyjoknak neve Garai Miklós nádorispán vala,
Kit királné asszony mellett régenten megöltenek vala,
Egyiknek neve Garai János, másik Miklós vala.

Gondot adának az magyar urak az ifjú uraknak,
Fogva az királyt kezekbe adák, hogy fogva tartanák,
Soklyós várában atyjok halálát rajta megtorlanák.

SECONDA PARS.

De liberatione regis Sigismundi.

Az Zsigmond király Soklyós várába viteték fogságba,
Urak kik hozzá előbb valának gonosz akaratban,
Elrejtett gonoszt ők kijelönték nagy bosszúállásban.

Rettenetesen haddal gyülének, kevélyen járának,
Az országszerte zászlóját hordozák az László királynak,
Minden városban papok, barátok processiót járnak.

Oly igen vonszák az harangokat, mert csak félnek vala,
Ezt ezönközben László királynak hírré adták vala,
Hamar sietne az királyságban — igen kérik vala.

László király is Zsigmond fogságát hogy hallotta vala,
Az ő hívei hatalmasságval föltámadtak vala,
Apóliából királi népével magyarrá indúla.

Ez üdőközben az Zsigmond király tömlöczben űl vala,
Ő szemeiből nagy sírás miatt sok könyvet ejt vala,
Királi mellyét gyakor könyhullatás megázlalta vala.

Sok óhajtását és sok sírását gyakran hallják vala,
Azt feljöl mind ott két szép ifjúnak anyja hallja vala,
Az tisztes asszony Garai Miklósné keserödett vala.

Szomorúságán, nyomorúságán, sírásán embernek,
Asszonyállatok az férfiaknál inkább keserűlnek.
Az tisztes asszony elejbe méne két szép gyermekével.

Azt mondja vala az tisztes asszony két szép fiainak:
«Miré löttetek ily nagyobb oka király fogságának?
Lám az több urak magokat mentik, hogy fogva tartjátok.

Bolondság néktek ti uratokat fogságban tartani,
Hallottuk régen ti atyátoktúl gyakran azt mondani:
«Koronás királyt, ki lött törvényből, híven kell szolgálni.

Az baromhoz ha hasonlatnék is, lönni kell mellette.»
Ha király felől urak készűlnek gonoszt szerzenie,
Akarnám néktek részetök abban hogy semmi ne lönne.

De ha az királyt, mint urak alitják, itt ti elvesztitek,
Megmaradéktokkal királyvér-ontók mind örökké lésztek,
Az krónikákban kik beírattok, útalatosok lésztek.

Urak kik vagytok, gyakran örültök ti az új királynak,
Útálatosok lesztök fiaim ti az új királynak,
Alejtjátok-e mely nagy bűn vérét ontani királynak?

Lám az nagy gonosz átkozott bűnnel kezetök förtözik,
Mi méltósággal maradéktokat — vélitök — illetik?
Számkivetettök lesztök mint latrok, mert mind elhírhesztek.

Az Zsigmond király nagy sok ideje hogy koronás király,
Kit akartok hozni, nem mi királyunk, egy idegön király,
Kérlek fiaim meg ne ölessék tűletök az király!

Soklyósnak várát ily gonosz névvel meg ne rútítsátok,
Lám az királyért kegyetlenül holt meg az ti atyátok;
Megholt Károlynak fiát béhozzák, tudom jól tudjátok.

Az ti atyátok nagy oka vala Károly halálának,
Fia rajtatok kezdi torlani halálát atyjának,
De ha ez fogoly királya lészen ismét az országnak;

Reágondolván ezt fogadjátok, ti nyertesek lesztek,
Zsigmond királynak szeretetiben, méltóságban lesztök,
Atyátok halála feledve nem lészen, nagy jutalmat vesztök!»

Ott ezt az ifjak hallák anyjoktól, nagy gondba esének,
Nagy sok dolgokról ketten szólának és törekedének,
Asszony azonban mene királyhoz fenekére tömlöcznek.

Lám ott az asszony megszomorodék, monda az királynak:
«Jó Zsigmond király te ellenségid ám új királyt hoznak,
Téged megölnek ez fogságodban, ők mindazon vannak!

Sok könyhullásid, gyakor sírásid szívem szomoríták,
Ifjúságodnak keserűségi johomat indíták,
Csak én könyörgök király érötted hogy szabadítsanak.

Erről de vagyon nagy gondolatom, rettent, vonszon engem
Félök azon ha megszabadítlak, elfelejtesz engem,
Hálaadatlan te hátra veted én két szép gyermekem.

Budában míg lész az királyságban, ha most felfogadod,
Hiven mi hozzánk mindenben lészen nagy jó akaratod,
Minket el nem hagysz, megszabadítlak, azt bizony meglátod!»

Ezt Zsigmond hallá, asszony lábánál az földre borúla,
Lábát apolja, könyvét hullatja, sirva mondja vala:
«Én jó asszonyom, én édes anyám, járj el ez dologban!

Segítségöddel ha bémehetek én királyságomba,
Ha ti rólatok leszök éltemben háládatlanságban,
Isten veszessen engemet ennél nagyobb nyomorúságban.

Tégedet itt ma hittel fogadlak én hites anyámmá,
Vitéz fiaidat Jánost és Miklóst hites atyámfiává,
Hitöm te néked nagy igaz lészen, mindentek meglátja!»

Ime hogy hallá az tisztes asszony fiaihoz méne,
Királyt megnyeré, tömlöcz-fenékről hamar felviteté,
Morkolábságban titkon Morvába iktatá, viteté.

(TERTIA PARS.)

De reditu regis Sigismundi in Ungariam.

Ebben hírek lőn hitlen uraknak, igen rettenének,
Az ő hívei szabadúlását hallák, örűlének,
Nyomorúságban kik élnek vala, haddal készűlének.

Nagy haragjokban hitlen uraknak jószágit pusztíták,
Két fél magyarok viadalokban sokan meghalának,
Zsigmond királylyal az Buda felé sokan indúlának.

Derék táborral csehhel, magyarral jó Budába szálla,
Mert Buda várát sok végházakkal az kik tartják vala,
Hívek valának, az király mellől el nem hajlottak vala.

Ez időközben az olasz király benn Apúliában
Haddal készűle az királyságra jó Magyarországban,
Mert magyar urak szűntelen hívák az birodalomban.

Az király mene Dalmácziába, ott egy új hírt mondnak,
Csehek, magyarok Zsigmond királylyal Budában vigadnak:
Nagy gondba esék, ő békét hagya jó Magyarországnak.

Kárával siet visszatérnie atyja országába,
Levelet íra Zsigmond királynak jó Buda várába,
Nagy szeretettel kéré az királyt nagy bosszúságában.

Kik magyarok közt új királt hozni örűlnek, vígadnak,
Ő nagy bűnökről megbüntessenek és levágassanak; —
Kik király miatt üdő bételvén veszének, romlának.

FINIS.

AZ JANOS KIRÁLY FIÁRÓL VALÓ SZÉP KRÓNIKA.

Három részben.

(PRIMA PARS.)

Szerencsének forgásáról nektök emléközöm,
Az jó János király fiát herczegöt beszéllöm,
Szerencséjét ha gondolom, szivemben kesergöm.

Ő éltében édös atyját soha nem láthatta
Ezör ötszáz negyven esztendőben forgásában,
János király hogy születék az kéncsös Budában.

Benn Erdélyben hallá király, lőn nagy örömében,
Nem sok idő múlva esék oly nagy betegségben,
Ez velágból el-kimúlék azon esztendőben.

Ő éltében fiát hagyá testamentomában
Fráter Györgynek, Petruitnak nömös oltalmában,
Fölnevelnék, oltalmaznák hívön ez országban.

Sok szép szóval kéré, inté az két hű szolgáját,
Hogy nagy szépön oltalmaznák híven ez országban
Lengyel Zsigmond király leányát szép Izabellát.

Temetteték János király Székös-Fejérvárban,
Izabella megmarada sírván jó Budában
Kis fiával az herczeggel, az nagy árvaságban.

Ime első szerencséje herczegnek lett vala,
Esztendőre német király nagy hadat indita,
Kéncsös Budát király fiára hamar reászállja.

Ebben hír lén gyorsasággal Szulimán császárnak,
Parancsolá ű képének az Memhet pasának,
Hogy sietne oltalmára az király fiának.

Nagy erővel Memhet pasa Budára siete,
Nem törheté ezt az császár, utána siete,
Az némötök rettenének, sok bennök elvesze.

De az császár Scambriában hogy megszállott vala,
Jó Budába királné asszonynak izent vala,
Mintegy fiát, kis herczegöt látnia kévánja.

Ezt hogy hallá tisztös asszony könnyet hullat vala,
Ölelgeti, nagy sírtában igön apolgatja,
Véli vala, szép kis fiát többé nem látnája.

Az gyermöknek fogadást tőn császár ő székiben,
Hogy halálig oltalmazza ötet ő igyében,
Ha élhetne, őt űltetné királi székiben.

— — — — — — — — — — — —

Sőt az császár az urakkal ötet megmarasztá,
Az asszonnak az gyermököt fölküldé Budára,
Az asszonnak szép választot az császár írata.

Siralmas asszon ragadá, hogy fiát meglátá,
Tanácsából nagy urakat császár fölbocsátá,
És az jó Török Bálintot fogva ő tartatá.

Az királné asszont császár mind el-fölrakatá,
Lippa felé késérteté, békével bocsátá,
Az Tiszán túl mindönöket bírni parancsolá.

Budavárát sírva nézi az keserves asszony,
Mert az császár elfoglalta erejével; — azon
Az istennek csak hálát ád az keserves asszony.

Az urakkal ő beszálla az nömös Lippába,
Onnét méne bé Erdélybe, Gyula-Fejérvárba,
Kis fiával ott lakozék gyakor siralmába.

Lőn lakása őnékie szép jelös tisztiben
Fráter Györgynek az Tiszán túl az két püspökségben,
Kincstartásban, vajdaságban az kincsös Erdélyben.

Az Petruit Pétör méne bé az Tömösvárba,
Az alföldet szépön bírja ő az ispánságban,
Az király fiának hívön szolgál ő mindön igyében.

Török császárt az két tútor annyira enyhíték,
Sok szép szóval, ajándékkal ötet engesztelék,
Király fia hogy Erdélyben békével lakhaték.

SECONDA PARS.

Az herczegnek hallgassátok másik szerencséjét,
Kincsös Erdélybe, házába néki béjüvését,
Az két úrnak csudaképen összvezöndülését.

Hogy írnak vala másfélezör ötven esztendőben,
János herczeg tíz esztendős vala benn Erdélyben,
Szerencséje ismég visszafordúla igyében.

Elméjében az Fráter György kezde gondolkodni,
Király fiát török kézbe kezdené ejteni,
Tiszta szíből az császárnak nem kezde hihetni.

Rejá vala oly nagy gondja, miként kihozhatná,
Ő atyjának országában ötet oktatnája,
Kincsös Erdélyben németöt királyt kezébe adnája.

Csudaképen Ferdinándnak követével szólla,
Hű voltával, szolgálattal ő magát alítja,
Király fiát ha fogadná, tartani adnája.

Szörzésüket Tömösvárban hogy meghallotta volt,
Jó Petruit Pétör ezön igön szomorkodék,
Ebből ő egy veszödelmet oly nagyon gondola.

Elgondolá, mi hatalma Ferdinánd királynak,
És hatalmát elgondolá az török császárnak,
Ő ellene föltámadni vélé bolondságnak.

Gyorsan hírré tevé ezt mind királyné asszonnak,
Oh möly nagy lén ő siralma királyné asszonnak,
Hírré tevé ezt mindjárást Szulimán császárnak.

El-béméne jó Petruit hadával Erdélybe,
Hívön szolgál király fiának ő mindön igyében:
Az Fráter György ezt meghallá, lének gyűlöségben.

Tanácsából az Fráter György izene királynak,
Oltalmára népet küldjön az Erdélyországnak,
És hogy ki ellene lönne az török császárnak.

Bébocsátá szép erejét azon esztendőben,
Hogy ki miatt Izabella lőn keserűségben,
Az had miatt Fejérvárból lön kiköltözetben.

Az Maroson nagy kárával el-általszalada,
Száz-Sebösben nagy sírással bészálla az várba;
Fejérvárat nagy örömmel Fráter György megszállá.

Nem sok múlva megszörzödék királyné asszonynyal,
Hogy Erdélyben el-kijűne az király fiával,
Az Ferdinánd hozzá lenne jó atyafisággal.

Király fia fokászkodván Sebösben azt mondja:
«Én istenöm hála neköd, hogy atyám szolgája,
Szegénységből kit úrrá tett, fiát háborgatja!

Oh átkozott vak szerencse engöm te megfosztál,
Én atyámtul János királytul engöm elválasztál,
Te belőled kell indulnom most nagy búdosásba.

De nagy hálát adok erről mennybéli istennek,
Mert ő adta, ő elvötte, igy köllött kedvének!»
Ez beszédöt kik meghallák, megkeserödének.

Útra ám el-kiindúla az keserves asszony,
Az koronát kézbe adá az keserves asszony,
Az királyné betegödék bánatjában az asszony.

Mikoron ő fekésében lőn az Kolozsvárban,
Ferdinánd kissebb leányát ott fé monostromban,
Király fiának ketelezék fé monostromában.

TERTIA PARS.

Ezt bévebben megértsétök derék Krónikában,
De ezt néktök én jelöntöm csak egy summájában,
Az király fia bészálla az kincsös Kassába.

Bánatja lőn Erdélységnek herczeg kijüvésén,
És nagy sokan sírva nézik az ő kijüvését,
Mert jövendő veszödelöm kezd fejönkön esni.

Vajh! magyarok, möly igön ti lám bolondok vagytok,
Hogy ti magyar fejedelmet soha nem uraltok,
Mikor magyar királytok volt, ti jobban voltatok.

Söt mindönkor vendég királynak ti örűltetök,
Hogy ki miatt csak romlátok és kevesödétök,
Ingyenmajdan mind elfogytok és semmivé lésztök.

Kár lőn néktök az gyermöktül messze távoznotok,
Félök azon, sok közöletök megjajgatjátok,
Ha löhetne az föld alól el-kivakarnátok.

Oh átkozott vak szerencse! lám möly csalárd levél,
Ily ártatlan özvegységből möly alá taszítál,
Mind anyámmal országomból el-kibúcsúztatál.

Oh én téged átkoználak ha te embör volnál,
Nyelved, füled, kezed, lábad mind megbénnulnának,
Többé senkit ily hörtelen el nem taszítanál.

Oh magyarok már istennek ti könyörögjetök,
Az gyermököt fölnevelje, legyön előttetök,
Országtoknak épülését vele nyerhessétök.

Az ki szörzé, megtaláljátok nevét versfejében,
Az herczegnek szerencséjét írá ez énökben,
Egybengyűlvén az nagy urak az kincsös Budában.

VÉGE.

JÁZONRÓL ÉS MÉDEÁRÓL.

Sok bölcsek írtanak az meglött dolgokról,
Jelesben Trójának ű nagy romlásáról;
Én is szólok romlásának fondamentomáról
Hogy kétség ne légyen ennyi sok írásról.

Egy üdőben vala az Tesszáliában
Az Peleus király lakik királságban,
Tétis asszony vala véle házasságban,
Ki erős Herkulest hordozá hasában.

Bánat az királnak szívét tartja vala,
Mert egy atyafia ő nékie vala,
Ki erős Jázonnak neveztetik vala,
Igazán országa azt illeti vala.

Az országbéliek űt szeretik vala,
Mert nagy dícséretes jámborsága vala;
Az Peleus király ezt irélli vala,
Hogy mint elveszthetné? okot keres vala.

Sőt kezdék hirdetni nagy sok országokban,
Hogy egy sziget volna egy vendég országban
Trójján túl másfelől nap-feltámadásban,
Kolkos szigetének hívják országokban.

Trója határához közel mondják vala,
Az szigetben akkor egy kos lakik vala,
Kinek az ű gyapa szép sár-arany vala,
Láng-bocsáttó ökrök azt őrízik vala.

Itt Ohétes király uralkodik vala,
Minden kazdagságval uralkodik vala,
Egy leánya vala, az Média vala,
Kinél sok országban akkor szebb nem vala.

Az arany szép gyapjút ki akarja megnyerni,
Az lángos ökrökvel szemben meg kell vínni.
Az járomba fogni, rajtok kell szántani,
Esmét egy sárkányval annak meg kell vínni.

Nagy kegyetlen sárkánt ottan meg kell ölni,
Kinek az fogait fottig ki kell szenni,
Az megszántott földet vélek béhinteni,
Az arany gyapjúhoz így közelben jutni.

Végre az szántásból fegyveres emberek,
El-felnevekednek igen kegyetlenek,
Mihelen az földből el-felnevekednek,
Ottan ű közöttök viadalt kezdenek.

Sok vérek hullatván magokat megölik,
Itt az arany-gyapjút ugyan megnyírhetik,
Az Peleus király azon gondolkodik,
Mint Józont bocsássa az arany-gyapjúért.

Legottan új udvart király hogy tétete,
Vigasságot benne nagy sokat tétete,
Sok jó vitézeket ű leültettete,
Jásont atyjafiát hívatá közikbe.

Jámbor vitéz Józon közikbe leűle,
Ezen az Peleus oly igen örüle,
Az vitézek előtt Józonnal beszélle,
Hízelködést néki nagy sokat beszélle:

«Tudom öcsém Józon jó vitézségedet,
És mindez világon híredet-nevedet,
És hogy szíved szerént te szeretsz engemet,
Én is mindeneknél felettébb tégedet.

Ezen kérlek menj bé az arany-gyapjúért,
Te nékem meghozzadd az én szerelmemért,
Az én királságom néked adom azért,
Ilyen hozzám való te nagy szerelmedért!»

Rövid szóval szólla Peleus királnak,
Igen örül vala kazdag királságnak,
Fogadá az gyapjút meghozná bátyjának,
Mert ű nem alitá azt nagy álnokságnak.

Azonnal az Józon hajót faragtata,
Belé gazdagságot nagy sokat rakata,
Vitézeket mellé sokat állattata,
Az erös Herkulest melléje állatá.

Tengerre egyszersmind akkor indúlának,
Az szélnek mentébe mindaddig járának,
Némikor egy partra kitalálkozának,
Hogy megnyúgodnának, mind el-kiszállának.

Vitézek hogy juttak Trója határára,
Ott vala kis Trója nagy kazdagságában,
Az Lamédon király lakik az városban,
Nagy hatalmas volta nagy sok országokban.

Sőt el-béárulák Józont az királnak,
Kárt akarna tenni az ű országának;
Király megharagvék, izene Józonnak,
Mert igen hitt vala köznép mondásának,

Dühös haragképen néki ezt izené,
Hogy más napfelköltig földéből kimenne,
Királi erejét mert rájok küldené,
Ű bennek marhástul mind zsákmánt tétetne.

Ezt hallván vitézek igen búsulának,
Ezt izenék ottan Lamédon királnak:
«Bizony nem akartunk gonoszt országának,
De csak nyúgodalmat itt venni magunknak.

Többet kell minékünk járnunk ez világban,
Földünkbül kimennünk nagy fáradtságunkban,
De jól rágondoljon kis Trója várában,
Nagy bosszútételét esmét várja hátra.

Ha mi megtérendünk mi lakóföldünkbe,
Harmad esztendőre leszünk készületben,
Nagy örömmel jövünk ű lakta földébe,
Kis Tróját meglátjuk mi nagy örömünkben.

Ily nagy szabadságban akkoron nem lészen,
Hogy az ű földébül minket el-kiküldjön!»
Az követ királhoz igen siet, megyen,
Jázon az tengeren nagy örömben megyen.

Nagy veszedelme lőn azért az Trójának,
Lamédon királynak, Priamus királnak;
Ez lőn eredeti mind az két Trójának
Fondamentomából el-kiromlásának.

Oly igen az Jázon siet az szigetbe,
Ohétes királnak ű lakta földébe,
Mikoron kiszálla Kolkos szigetébe.
Vigan öltözék ű drága öltözetbe.

De hogy vitéz Jázon népével indúla,
Királ városába szépen megyen vala,
Az ű jó termetén csudálkoznak vala,
És nagy kazdagságán álmélkodnak vala.

Csak hamar hírré lőn Ohétes királnak,
Hamar parancsola ű jó szolgáinak,
Drága öltözetben véle indulnának,
Mert jövését hallák jó vitéz Jázonnak.

Vitéz eleibe királ kiindúla,
Vitéz módra Jázon kezét fogta vala,
Jázon szép termetén csudálkozik vala,
És nagy gazdagságán álmélkodik vala.

Minden vígasságval házába bévivé,
Háza kazdagságval meg vala öltözve,
Királ palotája szépen ékesülve,
Jázon vitézivel nagy szépen öltözve.

Sok jámbor vitézek mind leűltetének,
Nagy öröme vala az jámbor vitéznek,
Megbeszéllé okát az ű jövésének,
Hogy akarja fejét vetni szerencsének.

Itt az arany-gyapjút ki akarja megnyerni,
Azvagy az ű fejét érte elveszteni;
Hogy az királ hallá, ott kezde örűlni,
Jázon kazdagsága kezd néki maradni.

Nagy kazdag ebédet ű csináltattata,
Leányát Médiát el-béhívattatá,
Az leánt nagy szépen melléje űlteté,
Az Jázonnak kezét királ fogattatá.

Igen nagy bölcs leány az Média vala,
Kinek ő szépsége igen híres vala,
Mert víg tekénteti, ábrázatja vala,
Kinél sok országban akkor szebb nem vala.

Sok jeles vitézek immár vesztek vala,
Az arany-gyapjúért ott megholtak vala,
Ü nagy kazdagságok az királnál vala,
Jázonnak veszését nyilván hiszi vala.

Sok jó tudományban bölcs, ördöngös vala,
Homálba az napfént fordíthatja vala.
Szeleket, vizeket ű támaszthat vala,
Véneket ifjakká ű szerezhet vala.

Télben ha akarta az fák virágoztak,
Földek megindúltak, vizek visszafoltak,
Nap, hold, világától es meg fogyatkoztak,
Róla régi bölcsek ha igazat írtak.

Rája vitéz Jázon mihelen tekénte,
Ottan ű szépségét igen megkedvelé,
Az leány is Jázont szívében szerette,
Noha az vitézre gyakran nem tekénte.

Az Médiát király asztalhoz ülteté,
Egy felől melléje Jázont leűlteté,
Az erős Herkulest arczul leülteté,
Ebédet hozata, poharat töltete.

Magában Média gondolkodik vala,
Mert az vitéz Jázont úgy szereti vala,
Étel, ital néki bizony nem kell vala,
Csak Jázon termetét ű nézheti vala.

Az ebéd felkelvén béméne házába,
Jázont egy hétiglen siratá magában,
Király az Jázonnal lőn nagy vígasságban,
Esmét az Médiát hívatá házába.

Nagy bolondsága lőn Ohétes királnak,
Veszedelmet szerze ű szép leányának,
Parancsolá, hogy űlne melléje Jázonnak,
Nagy tisztesség szerént hogy nyájaskodnának.

Vígan béűlének Jázon Médiával,
Herkules másfelől Ohétes királyval,
Ők beszélnek vala az fű udvarokról,
Az leány is beszél a vitéz Jázonval.

«Sok vitézeket én szépeket láttam,
De náladnál szebbet soha én nem láttam;
Kérlek megbocsássad, szerelmed óhajtom,
Kit az én szívemhe aranynyal béírtam.

Gyakran gondolkodtam te akaratodról,
És igen bánkodtam te nagy szerelmedrül,
Tanácsot akarok te néked adnom igyedről,
Vitézi fejednek megmaradásárul.

Rólam azért gyakran te megemlékezzél,
És az én tanácsom fogadjad jó kedvvel,
Mert én néked mondom oly nagy szeretetvel,
És te reád való nagy gondolatomval.»

Jázont az Média kezdé igen kérni,
Ne akarja fejét ott ő elveszteni,
Mert az arany-gyapjút Márs isten őrízi,
Sok vitézek veték ott magokat halni.

Ott nem hagya többet leánnak szólani:
«Nem akarok ebben egyebet én tenni,
És jó szolgáimtul megszégyenültetni,
Szégyennel országomba esmét el-bémenni.

Jó erkülcsök vagyon az jó vitézeknek,
Az mit felfogadnak, hogy megtellesítik,
Vagy szörnyű halálra ű fejeket vetik,
Hogynem szégyenekre azt el ne végeznék.

Vélem azért erről többet te ne beszélj,
Ez dologrul engem hogy te elintenél,
Mert küssebbségemre azval igyekeznél,
És nagy kárba engem ejteni akarnál!»

Úgymond az Média: «immár mind jól értem,
De ha felfogadod vitéz azt énnékem,
Véled jótétemért el nem feledsz engem.
Mit tűled kívánok, megígéred nékem!»

Legottan tőn néki Jázon igéretet.
«Leány Médiát ha hozzád vész engemet,
És te országodba el-kivisz'sz engemet,
Mind holtiglan híven megtartod hitedet:

Nagy bölcsességemmel azt tészem te néked,
Hogy az arany-gyapjút megnyíretem véled,
Te egészségeden igen örűl néped,
Mert az arany-gyapjút meghozod tevéled!»

Ezt hogy hallá Jázon ottan lőn örömben,
Mit tűle kévánna, fogadá mindenben,
Az leány szépsége lőn nagy dícséretben,
Mert Jázonnal vala oly nagy szeretetben.

Rajta az Média ottan megindúla,
Mert az ű szívében nagy szeretet vala,
Ki miatt szívében nem nyughatik vala.
Ü nagy örömében vitéznek szólt vala:

«Értem hogy nincs helye mi végezésünknek,
Hitvel ez dolognak erős intésének,
Ez éjvel izenek én te kegyelmednek,
Jöj én házamba, légyen helye hitünknek!»

Jázon rövid szóval leánnak felele:
Valamit akarna mind az tévő lenne.
Atyjától az leány ottan bulcsút veve,
Ü ágyas házába ottan el-bévivé.

Nagy szorgalmatosan éfelet vár vala,
Mikoron mindenek elnyúgodtak vala,
Az ű kis apródját el-kiküldte vala,
Kivel vitéz Jázont béhivatta vala.

De az vitéz Jázon hozzá bément vala,
Azon az szép leány nem bánkódik vala,
Jázon az lejánnak szépen köszönt vala,
Kinek köszöneti kellemetes vala.

Ottan az Média őtet kézen fogá,
Vitézt ű ágyára szépen leűlteté,
Nagy víg kedvet néki az leány jelente,
Kivel Jázon szívét inkább felgerjeszté.

Magát az Jázonnak ű ott kötelezé,
Az ű kezén Jázont mert ű megesküté,
Hogy űtet holtiglan tűle el nem vetné,
És ű országába űtet el-kivinné.

Bátorságok vala ű nagy örömökben,
Sokat előhoza az atyja kincsében,
Az Jázonnak adá ű nagy örömében,
Leján néki ada ördöngös könyvében.

Ott ű néki ada kétféle kenetet,
Kivel meggyőzhesse az lángos ökröket,
És ű néki adá egy arany-gyűrűjét,
Kiben bölcsek írnak csoda drága követ.

Vala ilyen haszna az nagy drága kőnek,
Kit most is az bölcsek írnak akátesnek,
Ki ujjába tenné, azt meg nem látnájak,
Az Szilicziában azt először lelték.

Ahkátesvel ment volt Éneás Kárthágóba,
Mikor Didó asszony bément az templomba,
Virgilius írja az Éneidesben,
Nem látta űt akkor senki az templomban.

Az Jázont taníttá ott az szép Média,
Az lángos ökröket mint kell megbírnia,
És az mérges sárkánt mint meg kell ölnie,
Márs isten hatalmát mint meg kell csalnia.

Rövid szóval Jázon néki megköszöné,
Csak egy folyóvízen mondá, általmenne,
Az lángos ökrökvel mikor szembe menne,
Minden testét Jázon kenetvel megkenné.

Csudaképen űket ű megbírta vala
Az járomba fogván vélek szántott vala,
Esmét az sárkánynyal szembe jutott vala,
Nagy erős viadalt vélek tartott vala.

Rútalmas az sárkány igen mérges vala,
Lángával, mérgével igen erős vala,
Az kenetvel Jázon igen enyhíti vala,
Lángot és nagy mérget ű eloltja vala.

Ujjába az gyűrűt Józon tötte vala,
Vitézt az nagy sárkány nem láthatta vala,
Azért az nagy sárkánt ű meggyőzte vala,
Kinek ű fogait mind kitörte vala.

Csináltatott vala Média egy tornyot,
Kiből nézi vala vitéz urát Józont.
Nagy sírván ohajtá vitéz urát Józont,
Hogy ű bölcsessége meg ne csalná Józont.

Józontul ott az fog földbe hintetteték,
Miről fegyveresek felnevekedének,
Ottan ű közöttök viadalt kezdének,
Egymás miatt fottig mind megöletének.

Az koshoz sietvén ott megölte vala,
Róla az arany-gyapjút lefosztotta vala;
Az nagy nyereségvel népéhez indúla,
Kik nagy szeretetvel űtet várják vala.

Rajta az Herkules igen örűl vala,
Mind az isteneknek hálát adtak vala,
Ohétes királhoz el-bémentek vala,
Ki igen jó kedvvel nem fogadta vala.

Ezen mind népével csudálkozik vala,
Az gyapjú megnyírést igen bánja vala,
Azért színnel Józont vígan tartja vala,
Ott az szép Mediát béhívatja vala.

Tőnek vígasságot ott az vitézeknek,
Az leánt űlteté mellé az vitéznek,
Lassú szóval szólla az Józon vitéznek,
Hogy az éjvel ketten ük együtt lennének.

Vígasságok után egymástul menének,
Éjvel ketten öszve űk együtt lennének,
Kedvek szerént ük is vígan örvendének,
Az jó szerencsének hálaadást tőnek.

Rövid üdő múlván itt elkészűlének,
Ohétes királtul búcsút sem vevének,
Józon Mediával onnan eredének,
Nagy vígan tengeren ük eleredének.

Fohászkodik vala király ű szívében,
Hogy leánya vala akkor elvitelben,
És nagy sok kár volna ű drága kincsében,
Józon Médiával vala nagy örömben.

El-bé hogy jutának az Tesszáliába,
Peleus királnak az ű országába,
Hogy Peleus látta Józont vigasságban,
Ottan szíve esék nagy szomorúságba.

Csudaképen király azt irélli vala,
Hogy Józon sok kincset akkoron nyert vala,
Az arany-gyapjút is ű megnyirte vala,
Szép leány Médiát is el-kihozta vala.

Józontul Média végre megcsalaték,
Hiti, fogadása mind elfelejteték,
Mert nagy csalárdsággal végre megöleték,
Kin végre az Józon oly igen bánkodék.

Trója bosszúsága mind eszében vala,
Az Lamédon király hogy elűzte vala,
Azt ű az királnak hírré adta vala,
Kiket az Trójára indittatott vala.

Ez lön eredeti mind az két Trójának
Fondámentomából el-kiromlásának,
Azkort az görögök nagy bosszút állának,
Királyok, vitézek sokan meghalának.

FINIS.

JEGYZETEK.

I.

Erdéli história.

Az öt részből álló Erdéli história első részének versfejeiből ezt olvashatjuk ki: SEBASTIANVS LITERATVS DE TINOD LVTINISTA CASSOVIE COMPILLAVIT SERENISSIMO DOMINO DOMINO FERDINANDO AUTCRAO NATOO REGI HUNGARIE DONAVIT. — A másod rész versfejeiben a rész előtt álló hat-soros tartalom foglaltatik, azonban a hatodik sorból csak énnyi: ÉS KASS. — A harmadik rész versfejeiben szintén e rész előtt álló három-soros tartalmat találjuk, de a harmadik sort az ÉS és EL szótagok nélkül. — A negyed rész versfejeiben ugyancsak a négy-soros tartalmat a negyedik sor végső két szótagának (-CASSA) híjjával. — Végre az ötöd részében a két soros tartalmat hiánytalanúl.

A részek tartalma — némi kivétellel — egy rímben végződő nyolczas sorokban, maga a história pedig tizenkét szótagból álló négy-soros és szintén egy rímben végződő strófákban van írva; melyeknek azonban negyedik sora egy szótaggal hosszabb, azaz tizenhármas. A sormetszet többnyire meg van tartva.

E históriás ének első és ötödik része felett az eredeti kiadásban más-más dallam hangjegyei állnak. Úgy látszik, hogy Tinódi az első dallamra a négy első részt énekelte s a második dallamot kizárólag az ötödik részhez készítette — a mire ennek a résznek tragikus tartalma szolgálhatott okúl. Tinódi dallamait eredeti szerint, megfejtve és átírva 1859-ben a M. T. Akademia megbízásából Történeti, Bibliai és Gúnyoros Magyar Énekek Dallamai a XVI. századból — czímű gyűjteményében adta ki Mátray Gábor. E jeles műben az első dallamot 74—75., a másodikat 76—77. lapon találja az olvasó.

Ennek az éneknek az itt lenyomatott krónikabeli szövegen kívül ma már csak egy kiadását ismerjük Heltai Cancionalejából ily czím alatt: Historiás Enec Janos Kiralnac testamentomarol, es Szoliman stb. — A Cancionale czímlapja s I. része 1574-ben

készült, de egyes darabjai már előbb ki voltak nyomva, mint p. o. Valkai A. Cronica-ja 1573-ban. Íly előbbi nyomásnak tekinthetők Tinódinak a Cancionalében látható énekei is. A czím után ítélve, ennek a Heltai-féle szövegnek újabb kiadása lehetett az az 1577-dik évi nyomtatvány, melyről Szabó Károly (RMKT.) 135. sz. a. emlékezik. — Heltainál csak az első rész felett találunk hangjegyeket, melyek azonban — mint már Mátray megjegyezte, id. m. 130 l. — nem ennek, hanem a Kapitán György bajviadala czímű éneknek a jegyei. A Tinódi krónikájához készült hangjegyeknek ugyanis használnát akarván venni Heltai, tévedésből ezt illesztette be.

A mi az ének két kiadása szövegének egymáshoz való viszonyát illeti, ez esetben is azt tapasztaljuk, a mi rendesnek mondható jelenség régi verses maradványaink különböző kiadásainál. Az újabb kiadás eszközlője több-kevesebb változtatással nyomatja le a régi szöveget, úgyhogy valamely újabb kiadás a legritkább esetben egyez meg mindenben az első kiadás szövegével. Néhol a szórend, máshol a szavak, majd fél és egész sorok vannak megváltoztatva, egyes strófák kihagyva vagy betoldva; némelykor több strófából álló részlet is kimarad vagy beékeltetik. A csekély jelentőségű szó és szórendbeli változásokon kívűl erre az utóbbira van itt is példa az első részben, melybe Heltainál a 116. sor után ez a históriailag be nem bizonyítható s Tinódi által is bizonyosan ezért mellőzött epizód van beékelve:

Végre hogy barátnál volna király kénese
És mind vitézeknek szöme reá nézne,
Azok közűl az jobbokat ő választá;
A királyénál szebb lőn az ő udvara.

Dücsökedik mindenbe Fráter György barát;
Új Bálványost kezdé rakni István Majlát.
Fráter addig királynál dolgát tekeré,
Az új művet Majlát kezéből kivévé.

Szertelen erős várat ott fondáltata,
Mert alattomban a koronát vadászsza,
Ezért új várat olaszszal csináltata,
Hogy egész Erdélyt azután abból bírná.

Látván király barátnak nagy akaratját,
Hogy mindenfelé felmagasztalná magát,
Megszólítá ötet, keményen dorgálá:
«Czipót esmét hámozsz György!» — ő neki monda:

Barát ezt hallván ő magában gondolá,
«No jobb meghaljon király előszer!» — monda;

Váradból új cseresznéket béhozata,
Tordán mérget néki azokban adata.

Alá Szász-Sebesbe hogy király ment volna:
«Kéncstartó készűlj török császárhoz! — monda —
A régi adót és ajándékit bévidd,
Ebben egyéb nem lehet, azt bizony elhidd!»

Barát farral, látván király betegségét,
Gondolja: meghal, mert tudja megött mérgét.
Azon közbe hozák a fiának létét:
«Örülj király!» — de nem emésztheti mérgét.

Tinódi szövegére a következőket jegyezzük meg:

7. s. *megmaradéktok.* — 1548. nov. 6-án kelt szőlő-adásvételi szerződésben: az *ő megmaradékoknak* mindeneknek firól fira *megmaradékra* örekben adtam, kit én avagy az én leányom avagy az *ő megmaradéki* meg nem tartván magoknak stb. *Hazai okmt. I. 407. l.*

20. s. János Zsigmond 1540. julius 7-én délután 4½ órakor született. *Kovachich, script. min. I. 16. l.* — *Bél M. Adparatus 70. l. Magy. Tört. tár. VI. 84. l.* — Születésére Verancsics Antal szép latin verset írt; olvasható *Összes munkái XII. k. 11. 16. l.*

21. s. A már beteg János király örömét, nyavalyája súlyosbodását és halálát rendelkezésével együtt részletesen leírta Verancsics 1540. julius 26-án Statilius Jánoshoz intézett levelében, *Összes m. VI. 111. l.* Régebben kiadta *Kovachich Script. min. I. 48. l.*

22. s. Meghalt János király Szász-Sebesen 1540. julius 22-én reggel 8 órakor. *Kovachich, Script. min. I. 17. l.* — Végintézkedése olvasható *Verancsics, I. 151. l.* — V. ö. Az János király fiáról való szép krónika 7—12 sorával.

25. s. Eltemettetett János király Székes-Fejérvártt 1540. szept. 15-én, nem pedig augusztus 15-én mint némelyek írják, mivel a test majd két (?) hónapig volt Lippán, midőn Déva felől Budára s onnan Székes-Fejérvárra szállították. *Kovachich, Script. min. I. 18. l.* Petrovics Péter, Török Bálint és Fráter György, kik «az János király testit nagy haddal hozák Erdélyből Budára», augusztus 20-án Sz. István király innepén még Déván voltak; onnan kelt azon levelök, melyben Lazár Jánost, Kornis Miklóst, Geréb Pétert és Mihályfi Tamást a Szász-Sebesen hátrahagyott Bornemisza Boldizsár támogatására felszólítják. *Hazai okmtár. V. 440. l.* — *Verancsics II. 44. l.* — V. ö. *Verancsics VI. 138. l.*

29. s. Azon, hogy Tinódi a Ferdinándnak ajánlott Krónika-

ban egy szóval sem említi János Zsigmond megkoronáztatását, kevésbbé lehet csudálkozni mint azon, hogy a Krónikába be nem foglalt «Az János király fiáról való szép Krónika» című darabban is hallgatással mellőzi az eseményt.

39—41. s. János király Budát 1527. augusztus 15-én délután hagyta el s hajón ment a Rákosra; másnap Kerepesig, harmad nap Hatvanig haladt seregével. Innen 20-án ment Árok-Szállás alá s onnan egyfolytában Sajó-Ládra, hol a pálosok zárdája mellett táborozott szeptember 18-ig, mely napot az ónodi templomban ünnepelvén, Zomborra vonult. Ferdinánd hadai sarkában voltak. Szeptember 27-én ért a király Tokajba. E napon Tarczalig nyomult az ellenség, melyet János király vezérei Marjai Lukács — ki ott el is esett — és Bodó Ferencz akkor éjjel megtámadtak. Reggelre az ütközet eldőlt; János király a Tisza tulsó partjára, onnan Debreczenbe volt kénytelen menekülni. *Szerémi Gy. Emlékirata 175—187. l.* A keresztesi mezőn, hol Bodó Ferencz fogságba jutott, 1527 deczember 31-én történt a János királyra nézve szintén szerencsétlen ütközet. *Szerémi 201. l.* A király az alatt Tasnádról már visszatért Debreczenbe, hol Kardosnénál volt szálláson. Innen 1528. január 25-én indult ki 13,000 (?) főnyi seregével s ismét Tokajnak tartott, hol három nap alatt kelt át a Tiszán. Tokajban elébb is, ekkor is saját házába szállt s tíz napi időzés után Sárospatakra ment, hol tizenhat napot múlatott. Február 23-án Újhely alá. Innen márczius 15-ike körűl Terebes felé, majd Kassának vette útját; de Ferdinánd hadai közeledtére Szina nevű faluhoz sietett, hol azután márczius 21-én megtörtént «szertelen futása». E csatában nyerték el a Ferdinándpártiak egyebek közt János királynak «Tar Margit» nevű ágyúját is. *Szerémi, 213—219. l.*

51—55. s. János király 1540. szeptember 15-én temettetett el. Szeptember 16-án Fels Lénárd, Ferdinánd vezére már azt írja Nádasdy Tamásnak, hogy a kalocsai érsek és Perényi Péter már egyesűltek s kivánatos, hogy többen is legyenek, hogy annál könnyebb szerrel szoríthassák el Fráter Györgyöt és Török Bálintot Budától. Egyszersmind rendeli, hogy Nádasdy is csatlakozzék amazokhoz s őt ennek megtörténtéről a jövő vasárnap vagy hétfőn az óvári táborban értesítse. — Szeptember 29-én már Gönyőről *(ex castris in villa Genyew)* írja ugyancsak Nádasdynak, hogy azon a napon a nagy szél miatt, mely terhes hajóinak megérkezését akadályozta, egész seregével ott kellett várakoznia: Cras vero ubi naves prædictæ ad me venerint, mox hinc Comaronium versus

me movebo. — *Fels L. eredeti levelei az Országos levéltárban.* — Fels Visegrád, Vácz és Pest elfoglalása után október 20-án szállott táborba Buda felett, de Ferdinándtól előre nyert utasításához képest kímélnie kellett a várban tartózkodó királynét. A sikerre nem vezetett alkudozások alatt ismét csak azt a parancsolatot vette, hogy óvakodjék a vár ostromlásától. *Horváth M. kisebb tört. m. IV. 150., 154. l.* — Ezért inkább környékbeli portyázásnak, mint ostromnak nevezhető Fels ó-budai táborának működése, mely november 16-án Visegrád, Tata, Pápa felé vonult téli szállásra. *V. ö. Verancsics II. 45. l.* Bornemisza Pál szerint: az ó budai mezőre szállának, Buda ellen sánczot vetének, de egyszer sem lüének, mert látták, hogy nem elegek az megvételre és az haddal visszatérének stb. *U. o. 196. l.*

56. s. Szolimánnak még szeptemberben jelent meg egy követe Budán, kinek arról kellett meggyőződni, hogy János Zsigmond csakugyan Izabella gyermeke és él. Ennek a meggyőződést szerzett követnek informálására különös gondja volt Fráter Györgynek; ez vitte meg Konstantinápolyba a mit Izabella — Tinódi szerint: Szulimán császárnak nagy sírtában írata. L.: *Verancsics. VI. 151. l.*

61. s. Mehemed bég Kalocsánál telele az mezőben s 1541. esztendőben húsvítra kelve megszállá Pestet az németekre, de nem veheté. Az terek csaszár igen ír leveleiben, hogy az Budát megtartanák addig, míg urume li (rumeliai) beglerbég és Mehmet passa Budára írkeznének. *Verancsics. II. 45—46. l.*

62. s. Rogandorf Villelm egy sánczot az madár hegyre vettete, másikat a Geglyérdhegyre, harmadikat az Geglyérdhegy oldalában, kikből eréssen teretteté mindenfelől Buda várasát. *Verancsics. II. 46. l.* Az németek Budát meg nem vehetének. Hallák is azonközbe, hogy az terek csaszár nagy erejivel jünne, a szent Gelyérdhegyben szállának, díl és napkelet felöl. — Az terek csaszár ereje, Mehmet passa sok níppel és fő szandzsákokkal jüve Budára és az Kelenföldin, Csetti kőbányán felöl tábort jártata. Ezután írkezík urumeli beglerbég egy nehány szandzsák népivel. *Verancsics. II. 52. l.*

64. s. *elvegy = elegy.* Háromszéken ma is *elvegy búza* az *elegyes búza.* Magy. Nyelvészet VI. 324. l. — A codexekben: *elegyejt* és *egyelejt; elegyedik* és *egyeledik.* Pázmány, Balásfi, Matkó stb. is hol *elegyít*-et, hol *egyelít*-et és *egyelítés*-t ír.

68. s. *megerűlteté* azaz *örűlteté, örvendeztetè.*

69. s. Török írók szerint a szultán 1541. junius 23-án indúlt meg Konstantinápolyból s augusztus 26-án — négy nappal Roggen-

dorf elfutása után — Budánál szállott táborba («Skanbriába juta» 73. s.). Székely Estván írja Krónikájában 233. l. «Szulimán Ó-Budára szálla, hová kihívatá az urakot, a király fiúval a kicsiny gyermekkel öszve, kik közűl kifogá a jó vitéz Török Bálintot és a többit a gyermekkel öszve hátra bocsátá. A Török Bálintnak pedig örök tisztül ada Galatába egy tornyot.» V. ö. *Szerémi 364—370. l.* és Századok 1867. 50. l.

78. s. Itt kétségtelenül Török Bálint fogságáról is szóló énekére céloz. Lásd itt 279—280. l. Valamint «Az János király fiáról való szép krónika» első részét itt a 366. lapon.

81. s. Ott az császár mindeneket elvígezvín, rendelvín, királné asszon is kezdé Buda várából családját, morháját Pest feli a Dunán indítani, az pasáktû megizeni az uraknak, hogy immár neki térni kell. — — Immáran hogy az urak királyné asszont elirtik volna Pesten túl, mintegy 300 terek lovaggal, pro comitatu, oly rútul valának, hogy ökrekkel is vontatnak vala az királné asszon marhás szekereket, fegyverek sem vala, és kérvén az passát az urak, három vagy nígy kocsival fegyvert kölde utánok, és egíszsíggel, gonosz kedvvel, simmire kellő móddal Lippára miínek. *Verancsics II. 68. 69. l.* — V. ö. az ennél is részletesebb leírást *Szerémy Gy. 370—372. l.*

85—96. s. v. ö. Az János király fiárol való szép krónika 50—60 sorával.

101—104. s. *Ex nobili et antiqua stirpe dominorum Croatiae sum oriundus, patria mihi est Kamychacz insigni arce celebris. Patrem habui Gregorium Wthysenith, matrem vero Annam, ex veteri et nobili prosapia Marthynusevitiorum natam* — írja maga Frater György Verancsics Antalhoz 1545. febr. 28-án. *Verancsics VI. 183. l.* — Ezen levél nyomán írja Verancsics, Fráter György életrajzában, hogy: *Patria insigni arce celebris. Nomen est Kamichaczium, quod croata lingua lapillum notat, a loco sic dicta, cui non perinde arduo, sed mira amoenitate et conspicuo situ posita est, nobisque ter visa. Nam et fluvius Titus* Karka *dictus indigenis, qui ad Scardonam in mare fluit etc.* — Verancsics I. 24. l.

105—108. l. *Susceptis sacris ordinibus sacerdotii, non sine authoritate aliquot monasteriis praefui.* Verancsics VI. 184. l.

122. s. Verancsics szintén így ír róla II. 42. l.: János király érti, hogy az terek Erdély felé jünne nípivel, mindjárást Péter Petrowyttyot *atyjafiát* hívatá stb. Szerémi Gy. is 145. l. — Hogy Petrovies, János királynak régtől fogva meghitt embere volt, kitűnik

II. Lajos király számadási könyvéből, melyben 1525. márczius 31-ére ezt olvassuk: *feria sexta proxima ante dominicam Judica, Spectabili ac Magnifico domino Joanni de Zapolya comiti Scepusiensi et wayvode Transsilvanie racione Sallarii sui, medio Petri Petrowyth seruitoris sui, dati sunt fl. CC.* Magy. Tört. Tár. XXII. 124. l.

128. s. *nyomódta*. Lásd I. k. 222. l. — II. k. 321. l.

151. s. *fajos*=gyermekes, családos. A *fajtalan* eredetileg *gyermektelent, magtalant* jelentett. Kresznerics a *fajos* szót felvette szótárába.

159. s. *abrakon tartja*. Kéztől adott, kimért eleség úgy emberek mint barmok számára. Lásd: *Mátyás Fl. Szótár 3. l.*

161. s. Izabella 1548. szeptember 21-én már Gyalu várából ír Frigyes rajnai választófejedelemhez (Hatvani, Brüsseli okmtár II. 165. l.) s ugyanott írta alá október 13-án azon megbizó levelet, melylyel követeit Ferdinándhoz küldötte. *Szilágyi Erd. orsz. gyűl. eml. I. 243. l.* — Tinódi előadása némileg eltérni látszik Verancsicsétól, a ki szerint Frater Gy. inkább azon volt, hogy a királyné távozzék. Azonban a királynénak Gyaluban létekor még csakugyan úgy állhatott a dolog, mint Tinódi írja, mivel a 169. s köv. sorokban T. is úgy adja elő az események gyulafejérvári lefolyását mint Verancsics. Itt már csak annyiban térnek el egymástól, hogy T. pozneszti püspököt s egy náderspánt (palatinus) említ, míg Verancsics Zebridov András kujávi püspökről szól, mint a lengyel királyné békéltető követéről, ki majd kétszázad magával jött a végre Erdélybe. *Verancsics VI. 320. l.*

184. s. Az «indúlás» 1549 május 20. körül történhetett, mivel Verancsics Gyulafejérvárról már május 27-én ezt írja testvérének: *missus his de rebus Zebridovius noster, sic gessit se in hac provincia, vel mole potius tanti negotii, ut reductis in mutuam gratiam iis dynastis nostris, regina quoque a discessu revocata, eique et majestatis et authoritatis omnia, quae detracta esse videbantur, restituta, non sine laude reversus est in patriam.*

185—208. s. Az itt előadott eseményeket Bethlen Farkas körülményesebben beszéli el, de mint Szilágyi S. *(Erd. országgy. eml. I. 250. l.)* megjegyzi — rettenetesen összezavarja az 1549-ki és 1550-diki eseményeket (IV. könyvében). Forgách Ferencz (akad. kiadás 4. lap) előadása mindenben egyez Tinódiéval.

199. s. *enzonla*. A codexekben: *onzol, onzolat.*

240. s. *bèkötte* e h. bekötötte. — Bátori Boldizsár székely balladában: *Virágomnak szépit nyílatlan leszöttèk, Bokrétába kötték,*

lejénygöknek töttek. — Alább a 276. sorban is *bocsáttak* e. h. *bocsátottak.*

Tinódiról feltehetjük, hogy Fráter György politikájának azon jellemzése, melyet a 225—248. sorba foglalt, meggyőződéséből származott s nem azért írta, mivel könyvét Ferdinándnak ajánlotta. Az ének végén elég szigorú ítéletet is mond.

251. s. Ferdinánd a hely meghatározását későbbre tartván fel magának, Fráter Gy. kértére 1548. évi julius 25-re tűzte ki az összejövetelt; majd 1549. január 6-ára Bátorba vagy Károlyba *(Hatvani M. Brüsseli okmt. II. 171. 178. l.)*; időközben ugyanakkorra Nagy-Bányára, hol Fráter Gy. meg is jelent. Ferdinánd követei helyett levele érkezett, melyben az összejövetel idejét febr. 24-re, helyét Bátorba vagy Károlyba kívánja áttétetni. Később febr. 17-én Ferdinánd megbízottja Salm Miklós gróf márczius 15-ére kér halasztást s helyül Eperjest vagy Kassát óhajtja. Fráter Gy. márczius 1-én kelt levelében e két hely ellen kifogást tesz és Nyír-Bátort ajánlja, mi miatt a kitűzött napról ismét elmarad az összejövetel. Ferdinánd elfogadja Nyír-Bátort s augusztus 1-re tűzi ki a napot, de az összejövetel csak szeptember 8-án (kisasszony napján) történt meg, a mikorra oda Salm Miklóst, Sbardellati Ágoston váczi püspököt, Sibrik Györgyöt és Istvánfi Pált (a költőt) küldötte. *Tört. Tár. 1879. 490—497. l. — Pray, Epist. procer. 191. l.* V. ö. *Szilágyi S. Erdélyi orsz. gyűl. eml. I. 250. l. — Istvánfi lib. XVI.*

254. s. Verancsics 1546 jun. 20-áról írja: *Res Transsylvana in periculum nuper adducta erat. Turcus arces quasdam cum illa provincia filio Joannis regis datas, Temesium, Beche, Bechkerek e regione Danubii positas, summa contentione habere institerat, ita ut etiam vim sit comminatus Transsylvanis, nisi eas reddidissent.* (VI. 187. l.) Ugyanaz julius 8-ról már így ir: *De Transsylvania cuncta nonnihil mitiora retulerunt, praeterquam quod arx Beczie ad Tibiscum flumen sita, morosissime postulatur et quod hostis ea nulla vult ratione carere. Res omnino parva est, praeter tamen opinionem multorum maximi momenti.* (U. o. 197. l.) — A három vár iránt támasztott követelés jóval előbb történhetett Verancsics levelei kelténél, mert Fráter Gy. 1546. jun. 14-én a brassaiakhoz írt levelében már csak Becsét említi. A következő évben is csak erről volt szó, mint kitűnik azon 1547. november 12-én kelt két levélből, melyek egyikében a Gyula-Fejérvártt összegyűlt rendek esedeznek a szultán előtt, a másikban pedig Fráter Gy. könyörög, hogy hagyja meg

Becsét Izabella és János Zsigmond birtokában. *(Erd. orsz. gy. eml. I. 226—229. l. — Tört. tár. 1879. 483. l.)*

273. s. Forgach 4. l. *Cetera quoque aulae regum in modum erant: nam praeter regium nomen, potentiam regiam ostendebat.*

280. s. Gróf Salm Miklós meghalt pestisben 1550. deczember 20-án Egerben.

286—292. s. Ferdinánd 1550. január 8-án tudósítja Fráter Gy.-t, hogy örömmel vette Salm jelentését a bátori egyességről s türelemre kéri addig, míg a pontokat a Németországba visszatérő V. Károly császárnak előterjesztheti. *(Tört. tár. 1879. 500. l.)* V. Károly 1550. nov. 1-én fogadja el s erősíti meg az egyességet *(U. o. 510. l.)*

297—8. s. Az országgyűlés 1549. deczember 29-re Maros-Vásárhelyre hirdettetett, majd folytatólag 1550. február 2-kára Kolozsvárra. A vásárhelyi gyűlés hirtelen végének s a kolozsvári gyors összehívásának a 310—312. sorban olvasható oka is lehetett. *V. ö. Szilágyi S. Erdélyi orsz. gy. eml. I. 252. s kör. l.*

304. s. Pesti Imrének Fráter Györgyhez 1550. okt. 29-én küldött számadásában olvassuk: *Georgio Horváth,* **Koriatowyth,** *Perusyth, singulis ducenti dandi, dant fl. VI.e — Francisco Némethi et Stephano Serédi per Korlatowyth fl. I.e* (Tört. tár. 1879. 506. l.) — Korlatüyth Jeronymusnak egy levele közölve van RMNYE. III. k. II. 15. l. — Továbbá Haz. okmt. I. 408. — 400 m. lev. 160. l.

315. s. Horvát Mihálynak s Csáki Mihálynak a maros-vásárhelyi gyűlés határozatai 5. czikkében tétetik kötelességévé, hogy magok mentése végett a kolozsvári országgyűlésen jelenjenek meg *(Erd. országgy. eml. I. 296. l.)* — Csáki megjelent s ügye február 15-én még nem intéztetett el, mint e napról Verancsicshoz írt leveléből látszik; azonban ennek még februárban meg kellett történni, mert márczius 2-án már Tordáról írja ugyanahhoz: *quum innocentiam meam et ipse agnoverim, et eam publice totum concilium animadverterit, ita ereptus sum nequissimi hominis technis, ut ne pilum quidem in ea contentione amiserim.* Majd ugyanahhoz ugyanonnan márczius 18-án: *Deus me quoque ita illaesum eripuit, ut ne fimbriam quidem vestimentorum meorum ignis tetigerit.* (Verancsics VII. 35., 43., 52. 58. l.) — A kolozsvári országgyűlés határozatai közt *(Erd. országgy. eml. I. 302. l.)* nem olvassuk a felmentő végzést s Csáki leveleiből sem tűnik ki, hogy az ő bűnét a királyasszony mennyiben vette magára.

317—320. s. Erről az adókivetésről sincs szó a kolozsvári

határozatokban s a nagyszebeni jegyzőkönyvekből az látszik, mintha a kivetés az 1549. decz. 29-re összehívott marosvásárhelyi országgyűlésen történt volna *(Erd. o. gy. e. I. 255. l.)*. Tinódi előadása azonban azt sejteti, hogy a Csáki-Horvát ügy és az adókivetés volt a gyűlés két utolsó tárgya, melyek után «reggel asszon indúla jó Fejérvárba». A királyné azonban az Aranyos folyó kiáradása miatt még márczius 18-án is Tordán volt kénytelen tartózkodni *(Verancsics VII. 52. l.)*.

324. s. Fráter Gy. 1550. febr. 23-án Ferdinándhoz írt levelében már azért sürgeti Erdély ügyében a végmegállapodást, mivel a szultán is értesült az ő nyírbátori találkozásáról s e miatt mind az ügy, mind az ő élete veszedelemben forog. *(Tört. tár. 1879. 502. l.)*

337. 341. 354. s. *franczai királ*. Többnyire így írták a XVI. század közepén mint p. Majláth Istvánnak 1549. máj. 11-én stambuli fogságából írt levelében: Im ez János diákot — bocsáttom kegyelmeddel az *Franczay kyral* kevetihöz, ki császárnál vagyon stb. Ceterum az *Franczay kyral* keveti császárral vagyon stb. *(Szalay Á. M. lev. tár. 59. l.)*

341. s. II. Henrik franczia király Petrovics Péterrel is levelezett. Azon három levél hangja, melyet az 1552-dik év végén Petrovicshoz, Izabellához és Zsigmond lengyel királyhoz írt, megerősíti azon terv valószinűségét, melyről Tinódi a 353—356. sorban tesz említést. (Lásd: *Brüsseli okmt. II. 359—363. l.*)

342. s. A szultán maga is a franczia királytól vett értesülésre hivatkozik, midőn így írat a királynéhoz s a többiekhez: *az hatalmas császár az felségös francziai királtul az ő szerelmes atyjafiátul Ferdinándos királnak dolga felöl es ezt értette hivséggel* stb. (Erd. orsz. gy. eml. I. 309. l.)

361—388. s. E levél egykorú magyar fordítását Szilágyi Sándor közli a m. kir. kamarai levéltárból, az Erd. orsz. gy. eml. I. k. 307—311. lapján s tartalma mutatja, hogy Tinódi mily lelkiismeretesen használta az egyes okleveleket és adatokat.

365—370. s. *Ez áruló, mikor az hatalmas császár Buda várasa alatt volt, megesküdt az bibliára és az ő körösztén hitire, hogy mind holtoiglan az királ fiának hiven szolgálna.* Id. h. 309. l.

371—372. s. A szultán levele is e három okot sorolja fel, hogy „*János királ szegénségből nagy úrrá tötte volna; hogy ez Fráter György barát volna és hogy eh barát vén ember volna.* U. o. 308. l.

373—374. s. *Csak az királ fiának okaért mivelt illen nagy tisztességöt és kegyelmességöt az hatalmas császár az baráttal, t. i. hogy az királné asszont és az ő fiát nagy félelemmel tisztelné és hivséggel szolgálná.* U. o. 309. l.

375—376. s. *igírta ő császári felsége, hogy mind Budát s egyéb nagy sok tartományokat az királ fiának megtartana és megadna.* U. o. 308. l.

377. s. A szultán ahdnáméja, melyet Buda elfoglalásakor adott Izabellának és fiának, nem maradt fenn, de tartalma bennfoglaltatik az 1542. január 26-án tartott székelyvásárhelyi orsz. gyűlésről kelt jelentésben. Ide tartozó pontja így hangzik: *Transylvania et portio Regni Hungariae Filii Regii ad Censum S. Michaelis annuatim cogantur* **decem millia florenorum in Aureis** *dare Caesareae Majestati, in manusque Fratris Georgii assignare, qui postea ut fidelis suae majestatis voluntati caesareae ad felicem portam caesaream administrabit, si etiam unicus denarius eis non manebit, dicta decem millia florenorum reddere cogantur.* U. o. 77. l.

380—392. s. *Mikor pedig az hatalmas császár ez dolgot és e Barátnak árulását és az tü ártatlansáytokat e dologban megértette volna, mindjárást — — küldött engemet* (t. i. Mahmud csaust) *az császár ő parancsolatjában — — hogy megértsétök az ő parancsolatját és hogy köztetek ne tartsátok* (a barátot): *de valamiképpen lehet, annak avagy fejét vegyétök, avagy elevenen az királfia kezében adjátok, hogy illen latorért az ország el ne veszszen.* U. o. 310. l.

387—8. s. A székelyvásárhelyi 1542-dik évi orsz. gyűlésről szóló jelentésben: *omnes eos, qui in his mandatis nostris perseverabunt, ita habebo, et tractabo, ut reliquos meos mancipatos, qui vero non, talibus igne et ferro nocebimus.* U. o. 78. l. A *szénnel, vassal* kifejezés helyett a 426. sorban *vassal, tűzzel* áll. Általában a 381—388. sort v. ö. 421—426. sorral.

390. s. Mahmud csaus, a szultán német tolmácsa, német renegát volt. Verancsics és Zay 1554. ápr. 19. kelt levelökben Mahmud Alemannus-nak írják s hogy ez ugyanaz, megtetszik Ferdinándnak amazokhoz azon évi jul. 2-án kelt válaszából. *(Verancsics III. 236. 283. l.)*

402. s. Fráter Gy. 1550. juliusában, tehát nyomban a tordai után, Szász-Sebesre hítta össze az országgyűlést, hol sem Izabella fiával, sem Petrovics nem jelent meg, mivel már akkor megérkezett Mahmud csaus a szultán izenetével. Még állott a szász-sebesi gyűlés, midőn az ott összegyűlt rendekhez, «kik akkort mindnyá-

jan Szász-Sebösben valának, asszon elírata» (412. s.) s még ugyancsak juliusban Gyula-Fehérvárra hívatá őket országgyűlésre, hol a szultán izenete felolvastatott.

411. s. *Szék-alja* alatt a szász és székely székek értetnek; *székalj* mint zászlóalj stb.

415. s. *Tiszakebel* alatt Békés és Csanádmegye területe s az ezekkel szomszédos részek érthetők. Kákonyi Péternél *erdőkebel* olvasható II. k. 304. l.

415. s. *megbüntetnének*. Lásd II. 97. 424. l.

428. s. Fráter Gy. Tinódi szerint Sebesből ment a Megyesre összehívott országgyűlésbe, mely városhoz közel Ekemezőn táboroztak hadai, míg Petrovics, Losonczi és Patócsi Csanádot, Alvinczet, Branyicskát ostromolta. Hijába várván a Ferdinándtól remélt segítséget, szeptember 4-én Gyulafehérvár alá szállott, de azt kezdetben nem lövette *(Verancsics VII. 129., 132. 135. l.)*

431. s. Ezekről van szó alább a 421—424. sorban.

437—444. s. A királyné kedvelt lengyeleinek kigúnyolása jól sikerült Tinódinak. — Szerémi György emlékiratai 181. lapján a János király lengyel gyalog katonáiról írja, hogy: *ipsi in bello non possunt fore sine mulieribus*. Magyari István pedig az ország romlása okairól (Sárvár 1602) 178. lapján ugyancsak a lengyel hadi népről, hogy: *ásít puhasága miatt az kevelységtől megrészegült lengyel*.

439. 1393. s *cselleg*. A szegedi veszed. 62. sorában: *el-felcsellege*. — Használja Bogáthi, Illyefalvi (Jephta), Gyöngyösi is; értelme körülbelől a *lézzeng*-nek felel meg; Dugonicsnál *csellenq* alakban fordul elé. Ma: *csellen* = eltűnik, megugrik.

450. s. *elválasztá* v. ö. 429., 498., 538. sorral s lásd: I. k. 303., 305. l.

451. s. *Branchyka* az eredeteiben. A mai hunyadmegyei Branyicska.

452. 1054. s. *Egy falka nép*. — Katalin leg. 2319. s. *Kit egy falka balgatag nép* stb.

461. s. V. ö. Istvánfi, Hist. lib. XVI. — Forgach F. Hist. 7. l. — Brutus Hist. III. 401. l.

470. s. Pesti Imre 1550-dik évi számadásában olvassuk: *Thomae Varkoch ad satarium fl. IIc. Eidem ad expeditionem Chanadiensem eunti fl. Im. Ic.* Azon évi október 29-én kelt levelében, melylyel ezen számadást Fráter Gy. elé terjeszti, így ír: *Domino Varkoch ad expeditionem proficiscenti ante mensem dederam flor. mille, ut ista pecunia et stipendiarios conduceret et dominis familiaribus solu-*

tionem faceret; scribit eam pecuniam defecisse et optat ut plures mittam. (Tört. tár. 1879. 506. l.)

479. s. Csanádnak Varkocs által történt felmentetését, hadi tervét, csatarendjét részletesen leírja Brutus *(Hist. III. 402., 403. l.)* A Tinódinál olvasható részleteket mellőzi; Perusit kijöveteléről sem szól, de Varkocs kémeinek ügyességét fölemlítendőnek tartja. A ráczok veszteségét holtakban 2,500-ra foglyokban 4,000-re teszi.

486. s. *tisztöl* = tisztül. Lásd: *I. k. 24. 30. 209. 305. l.*

497. s. *szorgost*. Lásd: *I. k. 24. 26. 286. l.*

504. s. *nyásoltaték* a. m. nyársoltaték. — *Nyárs, nyers, hárs* helyett ma is *nyás, nyes, hás* vagy *nyáss, nyess, háss* hangzik a székelyeknél, sőt más vidékeken is. *Hárs* helyett *háss* és *hás* olvasható már a legrégibb oklevelekben is.

517. s. Verancsics (VII. 126. l.) ezt irja Ali csausról: *Ad Heremitam venit Ally, vetus illius apud passas dominationis ambitusque instrumentum*. Azonban Ali ez úttal nem is találkozott Fráter Györgygyel.

519. s. *vont aran fosztán, aranyas fosztán*. A *vont arany* vagy *aranyas* és *vont ezüst* szövet sürűn fordul elé régi ingóságokról készült összeírásokban; úgyszintén Bátori Bódizsár és Barcsai czimű székely balladákban is megtaláljuk, melyek közül az utolsóban már a *vont aranyas*-ból *vántoros* és *vándorló* lett a nép szájján. (Vadr. 538. l. — Nyőr IV. 567. l.) — 1539-ben *vont aranyas kentes*: 1579-ben *vont aranyas czapray* és *egy darab vörös vont aranyas tábit* stb. — A *fosztán* persa-török szó فستان azaz fisztán = ujjatlan köntös, alsó ruha. Bocskai István végrendeletében *testszin kamuka fosztán, sárga atlasz fosztán* és *egy veres kamoka fosztán dolmán* fordul elé (B. Radvánszky B. Magy. családélet II. III.) Gyöngyösi, Faludi stb. már *foszlánt* ír *fosztán* helyett.

521—524. s. Lásd a 431. sorra tett jegyzést.

539. s. Szalánczi János Kászim, egykorú magyar irók szerint Kaszun, budai basához küldetett segítségért s mint az 587. sorból is látszik, ezzel együtt ment Tót-Váradig, hol Izabella és Fráter Gy. kibékülésének hírére a basa megállott s bosszúságában Szalánczit megkínoztatá. Erről 1550. nov. 26-án tudósítjá Verancsics Nádasdyt s Szalánczyról így ír: *De Joanne Zalancio homine partium Reginae non obscuro neque stupido, et turcicis legationibus, in quibus totam aetatem sub Joanne egit, notissimo, trictissimos rumores sparterunt* etc. (VII. 155. l.) Decczember 11-én pedig: *domi prae dolore ex*

ignominia sui casus fertur in tabem esse corruptum languereque gravissima aegritudine. U. o. 169. l.

543—545. s. Fráter Gy. 1550. október közepe körül tartotta meg ezen tábori országgyülést, mely az egyezkedést megkezdette. A béke alkudozások nem igen tarthattak 3—4 napnál tovább, mivel Fráter Gy. október 29-én már Tordáról kelt levélben kér segélyt. *(Pray. Epist. procer. II. 221. l.)* A létrejött békesség pontjait Verancsics Egerből már oktober 26-án megírhatta Nádasdynak. *(VII. 140. l.)* Ugyanez írja nov. 15-én, hogy Fráter Gy. *uno tempore accepto a Regina concordiae libello auditoque hinc turcarum, illinc Valachorum inopinato ingressu — — — repente Thordam profectus, convocavit conventum. — emisso per provinciam edicto, cum sanguineo veru, ut apud gentem nostram in subitis et grauibus rebus fieri consuevit, denuo omnes populos in arma excitat et jubet Vasarhelium convenire, quo ipse quoque Thorda abierat, indeque paucorum dierum spatio coacto populo et milite mercenario summa cerelitate venit Saxosebesum* etc. (VII. 149. l.)

578. s. A *véres tőr körülhordozását* Verancsics élő nemzeti szokásnak mondja. Thuróczi (I. K.) szerint: *haec consuetudo inter hunos sive hungaros usque ad tempora Geisae ducis, filii ducis Toxun, filii Arpad, inviolabiliter exstitit observata.* Ebből úgy látszik, mintha a kereszténység felvételétől fogva a XV. század végeig csakugyan nem volt volna szokásban a véres tőr vagy kard körülhordozása. Verbőczy szórúl szóra átveszi Thuróczi előadását *(Tripart. I. 3. tit.)* s ezáltal megerősíti annak állítását. És valóban a Tripartitum elkészülése után 12 évre t. i. 1526-ban, a mohácsi vészt megelőző országos rémülés napjaiból van első adatunk a szokás feleleventéséről II. Lajos királynak azon évről szóló számadási könyvében. *(Engel. Monumenta.)*. — Majd 1530-ban I. Ferdinánd részéről ismételtetett; azután pedig a Tinódi által említett alkalommal. A XVII. század második felében már csak in effigie tűnik fel a *véres nyárs* Wesselényi Ferencz nádornak 1663. aug. 29-én kelt s Pozsony vármegyéhez intézett levelén. A levél szövegét s a véres nyárs hasonmását l. Tud. Gyüjt. 1834. X. 82. l. *V. ö. Ipolyi, Magy. Mythologia 506. l.*

589. s. 1550. nov. 2-án a marosillyei táborból írt Kászim basa a rendekhez, hogy ha Fráter Györgyöt elhagyják s a királynéhoz és fiához hivek lesznek, nem nyomúl tovább. *(Török-magy.-kori államokmt. I. 5. l.)*

593. s. Izabella Fráter György távozása után azonnal Diód

várába vonulhatott, mert november 4-én már oda indult hozzá Hopner Péter Nagy-Szebenből levelekkel. *(Erd. orszgy. eml. I. 267. l.) Regina in arcem Dyod concessit cum Petrovio, nimirum iam sola cum solo, quae profectio fugae mihi videtur esse similis* — írja Verancsics nov. 15-én (VII. 151.)

595. s. Török János dolgáról Tinódi itt «csak summaképen ír» (631. s.); alább a 177. lapon: Enyingi Terek János vitézsége — czím alatt olvasható az erről szóló ének, mit a szerző itt (630 s.) krónikának mond. A sorok itt egy szótaggal hosszabbak, s ezzel a különbséggel az 597—610. sor tartalma szószerint is ugyanaz a mi ott a 61—74. sorban foglaltatik. A 612. sort v. ö. emennek 80. sorával s a 621—624. sort emennek 213—218. sorával.

625. s. *el-kivakarodék.* A 354. lapon: *Férhöz vakarkodik ő asszonsága.* Matkó, Bányász Csákány 7. l. ugy engedtetett meg élete, hogy Erdélyből harmadnapig *kivakarodgyék.* 57. l. Czoki Czoki onnan sáros Mátyás s *vakarodgyál* azok közzé, akik stb.

626—628. s. Tinódi Verestorony helyett írja a Verös kaput s talán Forgách F. is csak ő utána: *ad portam rubram (Veres kapu vulgo) Joannes Kendeffy etc.* 9. l. — Verancsics az itt említett eseményről irja 1550. nov. 15-én: *Transalpini quoque qui iam per Turrim Rubeam Cibinio adiacentem iuxta Alutam flumen irrumpebant, repressi* etc. (VII. 150.)

633—636. s. Fráter Gy. 1550. decz. 6-án írja Báthory Andrásnak: *iam Moldavi ex hoc regno abierunt: non tamen sine magno regni incommodo. Turcas et Transalpinos, deo iuvante, sine aliquo regni huius incommodo eiecimus: dum nos in expellendis istis intenti eramus, Moldavi interim magnum huic regno damnum intulerunt et sic in patriam regressi sunt, non potuimus enim tam subito cum copiis ad eum pervenire.* (Tört. tár. 1879. 512. l. — v. ö. Verancsics. VII. 169. l.)

638. s. Fráter Gy. is ezt írja Kászim básáról (Pray. Epist. procer. II. 226.) *ne a nostris includeretur tanta celeritate rediit ut fugae similem in omnibus discessum exhiberet.*

639. s. *Tibiscum ad vicum Zent Miklós nuncupatum III. circiter milliaribus infra Lippam navibus transierunt, non ausi sese Lippensium fidei committere; quos ipsi ante et dolo et vi tentaverant* (Ver. VII. 166. l.)

640—644. s. *Varkotius cum popularium et agrestium hominum colluvie non ausus Hadumum (bosnensem passam) aggredi ad Crysium Album reduxit in castra copias.* (Ver. VII. 168 l.)

647—652. s. Patócsiról Verancsicsnál csak ennyit olvasunk deczember 11-én kelt levélében: *Pathocius non sine diligentia magnae cujusdam rationis causa diutius asservabitur* (VII. 169. l.) — Fráter Gy. azonban midőn 1551. ápr. 30-án M.-Vásárhelyről kelt levelében Báthory Andrásnak azt írja, hogy ne sietve, hanem repülve jöjjön segítségére, már így szól felőle: *Nam ut res nunc ire coepit, vix res nostrae progressum habiturae sunt, si moram aliquam D. V. magn. in suo adventu fecerit: nam et comitem Themesiensem et Pathochy ingressum molituros intelligo.* (Tört. tár. 1880. 70. l.)

660. s. A diószegi egyezkedés napja 1551. febr. 3-dika volt. Az itt említett két úr, azaz Ferdinánd megbizottjai Báthori András és Teuffel Erázmus. Ezeknek febr. 4-ről kelt jelentései Fráter Györgyével együtt kiadva: Pray. Epist. pr. II.

662. s. *cum diaetam indixisset ad dominicam Reminiscere* azaz február 22-re Gy.-Fehérvárra. N.-Szebeni számadási könyvek szerint Erd. orsz. gy. eml. I. 269. l. — Ezen országgyülés végzései ugyanott a 315. lapon. Ezekben a legközelebbi országgyülés helyeül Torda van ajánlva, azonban «asszon parancsolá Enyeddé gyölnének» 1551. márczius 15-re.

671. s. Hogy Fráter Gy. maga is így fogta fel e gyűlés hamaros összehívását, megtetszik 1551. márczius 4-ről Ferdinándhoz intézett levelének köv. szavaiból: *terminum autem ita brevem non alia racione comiciis constitutum esse judico, quam ut illis interesse non possim.* Erd. o. gy. eml. I. 317.

673—674. s. Fráter Gy. márczius 9-én kapta meg a fehérvári o. gyűlés végzéseit, melyek közt az is ki van mondva, hogy ő is meghívassék a következő gyűlésre, *sed ita ut serviret reginali maiestati et eius filio ac regno quoque, sed non esset opus, ut cum exercitu ingrediatur.* Ezt azonban ő már márczius 4-én is tudta s feltette magában, hogy megy *(in Transylvaniam igitur nunc ire constitui)* Erd. o. gy. eml. I. 317. l. Más ugyanaz napon szintén Ferdinándhoz írt levelében mondja, hogy csak ennek levelét várja, *qua accepta nulla iam interposita mora, in Transylvaniam proficiscor.* (Tört. tár. 1879. 519. l.). — Midőn pedig a hivatalos értesítést vette, márczius 9-én írja Váradról: *cras igitur deo propicio me hinc in Transylvaniam movebo, extrema queque tentaturus — — — — daboque operam quantum fieri potest, ut occasione aliqua conventus illorum dissipem, ne coire possint; nec dubito quin meo interventu, multorum animi decidant.* Erd. o. gy. e. I. 318. l. És csakugyan «hívatlan

béjeve népével» s a «barát mellé szászok kezdének holdolni». (685. l.)

693. s. *Cum ad mandatum Maiestatis reginalis domini regnicolae Enyedinum convenissent essentque in consultandis reipublicae rebus occupati, fecerat Maiestas reginalis eos de suo hinc discessu certiores, quae per regnicolas rogata ut unum vel alterum diem dum aliquid per eos decerni posset expectaret, responderat gravibus de causis Enyedino sibi esse abeundum etc.* Az országgyűlés végzéseinek bevezetése Erd. o. gy. eml. I. 319. l.

694. s. V. ö. Szabács viadala 70. sorával: *Mert semmit nem hoz nekönk haszonba.* Lásd: I. k. 293. l.

696. s. 1551. márczius 31-én írja Fráter Gy. Ferdinándhoz Enyedről: *ubi de meo ingressu et copiis quas habebam, certiores facti essent, concidit omnis illorum animus, collectaque illa praesidia dum quisque se clam subduceret, praeter mille pedites Saxonum qui in castellum, ubi regina erat, introducti tenebantur, in nihilum redacta sunt. Ne autem in castellum conventus aliquis ad reginam fieret, neve iuramento aliquo propter quod occupatio castelli a regina excogitata fuerat, status huius regni astringerentur, perfeci ut nobiles Siculique et Saxones in liberum locum pro consultandis rebus convenirent. Regina igitur cum id quod volebat consequi non posset, infectis rebus Enyedino discessit, quam alii quoque qui partem reginae tuebantur, sequuti sunt.* (Tört. tár. 1880. 61. l.)

707—720. s. Fráter Gy. 1551. április 30-án Vásárhelyről írja Báthory Andrásnak: *Ego quoque obviam Dni V. spect. et magn. profecturus Thordam hinc me recipiam* (u. o. 70. l.). — Május 2-án már oda útaztában ír Ferdinánd biztosaihoz, mely levelében említi, hogy azon hó 8-ára még vissza kell mennie Vásárhelyre az oda akorra hirdetett országgyűlésre, mely azonban a mondott időben Tordán tartatott meg. *(Erd. o. gy. eml. I. 322. l.)* Május 17-én Tordáról írja Ferdinándnak, hogy Balassa Menyhért Kendi János jószágait felprédálta. *(Tört. tár. 1880. 77. l.)* Tamás deák Hunyadvárának gondviselője május 19-én kelt s latin fordításban fenmaradt levelében írja Fráter Györgynek: *priusquam exercitum congregaverit rev. Dtio V. in Kerezthes Mezeu, vereor ne pars adversa libere hic omnia faciat.* (U. o. 74. l.). — Fráter Gy. május 22-én már az enyedi, 24-én pedig a gy.-fehérvári táborból tudósítja Ferdinándot *(U. o. 75., 76. l.)*. Innen írja, hogy: *prioribus litteris* (Enyed. május 22.) *scripseramus D. V. spect. et magn. comitem Themesiensem duodecim fere millibus hominum versus hoc regnum Transilva-*

niae movisse. Ita quidem erat, prout D. V. etc. scripseramus; venerat enim usque ad Lugasienses, qui metu perterriti ad eum defecerunt; iudex Sebesiensis et communis plebs facta dissensione similiter ad eum iuclinata fuerat, quibus tamen primores et praecipuae personae non consensere. — Audito igitur adventu comitis festinabamus huc discendere — — Audito igitur adventu nostro comes ipse cum omnibus copiis suis retrocessit. (V. ö. 744. sorral.)

721. s. Pesthy Imre 1551. ápr. 28-án írja Fráter Györgynek: *Hoc etiam dicit vaivodatum huius regni sibi (Balassae) a regina collatum esse, dixisseque ipsum Balassa Dnem V. rev.-mam non solum ex hoc regno brevi expulsurum, verum etiam coacturum ut thesaurum regni deponat.* (U. o. 69. l.)

722—723. s. 1551. ápr. 30-án írja Fráter Gy. Báthori Andrásnak: *Quamuis ego sexingentos equites, quibus me Balassy aggredi cupit parvifacerem, cogito tamen, quo ingenio quam vario scilicet et inconstanti sint Transsilvani, qui vel ex levi motu facile animum despondent.* (U. o.)

724—736. s. Báthory András Ferdinándtól vett értesülése alapján 1551. ápr. 6-án tudatja Fráter Györgygyel, hogy a török mindenfelől megindult. (U. o. 63. l.) Erre Fr. a már kirendelt hadakon feljül még 5 ágyút, 1000 könnyű lovast és 500 gyalogot kért. (U. o. 65., 66. l.) Ferdinánd 1000 lovast, 500 helyett 600 gyalogot s Trencsén váráből 4 nagy faltörő ágyút küldött s mindent ígért, a mire még szükség lesz. Május 1-én tudósítja, hogy az ápr. 24-én kinevezett fővezér «Joannes Baptista Castaldo, marchio Cassani et comes Platinae» az nap indul Bécsből egyenesen Eger felé; május 9-én pedig, hogy a kijelölt csapatok a biztosokkal Nádasdy Tamással s Báthory Andrással útban vannak Erdély felé. *(U. o. 70—72. l).* — Castaldo Enyedre érkezésének hírét Losonczi István vitte meg Fráter Györgynek a gy.-fehérvári táborba, mint erről Fr. Castaldót junius 7-én értesíti. *(U. o. 80. l.)*

737—740. s. Ferdinánd 3,000 spanyol zsoldost is küldött s ezek vezére volt Nagy Kampó azaz *Bernardus Aldanus dux Hispanorum militum ac magister, ut vocant, campi* (Ver. VII. 109); mások szerint pedig *magister de campo*. Forgach így említi a két testvért: *Bernaldum Aldanam et Alonsum Perez Saiavedrarollam fratres, quorum ille cohortis Hispanorum, hic ducentorum equitum ungarorum praefectus.* (18. l.) U. o. 33. lapon: *Alonsus Perez, quem Ungari Kiscampum appellavere.*

744. s. v. ö. a 707—720. sorra tett jegyzéssel.

746—749. s. Fráter Gy. 1551. majus 22-én írja az enyedi táborból: *hodie ad Albam Juliam castra ponimus. Reginalis majestas heri ex Alba Julia una cum omnibus rebus suis ad Zazsebes se contulit.* (Tört. tár. 1880. 75. l.)

757—760. s. Fráter Gy. május 24-én már a gy.-fehérvári táborból ír Ferdinánd biztosaihoz s Nádasdyval jun. 14-én ment a királynéhoz Szász-Sebesre. Ez időközt érti Tinódi a «huszadnapig» tartó vívás alatt. Az ott május 31-én tartott tábori országgyűlésből Ferdinánd biztosaihoz küldött követség előadása szerint pedig: *quod civitate hactenus non est potitus, ratio est, quia locus capitularis est — —, res quoque reginalis majestatis in illa civitate existunt, propterea reverendissimus dominus Thesaurarius hactenus civittatem impetere noluit, ne impetitio illius in ruinam aliquam evadat.* (Erd. orsz. gy. eml. I. 329. l.)

777. Castaldo 1551. jul. 19-én jelenti Ferdinándnak: *Regina Isabella heri ex Zassebes una cum filio recessit, ut Cassoviam proficiscatur.* (Erd. o. gy. eml. I. 336. l.)

778—784. s. A korona átadása julius 21-én reggel történt meg Felvinczen, Szamosközi (IV. 1.) és Bethlen Farkas (I. 489.) szerint Székely Pál házánál. Szamosközi szintén e szavakat adja a királyné szájába. Castaldonak Ferdinándhoz azon napon kelt jelentése szerint (789. s.) a királyné magát, fiával s országával együtt Ferdinánd oltalmába ajánlotta. Szemtanú bizonysága szerint ezt sírva cselekedte *(Erd. o. gy. eml. I. 289. 340. l.)*

792. s. Erre a levélre maga Ferdinánd hivatkozik, midőn 1551. jul. 27-én írja Fráter Györgynek: *quantum ad matrimonium praefatum attinet, existimamus Dom. Tuam a spect. et magn. Joanne Baptista Castaldo etc. quae sit in eo mens et voluntas nostra iam intellexisse.* (Tört. tár. 1880. 242. l.)

796—797. s. Ez a pont hiányzik a szerződés közzétett szövegéből. *(Erd. o. gy. eml. I. 289. l.)*

806. s. 1551. julius 24-én estve érkezett Izabella Kolozsvárra.

807. s. A kolozsvári országgyűlés julius 26-ra volt összehíva. Fráter Gy. 21-én írja Ferdinándnak: *Colosvarini proxima dominica comitia particularia per serenissimam reginam indicta celebrabuntur.* (Tört. tár. 1880. 240 l.)

808—9. s. Az János király fiáról való szép krónika 110—1. sor szerint nem János herczeg, hanem a királyné asszony betegödék bánatjában. *(369. l.)*

822. s. Fráter Gy. julius 16-án kelt levelében tesz először említést Ferdinánd előtt arról, mily kívánatos volna leányának (Johannának) János Zsigmonddal való eljegyeztetése *(Tört. tár. 1880. 92. l.)* Castaldo Blandratával julius 15-én közölte azon hírt, hogy Ferdinánd julius 8-án kelt levele értelmében beleegyezik az eljegyzésbe. Ugyanakkor Fráter Györgynek is sikerült Castaldot nyilatkozatra bírni s másnap — erre nem hívatkozva — írta meg levelét Ferdinándhoz; julius 21-én pedig már egy másikat, melyben elmondja, hogy Castaldo mily titoktartás alatt közölte vele Ferdinánd ezen elhatározását s nyomban előadja a szultán félrevezetésére kigondolt tervét is. *(U. o. 237. l.)* — Szász-Sebesről Enyedre menet Tövisen jött létre a vég megállapodás julius 19-én, Fráter Gy. azonban csak 21-én Tordáról keltezve a korona átadása után ír Ferdinándnak *(V. ö. Erd. o. gy. eml. I. 290. l.)* Az eskütétel (823,—4. s.) augusztus elején Kolozsvártt a piaczi nagy templomban, az eljegyzés pedig Monostoron ment végbe fényes szertartások s nem nagy örvendezés között. *(V. ö. a 69. lappal.)*

833—836. s. Fráter Gy. julius 31-én írja Ferdinándhoz: *Castrum Almas credo M. V. hactenus innotuisse Paulo Bank pro octo millibus florenis per serenissimam reginam impignoratum fuisse quam (sic) ego nunc restituta summa illa pecuniae redemi.* Valamint: *Arcem Deva iam in nostris manibus habemus, dominum vero Andream Báthori ad occupationem Themesvar, Solymos, Lippa, aliarumque arcium, quae in partibus inferioribus sunt, misimus.* (Tört. tár. 1880. 244. l.)

849. s. Szerémi Gy. írja (cap. XLIV.): *Petrus Petrouit erat carnaliter frater, hoc est attyafy gyermek erat cum Rege.*

856. s. Fráter Gy. auguszt. 19-én Ferdinándhoz: *cum iam arces Themesiensis, Beche et Bechkereke et reliqua omnia loca, tam in Hungaria quam in Transsylvania in potestate Mtis. V. sint, omniaque in defensione Mtis. V. consistant, arbitror me meae nunc oblationi satisfecisse.* (Tört. tár. 1880. 254. l.)

857. s. Petrovics lemondása s Munkácsot elfogadó nyilatkozata, kelt Eperjes mellett 1552. január 28-án *(Veranesics, IV. 366. l.)*. — V. ö. Brüss. okmt. II. 318—324. lapjaival.

866. s. *Kérelmés.* — Fekete Imrénél (II. k. 350 l.):

> Végre az Sámuel népe *kérelmését*
> Ő urának, istennek megjelenté.

Pázmánynál már *kéremés* olvasható.

869—870. s. Castaldó julius 21-én kelt levelében, midőn a koronának akkor nap történt átvételéről értesíti Ferdinándot, egyszersmind arra nézve is útasítást kér, vajjon ő maga, vagy Fráter Gy., vagy Nádasdy vigye-e fel Bécsbe a koronát? Utóbb is Báthori András, Dobó Domokostól és Nyári Lőrincztől kísérve szükséges fedezettel szállította Tokajba, hol Pallavicini Sforzia és Serédy Gáspár vette át s vitte Bécsbe. *In den dritten tag September des morgens zwischen 7 vnnd 8 Uhrn gleich als die Khun. Mt. vor Irer gewenlicher mess ganngen, jst der Herr Sfortza, Marggraff zw Pallaricin Röm. Khön. Mt. Khriegsrath, widerumb glücklich unnd woll ankhomen, vnnd für erst die heyliy Khunigkhlich hungarisch Cron, sambt dem Khunigkhlichen ornat vnnd manttl, auch Khun. Scepter vnnd apffl. — — — — Neben dem Herrn Sfortza haben auch die Khun. Mt. dem Herrn Scheredi Jörgen aufgeleyt, diese Cronen biss alher mit 400 guetten hungarischen hussern zubelaytten.* (Hatvani M. Brüsseli okmtár II. 267. l.)

873. s. Fráter Gy. Colosvarini octava die augusti anno domini 1551. írja Ferdinándhoz: *Hodie serenissimam reginam recta unacum illustrissimo eius filio Cassoviam profecturam honorifice ad duo milliaria de Colosvario deduxi, ut deinceps ad solius tantum Mtis. V. negotia nos attentos esse deceat.* (Tört. tár. 1880. 249. l.) — Tinódi Szent-Királyt, mások Zilahot említik, ő maga helyről nem emlékszik, de azon körülmény, hogy még az nap írja levelét, igazolni látszik azt, hogy csak 2 mértföldnyire kisérte a királynét.

880. s. Ödönfi Lászlóra nézve lásd Budai F. Polg. Lex. III. k. 886. s. Czeczeiről Budai E. Magyar or. hist. II. 40. l. azt mondja: Íródik Czéczeinek is: de igaz neve Csécsei volt. — Tinódi a *cs*-t rendesen *ch*-val írja, Czeczei nevét pedig mindig *Cecei*-nek. Lásd róla az 58. 59. lapon.

906. 907. s. *Szancsák* = Szandsákbég, miriliva, kerületi főparancsnok. — Különben *szandsák* is, *liva* is zászlót jelent. A szultán az értesítések vételekor julius 18-án hívatta Malvezzit, Ferdinánd követét, s kihallgatás után a fekete toronyba záratta. 20-án kelt s Fráter Györgyhöz intézett levele gyanúval s fenyegetéssel van tele. *(Tört. tár. 1880. 236. l.)*

927. s. *Uruméli had* am. ruméliai vagyis Törökország európai részében fekvő had.

928. s. *Vajda, vajvoda* a szandsákbég után következő legfőbb tiszt, a ki amannak rendszerint helyettese is volt.

937. s. Mehemet basa beglerbég augusztus 3-án már fenye-

getve tudósítja Fráter Györgyöt hadai gyülekezéséről s azon szándékáról, mely szerint Péter-Váradnál fog a Dunán átkelni *(v. ö. 954. s.)*. A levél irásának helye nincs feljegyezve, de kétségtelenül Szalán-Kemenben kelt. *(Tört. tár. 1880. 245. l.)* Augusztus 19-én Frater Gy. írja Ferdinándnak: *Turci ut mihi servitor meus recensuit prope Zemlyn et Zalonkemen sunt, pontemque iam in Danubio ad Varadinum Petri absolutum fuisse dicebat. (U. o. 255. l.)*

943. s. *Szúbasa, szpáhia.* Szpáhi vagy szipahi lovas katonát jelent, szúbasa pedig lovas altisztet.

951. s. *Beslia* = beslü, az önkéntes török lovasság egyik fajtája, mely a mai basi bozukokhoz volt hasonló. *Martalócz* = keresztyén zsoldos, kit a török rendesen csak várőrizetre használt, de szükség esetén egyéb hadi szolgálatra is. *Jancsárok* voltak részint a hódolt keresztyénség közt szüleiktől tized fejében elszedett, részint a hódolatlan vidékekről elrabolt keresztyén gyermekekből nevelt gyalog seregek. Mehemet basa fent idézett levelében írja, hogy 8000 jancsár van vele.

954. s. Az átkelés a török írók szerint is szeptember 7-dik (ramazán hó 6-ik) napján történt meg. — Balogh Lőrincz becskereki várnagy szept. 11-én arról tudósítja Lossonczi Istvánt, hogy *mastan az pasa népe túl a Tiszán Chyrogdon (Csurog) szállott táborban, nem messze Becséhez és ide által akarnak kelni. Az minémű hajójok vagyon, mastan Titelt vadnak, az kikben hidat akarnának csinálni és mind az egyéb vizi készségek is, reánk akarnának jünni, kire az Úristen nem segélli őket.* (Tört. tár. 1880. 597. l.) *Als der Weglerweg* (Beglerbég) *mit seinem Volkh über die Thuenaw vnnd Teysa khomen was, hat er erstlich das Schloss Wetsche angriffen, vnnd den 15 tag Septembris belegert daselb beschossen, vnnd am 19 tag Septembris vor tags mit dem Sturmb erobert; den 18 tag deselben monats hat sich jn das Castel Jartscha auch ergeben. Den 21. Septembris hat er Weschkhargekh* (Becskerek) *belegert, welches sich denselben tag ergeben. Von dannen ist er auf das Bistumb Tschanad, daselb den 28 tag Septembris belegert, welches sich on alle gegenwer ergeben. Alsdan ist er auf Lippa gerückht: daselb vnbesetzt gefunden vnd den 8 tag octobris vmb 3 Wr nachmittag on alle widerung eingenomen. Von dannen ist er auf Tamanshwar vnd dasselb den 16 tag octobris belegert.* Így adja elő egy szemtanú is az eseményeket 1551. deczember 20-án bevégzett emlékíratában. *(Brüsseli okmt. II. 275.)*

959. Figedi Gábor, Nagy Imre és Szentimrei Jónás (talán helyesebben Szentannai Tamás) szeptember 10-én tudósítja Becséből Báthori Andrást, Lossonczit és Nagy Kampót Török János által, azonban így szól a rövid levél: *mikoron ez leveleket elvégeztek volna, sokkal bizonyosabb hirünk juta és rövid üdönk leve hozzá meg nem irhatók Ngtoknak, de ez Terek János nyilván meg mondja: azért Ngtok meghiggye szavát.* (Tör. tár. 1880. 597. l.)

965—969. s. Horvát Ferencz és Cserepovit Miklós írja Billédről szept. 19-én, szombaton, Becse megvétele napján Báthory Andrásnak: *hogy cseterteken nappal, éjjel is és pénteken felestekemkorig szünetlen lőtték és mondják, hogy igen törték, azután megszüntek az lövéstül. Nem tudjuk mire vélnie, vagy hogy szózatot adtak ki, avagy megvették. Mondják ezt, hogy becskerekiek mentek volt biglerbéghez és azon kérik volt, hogy ne menjen oda és ő maguk megadják mind az várat és az benne való népvel, várassal egyetembe.* (Tört. tár. 1880. 598.)

970—971. s. Csanád feladását maga Fráter Gy. hagyta meg várnagyának Nagy Péternek azért, mivel úgy volt értesülve, hogy a török ennek elfoglalása által Szeged birtokában magát biztosítva hiszi s azonnal visszamegy a Tiszán. — Horvát F. és Cserepovit Miklós imént idézett levelében azt írja, hogy a török *ezentúl* (Becskerek alól) *Csanád alá száll, onnan mind feljebb feljebb.* Fráter Györgynek lett volna igaza, ha a Lippán halálra ijedt kereskedő népség követséget nem küld a beglerbéghez, s ajánlatot nem tesz neki, hogy a várat kezére játsza.

966. s. Lásd I. k. 293. lapját.

977—980. s. *Galád* ma puszta N.-Kikindához egy órányira. *Aracia* helyét az *aracsi* puszta templom jelöli Török-Becse és Beodra közt. *Ó-Besenyő* valamint *Fenlak* és *Egres* ma is lakott helyek a Maros bal partján. *Nagy-Lak* Csanádban. *Csálya* Tinódinál *Cialia* ma *Csála* puszta a Maros jobb partján *Zádorlakkal* átellenben. *Pálélése* (Pálűlése) ma ismeretlen, valamint *Bodorlak* is. *Eperjes* Patocsi Ferencz szülőfölde Arad megyében. *Horogszeg* Temes megyében. *Csák* talán *Csákova: Kis-Somlyóra* nézve Oláh Miklósnál (Hungaria l. I. c. XVII.) olvassuk: *Inter Temesium flumen et Danubium est Campus, qui* **Maxons** *appellatur, in cuius medio sylvoso arx est,* **Er-Somlyo**, *alia item Temesvar versus, campestris arx, Somlyo cernitur. — Illádia* nevű helyet ma Krassó megyében találunk.

981. s. Horvát Ferencz és Cserepovit Miklós szept. 19-én Báthori Andráshoz intézett levelök külsejére ugyan ezt írták: *mind itt vagyon inkább az egész Ráczság mi velünk:* de Aldana (Nagy

Kampó) már szept. 15-én arról túdósítja Frater Gy.-t, hogy: *praeter inimicos notos etiam quos amicos habere credebamus, hi etiam in hostium auxilium conversi sunt contra nos; sunt autem hi nonnulli Racianorum et omnes integre si connumerari licet etc.* (Tört. tár. 1880. 598. 268. l.).

987. s. *timár*-nak neveztetett az oly hűbéres birtok, mely 20,000 oszporánál kevesebbet jövedelmezett. (66 oszpora volt 1 magyar forint.)

989. s. Fráter Gy. 1551. aug. 8. és 10. napján kelt leveleiben Losonczi Istvánt, Székely Lukácsot és Podmaniczkyt ajánlotta Ferdinándnak a temesvári főkapitányságra, kik közül az Losonczit választotta ki.

990. s. A 41. és 72. lapon maga Tinódi mondja, hogy «Az két Kampó is véle vala Losonczival». Már fennebb meg kellett volna jegyeznünk, hogy Nagy Kampó emlékiratainak egy része 1878-ban adatott ki következő czím alatt: *Expedicion del Maestre de Campo Bernardo de Aldana, a Hungaria en 1548, escrita por Frey Juan Villela de Aldana, y publicala ahora por primera vez, por Antonio Rodriguez Villa. Madrid, Casa editorial de Medina.* 8°.

995. s. *Váraddol*=Váradról, mint *Váraddá*=Váradra.

1001. s. Már a 945. sorban is említve van Ulumán vagy Uluma bék, kit a török írók Ulâma basá-nak (اولامه پاشا) írnak. Persa származású volt; szept. 28-án, mely napon Csanád megvétetett, csanádi várparancsnokká lett; Lippa bevételekor, mi október 8-án történt, az 1077—1080. sor szerint is a beglerbég őt hagyta Lippában 5000 emberrel. V. ö. Hajder basának a lippai táborból október 13-án Fráter Györgyhez intézet levelét *Pray, Epist. proc. II. 303. l.*

1089. s. V. ö. Az vég Temesvárban Los. Istv. haláláról 83—86. sorral.

1132. s. *elburulának*, 1559. szent Iván nap előtt való hétfőn az koppáni bég halásztat volt az koppáni tóban, nagy halat fogtak volt, örültében ím maga es az tóba *szekellik*, az hénár *elburulja*, míg az tebbi oda futnak, addiglan megholt az vízben, utána *szekett* volt egy aga stb. *Magy. lev. tár I. 330. l.* — Lásd alább a 68. lapot.

1145—1152. s. Uláma basa zene-kedvelő természetéről másik adatunk is van. Istvánfi írja (lib. XVII.), hogy midőn Lippát elfoglalta s a Róbert Károly által épített templomban az orgona nagy ón sípjait meglátta, a kérdésére nyert válasz után kívánta, hogy játszanak előtte az orgonán. Gyönyörködve hallgatta a keresztyén

isten-tisztelet czéljára készült hangszert, melyen ez alkalommal is bizonyosan egyházi énekek dallama zendült meg. Egy perczre felülkerekedett benne persa nemzeti ösztöne moszlim-hitűségén, de mégis csak annyira, hogy Szegedi Ferencznek, a szerzetesek jámbor gvárdiánjának azonnal öt fogát húzatta ki s kegyetlenül elverette. Mint Tinódiból látjuk, többet és jobban múlatott Kármán Demeter hegedűje hangjain, kit dús ajándékkal kecsegtetett; azonban «az fogadás hozá a szegény lantost nagy koldússágra». — A «sok hegedős» közül, kik akkor Magyarországban éltek, egy volt Kármán D., kinél nem volt jobb «az rácz módban». Tinódi elismerése figyelemre méltó, mivel az ország déli vidékén lakó szláv nemzetiség legkitűnőbb hegedősét mint szakértő tisztelte meg vele. A magyar és rácz hegedős hegedője közt aligha volt különbség, a mennyiben mindenik a cziterának vagy tamburának felelt meg. Lant vagy koboz alatt azon hat húrral ellátott kobzot kell értenünk, melynek alakja Temesvári Istvánnak a kenyérmezei győzedelemről szóló énekének végén (Heltai cancionale) látható, hol a metszés paizst ábrázol, melynek jobb oldalán meztelen görbe kardot, balról pedig kőbzot tartó egy-egy kézfej látszik; ezek felett szalagon S. T. azaz Sebastianus Tinódi.

Hegedős és lantos sokszor egynek vétetik, de többször határozottan meg van különböztetve, mint itt is a 266. és 268. lapon, valamint Ilosvai ezen helyein:

Jó volna most megkénálanád azzal
Lantost, hegedőst az bornak javával.
Hadd laknának, ne gondolnál bár azzal.

valamint

Minden ember lakjék vígan jó borral,
Ne kerüld el az hegedüst most azzal,
Hadd üsse el az rozsdát az torkáról.
Ám az lantost tolják ki bár az házból.

és

Az kik históriákról tudnak szólni,
Annak szavát ott is meg kell hallgatni.
Néha lantnak s hegedőnek zöngeni.

(Ptolomaeus.)

Tinódi magát Lantosnak nevezi s «hegedősnek» soha sem. Latinul is a versfejekben kétszer mondja magát *Lutinista* vagy *Lutanista*-nak a *lutana*=testudo, középkori latin szótól. E megkülönböztetés mutatja, hogy a lantnak és hegedőnek nevezett hangszer nem ugyanegy volt, bár az utóbbi alatt még nem a ma így nevezett hangszer, hanem a mai czitera vagy tambura értendő.

A vonó, úgynevezett »lengyel hegedű« a XVI. század első felében még ismeretlen vagy legalább használatlan volt hegedőseink körében. Beatrix királyné csepel-szigeti czigány muzsikusai még kobzokon játszottak *(sonono di lanto)*. Századok. 1874. 81. l.

II. Lajos király 1525-dik évből fenmaradt számadási könyve szerint volt a királynak egy Zsigmond nevű udvari *luthinistája* (M. Tört. tár. XXII. 67.); öt-hat *tubicinatora*, ezek közül Polyák Lőrincz külön 20 frttal jutalmaztatott a miért két apródot a maga művészetére betanított (130. l.); egy *timpanistája*; két *fistulatora* (Jósa és Mennyhért 141. l.) egy *János* nevű elébb meghalt (133. l.); egy *citaristája* (Keller Máté) (189. l.); egy *orgonistája* (168., 229. l.). Ezeken kívül lófuttatások alkalmával (május 12-én) a nádor és az egri püspök tubicinatorai is működtek s borravalóban részesültek (169. l.); ugyanily alkalommal (május 3-án) citerás czigányoknak *(pharahonibus, qui coram Regia majestate in stadio cythara tangere habuerunt)* borravaló adatott (163. l.); ugyanilyeneknek *(citharedis pharahonibus, qui coram Regia majestate cithara tangere habuerunt)* jutalmul 3 frt julius 13-án (234. l.).

1147. s. *cielchap*. Molnár Alb.-nél: *Czélczap*, scurra, nugator. *czélczapoc*=scurror. *czélczapás*=scurrilitas. — Csáktornyai Mátyásnál (két görög herczegről): *Hazugsággal addig czélczapott körűle, Őt valamiképen csakhogy elvesztette* stb. Matkó I. Bányász cs. 263. l. *csak útvesztő csélcsapás dolgod*. 197. *de talám igy fogsz csélcsaposkodni*.

1149. s. Ilosvainál (Ptolomæus):

Az király vigan köszöni jó borát,
Nem felejti hegedősét, lantosát,
Mert vigabban ránthatja az notáját.

1150. s. *Chuffság*. — *Csúf*=jocosus, illusor. *Csúfság*=jocus, facetiæ. — V. ö. A sokféle részögösről 86., 87., 92. sorával. — Érdy c. 95. l. *mikoron egy jámbor pispek predikállana, egy ez vylaghy chuff Jateekus kezdé magát hánni az predikáczion*. Virg. c. 95. l. *nyilván látjuk, hogy ez velági chufok, ez földi urakat csodaként dicsérik és szeretik, kik nékik adnak egy seng posztót avagy egy kis kön(t)öskét*. Tih. c. 24. l. *Az udvarnak cuffi kegyek őtet sokképen megcuffolják vala*. Jord. c. 860. l. *jőnek időnek utolsó részében csalárdságban őtözett czuffok*. Ez utolsó helyen az újabb biblia fordításokban *csúfok* helyett *csúfolókat* találunk.

1174. s. A gyülekezés nem Lippa, hanem Temesvár »szabadítása« végett történt. Fráter Gy. 1551. szept. 17-én írja Szebenből Ferdinándnak, hogy Patochy Ferenczet már előre küldte és

hogy ő maga Szász-Sebesre indul *(Tört. tár 1880. 271. l.)*. Innen október 9-én adta ki ugyanoda táborba hívó rendeletét *(Erd. o. gy. eml. I. 380. l.)*. Tinódi nem téved midőn Kenyérmezőt említi, mivel Temesvári István írja a jóval elébb Kenyérmezőn táborozó törökökről, hogy ezek megérték hogy Báthori

Igen szép sereggel csak közel hallgatna,
Egy szép városkában, kinek neve vala
Szász-Sebes, hozzájok két mélföldni vala.

1181. s Ferdinánd 1551 junius 21-én írja Fráter Gy.-nek, hogy: *licet duo ipsius Nadasdy collegae absentes sint, nempe Andrea de Bathor ex podagra laborante etc.* (Tört. tár. 1880. 81. l.)

1194. s. V. ö. a 299. lapon olvashatókkal.

1204. 1206. s. *jődögel*. Szép Júlia székely balladában: *Egy szép gyalog ösveny hát ott jődögel le*. — Budai Ilona: *Hát egy bival tehen azon jődögel le*. Kriza, Vadr. 123. 318. l.

1208. s. *lanczkenet*=landsknecht. Szerémi Gy.-nél is (189 l.): postea porrexerunt sub arcem pedites et *lanchkenetek*, largiter spisse circuerunt arcem et lanceas suas dirrexerunt supra.

1218. s. A *várta* szó Szeréminél is többször jön elé a 287—289. lapon p. o. Rex dominum Gritti fecit vocare de *varta* ad arcem. Bogáthi (Castriota Gy. I. r.): *Hamar virrasztókat vártán leveré, Szertelenül mindenütt töröket veszté* stb. A strófát v. ö. Nyőr VIII. 322. l.

1220. 2 s. Egy szemtanú előadása szerint: *den 3. tag novembris Lippa belegert und das Läger an die höch oberhalb der stat gegen Orient geschlagen* stb. (Brüsseli okmt. II. 287. l.)

1225—8. s. Ugyanott: *vnnd das geschütz daran verornet worden, vnd den 5. tag darnach zu morgens anfangen zu schiessen, vnd als das schiessen zimlich von stat gangen, hat der herr General den Sturmb mit guetter Ordnung verordnet*.

1236—1240. s. *sein sy auf den sturmb dermassen begirig gewesen, das sy die bestimbt Zeit nit erwarten haben khunen. — — Nemblich erstlich sein zwen spanisch hackhen schütz biss jn das Loch geloffen, vnd hinein auf die feind gesehen vnd auf sy gespurtzt, aber da den Anthonen Schentznilg — — die obgemelter zwen hagen schützen bey dem Loch ersehen, ist er jn seiner Rüstung zum Loch geloffen vnd — — vnder die feind gesprungen, welcher von jnen von stunden erschlagen* stb. Id. h. 288. l. — V. ö. Verancsis, VII. 172. l.

1240. s. *nyakazák*. Münch. c. 40. l. *megnakazá Jánost a tömlöczben*. Jord. c. 398. l. *nyakát vágatá az temleczben*. — Czeglédi I.

Baráts. dorgál. 195. l. *a római ecclesia hasznáért az eretnekek megnyakasztassanak.* Itt is alább a 63. stb. lapon.

1241—6. s. *vnd als das Teutsch vnd Ungrisch Kriegsvolck ersehen, das die Spanier den Sturmb angeloffen, — — sein alle nation nachgerückht, doch nit hinein mügen, sonnder zum andern malen von Loch gewichen.* Brüss. okmt. 288. l.

1246. s. *hátat ád.* Régi költőinknél s prózaíróinknál szokásos kifejezés, mikor a hadak megfutamodásáról szólnak. Bogáthinál (Castriota Gy. IV. r.):

Nagy vakmerőn két had összeroppana
Nagy harcz után török hogy hátat adna stb.

1247—1261. s. *ebél* = ebédel. Münch. c. 137. l. *kéré őtet hogy ebéllenék ő vele.* Jord. c. 566. l. *kéré hűtet, ebéllenék hű nála.*

1249. s. Brüss. okmt. II. 289. l. *In dem ist auch der Herr Nadasty khomen vnd jn aigner Person den Sturmb angeloffen vnd gar ritterlich sich gehalten, das volchk jm nachzurücken ermant. — Verancsics.* II. 90. l. *Az magyar nép nagy ustromot tőnek, kiknek előttek forgódik Nádasdy Tamás az ustromon egy zászlócskával, Lippát* (a várost) *ustrommal megvevik.*

1265. s. Brüss. okmt. 288. l. *erstlich ain heuduck an ainer Layter jn ein holtzern Ackheil eingestigen, daselbst einen Turckhen erwirgt; also ist ainer nach den anndern in gemelte Akheil gestigend vnd folgendt dem feind zugeeilt.*

1274—7. s. U. o. 289. l. *sein sy in das Schloss entloffen, welche die vnnsern biss in das thor gehauen. — — haben sy die Fruckhen am thor des Schloss aufgezogen, vnnd sich darein in die 1500 starck.*

1289—1292. s. U. o. 289. l. *Auch jr vil jn das Wasser Marosch getrungen, diselben darinnen ersoffen.*

1299. s. *Hegyes tőr.* Hosszú nyársszerű lovassági kard, melyet régi összeírások, végrendeletek szövegében gyakran találunk említve. Székely Estván jegyzett fel egy népies mendemondát, mely szerint: *Mátyás királyba — azt mondják, hogy az urak az ő nagy betegsége korán egy hegyes tőrt toltak volna fel benne, kit azután Fejérvárban a koporsónak rostélyán megtaláltak volna stb.* (221 lev.)

Gyakdosá. Bécsi c. 45. l. *leánoknak fiai meggyakdosták őket.* — Münch. c. 211. l. *Látják kit által gyakdostak.* — Egyetemi könyvt. 97. sz. codex 45. levelén: Sicut spina pungit *meghgagdos.*

1305. s. lásd az 1274. sorra tett jegyzést.

1309—1312. s. Brüss. okmt. II. 285. l. *Den 26 tag octobris*

sein des Münichs schreiben in die Stat (Temesvár) *khumen, wie das er vil Volckhs bey einander hab vnd der Stat zu hilf khomen well. Den 27 tag October ist der Weglerwegckh mit seinem Volckh vor tagg jn seinem Leger aufgebrochen vnd von der Stadt abgezogen.* — Az október 16-án ostrom alá vett Temesvár (U. o. 275. l.) felszabadulását e szerint is pontosan teszi Tinódi «tizenkettőd napra».

1320—1325. s. Verancsics, II. 91. l. *Vígre az álgyúkat nigy felől az várnak szegezik. Igin erősen töretik, lőtetik, úgy annyira, hogy az várat inkább mind elronták.* Brüss. okmt. II. 290. l. *Also ist ein gross stückh von Zwinger nider gefallen, das man ferner nit dem geschütz noch gefollen hat die hoch maur beschiessen mügen, vnd als man an allen orten jn das Schloss geschossen hat vnd sich die feindt an jr Profandt vast abgezert haben, sein etliche Türckhen zu mermallen auss dem Schloss gefallen.*

1325—1336. s. U. o. *Den 20. tag Novembris hat der Vlomanwegckh auss dem Schloss begert mit dem Münich Sprech zu halten — — — vnd haben dem Münich des Vlomanwegckhs Begern angezaigt; nemblich das er erbiettig sey das Schloss abzutreten, doch mit der Conticion, damit er mit allen den seinigen mit hab vnd guet vnd werhaffter hand frey sicher gelassen vnd beglait werdt. Darauf jm dise Andwurtt ervolgt, das jm sein Begern abgeschlagen wirdt. Aber er soll sich mit allen den, so im Schloss sein mit hab vnd guet nichts ausgenumen auf des Röm. Khun. Mt gnadt ergeben.*

1330, s. *Kazul. basa* = kizil bas, azaz veresfejű. A persa sâhi korona után a sahnak, valamint minden persának csúfneve, mi egyszersmind gonosz embert, csalárdot, hazugot is jelent.

1331. s. *pribék* = ki törökből lett keresztyénné vagy keresztyén hitről tért az iszlámra. Szláv eredetű szó. Komáromi Cs. György, Igaz hit. 260. lapján a hittül szakadtakról s az ezek által elkövetett sz. lélek ellen való bűnről szólván, feddi *azokat a kik abba ejtik magokat, azt egy pontnira sem kerülvén, miniműek a pribékek és apostaták.* — Bogáthi (Castriota Gy. VI. r.):

Sok nyelven tudo két latrat bocsáta,
Keresztyénségre mintha szöktek volna,
Keresztség után ha hitelek volna,
Vassal, méreggel két pribék forgódna.
Keresztség után nem sok idö múlék,
Öszveveszének — nem tom min — pribékek stb.

II. Lajos király 1525. évi számadási könyvében is ezt olvassuk márcz. 16-ról: Eodem die Thome et Georgio *prybecis*, qui nunc

de Thurcia ad dominum Petrum Krwssyt profugerant, Regie Maiestati pro subsidio supplicantibus, iussu sue Maiestatis, dati sunt fl. XXXII.

1338—1352. s. A szemtanú följegyzése szerint november 27-én jelentek meg újra Uláma basa biztosai, *darauf der Münich mit seiner pratickh die sachen dahin gebracht, damit den Turckhen ein frey sicher Abzug mit hab vnd guet vnd werhaffter handt sambt notürfftigen Belaitung zusagt worden ist. Der münich hat auch etliche tag den Ulomanwegkh profandt in das Schloss geschickht. (Brüss. okmt. II. 291. l.)*

1357. sort v. ö. 1471. sorral. — Mint a hogy itt a török pártjára hajlást jelzi e bizonyosan példabeszédszerü kifejezéssel Tinódi: épen úgy a mohammed hitéhez hajlással gyanúsítja Czeglédi I. Pázmány Pétert mondván: *Im sapkát tött e Jámbor fejében!* (Barátsági dorgálás 195. l.). Székely István (Krón. 235. l.) így fejezi ki: *A barátot megölék, mert esmét hátra akarja vala a lovát fogni.*

1369—1384. s. A szemtanú előadása szerint *jnen auch, damit sy jren Plünder mitfüren sollen, hör vnd anndere wagen zuegestellt.* (U. o. 292. l.). — A kivonulás csak decz. 4-én éjjel történt meg.

1387. s. *rácz szava* helyett olv: Rácz Száva.

1393. s. *Rözgődnek* = kászolódnak, mozognak. Draskovith György győri püspök írja 1643-ban Győr megyéhez: nem árt, hogy *rözgölődik* kegyelmetek, mivel nemcsak Morvában, de magunk vármegyében is elég ellenségünk vagyon a pogány török. *(M. Tört. tár. VIII. 180. l.).* — *Cselleg*-re lásd a 439. sorra tett jegyzést.

1430. s. Verancsics, II. 91. *Az viadalban Balasynak lábát meglövik puskából, és szigyennel, kárral hátra téve, Uliman tisztessiggel, bikisiggel elmene.*

1446. s. E sor betűről betűre megegyez Istvánfi Pál Volter és Grizeldisének második sorával.

1453—1456. sort v. ö. Zsigmond király és cs. krónikája 170—172. sorával.

1461—1464. s. Verancsics, II. 91. l. *Lippa alól az had mind eloszla. Akkor hagyák Lippa várában Nagy Kampót.*

1465. s. Castaldónak kelet nélkül közölt, Ferdinándhoz még bizonyosan Lippa alól írott levelében olvassuk: *supplico Mti Vrae, ut me characteribus scifris his reddat certum: quid me facere oporteat, si forte ipsum (fratrem Georgium) sinistre aliquid moliri intellexero, ne suis cavillationibus et astutiis illudamur, decipiamurque. — — Et quia haec res subitam resolutionem expostulat, poterit mihi M. V. mentem suam significare, et quid a me fieri velit exprimere. Facturus namque omnia ea sedulo fideliter, quae ex re Mtis Vrae totiusque Civitatis a me unquam paestari possunt.* (Bucholtz, IX. 582.) Sforziának Fráter Györgyöt Ferdinándnál bevádoló levele szintén Lippa alól kelt november 30-án (Pray. Epist. pr. II. 314. l.).

1471. s. v. ö. az 1357. sorral.

1490—6. s. Castaldó fennebbi levelére mint Tinódi mondja — még Lippa alatt megkaphatta az útasítást, mivel a szemtanú naplója szerint (Brüss. okmt. II. 292. l.) *Frater Georg den 9. tag decembris mit den Herrn General Obristen (Castaldo) von Lippa aus nach Sibenwürgen verrückht, zu Winza* (Alvincz). Ferdinánd 1552. január 2-áról Károly császárhoz *(Bucholtz, IX. 582. l.)* és Mária királynéhoz *(Brüss. okmt. II. 313. l.)* külön intézett levelében adja tudtul Fráter Gy. halálát s mindkettőben csaknem ugyanezen szavak fordúlnak elő: *mesme le scrupule et occasion de suspicion que sur la fin lon a commence auoir sur frere George, lequel depuis a commence user de conspirations et practiques non seulement a mon preiudice et de mes affaires audit Hongrie, mais aussi de tout la Chrestiente, et tellement, que mon General Castaldo, si autrement lon a voulu euiter le dangier imminent a lui, les siens et tout le pays, a este constrainct et auec mon sceu le faire despecher.*

1503. s. *csendesz.* Alább is a 61-ik lapon. Lásd a II. k. 401. 440. l. — Bogháti (Castriota Gy. VI. r.):

Mindennek — úgymond — legyen regulája,
Csendeszben szélveszt bolond ki kévánja. stb.

1505. s. *ha* = mikor. Az előbbi kötetekben sűrűn van rá példa.

1510—12. s. Az elősorolt ajándékok Istvánfinál és Forgáchnál is ugyanezek; az *aranyos teztemen* Forgachnál (23. l.): *sudarium,* — Istvánfinál: *persicum sudarium auro intertexto acu pictum* (lib. XVII.) Eredetileg دستمال desztmál=keszkenő (persa szó). Régi összeírásokban *török keszkenő, aranyas keszkenő* név alatt gyakran fordúl elé, hol a *keszkenő* még többnyire *kendő keszkenő*-nek írva található. Különben ezekből érthetővé lesz Tatay István hagyatéka 1607-ben kelt összeírásának eme három pontja is: Egy fejér *kesztamenyban* valami missilis levelek stb. Egy fejér selyem *kezteméný.* — Egy török *teztemet* merőn varrott, kívül zsinoros. *(B. Radvánszky B. Magy. család élet, II. 125—127. l.).*

1523. s. Ezek egyikét említi Forgách (25. l.), midőn leírja

az Alvinczre érkezést: *Nec deerant convivia et omnia laetitiae signa inter quae Gregorius Truppay, nobili quidem genere, et miles olim sed in caput accepto vulnere et laeso ac turbato cerebro facetissimus atque budensis, aliarumque expeditionum comes, ab omnibus vehementer amatus et Georgio carus, quem fratrem vocitabat, praeter solitum in pietatem et miserationum flexus, audacter hortatus: Cave inquit, mi frater tibi ab Italis barbatis, qui sicas in tuam necem deferunt, sive id a se fatidico spiritu, sive ab alio doctus monuit. Quem increpitum in carcerem abduci jussit.*

1530. s. A marosvásárhelyi országgyűlést Fráter Gy. decz. 21-re hívta össze, hova 17-én (csötörtökön) ő maga is indulni akart. Meggyilkoltatása ekkor reggel történt. Horváth Mihály (Fráter György élete) Istvánfi előadását követve bővebben írja le a gyilkosságot, s igen kevéssé tér el Tinódi rajzától. Istvánfi csak Vas Ferenczet említi, Giczitől nem szól.

1536. s. *udvarnak* e helyett: *udvarlanak* V. ö. I. k. 299. l.

1538. s. *ajtót megkoltanták.* — Münch. c. 25. és 136. l. *koltagjatok és megnyittatik tünektek.* — *koltagónak megnyittatik.* A Jord. cod. megfelelő helyein: *zerghessetek* és *zergetőnek* áll.

1539—1540. s. Ezt Istvánfi és Forgách másként adja elő.

1541. s. Istvánfi hatot nevez meg s két piacenzai orgyilkost említ név nélkül; alább Sforzián kívűl ő is tíznek mondja a berohanók számát. Ezek egyike Ferencz mester, kiről Ferrari Márk Antal a fő gyilkos mondja, hogy együtt aludt vele azon éjtszakán Castaldo szobája előtt. Ferrarinak Kolozsvártt 1552. február 19-én kelt levélalakú emlékírata a turini kir. levéltárban: *Letra d'un segretario del Sre. Gio. Batta Castaldo* czím alatt található, melyből b. Nyáry Albert a következő részletet közli *(Századok, 1869. 241. l.)*: «A tábornok (Castaldo) kérdezé tőlem, hogy miféle fegyverrel végeztessék ki a barát? Válaszolám, hogy legczélszerűbb e részben a gyilok; mire megjegyzé, hogy nem fog ártani, ha pisztoly is lesz kéznél; és erre feküdni külde oly meghagyással, hogy hajnal hasadtával már nála legyek. Időt nem veszítendő, kint az úr szobája előtt, egy tokos gyilokkal, padon aludtam: *dormi sopra un banco fuor della camera di detto Signore con un pugnale nella manica, et mester Francesco mio compagno fece il medesimo con una accetta sotto.*» — Ellentmond azon állításnak, hogy Menino lőfegyvere ejtette volna Martinuzzin a halálos sebet: «Isten a bizonyságom — úgymond — hogy magok a döfések is megtevék a szolgálatot».

1545. s. *Rapelyal.* A franczia *rapière* magyarítása.

1546. s. *Mordal puska.* Molnár Alb.-nél: sclopetulum, bombardula. *Mordály* vagy *Mordány* (Dunántúl) ma is a kisebb fajta pisztoly neve. A *mordál ember, mordál puska* elnevezés arra mutat, hogy a német *mörder* lappang a *mordál*-ban. — 1582-beli összeírásban: *Három puska, egyik mordály* (Tört. tár. 1879. 560. l.) 1642-beliben: *mordály puska. — Egy mozsár-ágyú szabású mordály puska.* (U. o. 163. l.) A Dictionarium quatuor lingu.-ban: *Dolon = mordály hegyes tőr.*

1551. s. Istvánfi írja (lib. XVII.): *dextram auriculam ejus, quae naturali adnato continuo pilosa erat, Mercadus praecidit; et ut res Ferdinando evidentius acta constaret, per celeres dispositosque equos Viennam, indeque Pragam pertulit.*

1557. s. *igen örülik.* Lásd I. k. 236. lapján. — Sinai Miklósnak Bod Péterhez 1766. január 20-án intézett levelében: *Örülöm a Tymbaulesnek continuátioja felől való szándékot stb.* (M. Prot. Figyelmező. 1872. 51. l.)

1567. s. Istvánfi márczius elejére teszi az eltemettetés idejét, azonban Tinódinak időjelölése határozottabb — február 26-ika.

1581. s. *királképe*=locumtenens. — 400 magy. lev. 96. l. *király felsége képpe is várja óránkint — hogy e kegyelme jőne ide Pápára az király képpéhez, mert hogy király képpe csak étet várja* (Keglevich György írja 1552-ben). — Ostermayer írja, hogy Castaldo kihirdettette a bibornok megöletését, mint a király akaratját azért: *dass jeder mann soll still seyn* (Erh. o. gy. eml. I. 356. l.).

1583—1588. s. Castaldo 1552. januar 30-án Szamos-Ujvárról tudósítja Ferdinándot Fráter Gy. hagyatéka felől. Igéri a részletes összeírást, de levelében is előlszámlálja a talált kincseket: *Verum miror* — folytatja — *et stupefactus remaneo quomodo, hic tam pauca reperta sint respectu multorum quae fama erat hic asservata esse, nec dubitare possum quin castellani isti majorem forsan partem sustulerint, sed cum id de praesenti non constet — — usque ad opportuniora tempora dissimulandum esse censeo.* (Bucholtz, IX. 585.) Castaldo 4,500 marka ezüstről tesz jelentést. Verancsicsnál (II. 29. l.) olvassuk: *Vót penig az időben Barátnak, XXXV ezer gira ezisti Újvárban, ki mind plikekben állott. Az néköl pénze, aranya, eggéb gazdagsága ki sokkal több vót, hogy nem hirdették. Még annak kivüle is, ki iminnitt amonnant Gastaldo kezihöz jutott, kiröl micsoda számot adott királnak és hova tette, — volna mit mondani.* (V. ö. Forgách, 27. l.) — *kucsi*=kocsi.

1589. s. Izabella 1552. január 4-én Castaldónak olasz levélben, *(Bucholtz, IX. 583. l.)* január 9-én pedig Ferdinándnak latinul fejezi ki köszönetét *(Pray, Epist. proc. II. 318. l.)* a Fráter Gy. haláláról szóló tudósításért. Mintha amazt az 1597—8. emezt pedig az 1599—1600. sor akarná jellemezni. Mindkét levél Kassán kelt; az utóbbira jól illik Tinódi szava, a „*csuda sápolodás*". E szó ma is megvan különösen a székely szójárásban. 1560-dik évi levélben: *eleget hápolódtam rajta.* 400. m. lev. 369. l. — V. ö. Balassa B. költ. 301. l. — Nagy Bányai Mátyás, Az Jacab patriarcha fiáról Josephrol írja:

Látának egy éjjel álmot ők mindketten,
Megszomorodának az tömlöcz fenekén,
Igen sápolkodnak álomnak értelmén stb.

1603. s. *Ki cseléködése* e h. kinek cseleködése. Szokott rövidítés XVI. századi versíróinknál.

1610. s. *jegyruha*=menyasszonyi hozomány. Káldi Gy. írja: *Solon megtiltotta a pénzbeli jegyruhát.*

1612. s. 1552. január 17-én.

1613—1620. s. *ől, ölése*=űl, ülése. Bécsi és Münch. c. *űl.* Nádor, Winkl. Jord. c. *il.*

1614. s. A *sokat* az eredeti kiadásban sajtó-hiba lesz e h. *szókat.*

1615. s. Bornemisza Péter is így sóhajt búcsú-versében: *Vajjon s mikor leszön jó Budában lakásom!* (Vasady-codex a székely múzeumban.)

1636. s. *tisztire* azaz hivatalára.

1637. s. *Quinque et decem annis, quibus Cassoviam rexit, nullam noctem extra urbem egerat.* (Forgách. 30. l.)

1638. s. *kozart.* Ma egy szójárásban sem ismeretes szó. Értelme a *jargal, dúl, kóborl, kórász* szókkal lehet rokon s ha nem az ős, helyneveink közt is gyakran előforduló *kozár*-ral, akkor az olasz *corsar*-, latin *cursor*-ral függ össze. Thahy Bernát 1559-ben írja: te kegyelmed akkor még Székesfehérvárban lakott, mikor Ralyay Pál az földeket bírta; Ralyay Pal halála után, annak is vagyon tizenhat esztendeje, hogy én is bírom, kepéit is megadtam és mikor megengedték azt *megh kozartam.* (400 magy. lev, 305. l.)

1640. s. *Lascanum Hispanum, ducem Ferdinandi, cum exercitu fusum stratumque interfecerat.* (Forgách. 30. l.)

1641—1660. s. Czeczei halálát Forgách is ezen módon írja le, s még csak azt említi, hogy: *aegritudine potius animi, quam mani-*

festa aliqua causa, vitam cum morte commutavit. (30. l.) Neve tíz évvel később is előfordúlt egy perben, melyet örököse Czeczei Péter 1560-ban folytatott Kassa városa ellen valami kert felett, *mel kertet erek áron vett volna és az kassai házhoz birt volna Leo: Czecze.* Kevéssel alább: *Czeczey Lénártnak semminemő kerte az kassai határon nem volt, azért az Czeczey (Péter) uram kereseti kassaiak ellen méltatlan volna* (Régi M. Nyelveml. II. 167. l.) — Egy század múlva (1668. nov. 21.) Czeczei Dorkó özvegy Barna Ferenczné, leányával Barna Katával, Úsz Istvánnéval ugyancsak Kassán, az odavaló helvetica scholában tanúló deák ifjak sustentátiójokra tettek alapítványt. *(M. Prot. Figyelmező. 1872. 385. l.)*

1674. s. *iratos* Molnár A. szerint: picturatus, perpictus, depictus, graphicus. Székely szógyűjteményben: *iratos* = kifestett (Nyelvőr. II. 470. l.).

II.

Szegedi veszedelem.

Az ének versfejeiből ez olvasható ki: SEBASTIANVS DE TINOD DE IRRVPCIONE RVSTICORVM AD CIVITATEM NAGI-ZEGÖD ET DE INTÖRITVV EORVNDEM. — A versalak ugyanaz, mely az Erdéli Historiaé. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray, id. m. 78. 79. lapján.

Ennek az éneknek szövege hangjegyeivel együtt kiadva található még Heltai Cancionaléja L_2—M_4. levelén. A két szöveg közt, egyes szóbeli eltéréseken s változtatásokon kívül, nincs különbség.

1. s. *veszödelm*, régi alak a mai *veszedelem* helyett.

6. s. *Szeged* a krónikásoknál s verselőknél néha *Nagy-Szegednek* máskor *Mező-Szegednek* van írva, mint itt a 28. sorban: *Mező-Döbröczön.* V. ö. II. k. 155. l.

13. s. Istvánfi (lib. XVII.) az 1550-dik évről írja, hogy: *qua in urbe superiori anno arx latericii operis Solimani sumptibus aedificata erat.*

17—20. s. Az 1555-dik évtől kezdve fenmaradt s a bécsi cs. könyvtárban található török adólajstromok (defterek) Tinódi állítását igazolják. 1555-ben magának a szegedi révnek jövedelme 107,514 oszpora volt. — 1558-ban a szegedi révnek a temerkényi, győi, tápéi, zentai, ajnavai, jazovai, csókai és padéi révekével ösz-

szesített négy havi (április—julius) jövedelme 74,667 oszporára telt, mely összegből kifizettetvén a szegedi vár személyzetének azon része, mely illetékét a cs. kincstárból húzta, fenmaradt 63,570 oszpora.

21. s. *tisztöl*. Lásd a 397. lapon. — Héder bék a török írók szerint: Mikhálogli Khidr bég.

25. s. *magabiró*. Használja Pesti G. is a XVII. mesében Károli Gáspár LII. zsolt. *Mit dicsekedel a gonoszban oh te magabiró?*

40. s. Tót Mihály, Nagy Ambrus, Horvát Ferencz, Uláma basa megtámadásakor is közre működtek, midőn ez Lippából elvonult. (Lásd az 51. 52. lapon.)

42. s. Istvánfi szerint (lib. XVII.) Tót Mihály Castaldót kereste fel s az rendelte ki az itt megnevezetteken kívül még Alonzo Perezt és Oberstorff Ádámot. *Dőrfi* István neve mind Forgáchnál, mind Istvánfinál Dersffinek van írva.

62. s. V. ö. Erd. hist. 439. sorára tett jegyzéssel.

65. s. 1552-ben — mivel szökő év — február 25-re esett sz. Mátyás napja, a mikor csötörtöki nap volt. Tehát szerdán estve (sz. Mátyás estin) történt az indulás. A támadásnak 26—27-dike közt éjjel, azaz szombatra virradólag már kellett történni (Tinódi szerint: szombaton éjjel), mivel Nádasdy Tamáshoz egy 1552. febr. 28-án Kolozsvártt névaláírás nélkül kelt tudósításban ez áll: *Rerum novarum nihil habemus praeter recuperationem Zeghedini. Res haec medio illius Michaellis Thot, cum quo sub Lippa et ante negocium tractaveramus, tandem ad effectum est deducta, duobus fere millibus Thurcarum trucidatis et filio Sangiaki intercepto; pater in arce cum pluribus Sangiachis, ut iam D. Vra sp. et mca. a sua maiestate intellexisse poterat, se recepit, ad quam obsidendam Magr. de Campo Aldana cum ducentum hispanis et centum hussaronibus, ac Bachith Péter et Bartholomaeus Horvath cum eorundem equitibus profecti sunt. Dnus Báthori, qui heri hinc recessit ex Varadino bombardas, cataphractos et quatuorcentum aydones eo expediet: et ego qui cras hinc recedam, cum reliquis hispanis et duobus millibus germanis Deuam versus properabo, ut si necessitas postulaverit, citissimum subsidium nostris ferre valeamus.* (Orsz. levéltár). — Schradt Kristóf Pozsonyból márczius 3-án tudósította Mária királynét Szeged elfoglalásáról. (Brüss. okmt. II. k. 328. l.)

75. s. *elbamlák*. Ezt a szót legtöbbször a Jord. c. használja. 71. l. ottan *be bamollya* vala setét köd az sátort. 79. l. ottan setét köd *be bamlaa* az sátort. 157. l. kit imáran *be bamlot* vala az nagy tíz. — 407. l. íme fénes ked *be bamlaa* hűket. — Érdy c. 63. l. tevéknek áradása *el bamol* tégödet. — Verancsics II. 163. l. annyi számtalan nép vót, hogy úgy *bamlották* vót *el* az egész várat mindönfelől, hogy egyebet a várba semmit ki nem láthattál vóna a tetejénél. — Lásd itt is a 99. lapon. Ma pestmegyei dunamenti szó: *elbámolja* azaz elhordja a víz a partot. (Nyelvőr VII. 281. 428. l.)

79. 80. s. *imeg* és *ing* egymás mellett, mint ma is a közbeszédben.

83. s. *áros* = kereskedő. — Münch. c. 61. l. menjetek az *árosokhoz* és vegyetek magatoknak.

91. s. *testben* ma *testből*-t írnánk. Lásd az I. k. 237. 239. l.

92. s. *takarják* = takarítják.

95. s. *szkófia*. Olaszul: scuffia = fejkötő, sisak. — Molnár Albertnél: *szkófia* = mitra, cidaris. — *Patyolat* a törökök fejtekercse; Molnárnál: Calantica, cidaris, infula.

112. s. *rutalmason*. V. ö. II. k. 470. l.

113—116. s. Székely Estván is ezt írja, krónikája 235. levelén: *Szegedöt Tót Mihály a hajdúkkal megvevé, de az úristen nem tartá őköt sok ideig benne, mert az isten igiének hirdetőjét kiűzé onnat, kit a török nem bántott.* — Szegeden 1541-ben Abádi Benedek volt a reformatusok papja (*II. k. 445. l.*); azon jámbor predikátor nevét, kit Tót Mihály hajdúi Szeged városából 1552-ben kiküldtek, — nem tudjuk.

128. s. V. ö. II. k. 380. lapját. — Mária királynénak (II. Lajos király özvegyének) asztalára szintén szerémi, somogyi és más magyar borokat kellett épen ebben az időben (1551. 1552.) szállítani. II. Lajos asztalát is leginkább hazai s azok közűl szerémi és baranyai borokkal látták el (Magy. Tört. tár XXII. 60. l.). Az özvegy királyné megrendeléseit Eyzing Ulrikhoz, Kremer Farkashoz, Batthyány Ferenczhez s ennek nejéhez intézte (*Brüss. okmt. II. köt. 297—304., 309., 316., 331. l.*).

134. s. *Enne* = ennyi. Lásd az I. II. k.

146. s. *chöpne* = csöppné. Hasonlóan van képezve a Bécsi c. (8. 189. l.), Münch. c. (72., 82., 117., 163., 184. l.) előforduló *kevesenné*-vel. — Lásd a 95. lapon is.

150. s. Tinódi szerint: *tizenkettőd napon ők megmonstrálának.* Verancsics (II. k. 92. l.) szerint: *tizenigyed napra Aly passa, ki budai passa vala, megsegélé Szegedet és az magyarokkal megvíva.* Forgách F. (34. l.) Tinódival egyezően: *VI. Idus mart. in proximis campis exercitus lustratus* etc. Ehhez képest a szegedi veszedelem

napja márczius 10-ére volna teendő, nem pedig 3-ára, mint ez eddig szokás volt. A legújabban közzétett adat azonban márczius 3-a mellett bizonyít, hacsak a levél keltezésében nincs hiba. Szádeczky L. a Tört. tár 1880. 599. és 600. lapján Horvát Bertalan két levelét adta ki, melyek elsejét Gyuláról, márczius 7-éről intézi Castaldohoz. A másik, kelet nélkül Kétegyházáról van Teuffel Erázmushoz czímezve s mindkettő a szegedi veszedelemről szól: *szinte akkor értem vala* — úgymond — az *szigegyi révben, hogy immár megverték volt az mi népenket.* — Különös, hogy Schradt Kristóf Szeged megvételét adván hírül Mária királynénak (Pozsonyból márcz. 3-án), Bakit Pétert mondja az ott való hadak vezérének *(Brüss. okmt. II. 328. l.)*: és hogy Horvát Bertalan szintén őt okolja a veszedelem bekövetkezteért, *mert semmi gondot Bakyth uram a hadra nem viselt, hanem barmot hajtatott és juhot, buzát* (így) *és akkor is az ferdőben ült, mikoron az török az várasnál volt.* — Verancsics II. k. 93. lapja szerint: *ez hadnak veszisinek oka e lőn, mert az városmegvitelnek utána oly nagy paráznaság és fertelmesség támada az városban, hogy embernek irni is nem illik — Ű mellettek sok jámborok és ártatlanok veszinek, mert szokták mondani: hogy az aszú fa mellett az nyers is megég.*

157. s. Istvánfi beszéli, hogy Héder bég egy Damján nevű ráczot küldött Khâdim Ali budai basához segítségért, a ki éjjel ügyesen kiszökvén, el is ért Budára s a magával vitt galambtól küldte előre a válasz egyik példányát, a másikkal pedig más vagy harmadnapra maga is szerencsésen visszaérkezett *(libr. XVII.)*.

160. s, Khâdim Ali basa, Kâszim basa utóda — s 1551. május közepétől 1553. végeig volt budai basa.

169. s. Kâszim basa ugyanaz, ki elébb budai basa volt.

174. s. *Álló sereg* = tartalék. Alább a 192. sorban ugyanez értelme lehet a *mellékül állának* kifejezésnek.

179. s. *taraszk*. II. Lajos király számadási könyvében még *traczk* p. o. tribus bombardis *traczk* vocatis. — qui unam bombardam et tres *traczk* ad Karansebes missas usque ad oppidum Keczkeméth duxit *(Magy. Tört. tár XII. 60. 139 l.)*. — A szláv nyelvekben *treszk* villámot, mennydörgést jelent.

184. s. *szertartás*. A 301. sorban hasonló értelemmel *rendtartást* olvasunk. 1559-diki levélben: *im mind az ezisttel, pénzzel egyitt megkildem az innepbe az registromot és az menynyire végére mehettem, mert ezek szertartás nékil veszik el az te klmedjövedelmét, mint ilyen dülők.* (400 m. lev. 352. l.)

203., 214., 258. s. V. ö. I. k. 287. 293. lapjával.

207. s. A lovak sörényének és farkának befestése még ma is szokásban van a keleti népeknél, talán erre czéloz Tinódi.

220. *utoljáró* = arrière garde.

232. s. Lásd: Erd. hist. 1132. sorára tett jegyzést.

233. s. *Öték* = üték. Nem épen szokatlan hangváltozás XVI. századi íróknál, (lásd II. k. 420. l.) itt azonban inkább csak a versfőkbe foglalt *Zegöd* szó kedveért áll. Alább a 77. lapon is: *össenek Erdélbe.*

236. s. Az orr-szedés, csonkítás — mint a legutóbbi török-szerb-bosnyák háború igazolta — még ma is szokás. A XVI. század közepe táján nemcsak ellenfelek gyakorolták egymáson, hanem egynémely rabló is a békés lakosokon. Igy írja például Thoth István a szerdahelyieknek 1559-ben, *hogy valamelytök kezemben akadhat, tahát orrát ajakastul elmetszem stb*; ugyanakkor az apariak is azon panaszkodnak, hogy Paksi Ferencz két embere azzal fenyegeti őket, hogy *az melyet közölök megfoghat férfiat, ajakastul elmetszi az orrát és az félkezét elvágja*; úgyszintén a varasdiak is Paksi Ferencz ellen ugyanakkor, hogy *kezönket elvágja, örunkat elmetszi ajakastul* (400 magy. lev. 320., 322., 324. l.).

243. s. *öszveütek magokat* = összeszedték magokat, összeverődtek.

247. s. *mezen* = mezőn, síkon.

257. s. *öszveszodulanac*. Lehet, hogy *összezúdulának* helyett áll, de az sem lehetetlen, hogy a székely és nagy-kun szójárásból ismeretes *szodé* szóval függ össze. Ez mohón evő, faldokló embert jelent. *Mohos agárnak* mondják a nagyon sebes (gyors) agarat.

261. s. *No hozzá!* régi hadi vezényszó. V. ö. I. k. 291. l.

269. s. *Ott* hibásan áll *Ők* helyett. Az eredeti kiadásban: Öc.

280. s. *pesti lélök*. Igy van még a 306., 312. és 319. sorban is. Mátyás Fl. a latin *bestia* szónak: bestye, bestya, bestia, bistya, pesti — magyarosított alakjait számos példában sorolja elő (Szótár 219. l.). Ma: *beste lélek.*

284. s. V. ö. I. 293. lapjával.

305. s. *rútalmas*. V. ö. a 112. sorral s lásd II. k. 470. lapját.

307. s. A lovas (lovag vitéz) és gyalog (hajdú) katona közt ma is divatos versengés régi nyoma.

311. sorra lásd I. k. 314. lapját.

322. s. *fél kedvében*. 1558-iki levélben: *mastan is penig az nép*

fél kedvvel vagyon az itt való megmaradásra, hogy kevesen vannak, es hogy fizetetlenek stb. — 400 m. lev. 279. l.

III.

Az vég Temesvárban Losonczi I. haláláról.

Az ének versfejeiből ez olvasható ki: STEPHANVS DE LOSONCZ COMES TEMESIENSIISS KVO MODO E VITA IN OPPVGNATIONE TEMESVAR ECSCESSIT SEBASTIANVS DE TINOD CANENDUVM IN LVCEM CASSOVIE EDIDIT.

A strófák egy rímben végződő 11 szótagos négy sorból állanak, melyeket a sormetszet 5+6 szótagra oszt. E strófa, úgy látszik, a sapphói strófából fejlett. A II. kötetben Péchy Ferencz gyarló és Baranyai Pál sikerültebb kisérlete nyomán Batízinál (X.) látjuk az első törekvést arra nézve, hogy 11-es négy sorból akar strófát alkotni. Neki ez 1540-ben még nem igen sikerül, de Szkhárosi 1541-ben már ugyanennyi szótagú szabályos sorokból alakít háromsoros strófákat II. számú darabjában. Tinódi tíz év múlva, 1552-ben írta Losonciát s dallamot is szerzett hozzá, melyet eredetiben, megfejtve és átírva kiadott Mátray G. id. m. 80. 81. l.

Az ének újabb kiadásai közül csupán a Heltai Cancionalejabeli ismeretes, hol M_4—P_1 levélen az eredeti hangjegyekkel található. Heltai ennek szövegén is tett némi változtatásokat, melyek az eredetivel szemben figyelmet is alig érdemelnek.

35. s. Bátori Miklós később nőül vette Losonczinak 1544. október 14-én Kecseti Márton veszprémi püspök által Csejte várában megkeresztelt Eufrosína (Fruzsina) nevű leányát (M. Tört. tár VI. 85.). Bátorinak és nejének ajánlotta Szegedi Lőrincz 1575-ben Debreczenben megjelent Theophaniá-ját.

41., 43., 53. s. *naszagy* ma *nászád*. Az ószlávban: nasad = cymba. *Eichwald, Bemerkungen über eine Reise an dem Iljmen-See* czímű értekezésében a nevezett vidéken használt csónak-neveket sorolván fel, ezt írja: Die in den alten Chroniken vorkommenden Benennungen: *nasad, utschan* und *ladji* für ähnliche Fahrzeuge sind jetzt völlig unbekannt. *(Archiv für wissenschaftliche Kunde von Russland, herausg. von A. Erman. Bd. XVII. 507).*

44. s. *hóstád* vagy *hóstát* s még *hóstánez* a német *Vorstadt*-ból alakítva. Molnár Alb.-nél: *hostád* suburbium.

53., 102. s. *öklel* = kopjával támad, vív. — *mással akarsz öklelni, tudod azt mikoron én velem megöklelél, csalárdsággal sértél meg engemet, annak okáért akartam egy kopját elternem teveled, azért senki én ellenem teveled meg nem öklel stb.* (400 magy. lev. 125. l.)

60—65. sort v. ö. Szabács viadala 141—150. sorával.

77—95. sorral v. ö. itt a 40—42. lapot.

92—96. s. Egykorú emlékirat mondja, hogy: *nach diesen Abzug hat der Herr Loschantzgy ferrer des feindt fürnemen erjndern wellen, vnd so den 29. tag Octobris zu Abent, vngeuerlich mit 500 Pferden vnd etlichen Spanischen Schützen zu Ross dem höre nachgejagt — — — — ist er über die Morisch zwo meil oberhalb Tschanadt aufwertz geritten, vnd als er zum Castell Willackh (Fellak) khomen, hat er in dieselben von stunden angriffen darinnen sich die Türkhen häfftig gewert. Zuletzt haben die vnnsern den Sig behalten, den Castell erobert vnnd ausbrendt, in die 26 Turckhen nidergehauen, jn die 34 lebendig gefangen, vnnd mer dan 60 Ross gewunnen, vnd mit der Peuth den letzten tag octobris in der Nacht wider alher geen Thamanschwar geritten.* (Brüss. okmt. II. 286. l.). — Kajtász agára nézve téved az egykorú német szerző, amennyiben csanádi várparancsnoknak mondja és csak *peraczischer Weyda*-nak azaz lovas agának (farszi = lovas) nevezi. Istvánfi nagylaki parancsnoknak, Pecsevi, török író pedig becseinek írja. Tinódi ellen Istvánfinak kell igazat adnunk, mivel a német író szerint is a Maroson átkelve nem Fellakot, hanem Nagylakot érhette Losonczi.

106. s. *Emölcső* az eredeti kiadás után van nagy kezdő betűvel szedve; jelenti a felvonó várkaput. Pesti G. szótárában is: emelchew = schlagbruck. — 1547-beli levélben tréfálkozva írják: az mi házunk igen ember ház, de ha ezeket meg nem hozod, az kaput és az *emelchyeth* bizony az kapun állóval felvonatjuk. 400. m. lev.

119. s. Bátori Andrást 1552 április 1-én nevezte ki Ferdinánd erdélyi vajdává *(M. Tört. tár XIX. k. 5. l.)*.

177. s. Pecsevi török történetíró szerint Ahmed basa második vezír 1552. április 22-én indult meg Drinápolyból s Belgrádnál egyesült a beglerbék hadaival. — Losonczi jókor volt értesülve, mivel Batthyány Ferencz április 18-án írja Mária királynéhoz: *heri allatae sunt mihi litterae a Stephano de Lossoncz, comite Themesiensi, qui scribit, Beglerbegum iterum sese appromptari ad obsidionem castri ipsius Themesvar* (Brüss. okmt. II. 331.).

179. s. Forgách is ennyire teszi a török hadak számát, mire Istvánfi azt jegyzi meg: *Canis credat!* (Forgách, Hist. 36. l.). Ist-

ványi kétkedését bizonyítja magának Losonczinak a levele, a ki julius 19-én ezt írja Ferdinándhoz: *hanc praesentem vim Turcarum credat M. V. non esse majori numero quam quinquaginta millia hominum et inter eos ut et videmus et nobis quoque Brybeky* (pribék) *qui ad nos advenerunt, ac captivi quos nunc habemus referunt, vix quarta pars est prompta et parata bello ac proelio etc.* Bucholtz IX. 606. l.

180. s. Forgách: *muralia tormenta sedecim, alia tormenta currulia promiscua centum.* u. o. — Pecsevi is tizenhat nagy kaliberű ágyúról (bal jemez top = nem mézzel élő ágyú) tesz említést. Különben a *faltörő* nevezet a régi faltörő kosfejekről származott át az ágyúkra, mint megtetszik Hunyadi Ferencz, Trója veszedelméből III. r:

Nagy erős faltörőket vonsznak vala,
Egynéhány ezer nép mellette vala stb.

181. s. *Puszta-Somlyó* Oláh Miklós, Hungaria 76. l. szerint: *Temesvár versus, campestris arx, Somlyó cernitur.* Istvánfi szerint (lib. XVIII.) :*castra in campis Somlionis subiectis, quos quod a nemine colantur, desertos vocant, metatus est; qui a Temesvario quinque milliariorum intervallo distant.*

182. s. száguldó = előre küldött kémkedő lovasság (Forgáchnál: speculatores). V. ö. M. Nyelvőr. VIII. 102. l.

183. s. 1552-ben Keresztelő sz. János (Iván) napja (jun. 24.) valóban péntekre esett.

183—216. s. Forgách és Istvánfi ugyanezt írják. 216. sort v. ö. Erd. hist. 1091. sorával.

198. s. *kénes.* Tinódi a régi kiejtéshez híven rendesen így írja, ahogy a codexekben is találjuk. Igy hangzik Gyergyó-Szent-Miklóson is, mint egy meséből látjuk Nyelvőr VIII. 231. l.

212., 213. s. *drabant.* A XVI. században még *drabont, darabant, darabont, garabont* alakban fordul elé. A darabontot lásd 400 m. lev. 250. 262. lapján, a darabontot ugyanott a 277. lapon, a garabontot pedig u. o. a 346., 348., 349. lapon. Mint T. szövegéből is látható, gyalog katonát, hajdút jelentett. Oláhország gyalog katonasága ma is *dorobáncz* ezredekből áll.

217. s. *másodnap* azaz junius 26-án. Losonczi junius 19-én írja fennidézett levelében, hogy: *Turca hostis capitalis jam est 26-a dies ut hic in campo Themesiensi equitat, et sunt 24 dies ut in obsidione sumus, insuper sunt 23 dies ut murum arcis et civitatis ita assidue et turpissime ex bombardis ictibus quatiunt, et ex Hispanis veteribus militibus sunt hic nonnulli, ut non tam maximos ictus bombardarum factos vidissent, sed ne quidem audivissent.*

236. s. *Az felszél felől* azaz észak felől. 1557 diki levélben: *ha az szentegyházt romlott volna el, azt várban belől esztendénkint csináltathatta volna ember, jó lehet fel zel felöl meglátja klmed mely házat temérdek kőfallal rakattam mellette, hogy azt vilem, oda az felé el nem dől.* 400 m. lev. 265. l. — A *várad* szó kis várat jelentő értelemben a névtelen jegyzőnél is előfordúl (XXXIV. fej.).

246. s. *földeny.* Épen így a 299. sorban is e h. *földy.* Lehet, hogy valamelyik tájszólásban ma is megvan, irodalmilag azonban — tudtommal — nem ismeretes.

249. s. *vinek* = vivének.

256. s. A nikápolyi bég neve Musztafa Tenbel volt.

257. Don Gáspár Castelluvio a spanyolok főtisztje ugyanazon bástya sánczában temettetett el, melyen jancsár puskagolyótól találva esett el *(Istvánfi, lib XVIII.).*

265. s. *natuljai* azaz anatoliai Hasszán basa.

277. s. Forgách és Istvánfi előadása megegyez Tinódiéval s az íródeákot mindkettő Földvári Istvánnak írja.

288. s. Varkocs Tamás akkor az időben nagyváradi kapitány volt.

289. s. Ugyanaz a szerencsétlen Tót Mihály ki a szegedi támadást indította.

298. s. *csalatság* = megcsalatás, csalódás. — 1559-ben a a segesdi bíró írja a szentpáli bírónak Mázsás Andrásnak: *kérlek az úristenért, hogy megérizzétek magatokat, uratokat megleljétek, hogy megoltalmazzanak ha be nem jőtek is, mert czyalatsagh esik rajtatok.* 400 m. lev. 358. l.

309. s. Jakab nap julius 25-én hétfőn esett s junius 24-től harminczkettedik nap.

313. sort v. ö. Erd. hist. 1269. sorával.

323. s. A *szó beadás* és *kiadás* régen nagyon szokásban volt a vár ostromlók részéről; sőt az ostromlottak felei részéről is, mint Szabács viadala 75—84. sorából látszik. V. ö. itt Budai Ali basa hist. 34. sorát is, valamint Erd. hist. 965—969. s. tett jegyzést.

340. s. Az eredeti kiadásban is *megigérék* van, holott Tinódi rendesen *igyér* alakot használ, mint a codexek közűl különösen a Jord. codex.

350. s. *az nap* azaz julius 29-én.

355. s. *Reggerre* azaz julius 30-ra.

366. s. *Praiko kapu* helyett bizonyosan hibából van Verancsicsnál (II. 94. l.) *penyko kapu*. Forgách is Praico-t ír.

367. s Batthiány Ferencz írja Mária királynénak szept. 2-án: *Thurca vero ita instruxerat iter illius, ut non plures, nisi duo equites unus penes alterum possent per viam incedere vel ire etc.* (Brüss. okmt. II. 352. l.) — Rövidebben ugyanezt írja Nádasdy Tamásnak is augusztus 27-ről (Pray, Epist. proc. II. 332. l.).

369. s. *indulat* e h. *indulás*. A codexekben sok hasonló példát látunk.

380. s. Tomori András Istvánfi szerint Tomori Pál testvének fia volt.

392., 416. s. Istvánfi szerint Losonczi fején és bal oldalán sebesült meg.

412. s. Verancsics II. 95. l. *fejének a csontját Temesvár előtt egy karóra titeté, ki most is ott vagyon* (1566-ban?).

421. s. Tinódi itt 92-őt nevez meg az elesettek közül, kiknek összes számát Istvánfi 113-ra teszi, mi bizonyára nem teljes szám.

422. s. *rekkenének* = veszének. Lásd I. k. 245. lapját.

434. s. Batthiány Farkasra nézve lásd Istvánfi jegyzetét Forgách F. Históriája 43. lapján.

441. s. Az elesettek megnevezése közben sűrűn eléjövő *vesze* nemcsak Tinódinál s nem is csak versben, hanem más ekkorbeli költőnél is, sőt prózában is számtalanszor ily ismétléssel fordúl elő. 400 m. lev. 277. lapján a Szőlős-Ujvár alatt elesettekről írja Székely Antal 1558-ban kelt levelében, hogy *bizon sok ember is vesze alatta, fő emberök: Tarcsai György ott vesze, Erdéli Estván egy fő legén ott vesze, fő darabant hadnagyok egynihán, annak felete több fő legenyök és egyéb köz darabantok kik megholtak és sebesültek, sokan vesztek alatta stb.*

498. s. Ferdinánd augusztus 5-ike után hallotta meg Losonczi vesztét, mert ezen a napon még ezt írja róla és Kis Kampóról Károly császárnak: *tous deux bien vaillans personnaiges, voians le desroy se sont monte a cheual, et passe par force la ville par entre les ennemis: touteffois lon ne scayit encoires ce quilz sont deuenuz plus-auant, si sont prins, tuez, ou eschappez, mais tant scait on bien quilz sont sortis, comme dit est, de la ville.* (Bruss. okmt. II. 344.)

500. s. Ferdinánd 1552. junius 26-án írja Passauból Mária királynéhoz: *si les choses dicy venoient a vne paix Jespererois encoires pouoir obtenir quelque ayde, mais sans cela, Je ny vois moyen quelconque.* (Brüss. okmt. II. k. 333. l.)

504. s. Ferdinánd 1552. julius 24-én írja Passauból Károly császárhoz: *estans desia les moldaues tumbez en la Transiluanie, ou jlz font des maulx beaucoup. Et auec ce se renforce le siege de Temeswar journellement.* (Brüss. okmt. II. k. 338. l.).

505. s. Losonczi felesége Pekri Anna, elébb Ország Lászlóné volt, kitől egy fia s két leánya maradt. Losonczitól (519. sor szerint is) két leánya született: Fruzsina, Báthori Miklósné s Anna, Ungnad Kristófné, I. Balassa Bálint sokszor megénekelt kegyese.

509—512. s. E strófa élénken emlékeztet a csángó dalnak párja vesztén kesergő madarára:

Úgy szól, úgy szól, úgy keszereg,
Fejit fölúbe czökkesztette,
Magat holté eresztette.

(Népd. és Mond. I. 434. l.)

522—524. s. Lásd: *Nagy Iván, Magy. orsz. családai VII. k. 177. l.*

531. s. *siram* helyesebben *siralm*. Lehet, hogy az eredeti kiadásban is csak sajtó vétség a *siram*. — Bécsi c. 22. l. *mend annép ő orczájára esék urat imádván és közönséges ohajtással és (sirással) iralmal egy akarattal ő onszollatjokat ötték úrnak.* Münch. c. 27., 39., 54. l. *ott lészen siralm és fogaknak csikorgatása.* — Később is a Szilágyi Hajmási-féle balladában: *császár leányát hogy keresik vala, Gyönge siralmát vitéz Szilágyi meghallotta vala.*

547. s. Batthiány F. is írja Mária királynénak: *Ipse condam miser Dominus Losonczy satis obtestabat et amare dei auxilium petebat, nemo tamen fuit, qui ei auxilio fuisset* (Brüss. okmt. II. 353. l.).

549—552. s. Ezt a közhiedelmet fejezi ki Forgách is: *Losonczi unus post Georgium tanta auctoritate atque prudentia, ut inclusus si non fuisset, opem laturus fuisse obsessis crederetur* (Hist. 44. l.).

552. s. *Kil nálunk* így van a Cancionale szövegében is. *Kil* talán a *különben*-nek megrövidített alakja.

556. s. Batthiány F. is így vélekedik midőn írja, hogy: *hic se in ipsam arcem cum precipuis et delectis militaribus viris incluserat, ac sese fortiter et viriliter in eo gessit, ita ut sat fuisset si Hector exstitisset, tantumque Maiestati Regiae et oppresso regno inseruiuit, ut merito gesta illius in Cronicam introscribi possunt* (Brüss. okmt. II. 352. l.)

557. s. *széllel pillagtoc*. Molnár Alb. a *pillangó*-t *pillagó*-nak, a *pillangok* (rutilo) igét *pillagok*-nak írja; de 1557-diki levélben együtt találunk *pillagót* és *pillangót* (400 m. lev. 267. l.). Ezekhez képest

vehetjük itt a szót: *szétoszoltok, elszélledtek* értelemben. Pápa vidékén *pilledez* = könnyen szökdel.

562. s. Nagy Bołdog asszon napja, augusztus 15-dike. Ebből látszik, hogy Tinódi, Temesvár megvétele után két hétre már készen volt énekével. Mint a versfejekből kitetszik, Kassán írta.

Ha a távolságot tekintjük, mely Kassa és Temesvár közt van s az idő rövidségére gondolunk, mely alatt az ének elkészült; nem tudjuk, vajjon a munka gyorsaságán csodálkozzunk-e inkább vagy az adatok részletességén és hitelességén. E tekintetben legfeljebb az elesettek névsora ellen lehetne némi kifogást tenni, amennyiben az elősoroltak között van olyan, ki nem esett el, hanem fogságba jutott, mint például István ispán, Forgách Simon embere, kire nézve lásd Forgách F. Hist. 43. lapját. Azonban az elesettek és fogságba jutottak névsorának pontos összeállítása korunkban sem szokott mindig sikerülni két hét múlva a csata után.

IV.

Budai Ali basa historiája.

Az ének versfejeiből ez jön ki: HEREELT ALI BASA VITÉSSÉGE NIIOLC VÁRNAK CASTÉLNAK MEGNIERÉSE. AZ EVRDEVG HADÁNAK BEVLCIEN MEGKEREVLÉSE, LIPPA, SÓLJMOS, ZOLNOK ELVESZÉSE. A versalak egy az Erdéli históriáéval és Szegedi veszedelemével. Ennek az éneknek is csak egy kiadása maradt fen a Krónikabélin kívül, Heltai Cancionaléja P—R₂ levelén, mely amahhoz képest rontott s némi részben toldott szövegűnek mondható. Címe is így van változtatva: *Torec czaszarnac győzedelme, ki Ali bassa a Budai Tisztarto által, nyóltz várat megvöuë, egy hűzomba.* Hangjegyei a czím alatt a Cancionalében is ott állanak mint a Krónikában, honnan eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 82. 83. lapján.

Khadum Ali basa azaz herélt Ali basa, a mint Tinódi s több egykorú magyar író is nevezi, 1551 május második felétől, 1553 február végeig volt első ízben budai basa. Később 1556 február 12-től, 1557 február 14-eig ismét a budai basaságot tartotta tisztül. A magyar írók még Hadum basának, Ali kappan basának, sőt Kappan basának is írják. Már első budai basasága előtt mint boszniai basa kitűntette magát s a XVI. század közepe körül egyike volt az ügyesebb török hadvezéreknek s diplomatáknak. Tinódi is mindjárt éneke első sorában bölcseségéről szól s ugyanazt említi az 57. sorban is.

15. s. Paksi Jánosról Istvánfi egészen mást mond, mint Tinódi és utána Forgách. Historiájában minden tehetséget megtagad tőle; azon jegyzetében pedig, melyet Forgáchnak épen a veszprémi ostromot elbeszélő szavaira tesz (45. l.), erősen állítja, hogy Paksi nem is a királynál, hanem feleségénél volt s különben is Pető Péterrel egyenetlenkedett, a kit Ferdinánd már akkor az ő helyébe veszprémi kapitánynyá tett, de a ki épen az ő kötözködése miatt oda be nem mehetett.

21. s. Vas Mihályról Tinódi és Forgách szintén csak jót mond, de Istvánfi *inefficacis ac degeneris animi homo*-nak írja. Ugyanaz, a ki 1543-ban Siklós várát védelem nélkül adta át a töröknek. Lásd a II. k. 443. lapját.

34. s. v. ö. az előbbi ének 323. sorára tett jegyzéssel.

38. s. Veszprém várát 1552. junius 1-én vevé kezéhez Ali basa. Feltünő, hogy harmadnapra azaz junius 3-án a pápai várőrség még semmit sem tudott Veszprém elvesztéről, mert Keglevich György pápai kapitány azon napról (pinkesd előtt valo pinteken) írja, *hogy hirünk olyan vagyon, hogy még most is birják magokat az szigin keresztyének benne.* 400 m. lev. 96. l.

44. s. *Kauor*, szokottabban *gyaur*. A török e szóval nevezi a keresztyént hitetlennek. — Szerémi is *cauor*-t ír 373. l.

45. s. *levonyata*. A közel múltban *lehúzatta, neki húzatta, tiz körméről lekapatta* stb. kifejezések feleltek meg neki.

46. s. *lohol* = üt, ver; *loholtat* = veret. Ma e szót leginkább a palócz nyelvjárás használja.

48. s. *zpaiasag* azaz szpáhiaság. *Szpáhi* vagy nálunk divatozott alakjában: *szpáhia*, lovast jelent. A török által osztott hűbérbirtokok (ziámet, timár) után a jövedelemhez képest tartoztak a hűbéresek több, kevesebb lovas katonát állítani. Ily nagyobb (ziámet) hűbérbirtokkal bíztatta Ali basa Vas Mihályt s ezt kell érteni a zpaiaság alatt. — Azonban az ajánlatból semmi sem lett, Vas Mihály rabságban halt el.

53. s. *Az Föuön 15. napig legelënec*. A régi hadi életnek emberre, lóra nézve egyiránt kellemes napjai voltak a «füven létel» napjai, mint Balassa B. írja *(Költ. 23. l.)*. Pihenés, erőgyüjtés és egyszersmind a szabadságra bocsátás ideje is volt az. Másrészről a

lótartásra nézve annyira szükségesnek itéltetett a fűvelés, hogy tavaszszal még a királyi istállóbeli lovakat is fűre vitték. Kitetszik ez II. Lajos király számadási könyvének köv. tételeiből: *1525. die 8. maii ad manus Ladislai Dobrawyczky vice magistri agazonum Regie Maiestatis, pro emendis cordis pro ligatura equ rum sue Maiestatis ad pratum missis dedi fl. 1.— Die 22. maii ad manus Ladislai Dobrawyzky vice magistri agazonum Regie Maistatis, pro emendis frenis et kewthefeg (kötőfék) et diversis cordis equis Maiestatis sue ex quo equi Maiestatis sue pratum missi sunt, dedi fl. VI.* — 1552-ben Perényi Mihály Zemplén vármegye főispánja írta két kezével (!). Nagy-Idáról: *újság mostan semmi nincsen itt, miérthogy az terekek mind fűre bocsáttak, azért mostan mind csendességben vagyonk.* — Kerecseni András szintazon évben: *az uraim es jobb részére mind házokhoz vadnak, merthogy mastan lovok fűven vadnak.* — Perneszi Egyed 1551-ben panaszkodik levele végén: *nincs hol fire bocsátanonk!* (400 m. lev. 91. l.)

61. s. Forgách és Istvánfi csak azt beszélik el Szondiról, a mit Tinódi megírt. Az utóbbi csak annyit ád hozzá, hogy az oroszfalvi papot Mártonnak hítták. Magáról Szondiról saját leveleiből tudjuk, hogy 1546. november 15-én már drégeli kapitány volt. Két levelét tette közzé Frankl V. a Századok 1873. évi folyama 48. 49. lapján. Mindkettő Révai Ferencz nádori helytartóhoz van intézve, kinek gondviseléséért továbbra is könyörög, *minthogy* — úgymond — *te kegyelmed volt énnékem mindig gondviselém gyermeksigemtül fogva.* A másik 1550. deczember 3-án kelt szintén Drégelből. Ezekből világos, hogy Szondi legalább is hat évig volt a drégeli vár kapitánya, midőn az, 1552. jul. 9-én összelőve Ali basa kezére jutott. Tinódi nyomban megörökítette Szondi hősi hírét, tőle átvették a történetírók s tovább adták, míg Czuczor «Szondi»-jával és Arany «Szondi két apródjá-»val híre még magasabbra szárnyalt, hogy soha feledésbe ne menjen.

74. s. Istvánfi szerint Márton volt neve. A nógrádi szandsáknak a nemz. múzeumban őrzött 1579-dik évi defterében, Nagy-Oroszfalu lakosai közt még előfordúl «Márton mestör» neve. E defter szerint: Szondi Györgynek a drégeli vár közelében, a nagy-oroszfalusi határban eső három szekeres rétjét akkor Hamza aga drégeli török várnagy bírta.

76. s. *Már késen költ ahoz.* Ma is hallani ily kifejezést: *jobbkor* vagy *korábban kelj fel ha azt akarod, hogy stb.*

83. s. *tag* azaz holt test. A 98. sorban *test* szót használ T.

88. s. *közöb* = közép. A régi írásmód inkább *küszöb*-re engedne gondolni, de az értelem a *közép*-et ajánlja.

100. 102. s. Szondinak ellenfele adta meg azt a tisztességet, melyről más körülmények közt bajtárs vagy rokon szokott gondoskodni. Igy például az 1554 ben Szigetvár alatt elesett Perneszi Egyed holt testét Kerecseni László szigetvári kapitány felkerestetvén, a szigeti vár templomába temetteté el. *Ott temettetém el* — írja — *zászlót csináltattam neki, és koporsót rótattam és felül fekete gyászszal belfedettem stb.* (400 m. lev. 144. l.) — A Nádasdy Tamás által 1542-ben a Dunába szorított s odaveszett Istvánfi István temetéséről rokonai, Istvánfi Pál a költő és Zay Ferencz gondoskodtak. Ez utóbbinak számadásában olvassuk: *A kőmivesnek a kő felvételeért, becsinálásaért és az kopja felcsinálásaért adtam egy forintot tizennyolcz pénzt. A zászlóra való nyolcz réff fekete taffotáért adtam négy forintot az szabónak a ki megcsinálta.* Istvánfi Pál, ki hat sor latin verset írt a kopja lobogójára, ezt írja Zaynak: *az képiróval is szóltam, akarja látni az lobogót, mikoru lenne, hogy az versöket reá festhetnéje, kér vala húsz forintot — — ha csak egyfelől irja meg olcsóbban megirja, de azt mondja, hogy az a szokás, hogy mindkétfelől egy módon irják, de ha úgy irja is, tizenöt forintért azt hiszem hogy megirja vagy talán olcsóbban is.* (Századok, 1875. 204. 208. l.)

106. s. Margit napja julius 13-án van s volt régen is; Forgách 12-ét írja *(quarta Idus Juli).*

177. s. Ördög Mátyás saját nevén Teufel Erazmus. Istvánfi azt jegyzi meg nevéről Forgáchnál (48. l.): *Is Erasmus nomine vero erat; ab ungaris solum Matthias dicebatur, quibus Erasmi nomen insolitum.* — Ördög Mátyás nevű ember élt Zápolya alatt. *Haz. okmt. IV. 449. l.*

198. s. *Duna elnöl* azaz Dunán túlról.

213. s. *lancz* azaz landsknecht.

215. s. Tinódi részletes számítása megegyez Schradt Kristóf tudósításával, ki két napot töltvén az egegi táborban, arról így ír augusztus 7-én Mária királynénak: *Das leger zu Eget ist mit guetten versollten Kriegsfolkh, neuntausent starkh, werden auf negsten montag* (auguszt. 8.) *verrükhen, die eingenommen Schlosser wider zu erobern. Got geb gnad vnd gelükh.* Brüss. okmt. II. 347. l.

221. s. *Zorgost* alább is a 449. sorban. V. ö. Szabács viad. 5. sorával s lásd I. k. 286. lapját.

265. s. Lőrincz napja aug. 10-dik napja, mi 1552-ben szerdára esett. Schradt Kr. augusztus 14-én írja Mária királynénak:

Am negs vergangen ertag (ertag, eritag, erchtag = kedd) *zu zehen Vrn, haben die türggen zu Palasch* (Palást) *nit weit von Pussaugkhen* (Bozók) *am zeg der kön. Mt. leger angriffen, vnd hat gewert tag vnd nacht, bis auf mitwoch acht Vr, haben laider got erbarms das veld erhalten, ob sex tausent erschlagen, geschütz siben stukh, sambt der ganntzen Wagenpurg genommen. Ich bin noch am montag zu Schemnitz ausgezogen etc.* Brüss. okmt. II. 349. l.

284. s. *mezdeckebe*. Alig lehet egyéb, mint a minek olvastuk, a mesgye szó kicsinyítő alakja. A *mesgye* a székelyeknél ma is *mézsde* és *muzsda*. Ezek hangzása nagyon megegyez az ószláv *mezsda*-éval. A *megye* szó már XI. századi okleveleinkben előfordul, a *mesgye*-t azonban csak XIII. századbeliekben találjuk. Amannak összetételei közt van egy nevezetes a XIII. század közepéről. IV. Bélának a pannonhalmi apátság jószágait megerősítő oklevelében olvassuk, hogy: In prædio Lety hec sunt nomina populorum, qui vulgo dicuntur *megemuto* (Árp. k. új okmt. II. 21. l.). E szót alig lehet másnak venni mint : *megyemutató*-nak s értelme hihetően az, hogy az illetők a határjárásoknál szükséges szolgálatra voltak kötelezve. A *muto* alak a Szabács viadala 100. sorában elé-jövő *eg heleth muta* kifejezést juttatja eszünkbe s igazolja az I. k. 297. lapján nyilvánított vélekedésünket.

288. s. *budai kincstartó* = defterdár, mit ma pénzügyigazgatónak mondanánk.

327. s. Hogy Ördög Mátyás a palásti mezőn elesett volna, pár sorral alább maga Tinódi is megczáfolja. Bölcseségét a 264. sorban gúnyolódva említi. Sokkal keményebb kifejezéseket használ ellene Batthiány Ferencz 1552. szept. 2-án Mária királynéhoz intézett levelében : *Erasmus vero Thayffl supremus eorum dux vinctus est abductus, quem magna in parte multi dampnarunt, melius enim fuisset, si antea vel in celos assumptus fuisset, vel ad Tartara descendisset, pro meliore eruditione gerendi capitaneatus, ut non ita hae miserae gentes stulte et male periissent.* Brüss. okmt. II. 353. l.

331. s. *Kis Pukhon* vagy a 207. s. szerint *Kis Pukhan* alatt Pucheim Farkas német hadnagy értendő.

338. s. Teufelt a szultán, mivel nevét s állását elakarta tagadni, hogy kevesebb pénzen válthassa ki magát, — zsákba varratta s a Bosporuba vettette.

439. s. E beütés julius 4-én történt s julius 26-án már a visszavonulás is megtörtént, Castaldonak e napon kelt levele szerint. *Erd. o. gy. eml. I. 369. l.*

375. s. Castaldo julius 31-én írja : *Quamprimum iste* (Aldana) *audivit Temesvarii amissionem, tanto timore perculsus est, ut inde aufugit.* Bucholtz, IX. 608. l.

381. s. Ali maga augusztus 21-én indúlt el, amint Dobó István Egerből aug. 23-án írja testvéreihez *(Gyárfás J. Dobó István Egerben. 62. l.)*

414. s. *Csengettyű* helyett ma is *csengetőt* mondanak Göcsejben.

423. 424. s. V. ö. Eger vár 371. 372. sorával.

443. s. Nyári Lőrinczet Konstantinápolyba vitték, hol 1553. szeptember 9-én, tehát esztendő mulva is hijába sürgették szabadon bocsátását Ferdinánd követei, Zay és Verancsics. *Verancsics III. 86. l.*

464. s. *tassoly*. Münch. c. 162. l. *eresztettelek tütöket zsák nélkül és tassoly nálkül — — kinek zsákja vagyon felvegye azonképpen es tassolt.* Kapitán Gy. bajviadalának utolsó sora : *Bánkódik hogy kevés pénz ü taslyába.*

V.

Eger vár viadaljáról való ének.

A négy részből álló ének első részének versfejeiben a czím alatt olvasható tartalmat találjuk a végső három szótag (-KÁJÁBA) híjján. — A másod rész versfejeiben a rész első strófája foglaltatik. A harmad rész versfejeiben szintén a rész első strófája van meg, de csak negyedik sorának első (NAGI) szavaig ; valamint a negyed és utolsó rész kezdőbetűiben a rész első strófáját találjuk a negyedik sor első (ZERNIJEE — szernyű) szavaig. A strófák egy rímre menő négy, tizenegy szótagú sorból állanak, melyek az ütem szerint 4 + 4 + 3 tagra oszlanak.

Minden rész elején a dallam hangjegyei után következik a szöveg. A harmadik és negyedik rész dallama ugyanaz, de azért mindenik fölé oda vannak nyomva a hangjegyek. Mind a négy melódia hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. 84—91. lapján.

Ennek az éneknek az itt lenyomatott krónikabéli szövegen kívül ma már szintén csak egy kiadását ismerjük Heltai Cancionalejából ily czím alatt: Historia Az Eger Varnac czoda nagy szerentzes vitatásáról, és a Tőrökektől valo megmenekedesseről (R 3—(:) 4. levélen). Itt is minden rész felett ott állnak a Krónikából ismeretes hangjegyek; de hiányzik az első ének elején olvas-

ható négy sornyi tartalom. Heltai szövegéről ez éneket illetőleg is csak azt mondhatjuk, amit fentebb a 486. lapon írtunk.

Meg kell még említenem, hogy két évvel Tinódi Krónikájának megjelenése után, egy három ívnyi nyomtatvány jelent meg ily czím alatt: Encomivm arcis Agriae mirabiliter ac vere divinitvs servatae Anno domini M.D.LII. — Furenter oppugnantibus eam Turcis cum 150000. Barbarorum. — Conscriptum in gratiam svorum patronorvm, magnificorum Francisci Stephani, et Dominici Dobo fratrum, a Mathia Chiabai Pannonio. — Laudabunt alios alii, mea Musa Dobones, Concine, qui studiis consuluere meis. —Vitebergae ex officina haeredvm, Georgii Rhavv. M.D.L.VI — A szerző Dobó Istvánnak ajánlja distichonait, *quae sunt exigui primitiae ingenii.* A Dobók alumnusa volt s a wittenbergi egyetemre 1555. évi április 13-án iratkozott be. Azelőtt Bártfán tanult Stöckel Lénárt alatt, kinek később segédjévé lett. Mint ilyen hívatott meg a kassai iskola-tanítóságra, hol helyét 1557. junius második felében foglalta el s 1561-ben hagyta el. Alatta a kassai iskola jó hírnévre tett szert. (Frankl, Hazai iskl. 104. l.)

Encomiuma jó latinsággal van írva s költői tehetségre mutat. A személyes vonatkozású sorokban mély hálával szól jóltevőiről. A hosszadalmas leírásokat mellőző történeti rész azt gyaníttatja, hogy Tinódi énekét ismerte. Azon szakaszt, melyben a várfalak megrongált állapotát írja le, ezzel a két sorral végzi:

Haec ego, crudelis postquam discesserat hostis,
Lustravi coram lumine cuncta meo.

6. s. V. ö. Erd. hist. 1446. sorával.

41. s. *memből* = mennyből, palóczosan. Az 1752. és 1779. sorban is.

54. s. 1548. julius 20-án kezdődnek Dobó egri számadásai s ezt fejezi ki Tinódi azzal, hogy «Egör vára e napon lőn jó király számában» (Summa 15. s.): noha julius 14-én már bebocsáttattak s a várban tanácskoztak Ferdinánd emberei. Az ünnepélyes átadás azonban csak aug. 15-én történt meg s Dobó és Zay is csak ekkor iktattatott be hivatalos tisztébe *(Gyárfás, Dobó I. Egerben 20. l.).*

61—64. s. Oláh Miklós 1548. nov. 28-án neveztetett ki egri püspökké; deczember 20-án jött létre az egyesség a jövedelmekre és várfentartásra nézve s 1549. január 5-én történt meg a tulajdonképeni átadás.

70. s. Szolnok építéséhez 1550. szeptember 10-én kezdtek s még november első felében is dolgoztak rajta. Zay szept. 24-től

kezdve állandóan Szolnokon lakott. Helyébe Zerdahelyi Máté kanonok Oláh Miklós meghatalmazottja, Mecskei Istvánt nevezte ki Egerbe, hova ez deczember 24-én érkezett meg s fizetése 1551. január 1-től járt. *Gyárfás, id. m. 45. l.* — V. ö. Summa 31. 32. sorával.

87. 170. 714. s. *nemmen.* Alig lehet egyéb *menvén*-nél. V. ö. a 41. sorbeli *memből* = mennyből-lel.

126. s. *barona* itt gerendát, hasitványt jelent, s az ilyenekből készült kerítést, de a deszkakerítést is hívják túl a Tiszán *berenának.*

135. s. *fokiglan* azaz a vár fokáig, várfokig.

169. s. *Lejt*-et Tinódi *Leyt*-nek írja.

178. s. *fiju palánk.* Ma *fiók palánkot* írnánk.

215. s. *el kele az dunat.* — Pannonia megv. 134. s. *Kelem földén a Dunán elkelének.* V. ö. I. k. 243. l.

237—252. s. Csabai Mátyás ez eseményt így írja le:

Cum tamen ille arcem cernit nimis esse capacem,
Exiguum ac numerum militis esse sui,
Hic socium propere mittit, qui suadeat arci
Praesidia, ut Domini tempore firma darent.
Firma darent, per quae regni servare salutem
Jam iam venturo possit ab hoste fero.
Dum petit auxilium Stephanus, responsa reportat
Quae melius multo non retulisse fuit.
Munera si castri, referunt, tam dura putastis,
Quid vos, dicite, eis implicuisse iuvat?
Fructibus ex arcis si ingentia commoda habetis,
Convenit ipsius tanta pericla pati.
Pinguia si, referunt, frusta absumpsistis in arce
Quae restant etiam iura vorare decet.
Mecceus ista refert socio, qui sensit ut acta,
In Domino positas spes iubet esse ratas.

239. s. Ez a szikszai gyűlés julius 9-én tartatott meg 1552-ben, s csakhamar julius 18-án egy másik, mely amannak hibáját jóvá tette. Erre Dobó már nem Mecskeit, hanem Dormán Kristóf hevesmegyei alispánt és Dersi Ferenczet küldötte. E második gyűlésre czéloz Tinódi a 277. s köv. sorban. Az itt megajánlott segítő hadak összegyülekezési helye szintén Szikszó, a megjelenés ideje pedig julius 31-én volt. Ezek a 307. sor szerint Szolnok szállása (azaz szept. 4.) előtt béeskőnek azaz feleskövének Egerben a vár védelmére (V. ö. *Gyárfás, id. m. 61. l.*).

379. s. Amhátnak ezen levelét Dobó szept. 10-én Vass Miklós nevű apródjától küldte fel Bécsbe. A levél tartalmát Tinódi a 402—424. sorban írja le. Vass Miklós a válaszszal szept. 23-án érkezett vissza.

386. s. *szálláskor ki ne üröltene*, azaz az ostrom alatt ki ne kiáltana, vagy mint fentebb láttuk: szót ne adna ki. A 959. 1234. s. szerint meg a törökök szüntelen üvöltnek s nagy sokféle nyelven beszólnak vala. V. ö. Summa 110. 355. sorával. Csabainál olvassuk:

Militiae fuerat sanctum lege severa,
Obsessos Turcis non dare voce sonum.
Et fuerat cautum capitis formidine poenae,
Consuleret ne quis dedere tecta Scytis.

388. s. *setteg* a *suttog*-nak megfelelő felhangú párja, ikerszó gyanánt *settey-* vagy *sitteg-suttog* ma is hallható. V. ö. Summa 112. sorával.

408. s. *Párkán Szolnok*. Lásd a Summa 91. 93. sorát. A *palánkot*, kerített helyet jelentő *párkány* szláv szó, s a török nyelvbe is átment; — ha ugyan nem a perzsa بارگاه *bargiah*-ra viendő vissza.

586—589. s. E strófa azt mutatja, hogy Tinódi a vár felszabadúlása után mindjárt megfordult Egerben.

612. s. *Halom bék* = Hálim bék.

619. s. E kiütés szept. 10. vagy 11. napján történt.

629. s. *Bonchokokat*. Eredetileg török szó بنجوق azaz bundsuk, üvegből s egyébből is készült apró darabok, mikkel a lószerszámot szokás díszíteni. Nyelvünkben rendesen a lovak nyakán lóggó nyakbevetőt szoktuk alatta érteni.

646. s. *molna* = malom.

650. s. Kisasszon nap után vasárnap = szeptember 11-dike.

675. s. V. ö. e sorral Szabács viadala. 2. sorát: *No azért strumlottak kémélletlen.*

708. s. *á Kanchyakual*. — اقنجی azaz akindsi = portyázó, könnyű fegyverzetű katonaság.

716—721. s. Csabai Mátyásnál ily sorokat olvasunk:

Candida nam veluti campos nix contegit omnes,
Sic Scythicis uelis terra adoperta fuit.
Utque locusta nocens segete in crescente resedit,
Occupat illa tamen non minus omne solum:
Sic fuerant montes tentoria fixa per altos,
Imis atque etiam vallibus hostis erat.

744. s. *tüzes nyil* = phalarica.

755. s. *tözes lapták* = pyroboli.

801. s. *vereytözék*; alább a 885. sorban: *verytözék*.

840. s. *Ebe* hihetően *Ebbe* helyett áll az eredetiben, valamint a 860. sorban is

873. s. *pironyatja* helyett az eredetiben még a régi *poronyattya* áll s azért amaz sajtóhibának tekintendő. Lásd alább az 1408. sorban is.

882. s. Midőn a török uralkodás végével Unterburger András nevű szertár-felügyelő 1687-ben összeírta az egri várban talált hadi szereket, még 10 olyan ágyút s taraczkot írt össze, melyeken az évszám azt bizonyította, hogy Dobó ágyúi lehettek. Még több lehetett ilyen azok között, a melyekről az évszám hiányzott. (*Századok. 1872. 337. l.*).

893. s. *serués* am. sérülés. Az 1415. sorban *sérelem*. *Sérés*-nek ma is több vidéken hallható, a *sérvés* alatt azonban — tudtommal — ma inkább csak a *hernia intestinalis* értetik. — V. ö. Egri hist. summájának 371. sorával.

978. s. *Chyöpögetec*. Talán *csipegeték, csipdesék*; bár az sem lehetetlen, hogy forró szurokkal való csepegtetésről van szó.

988. s. Szójáték Hegedűs István nevével. Lásd: Summa 274. s.

990. s. *Az palaszk orrunkról leesik rala*. Mint példabeszéd ismeretlen, azért feltehető, hogy a végső strófa tartalmával van összefüggésben. Lásd: Summa 276. s.

991—1010. s. Csabai M.-nál:

Puluis erat sacra tormenti conditus aede,
Hoc dederant nostris Martia bella penu.
Dum male servatur, dum non prohibetur ab igne
Succenso flammam fomite corripuit.
Fit vehemens fragor, et templum cum parte revellit,
Turba iumentorum sternitur atque virúm.
Hostibus et nostris haud illa putata fuerunt,
Terruit ut nostros laetus ita hostis erat.
Horrendumque simul totis clamatur in arvis
Incipiunt, omnes Alla boare suum.
Agria te captamque hostis sine viribus esse
Cogitat, inque viros scommata multa iacit.

1018. s. *szivöket* helyett *szivőket* azaz *szivűeket* kellene, hogy álljon.

1042. s. *kölyő* azaz *kölü* vagy *külü*. — Summa 291. sorában is. Ma többnyire *külü*-nek ejtik p. o. a székelyek is. Régibb alakja a *lükü* vagy *lükő* ma már csak az Őrségben van meg. Régen férfi névnek is használtatott s ezért viseli máig a *Lükő* család.

1059. s. *szivet vűnek* azaz szívet vevének = felbátorodának.

1076., 1082., 1092—3,, 1101. s. *tárgy*. — Summa 216., 302. Szerémi Gy. 1536-ról, hogy: Germani ad Madárhegy statuerunt

super monticulo unum *targy*, et ibi duxerant de nave duas bombardas ; et jam certe fuimus coangusti et artam viam habuimus. Molnár Alb. a *tárgyat* *pluteus* és *meta* szókkal fordítja latinra s a *pluteus* alatt ily magyarázatot ád : Deszkázott vagy sevényezett hadi szerszám, ki megül az várat ostromolják. Item : minden deszkázott szerszám, ótalomdeszka.

1088. s. Sukán Jánosnak alább az 1419—1426. sorban leírt vitézségéről így emlékszik Csabai M.

Interea locus apparuit custode relictus,
Hac ferus in castrum Turca subire studet.
Excipit hunc primus venientem rite Sucanus,
Doctus hic et calamos stringere et arma manu.
Tunc certe sociis ad opem currentibus, hosti
Obstitit, insultus sustinuitque prior.
Est cognata sacris virtus heroica musis,
Nec sua magnanimis excutit arma liber.
Caesar etc.
Sic hosti, Musis bene note Sucane resistis,
Sic prima socios in stutione iuuas.

Hírét költő társa fentartotta, de művei — legalább előttem — ismeretlenek. Az ostrom alatt életben maradt s továbbra is megtartotta püspöki számtartói tisztét s 1562. junius 21-én még Egerben volt mint rationista. *Verancsics, IX. 7. l.* — Az ostrom idején évi fizetése volt: 50 frt, ruhára 25 frt, 50 bárány, 50 csomó gabona, 2 hordó bor, 1 szolga és 2 ló-tartás. — Nevét így írta : *Joannes Swkan de Strigonio, rationista Agriae, manu propria.*

1155. s. *remek* = darab. — Bécsi c. 300. l. és ereszte *remec onnot* (massam plumbi).

1195. s. *Nyás gerely* régi szótárainkban egy szó latinul : *veruina.*

1210. s. *medet.* Török-arab szó : مدد azaz meded = segítség !

1220. s. *kalács* = meggyújtott szurkos koszorú.

1234—1250. s. V. ö. Szabács viadala 75—84. sorával.

1274. s. *dobioc fakadua.* Szintén így a Summa 430. sorában. Ezt a példabeszédet találjuk még Veresmarti Mihálynál is Intő s tanító levele 218. lapján : «eretneki mesterségek ezek, melyekkel igyesöket vagy a dologra jnthatástul tartóztassák, vagy attul el is rántsák ; az igyenes útból kitántorítsák, eszeket veszessék megháborítsák s így *dobja fakadva* bocsássák, hogy boszszonkodjanak stb.» A kifejezés magyarázataul ezt jegyzi meg az író : «proverbium : *Re infecta* = minden jó vég nélkül. — Tisza-Dunaközön ma : *dobva-fakadva, döbbe-fakadva* = nagy haraggal, dérrel-dúrral.

1290. s. *választ* e h. válasz, már a 15. lapon is eléjött. A nép ma is használja.

1291. s. Ez még junius 12-én történt.

1333. s. *estre pintéken*, azaz október 14-én.

1377. s. Dobó neje Sulyok Sára volt, kivel már Egerben 1550. október 17-én kelt egybe. Mecskey szintén Egerben tartotta menyegzőjét 1551. január 11-én. Zoltai 1558. pünkösd szombatján mint egri kapitány ír felesége felől — kit Bódai Sárának hívtak, Zay Ferencznek *(RMNyE ; II. 139. 231. l.).*

1397. s. *Letelőször* e h. legelőször, mint ma is a palócz nyelvjárásban.

1425. s. *lanczkenet fa* = landsknechtek által használt dárda.

1447. s. *takartatá* = eltakaríttatá, azaz temetteté.

1455. s. *fa ányúság.* Alább a Summa 345. sorában : *ányúságok.* Jelentése bizonyosan : instrumentum. Mátyás Fl. egy XVI. századi kéziratos szótárból meg ezt idézi : Ames, amitis g. m. pertica aucupalis = *madarászó álgywságh.* Addig is, míg valamely nyelvemlékből bővebb felvilágosítást nyerünk, mindkettőt az *ágyú* szóra vihetjük vissza, mely eredetileg szintén *alkotmányt, készüléket* stb jelentett.

1480—1491. s. Csabainál :

Turcica iamque sonant in castris classica passim,
Horridus erigitur clamor ad arma vocans.
Alla boant Turci, sed nostra fatigat Jesum
Turba, nec invanum jactitat ore preces.
Infestis utrinque simul concurritur armis,
Hi muros servant, Turca subire studet;
Hacque subire parat, qua moenia quassa jacebant,
Fossa erat et fracto rudere plena novo.
Se Dobo proripit huc puero comitatus et armis,
Concidit hic telis armiger ipse feris.
Cumque Dobo pugnam Turcis cum sustinet acrem,
Ipse manum est factus saucius atque pedes.

1484. s. *suantzar.* Talán szintén dobot jelentő szó.

1500—1503. s. Csabainál :

Aurea Budensis signa hic amissa Tyranni,
Strataque sunt circum corpora multa virum.
Cum pueris matres pars militiaeque fuere,
Saxa ferunt alii, caetera turba jacit.

1540—1551. s. Csabainál :

Caesaris his referunt generum indulsisse querelis,
Dedecus ac propter sic lacrymasse nouum.

Ac queritur primum Budensis vana fuisse
Dicta, quibus suasit castra mouenda sibi.
Nonne, ait, huic arci ponebas nomen ovile!
Praefectos solitus nonne vocare boves!
— — — — — — — — — — — —
En ego qui in mundo domui iam multa virorum
Millia, multa mihi sunt loca capta simul.
Non tamen occurri Ducibus tam fortibus unquam,
Non cum tam forti milite resque fuit,
Agria quam tenuit de te male caula vocata,
Arcis quae merito nomen habere potest.

1565. s. pintök, szombat, vasárnap volt október 14., 15., 16. napja.

1582. s. kedd, október 18. napja.

1625. s. v. ö. Pannonia megv. 128. sorával.

1643. s. *Kótya vetyén.* — Németi Ferencz tokaji kapitánynak (ki ott 1564. szept. 11-én esett el «Nagy keserves szível» kezdetű énekében ily sor fordul elő: még csak *kótya vetőre* minket sem hányattál. — Thurzó Gy. 1594. jul. 30-án írja nejéhez: Azon leszek szerelmes szívem, hogy az *kötyavetyén* valami szép marhát, neked valót ha találok, megvegyem. — Révai (Antiquitates 89. l.) az illyr nyelvből eredettnek mondja e szót, a hol *ko otye vetye* am. ki akar többet t. i. adni. Révai után Miklosich is a kölcsön vett szók közé sorolja.

1702. s. *szerencséltesse* világosan *szerencsésé tegye* értelemben áll. Hasonló, a maitól eltérő jelentésben fordul elő a Tripartitum 1660-dik évi lőcsei kiadásában (Pars III. tit. XXXIV.): qui mercipotum, hoc est victimam emptionis et venditionis more solito benedixisset = melly az vételkort az áldomásban, az szokás szerint ivut volna és *szerencséltette* volna.

1735. s. *eniesztec* = titkolák, rejték. Pázmánynál *enyeget* jön elé hasonló értelemmel s ez Molnár Alb.-nél is fel van jegyezve. Lásd: I. k. 245. l. — Pesti G. LXVII. meséjében a menyét egy csoport lisztbe *enyezte* el magát.

1793. s. *füstös* = füstös.

1799. s. V. ö. a 317. lapon az első sorral.

VI.

Egri históriának summája.

A versfejekben az ének első strófája olvasható azon különbséggel, hogy az első sorbeli *irom* helyett *irja* jön ki s végül még

ez: AAAAAMEN. A strófák itt is egy rímbe menő négy sorosak. A sorok a gyermekversekből is ismeretes 5 + 5 tagra oszló tízesek s csak a negyedik sor több egy szótaggal ilyformán: 5 + 6.

Az eredeti kiadásban a czím után szintén a hangjegyek következnek, melyeket eredetiben, megfejtve és átírva kiadott Mátray G. id. m. 92., 93. lapján. Az éneknek több kiadása nem maradt ránk.

Czíméből és harmadik strófájából kitetszik, hogy ez csak az előbbi éneknek kivonata.

40. s. V. ö. a ma is hallható «megállja a sarat» kifejezéssel. — Bethlen Gábor írja 1621. jan. 27-én: Szécsi Györgynél és soha félénkebb embert nem láttam; soha meg nem meré itt fenn az sárt állani. *Tört. tár 1879. 204.*

114. s. *fejővel* e h. fejével. — 371. s. *megseruőt* = megsérült.

VII.

Enyingi Terek János vitézsége.

Az ének versfejeiből ez olvasható ki: ENNINGI TEREK IÁNOSRÓL ÉNEVKÉBEN TINODI SEBESTIEN JÓ DEVBREVCZEVMBEN JEVE MINT JO KOMJÁHOZ EV KE. A versalak ugyanaz, a mi az Egervár viadaljáról való éneké. Hangjegyeit eredetiben megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 94. 95. lapján. Ez ének csak a Krónikabeli kiadásban maradt fenn.

4. s. Verancsics 1550. október 6-án írja Nádasdy Tamásnak: *Oratores Heremitae attulerunt ex Turcia, Valentinum Turcum diem suum obiisse. Nimia carceris impatientia factus passis molestior, Asiae exilio multatus, ea translatione tam iniqua in morbum inciderat, nec locum assignatum attigit, in itinere vitam posuit.* Munkái VII. 126. l. — Lásd itt a 35—38. sort.

19. s. Pemflinger Katáról írja Szerémi Gy. (100. l.). *Valentinus spopondit et copulavit eam latronculam, que demum erat leona lutteriana, et post domini captum suum Valentini praedicti in Debrechen Mortua erat, et ibi sepulta est apud monachos.* — Révész Imre abból, hogy Debreczen városa jegyzőkönyveiben 1547-en innen Török Bálintnak egyik fia van földesúrként említve, azt következteti, hogy felesége akkor már nem volt életben. *(Dévai, 54. l.)* — Különben Török B.-né, halála előtt nem sokkal telepedhetett le Debreczenben, mert 1543-ban Csurgóról és Szigligetről írt számos levelet Nádasdy Tamáshoz. *(Országos levéltár.)*

35. s. Török János neje Balassa Borbála volt, kivel e szerint 1550-ben kelt össze. A *nagy örömébe* kifejezésre nézve lásd: II. k. 210. l.

59—74. sort v. ö. Erdéli hist. 595—610. sorával.

75—76. s. v. ö. Erdéli hist. 587—588. sorával.

77—80. s. v. ö. Erdéli hist. 611—612. sorával.

186. s. *hágsó*. Ma *háskó*-nak hívják a Dunán túl, a kertkerítéseken azon rést, melyet gyalog átjárhatás kedveért olyformán nyitnak, hogy a kerítés alsó fele megmarad s azon át lehet hágni. *(Tájszótár.)*

213—218. s. v. ö. Erdéli hist. 621—624. sorával.

235. s. *Hátszay* = Hátszeg.

242. s. Ez események 1550. november első felében történtek.

253—317. s. v. ö. Erdéli hist. 1281—1304. sorával s az ezekre tett jegyzetekkel.

294. s. *fáját* azaz kopját felveté. V. ö. II. k. 245. l. — Lásd alább is a 203. lapon.

298. s. *héban* azaz levegőben, ürességben. Göcseji s általában dunántúli szójárásokban *hé*, vagy *hi*, vagy *hijú* alatt padlást, a padlás üregét értik.

302. s. *ugorda*. A királyhágón túl ma is többször hallani *d*-vel, mint a nélkül.

306. s. *ötette* = ütötte.

313. s. A *kapcza* szintén bőrből volt. V. ö. b. Radvánszky, MCSÉ. és HT. I. 90. l.

330. s. *Aran lábú Debreczen*. Nincs nyoma, hogy Debreczen valaha az *aranylábú* melléknevet viselte volna; értelme rokon lehet Kassa Kincses nevének értelmével. Különben *Aranylábú Bányácska* nevü falu van Zemplin, — *Aranylábú Tuszony* pedig Kolozs megyében. — A birtokjogot illetőleg v. ö. Veranes. XII. 147. l.

VIII.

Károl császár hada stb.

A versfejek értelme: SEBASTIANVS LITERATVS DE TINOD SCRIBIT BELLA A CAROLO ROMANORVM CESARE ET REGE CONTRA INFIDEELES GERMANOS GESTAA ET DE CAPTIVITATE CORPHIISE. A négy soros strófák tizenegy szótagú sorokból állnak, melyek 4+4+3 tagra oszolnak. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 96.

97. lapján. — Ennek az éneknek sem maradt ránk több kiadása. — A tárgyat illetőleg lásd Károlyi Árpád, Magyar huszárok a schmalkaldi háborúban című értekezését *Századok 1877. 642., 841. l.*

4. s. *Kurfis* = Kurfürst. — 1552-dik évi levélben: egyéb hírink itt nincsen, hanem hogy az Móricz jószágát korfist igen dúlja (RMNY Eml. II. 96.).

11. 12. s. Máté evang. 22. r. 21. v. — Lukács ev. 20. r. 25. v.

22. s. Ritkán előforduló szó-szaggatás.

74. s. *Minik* = München. — 77. s. *Rezcm* = Regensburg.

132. s. Itt is csak Gróf Miklósnak írja gr. Salm Miklóst, mint az Erdéli hist.-ban.

145. s. Istvánfi (lib. XVI.) 1150 főre menő számról beszél, míg Tinódi a 145. sorban azt írja, hogy «ott telének ezör két negyven (azaz nyolczvan) lóval». Határozottan Tinódi számítását kell helyesnek tartanunk, mely tizenegygyel mutat kevesebbet, mint Mameranus Miklósnak — a schmalkaldi háború statistikusának összeállítása, ki az egész huszárságot 1071 főre teszi. Tinódi ugyanis Zay Ferencz 190 lovasához hozzá adja gr. Frangepán Farkas tíz huszárját, Horvát Bertalan 131 huszárja helyett pedig csak 130-at említ. A 146., 147., 148. sorban Tinódinál hihetően sajtó-hibából áll: *két zászló*, e helyett *kétszáz ló*. — Mameranus, Tinódinak Getyei Ferenczét Frantz Crotonnak írja. Lásd: *Századok 1877. 848. l.*

165—168. sort v. ö. 329—332. sorral.

183. s. *fegyverösént* = fegyveres szerint, fegyv. számban. V. ö. I. k. 270., 325. l. — II. k. 341., 453. l.

192. s. *jajveszék*. Lásd a II. k. 485. lapján.

199. s. *Slokkaber* = Schlackenwerth.

205. s. Nyári Ferencz a huszárok vezére írja az esztergomi érseknek Ölsnitzből 1546. nov. 4-éről: *mi e hirek vétele után legott kiválogattunk hatszáz vagy valamivel több magyar lovast s ezekre biztuk az ellenséges tábor kikémlelését stb.* Károlyi Árpád közlése, Századok 1877. 852. l. Mind Nyári, mind Oláh Miklós latin levelének szövegét lásd: Pray, Epist. pr. II. 147—156. l.

211—216. s. Nyári írja, hogy: *Attorf nevü városból ágyúkkal s puskákkal rettenetes mód lövöldöztek reájok, míg nekik sem puskájok sem ágyújok nem lévén, a különben is kőfallal kerített város ostromlására — — mit sem gondolva az ellen lövöldözésével a város kapujáig rontottak s három kaput hirtelenséggel szétvervén, benyomultak s a várost*

elfoglalták. Mivel azonban sokan közülök kinn a közeleső falrakon és földeken kóboroltak, a benmaradtak nem merték az éjet az elfoglalt városban tölteni, hanem a birót s a tanácsbelieket hamarosan a királyi fölség hűségére esküdtették s miután azok nagy félelmek között a kivánt esküt letették: a mieink kiconultak s a táborhely felé intézték útjokat. U. o.

212. s. *Elszőcz* = Ölsnitz. Nyári *Elsnetz*-nek írja.

219. s. Egykorú levél bizonyítja Tinódi datumának hitelességét: *Wiewol zuvor am Montag Omnium Sanctorum haben die Feind Adorff wiederumb eingenommen, dasselbe Städtlein erbärmlich geplündert, und Tyrannisch, mit ihm umbgangen. Nach Mittag sind sie herabgezogen, Olsnitz berennet, die Vorstadt angezündet.* Századok 1877. 845. l.

220. s. Nyári nem említi levelében a csehek lázadását.

237—240. s. Nyári maga is írja, hogy: *A dolgok ilyetén állását látva, bár a köszrény miatt igen sokat szenvedek, magam is kénytelen voltam lóra ülni s a sereget csatarendbe állítani.*

249. 250. s. *A magyar csapatok előre nyomultak: az ellenség a leshelyekből hiába tüzelt oly erősen reájok, ők azzal nem gondolva, vakmerő bátorsággal támadtak — s az ellen futni s Adorfba menekülni volt kénytelen stb.* U. o.

253. s. *A gyalogságnak hat, a lovasságnak 12 zászlója, 12 mezei ágyú maradt az ütközet helyén s több mint ezer holt test feküdt a földön szanaszét.* U. o.

254. s. *Német foglyunk, gyalog és loras több van 400-nál.* U. o.

261. s. Tinódi téved, midőn Nyárinak betegsége miatt történt hazabocsáttatását erre az időre teszi. Ez csak a következő 1547. évi husvét előtt Éger alatt következett be s ezért e strófa a 316. sor után volna helyén.

264. s. Szolnok feladója.

270. s. Nyári idézett levelében nov. 4-én Olsnitzből írja, hogy: *innen, isten úgy akarván, holnap egyenest egy Chyvcyko* (Zwickau) *nevű jeles városnak tartunk s elfoglalása után a még netalán ellenállók ellen indulunk.*

279. s. *Mihalya* = Mylau.

284. s. *Czolna* = Zahna.

337. s. *Misnie* = Meissen.

345. s. *Toriga* = Torgau.

356—370. s. A lundi érsek 1547. május 17-én Rheinauból írja Fráter Györgynek: *Huzarones hungari praesertim Croatus quidam nomine Horvat János vadum invenit in dicto flumine, qui primum paucis cum equis transnatavit, quem sequuti subito caeteri ejus milites husarones, incoepit cum Saxone velificationes facere et foelicissime interim equites catephracti quos caesar ex Neapolitano vocaverat, secuti sunt, conductis a tergo Hispanis et Germanis cum pixidibus, qui velificationes tam animose aggressi sunt, ut Saxonem ducem in fugam cum suo exercitu impellerent etc.* Tört. tár. 1879, 470. l.

395. s. Luka Józsefet Istvánfi pécsi származásúnak mondja, a 400. és 416. sor értelméhez képest pedig azt írja róla, hogy Károly császár aranyos vitézzé ütötte s arany-lánczczal ajándékozta meg (lib. XVI.). — Luka néhány év múlva megnősült, mert fenmaradt egy kötelezvénye, mely szerint Zay Ferencztől száz magyar forint apró pénzt és egy vég karazsiát oly fogadással vett kölcsön, hogy mihelyt az ő menyegzője meglészön, aznak utánna azonnal ismég megfizeti stb. Az levél költ Bécsben 17 die Junii anno 1553. (Lásd: *RMNYEml. II. k. 104. l.*)

423. s. Istvánfi szerint a beszédet Pető János mondta magyarul s Oláh Miklós kanczellár tolmácsolta. Istvánfi is közli a beszédek szövegét, melyek nála hosszabbak, de kivált Petőének értelme Tinódi előadásával megegyez.

IX.

Szitnya, Léva, Csábrág és Murány stb.

A versfejekben: LANTOS SEBESTIJJEN DEEEEAK KIT ESMEEERNEK SOK VRAK ISTEN AGJON JOT ANNAK KII KESERRUVL FOHÁZKODIK ES BÚS AZ SEBESTTJIENEL KEVNJVET HULLATNAK. Maga Tinódi írja ez ének végén, hogy «vétök vagyon versfűbe.» — A strófák három tizenegyes, s egy tizenhármas sorból állnak s e sorok 4+4+3 és 4+4+4+1 tagra oszolnak. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 98., 99. lapján. Az éneknek több kiadása nem maradt fenn; tartalmát Istvánfinál (lib. XVI.) találjuk meg legbővebben.

11. s. *johotok.* Lásd: I. k. 269. 373. lapját. Szent Bernát hymnusa 243. s. *Keményödött szegeny johom.*

19. s. Török Bálint, Majlát István s mások fogságára céloz.

24. s. *chikleben.* Így a 316. lapon is. Mindkét helyből úgy látszik, hogy valami vendégség félét jelent; talán a *csök* vagy *csög* szóval függ össze, mely némely vidéken a keresztelőskori lakomát jelenti.

32. s. *kobzokat* helyett *kobzókat* kell olvasni.

37—48. s. Lásd: 1548 : 48., 49. törv. czikket.

49—68. s. Gróf Salm Miklós elindulása előtt 1549. márczius 16-án Pozsonyból írja Fráter Gy.-nek, hogy csak később jelenhet meg Nyír-Bátorban az egyezkedésre, *quoniam in itinere aliquid forte nobis uti capitaneo generali futurum est negotii, propterea que Mtas regia secundum justitiam publicasque constitutiones ac pro tuenda authoritate sua animadverti jussit in dominum Melchiorem Balassa, si is retinere arcem Chabragh et Suae Mtis justitiaeque contra latas sententias repugnare perget: nos quidem circa ea loca in quibus exercitus est nunc regiae Mtis, subsistemus paucis aliquot diebus, dum sane apertius praefati domini Balassa mentem cognoscamus. — — Si forte Balassa coeptis persistat sese palam audeat opponere regiae autoritati et justitiae, tum nos aliquandiu pro nostri officii ratione executione faciendae contra eum, uti ab regia Mte habemus in mandatis, oportebit incumbere.* Tört. tár 1879. 497. l.

93. s. *ellépék* azaz elmenekült — Erdélybe. A *lépik* alak ma már inkább csak a Királyhágón túl divatos.

114. s. 1549-ben húsvét más napja április 22-re esett.

147. s. Szent Zsófia asszon esti = május 14.

161. s. Istvánfi szerint a város mellett elterülő tóba ment, hogy csak feje látszott ki s ott adta meg magát. V. ö. a 185. sorral.

177. s. Farkas Dienös a 98. sorban F. Gyenizs-nek van írva, mint ahogy túl a dunai vidékeken még ma is ejtik a Dienes nevet.

225. s. v. ö. Egervár viadala 1546—1551. sorával.

258. s. *eszveszés* Balassánál s más írónál *eszvész* jön elő az *összeveszés* helyett; itt a következő sorbeli *bolondság* azt sejteti, hogy *észveszést* kell olvasnunk.

274. s. *egynehány országot szűkitnek* értelme: egynéhány országban nem találják párját, azaz Murányhoz hasonló erős várat. Ma is több vidéken hallható így: *szűkitem párját.*

289. s. Az 1548 : 49. törv. czikkben épen Basó van megnevezve azon rabló urak közül, kiknek kiirtása elrendeltetik. De nem csak a törvény említi őt, mint a leggonoszabbat, hanem a közbeszéd is. Így például Ormai Józsa 1559. augusztus 20-án Sümegből írja Csányi Ákosnak Magyar Bálintról, kire ökör-lopás miatt vádaskodik, hogy: *én azt hiszem, hogy Bálint uram Basó Mátyástul tanolt, most is szép nyereséget hoztak az ű vitézi ez napokba stb.* (400 m. lev. 336. l.).

300. s. Szent Gergely nap = márczius 12-dike.

328. s. *Kifolyó kút*-ra nézve lásd II. k. 439. l.

354. s. *fittyöt hány.* Lásd: I. k. 334. l.

361. s. *Zaskornik* szláv szóval említtetnek az 1548 : 49. t. czikkben is.

363. s. *tolvajtak*, e h. tolvajoltak, mint a 370. sorban: *ostromtat*, s a 271. lapon: *udvartat.*

378. s. Augusztus 11-e volt.

397. s. Don Gaspar Castelluvio, ki azután Temesvár védelmében esett el Losonczi alatt.

435. s. *Beandras?* talán Basó András?

443. s, *soltész.* Szirmay szerint (Hung. in parab. 95. (119.) l.): Hungaris libertum designat. Libertinorum duplex genus fuit, Majoris libertatis manumissorum *Szabados*, et minoris libertatis exemptorum *Söltész.* Aevo adhuc nostro haec nomenclatio in confiniis Comitatus Zemplén viguit, ubi nonnulli e colonis perpetuæ obligationis a labore, et datiis Dominalibus exempti *Sculteti Söltész* vocabantur, mandata Dominorum, et officialium Comitatus exequi obligati.

476. s. Pázmány, Kalauz 172. lapján is: *hogy két szék közt földön ne maradjon.* Ma inkább: *két szék közt pad alatt* van szokásban.

480. s. *hátra* helyett ma *vissza*-t írnánk.

X.

Dávid király stb.

Versfejekben: SEBASTIANVS LITERATVS DE TIINOD LVTINISTA CONDAM MAGNIFICI DOMINI VALENTINVS TEREK DE ENNIING IN CASSA FECIT ANNO D Ezerötszázban és negyvenkilenczben. — A versalak a sapphoi mérték utánzásaként lábra kapott rímes, három tizenegy szótagú és egy öt szótagú sorból álló strófa, milyet már Péchy Ferencz és Baranyai Pál is használt. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 100—103. lapján. Fennmaradt még ez ének szövege hangjegyek nélkül Bornemisza Péter Énekes könyvében a CCLXXXVIII—CCXCII. levélen.

A tartalmat tevő bibliai történet olvasható Sámuel I. könyve 17. részében.

34. sortól kezdve gyakran jő elő a jász = filiszteus nevezet, mit nem lehet *ijász*nak értelmezni.

41., 43., 46. sorban *barka* helyett *bárka* olvasandó. Lásd: 1 Sámuel, 4., 5., 6. részét. *Isten bárkája* = frigyláda.

56., 69. sorban a pogány jászokkal szembenálló zsidókat Tinódi naivul keresztyéneknek írja.

79. s. *töredelm.* — Münch. c. 38. l. *törödelm lévén kedey és üldözet* (facta autem tribulatione et persecutione). Lásd: 1 Sámuel 15. részében.

101. s. Lásd: 1 Sám. 16. r. — 153. s. Lásd: 1 Sám. 17. r.

169. s. *szekernye* Károlinál: *szár-vas*. A szláv nyelvekben *skorne, skornja* csizmát jelent. Pázmány, Kal. 527. l. *Vévék eszekbe, hogy ló-bőr a szekernye* (azaz hogy baj van).

174. s. *czuborfa* helyett Károlyi: *zugolyfát* ír. Ma is mindkettőt használják a különböző szójárások.

XI.

Judit asszon históriája.

A versfejekből ez jön ki: SEBASTIANVS LITERATVS DE TINOD IN LINGVA HUNGARICA ECS BIBLIA CANENDVM CONVERTENS BELLVM HVNGARICVM PERSCRVTANS FECIT E. — A versalak ugyanaz, a mi a VII. és VIII. számú éneké. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 104. 105. lapján. Az ének szövegének nem maradt ránk több kiadása; de Judit asszony históriáját Tinódin kívül még Sztárai Mihály is versbe foglalta 1552-ben. — A történet olvasható a 16 fejezetből álló, Judit könyve című apokryphus iratban.

21. s. *Túl az Jesse földében* stb. A bécsi c. 11. lapján így olvassuk e helyet: *Jordánnak folója elvői Jeruzsalemiglen és Jessének menden földére stb.* Itt hát még a *túl* helyett *elvől* áll, mint feljebb Tinódinál is a 96. és 127. lapon.

326—329. s. Bécsi c. 38. l. *vépék* (lépék) *az oszlophoz, mel vala ő ágyacskájának fejénél és ő tőrét ki arra kötvén függ vala megódá; és mikoron kivöttö volna azt, ragadá ő fejének üstökét stb.*

413. s. *Anthimus sziged.* Szigetvért 1450 körül Anthemius Osvald építette, de 1479-ben már királyi birtokká vált. Tőke Ferencz 1565-ban magyar versekben énekelvén meg Szigetnek 1555. évi ostromát, művének ezt a latin czímet adta: *Historia obsidionis insulae Antemi, quae nunc Regia Sziget vocari solita est, concinnata per rytmos hungaricos opera Francisci Tőke. Anno 1556.* Ennek 11-dik strófája így hangzik:

Antemus ezt a várat rakta vala,
Ki jó vitéz, noha szörnyü rest vala,
Veszedelmes időkhöz készült vala
És jövendőt Szigetrül mondoz vala.

XII.

Hadnagyoknak tanúság stb.

Versfejekből ez olvasható ki: SEBASTIANVS LITERATVS E. Négy soros strófái, tíz szótagú rímes sorokból állanak, melyek 4+4+2 ütemre oszolnak. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 106., 107. lapján. Ez az ének hangjegyeivel együtt egykorú (?) hibás kéziratban is fenmaradt s ma is megvan a pécsi püspöki könyvtárban, honnan közzététetett a Tud. Gyüjt. 1817. X. 76. lapján. Később Sarkady István említi e kéziratot az Új Magy. Muzeum 1859. I. 178. lapján. A Krónikabelin kívül más kiadását nem ismerjük.

17. s. *gyovón.* Lásd a II. k. 458. lapján.

20. s. *feletöket.* Halotti beszéd kezdete: *latiatuc feleim stb.*

37. s. *vélem öszve.* Lásd: I. k. 317., 352. lapján. E szólásforma Vásárhelyi András énekének utolsó sorára (I. k.); a 46. sor pedig ugyanannak 25. sorára emlékeztet. Tinódi éneke a 41. sortól majd nem végig, mintha csak Vásárhelyi énekének volna utánzása s úgy tetszik, hogy a versalakra nézve is azt kívánta követni. — Lásd itt a 270. lapon is.

Utolsó sora mutatja, hogy Tinódi 1550-ben szerezte énekét.

XIII.

Szulimán császár Kazul basával stb.

Versfejekben: SEBESTIÉN DEAK SZULIMAN CIAZAR KAZVL BAȣSAVAL TVSAKODASAROL ES VIADALIÁROL ZERZÉ. — A versalak az, a mi a VII., VIII. és XI. számú éneké. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 108. 109. lapján. Ez az ének is csak a Krónikában maradt ránk.

Tartalma azon persa-török háborúnak egyik szakasza, melyet Szolimán durvasággal párosult felfuvalkodottsága még 1524-ben idézett elő, Tahmaszp sáh megsértése által. Épen ez a hadjárat 1534-ben ment véghez.

18. s. *Korozain* = Khovareszm.

23. s. *egyben vitat* = összeveszt.

27., 28. s. Az itt említett szokásnak az Iszlám felvétele előtt

nagy divatja volt a keleti népek közt. Egyszer Omár khalifa figyelmeztette ennek káros voltára a koraisitákat s attól kezdve mindinkább felhagytak vele az arab és török nemzetiségű moszlimek, átalában a szunniták. *(A. v. Kremer, Culturgeschichte des Orients II. 104.)* — Hogy a siitáknál ma is megvan e szokás, bizonyítják egyebek közt Polak e szavai *(Persien. I. 200. l.): Häufig werden schon Kinder in der Wiege für einander bestimmt, besonders Cousin und Cousine, Familienheirathen bilden sogar die Regel.*

32. s. A *képös kopjás* alliteráló szójáték, mert *irott kopjás*-t is írhatott volna Tinódi. A 70. sorban ugyanezeket *képös ives* hadnak mondja. Régen szokás volt a kopjanyeleket megíratni vagyis kifestetni. II. Lajos király számadásaiban is jön elé, hogy János nevű festő 1 frtot s 45 denárt kapott, a miért a király kopjáját kifestette. *(M. Tört. tár XXII. 97. l.)*

58. s. *ideg* azaz *húr*, kötél.

103. s. Szulejmán szultán fővezíre Ibrahim basa 1534. julius 15-én vette be Tebrizt; a szultán maga csak szeptember 27-én érkezett oda. Onnan azonban csakhamar Bagdádba ment téli szállásra. 1535-dik évi április elején indult vissza s 3—4 hónap telt bele, míg ismét Tebrizbe ért, úgy hogy Konstantinápolyba (106. s.) csak 1536-dik évi január 8-án érkezett meg.

107—128. s. Az itt elbeszélt eseménynek nem találom nyomát a történetíróknál.

159. és 160. sorban *vár, vir* régiesen e helyett: *várj, virj*.

186. s. *Babilónia* alatt hihetően Bagdádot kell érteni.

256. s. Ibrahim basát Szulejmán e hadjáratból visszatérte után csakhamar megölette 1536-ban.

277. és 288. sorban van megnevezve az ének forrása s bizonyára ennek és nem Tinódinak tulajdonítandó az elbeszélt történet zavaros előadása.

XIV.

Sokféle részögösről.

A versfejek tartalma: SEBESTIÉN DEÁK NIIR-BÁTORBAN HNNNNAGI ZOMEHSAGABAA ES VV VIIGSAAGABA. A strófák tizenhárom szótagból álló, három rímes sorból állnak s elvétve találkozik egy-egy sor, mely 14 szótagra terjed. Az elég jól megtartott sormetszet által e sorok 4+4+4+1 tagra oszolnak. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 110., 111. lapján. Ez az ének is csak a Krónikában maradt fenn.

7—24. és 49—69. sorban előadott mese némelyek szerint Josephus Flaviusig volna felvihető, a kinek azonban műveiben hijába keressük. Későbbi zsidó traditió lehet s onnan vette át a *Gesta romanorum* című gyűjteményes munka, melyben többnyire 159. szám alatt olvasható elég rövid előadásban. Ebből idézi Te mesvári Pelbárt is Quadragesimalis beszédei II. részében a 30-dik sermóban. Megvan a Midrásban is. *(Midrás Tankhuma, Noah).* — XVI. vagy XVII. századi magyar írónál (talán Pázmánynál?) is eléjön; legújabban pedig Türr István közölte, mint keleti mesét, az 1880-ban megjelent «Tavasz» című lap egyetlen számában.

23. s. *ötöztet* régiesen e helyett: *öntöztet*.

27. s. *köppent*. Alább is gyakran használja e szót Tinódi, valamint ma is hallható a borívók közt egyik-másik vidéken. Egy jelentésű a *kortyant*-tal.

42. s. *éltig*. Alább a 278. lapon *mind éltiglent* olvasunk.

76. s. A Damján lováról szóló példabeszéd előfordul Illyefalvi István, Jephta Tragoediája következő soraiban is:

Ki tudja az olyant volt-e soha vagy nem napja mint holta annak
Ha mikor élnek is nincsen ismeretek affele hon laktaknak,
Holtok után penig csak annyi hirek sincs, mint Demjén lovának.

Ugy látszik, régibb keletű példabeszéd s nem lehet összekötni a Tóth Mihályék által ostromolt szegedi várból kiszökött Damján nevű rácznak lozával, vagy épen az ez által magával vitt s híradásra használt galambbal. Lásd itt a 422. lapon.

90. s. *Csalfa Biró* szintén példabeszédszerű kifejezés; bizonyosan egy értelmű a 316. lapon olvasható *csal biró*-val, hol már *csal udvarbiró*-t is ír Tinódi.

99. s. *hásárt* szóról lásd a II. kötetben.

131. s. *félön* = félre, titkon.

141. s. *akasztal*, varráskor öltöget. Ma is hallani: *össze aklál* = nagyjából összevarr. — Pázmánynál is megvan, préd. 393. l.

165. s. *Valkó* vár neve hasonló hangzásánál fogva használtatik a helyett a mit az író nem akart leírni.

XV.

Buda veszéséről és Terek Bálint stb.

Versfejekben: SEBASTIANUS LIITÖRTUS DE TINOD JN CIVITATE ZIIGETH FECIT E. — Strófái négy, tizenkét

szótagú s egy rímre menő sorból állanak. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 112. 113. lapján. — Ennek az éneknek későbbi kiadásáról is van említés Szabó Károlynál 262. szám alatt ily czím alatt: *Buda városának veszedelméről és Török Bálint fogságáról való Historia. Nyomtatot Monyorokereken Manlius János által* (1592 ?) 8 r.

Az ének 9—20. sorát megvilágosító jegyzeteket lásd a 387—389. lapon. Mivel Memhet basa az 1540—41-diki telet a kalocsai táborban tölté, Török Bálint pedig 1540. szeptember 15-ig János király holt testének Székes-Fehérvárra kísérésével s a temetéssel volt elfoglalva: leghihetőbb, hogy a 49. sorban említett dárdai táborbeli találkozás október hóban történt. Más irónál erről nincs emlékezet.

52. s. *udvartata* e h. udvaroltata. Fentebb is volt hasonló példa. Legújabban egy Tatából való népmánczban is (Nyelvőr. 1880. 528. l.) eléjön: *vásár* e h. *vásárol*.

53. s. Verbőczi Imre, Verbőczi István fia volt s e sorokból úgy látszik, hogy Török Bálint mellett kezdte hadi pályáját.

117. s. V. ö. 389. lappal. — *Caesar castra supra Veterem Budam (27. augusti) posuit* Verancs. I. 165. —

129. 130. s. *Misit tandem regina filium (29. augusti) curru aurato, cum nutrice et duabus matronis senioribus, domini consiliarii currum praecedebant.* u. o. — V. ö. Horváth M. Kisebb m. IV. 182. l.

135. s. *Domini autem, videlicet: Thesaurarius, Pettrowith comes Themesiensis, Stephanus Verbevtius cancellarius, Valentinus Therewk, Urbanus Bathiany in castris retenti.* Verancs. I. 168.

158. s. *In crastino (5. septembris) ingressi sumus Deo auspice iter.* Verancs. I. 172. — Ezzel egyezően írja Szerémi: *Erat ista mocio Regine per unam ebdomadam, et post Joannis Decolacionis ad octavam diem per Ister fluvii citra Pesth nauigauerunt, et sic cum caterva sua ad Thiza-Warsan pervenit* (371. l.), — V. ö. itt a 390. lappal.

167—170. s. *liberos cum uxore sua precepit, quod sint tutores defensores eorum.* Szerémi, 366. l.

172. s. Pekri Lajost I. Ferdinánd 1537-ben fogságba vettette, honnan csak 7 évi sanyarúság után szabadult ki.

183., 184. s. Ugyanez a két sor olvasható a 278. lapon is.

186. s. Bátori Bódizsár székely balladában:

Beli fijam beli! szép futkosó fijam!

XVI.

Prini P. Majlát I. és Török B. fogsága.

Versfejekben: SEBASTIANVS LITERATVS DE TINODH FÖCIT E. — A versforma az előbbeni énekével egy. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 114. 115. lapján. Ez az ének sem maradt fenn több kiadásban.

1. s. *Sirva vesziköl.* Toldy az utóbbi szót *veszik el*-nek (elvész) olvasta, holott az eredetiben világosan *vesziköl* áll. Ma *jajveszékel*-t irnánk. — V. ö. II. k. 485. lapjával. Lásd Az Szalkai mezőn való viadalnak 10. sorát a 288. l.

30. s. Perényi Péter 1532-ben, julius második felében, Mohács alatt esett Szolimán fogságába, melyből csak fiának Ferenczneк kezesül adása után szabadult ki.

71—75. s. Mayláth István elfogatása a leírt módon s helyen történt meg 1542. julius 20-án. — Lásd Verancsics, II. 76. l.

86. s. Szeréminél olvassuk: *Cesar Turcarum multas litteras deauratas scriptas eligebat sibi cum fauentissima verba quantum poterat sufferre mens sua. O, domine miles Valentine Therek, tu es apud me valde famosus vir et honesta persona — — — tu eris gubernator Hungariae, — — confidebat apud Cesarem Turcarum semifatuus, et non recordabatur, quomodo percusserat quadraginta millia Kaucheros Turcarum juxta Viennam. Et Cesar semper ostendebat se quasi nescientem; attamen in corde fel gerebat.* 358. l.

93—96. s. Perényi Péter az ostromló német sereg részéről akkor küldetett be Budavárába alkudozás végett, mikor már Szolimán Tolnáig érkezett. Az ekkor folyt értekezésről szintén Szerémi tudósít 357. lapján.

105. s. *Mindaddig az Terek Bálintot szép és tiszteletes szókkal tartanák, hogy im Pécsrül, im Soklósrul, im Eszikről elbocsátják, mig irik az Nándor-Fejérvárot. Ott oztán mindjárást vasot verinek az lábaira, és mint rabot kezdinek tartani.* Verancs. II. 70. l. — Később Mayláth Istvánnal együtt raboskodtak: *Stephanus Mailath vajda Transsylvanus, ceu alter Manasses, compedibus vinctus in carcere Constantinopolitano, cum Valentino Terek concaptivo suo tenetur, audit quotidie bonas evangelicas conciones, nuper scripsit ad uxorem Christianissimam confessionem et eam causa gloriae Christi orat, ut permittat, reformari ecclesias in sua iurisdictione.* Így ir rólok Gyalui Torda Zsigmond 1546. karácson ünnepén. *Bindseil, Philippi Melanchthonis epistolae etc. 271. l.* — Verancsics azon 1550. október

6-án Nádasdy Tamáshoz intézett levelében, melylyel ezt Török Bálintnak akkor tájban történt haláláról értesíti, írja, hogy: *Mailadus tuus adhuc vivit et sperat.* Verancs. VII. 126. l.

XVII.

Verbőczi Imrének Kaszon hadával stb.

Versfejekben: TINODII SÖBESTHIEN DEJAK DAROVARABAN SZEVRSZE ÖSTHE N. — A versalak az elébbeni énekekével azonos. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 116. 117. lapján. Ennek is csak ez az egy kiadása maradt fen.

Az ének tartalmának megérthetésére álljon itt egy 1548-ban szent Lőrincz estin kelt levél következő helye: *Bassa imezt mondja: Verbőczy* (István) *Budán* (török) *császárnak megigirte vala az ő várát Debrekezt: osztán hogy meghala, az fia* (Imre) *mengyárást német királhoz álla mend várastul és onnan nagy sok kárt tött az császár szolgáinak, kit mind tud az császár és soha nem adá meg az várat császárnak az atyja igireti szerint, hanem császárnak budai bassát kellett nagy haddal* (lásd itt a 301. lapon), *ágyúival reája köldenie* (1544-ben) *és nagy sok ember kárral vitette meg stb.* 400 magy. lev. 51. l. — Verbőczy István 1541. vége felé halt meg; halála körülményeit lásd Szeréminél 373. lapon. Ugyancsak Szerémi irja: *Emericus Verbech filius suus contra Turkas repugnabat, et optimus miles erat, et melior miles a patre in centuplo, et fortunatus bonus.* 374. l. Verbőczy Imre, az 1542. évi márczius 7-én Beszterczebányán kelt X. törv. czikkben már mint Tolnamegye főispánja említtetik s mint ilyen harczolta meg ugyanazon évi márczius 25-én *(lásd az ének 121. sorát)* a kozári viadalt Kászim béggel, ki elébb mohácsi bég volt, később pécsi béggé s csak 1548. február havában lett budai basává.

36. s. A *bajviadal kérés*, párbajra hívás gyakor eset volt magyar és török vitézek közt. Lásd 400 magy. lev. 125. 140. 150. 155. 175. lapján. Ilyet énekel meg Tinódi Kapitán Gy. bajviadalában. — Sajátszerű módja a kihívásnak az, melyet itt a 301. lapon olvashatunk.

43. s. Döbrököz, Tolnában a Kapos vize mellett.

51. s. *leültetének*. A 68. sorban is így e h. *ültettetének*, mint a 20. lapon *büntetnének* e h. *büntettetnének*.

86. s. *Száz* ma is meglevő helység Baranyamegyében a tolnai határon.

95. s. *kozári mező* a mai Rácz-Kozár vidéke, szintén Baranya tolnai határa mentén.

119. s. *Folnia bocsáták*. Lásd feljebb is a 202. s alább a 295. 303. lapon. V. ö. I. k. 23. 284. 315. lapját.

129. s. *kezküre*. Talán a. m. *küszködőre?*

131. s. *roh ló* = fekete ló. — XIV. századi oklevelekben már található.

134. s. *förtöng* e h. *fetreng*. Balassa B. is használja.

XVIII.

Az szalkai mezőn való viadalról.

Versfejekben: TINODII LANTOS SEBESTIEN DEIAK NAGI SZOMBATNAK VARASABAN SZEVRZE EZ ÉNEVKEVT. A versalak egy az elébbeni énekével. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 118. 119. lapján. Ebből az énekből sem maradt fenn több kiadás.

Az ének tartalmát illetőleg Verancsicsnál (II. 87. l.) csak ennyit olvasunk: *Nyári Ferencz, Balassi Menyhárral Szalkánál igin megverik az terek császár nípit, kik rablani mentek vala.* — Istvánfi bőven, s Tinódival megegyezően irja le e viadalt (lib. XVI.). — Tinódi szerint (234. s.) 1544. augusztus 16-án történt a szalkai mezőn való viadal.

10. s. *veszikölnek*. V. ö. a 277. lapon az első sorral.

11. s. Memhet basa alatt Jahjapasazáde Muhammed basa értendő, a ki 1543. május 16-tól, 1548. január vége felé történt haláláig budai basa volt.

28. s. *velök osztozának*. Alább is a 248. sorban. V. ö. I. k. 241. lap.

42. s. *alafa*. Eredetileg *ulufe*, török-arab szó, zsoldot jelent. XVI. századi iróink széltére használják, sőt a XVII. századiaknál is gyakran olvassuk Bogáthi M. Castriótajában I. r. 69. s.

> Zsoldgya alafáya nagyobb-nagyobb lön,
> Vendég országban is híre-neve lön.

93. s. Beszédek nagy kevély, hányják magokat,
Császártól kívánnak ők nagy alafát,
De hogy ne heába kérjük zsoldokat stb.

55. s. Balassa Menyhárt a Pest alatt folyt csatározásban 1542-ben okt. 4-én elesett Lévai Cseh Gábor özvegyét Thurzó Annát vévén nőül, házassága útján jutott Lévához s többnyire ott lakott. I. Ferdinánd 1550. október 31-én írja Fráter Györgynek: *Melchiori Balassa de suis contra nos excessibus, capiti scilicet et bonis suis omnibus, exceptis castris Lewa, quod iure tutorio possidebat ac Chabrag pertinentiisque eius et monte Athilae* (azaz Szitnyavára. Lásd: Századok. 1875. 172. l.), *quae iure mediante amisit, gratiam facimus.* Tört. tár. 1879. 509. l.

70. s. *setét hajnal.* Lásd Balassa B. költ. 265. l.

87. s. Istvánfi szerint a híres vitéz Túri György jött volna Ságból Balassa segítségére.

89. s. A *dandár* szó eléjön Cserényi M. Az persiai monarchiabeli fejedelmekről való históriájában is, I. r. végén:

> Legelől állatá a nyilassokat,
> Számszerijjesseket, parittyásokat,
> Azok után penig a *dondár hadat.*

91. s. *hátuljáró* bizonyosan annyi mint *utoljáró* = arrière garde.

95. s. Nagy Ambrust Istvánfi Bosnyák Ambrusnak írja; Godocsit pedig Petrus Gadociusnak.

117. s. *Kört* ma *Kürt.*

129. s. *Nyelvet hozni* vagy *fogni*, szokott kifejezés a XVI. XVII. században. Oly fogolyról mondták, ki az ellenség állásáról, szándékáról hírt tudott mondani. A 147. sorban épen *terek nyelv hozásárol* van szó, valamint a 303. lapon is.

132. s. Horvát Bertalan a schmalkaldi háborúban is részt vett Nyári Ferenczczel.

189. s. Zoltai Lőrincz később 1551-ben is kitüntette magát közel Esztergomhoz. Lásd Verancsics I. 258. l.

XIX.

Varkucs Tamás idejében stb.

Versfejekben: SEBÖSTIEN DEAK AZ KIINCIÖS KASSABA LAKIK VALA EGIIK EV PALOTAIABA AZ VŐGEKREVL GONDOLKODIK MA S. — Az ének utolsó strófájának két első sora ennek kétharmada. A versalak az Egervár viadaláról szóló énekével egy. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 120. 121. lapján. Ez az ének is csak a Krónikában maradt ránk.

Varkocs Tamást Perényi Péter 1541. elején tette egri kapitánynyá, ki azután az maradt 1548. augusztus 15-ig, midőn a várat Perényi Gábor átadta gróf Salm Miklósnak és Báthory Andrásnak, Ferdinánd biztosainak. Tinódi ezen énekben azon hadi eseményeket írja le, melyek Eger körűl e nyolcz év alatt történtek.

12. s. *Herdo* a német *Wer da!* — *Nabat* a török *bana bak* = ide nézz, vigyázz! katonai vezényszóból van elrontva. Lásd Balassa B. költ. 240. lapján.

41—44. s. A magyar hadi nép sanyarú tartásáról, fizetéstelenségéről sokszor panaszkodnak ez időben a várak kapitányai.

78. s. Szulejmán az első budai basa 1541. szept. 2-ától 1542. február közepéig tartotta tisztét, akkor nyugalomba ment s nem sokára meghalt. Helyébe Kucsuk Báli basa jött, ki 1542. februártól, 1543 májusig volt budai basa s akkor szintén meghalt.

86—88. s. Perényi Péter elfogatása 1542. október 7—15. közt történt meg, némelyek szerint a táborban, mások szerint Esztergomban. Annyi bizonyos, hogy első kihallgatása itt történt október 23-án s innen írta levelét október 24-én Ferdinándhoz. *Buchholtz, IX. 327—337. l.* — Ferdinánd okt. 18-án adta ki utasítását a vizsgálatra kiküldötteknek. *U. o. 326.* — V. ö. Fráter Gy. levelét Serédy Gáspárhoz okt. 7-ről és Ferdinánd okt. 17-én kelt utóiratát két nappal elébb kelt utasító leveléhez *Tört. tár. 1878. 502. 510. l.* — Valamint *gr. Mikó, Erdélyi tört. ad. I. 193. l.*

98. s. *Odáverdi* helyesebben *Khudáverdi* = isten adta.

101. s. *Bábi* Tinódinál csak sajtóhiba Báli helyett s Kucsuk Báli második budai basa értendő alatta, kinek halála után Memhet azaz Jahjapasazáde Muhammed lett harmadik budai basa 1543. május 16-án. Lásd a 457. lapon.

107. s. *Föllegvár* helyett *Fülek vár* értendő.

128. sortól kezdve 1544-ben történt eseményekről van szó.

139. s. *Gyeffer* helyesebben Dsáfer. Alább a 310. lapon *Gyafer*-nek írva jön elé.

184. s. *Harmincz adósokat* helyett *harminczadosokat* olvasunk.

185. s. *Cserbasa* vagy *cseribasa*, helyesebben *cseribasi.* Igy nevezték a szpáhik egyik tisztjét, ki rangban az *álajbey* (olajbég) után következett. Körülbelül a lovas százados rangjának megfelelő állás.

188. s. *Perhát* helyesebben *Ferhád*.

210. s. A *Zsigmond* név régen *Sidmont*-nak gyakran íratott, itt e helyett áll a *Simont*.

262. s. 1546. április havában történt az első kérés, midőn Dobó István, Zay Ferencz és Bakith Péter Ságon gyültek össze népeikkel s onnan — Pétervárady Balázs kamarai tanácsos is hozzájok érkezvén — követeket küldtek Varkocshoz, a ki azonban elutasította őket. Erre a sági tábor szétoszlott. — Ebben az évben a fogoly Perényi maga is megajánlotta, hogy szabadon bocsáttatása fejében a várat s a püspökség javait visszaadja Ferdinándnak s utasította is Varkocsot, hogy az átadást teljesítse: ez azonban azt kívánta, hogy előbb urának adják vissza szabadságát s őt magát is biztosítsák a királyi kegyelemről. Perényi ekkor Ferdinándhoz folyamodott, a ki 1547-ben november 12-én Bornemisza Gergelyt és Istvánfi Pált küldte ki a vár elfoglalására, a miből azonban Varkocs magatartása miatt ismét semmi sem lett. *Gyárfás, Dobó I. Egerben 17—19. l.*

276. s. Perényi Péter szabadon bocsáttatása után nem sokára, 1548. február végén vagy márczius elején meghalt. Özvegyét Székely Klárát már márczius 3 án, levélben kérte a helytartó és királyi főkapitány, hogy maradjon hű Ferdinándhoz; Báthory Andrást pedig arra utasították, hogy Varkocs Tamást szemmel tartsa. Midőn Perényi halálának híre Egerbe eljutott, a várbeliek Dormán Kristófot és Pál deákot Martinuzzihoz küldték tanácsért. Ez, saját levele szerint, egyebek közt azt tanácsolta nekik, hogy a várat azonnal adják át Ferdinándnak *(Brüss. okmt. II. 173. l.)*. — Perényi özvegyéhez Ferdinánd márczius 19-én részvétnyilatkozatot intézett, Bornemisza Pál budai prépostot pedig Eger átadása iránt tett ajánlatával küldte hozzá. Május első felében az egyesség létrejött; julius 14-én Turzó Ferencz kamarai elnök már többed magával Eger várában intézte a dolgokat, augusztus 15-én pedig (301—304. sor) a formaszerű átadás is megtörtént. *Gyárfás, id. m. 19. 20. l.*

281. s. E levél 1548. május 30-án kelt s arról biztosította Perényi Gábort, hogy 24 éves koráig perrel nem fog megtámadtatni.

283. s. E somma pénz 40,000 arany volt, mely összeget, mint Eger vára haszonvételeinek megtérítését, Perényiné még akkor lefizette, midőn férje 1546-ban azt ígérte, hogy szabadon

bocsáttatása fejében kész a várat is visszaadni. Ferdinánd ez összeget valósággal visszaküldötte Perényinének.

308. s. *Két esztendéj* sajtó hiba e h. *Hét esztendéj* azaz 1541 — 1548-ig.

318. s. A *nabro* szó eredete s jelentése előttem ismeretlen.

XX.

Kapitán György bajviadalja.

Versfejekben: SEBESTIEN DEAK KASSABA CAPITAN GYEVRGYNEK BAJVIADALIAROL SE. — A versalak az előtte álló énekével egy. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 122. 123. lapján. Heltai ennek az éneknek hangjegyeit nyomatta Cancionaléjában az Erdéli historia elejére, — mint a 486. lapon megjegyeztük. Különben ez az ének sem maradt ránk több kiadásban.

Kapitán György itt leírt viadalával tette magát oly híressé, hogy nevét lantos és történetíró egyiránt méltónak tartotta a megörökítésre Azt, hogy vitézségéről már előbb is ismeretesnek kellett lennie, abból következtethetjük, hogy különben aligha bízta volna rá Losonczi István Hollókő várának védelmét és hogyha csupán afféle közrendű vitéz lett volna, oly jeles vezérek mint Losonczi, Balassa János, Zay Ferencz stb. nem tisztelték volna meg azzal, hogy viadalára megjelenjenek. Másfelől a kihívás oka is olyan volt, mely az említettek érdeklődését méltán felkölthette. Ezt Tinódi nem tünteti ki eléggé a 35—37. sorban, míg Szamosközy (I. k. 66. lapján) így adja elő: *Hubiar aga in Zonda arce degens, cum bello captum mancipium Turcam fide sua tamquam uade interposita, a Capitano e uinculis impetrasset, ac postea Turcica perfidia fidem datam fefellisset, nec mancipio, nec quod pro redemtione illius inter eos conuenerat, remisso: Capitanus iniuriae impatiens Hubiari perfidiam exprobrauit, simulque illum certo loco temporeque designato, in singularem pugnam, quae morte alterutrius clauderetur, prouocauit. Ad Buiacum castellum depugnatum est. Victus Hubiar: cui ne vita eriperetur, sequestres pugnae intercesserunt.* — Kapitán György — úgy látszik — e viadal után Bátori Györgygyel együtt János Zsigmond szolgálatába állott, mert 1556 ban ezzel és Varkocs Tamással együtt ostromolta Váradot, a mikor fogságba jutott. Midőn szabadságát visszanyerte, ismét János

Zsigmond csapatainál vezérkedett s mint ilyen ágyúgolyótól találva esett el 1566-ban Tokaj alatt.

Hubiár = Khobjár. Magyarul: jó barát.

42. s. szerint a viadal 1550. augusztus 10-én tartatott meg.

45. s. V. ö. 400 magy. lev. 176. l.

68. s. A megcsonkult sor így van a krónikában: Az jó Zay Ferencz es hamar juta.

78. s. *kuracsim* vagy *kuracsin*. Tinódinal: *kurachymba*: a XVII. században *kuraczél* = cuirasse. — Pesti Imre 1550. október 29-én így kezdi levelét Fráter Györgyhöz: Pecuniam sex millium florenorum una cum lorica et *curaciro* per Paulum Melyth et Christopherum Hagymassi intromisi. *Tört. tár 1879. 505. l.* — Telekessy Imre 1552-ben: a Haszady János váltságában küldöttem vala egy *kurachint* be, és az *kurachint* elvevék. *400 m. lev. 100. l.* — Zrinyinél a X. énekben:

Visz legelől Demirhám dárdát kezében,
Paizst az másikban, ráró-toll fejében,
Mellyén van *kuracely* stb.

101. s. *igazlátó* = arbiter, judex.

106. s. *Az bajviadal melyiknek állana* azaz melyik volna a nyertes. A Tinódi által használt kifejezést hasonló értelemben használják ma is a kártyavetők p. o. nagy szerencse, gazdagság, házasság stb. áll az illetőnek.

129. s. *hangyar* e h. handsár. A Dictionarium quatuor lingu.-ban: *Pugio = Hangyzár.*

201. s. *vajuszik*. Lásd a II. k. 470. lapján.

XXI.

Az udvarbírák és kulcsárokról.

Versfejekben: SZOLGÁLOK BORNAK AZ TEVLCS KNA. — A versalak az előbbeni énekével egy. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 124. 125. lapján. Több kiadásban ez az ének sem maradt ránk.

32. s. *szöme szőrében szoktak szaggatni* alliteráló sor és közmondás, mely maig divatos ilyformán *kiszedik a szeme szőrit* azaz elbánnak vele.

39. s. *búcsúadó* azaz vendégszöktető. Közel áll hozzá a *kiadni az útat* kifejezés.

48. s. *horutás* = hurutolás, harákolás.

57. s. V. ö. Eger vár viad. utolsó sorával.

75. 76. s. A *sápi Zsoltár* és *dolhai dekrétom* vonatkozása ma ismeretlen.

83. s. *kóbornak* e h. kóborolnak, mint feljebb: *udvartat.*

XXII.

Zsigmond k. és cs. krónikája.

Versfejekben: INCIPIT PREFAACIO IN CHRONICAM SIGISMVNDII REGIS ET IMPERATORIS SIMVLCVM CETERIS EJVSDEM GESTIS AVTOR SEBASTIANVS LITERATVS DE TINOD LVTINISTA CASSHVÖES (Cassoviensis ?) DE BELLO REGIS SIGISMVNDI SKCIIE (?) ISTVAN KS VAIDÁNAK MINT FA(E)JÉT VÉTÖNNTTE SEBÜSTIEN DEÁK IRTA KEVNVEBE. SIGMONTNAK IRIA SEBESTIEN KATJARORNA (?). SIGMONT KIRAL CRONICÁJÁT VÉGEZTE SEBESTUÜN EZ ÉN(S)EKBEN.

Tinódi, ki — mint eddig láttuk — minden énekéhez szerzett dallamot, ennek «nótáját is csak ő maga gondolá» (1206. s.): mivel azonban krónikájából ezt az éneket a következőkkel együtt kihagyta s ez csak Heltai 1574-dik évi kiadásában maradt fenn, — hangjegyei talán örökre elvesztek. Heltainak azonban nem ez az egyedüli mulasztása ez ének kiadása körül. Tinódi, mivel úgy a mint megírta nem tehette bele I. Ferdinándnak ajánlott könyvébe, inkább kihagyta, semhogy változtasson rajta. Heltai circumspectus módra bánt el a lantos énekével. Elejét visszájáról fordította, derekát itt-ott megtépte, szaggatta. Legvégén ezt a nem szép munkát talán maga is megrestelte s ennek köszönhetjük, hogy a Tar Lőrincz-féle epizódot nem gyomlálta ki. Az ő első strófája így hangzik:

Megmondom Zsigmond király chronikáját,
Emberségét, jóságát, vitéz voltát,
Ez mellett az ő győzedelmes voltát,
Szerencsétlenségét és apróságát.

Csak e négy sornak is a mi szövegünkkel való összehasonlítása megmutatja, hogy miért nem vette fel Tinódi ezt az éneket krónikájába, valamint azt is, hogy mit tett Heltai. Szerencse, hogy a kolozsvári ref. collegium egy XVII. századi kéziratában Heltaiénál néhol csonkább, néhol teljesebb s az ismeretlen erede-

tihez — állíthatjuk — hívebb szövegünk van s abból — ha mindent nem is, de — legalább sokat helyre lehetett állítani a Heltai által kiforgatott részek közül. Ennek köszönhetjük, hogy a versfejek értelme ennyire is kiderült, a mi már maga is erős bizonyíték arra nézve, hogy a kézirat sokkal közelebb áll az eredetihez, mint a Cancionale s annak szintén 1574. évből fenmaradt külön lenyomata *(V. ö. Szabó K. RMKTÁR. 112. 113. számmal)*. Megjelent-e ez ének nyomtatásban 1554 előtt, azaz Tinódi krónikájának kiadása előtt? nem tudjuk: az azonban bizonyosnak látszik, hogy Heltai egy, az övénél korábbi kiadás szövegét nyomorgatta meg s az is kétségtelen, hogy a kolozsvári kézirat is egy ilyenről — lehet, hogy ugyanarról — vett másolat. A másolat végén ez áll: A. D. 1572; mivel pedig a másoló Petrovai Miklós, a XVII. század második felében írta össze gyűjteményét: ez az évszám alig jelenthet egyebet, mint az általa használt kiadás megjelenésének évét, vagy egy azon évben készült másolat leiratásának idejét. Petrovai is változtatott s kihagyott egyet-mást, de változtatásai s talán kihagyásai is inkább figyelmetlenségének mint szándékosságának tulajdoníthatók.

Tinódi, Zsigmond krónikáját Túróczi nyomán írta. Erre az utolsó strófa is céloz. Azon nyomokból, melyeket a kolozsvári kézíratban látunk, azt következtethetjük, hogy Túróczi fejezeteinek latin címeit is megtartotta. A kézirat szerint az ének címe: *Cantio Sigismundi regis*, mely fölött apróbb betűkkel ez áll: *Sigmond király viadallyrul való ének.* — A versfejek tartalma is összevethető ezen Túróczinál olvasható címmel: Pars quarta chronicæ Hungarorum, quæ est præcipue *de Sigismundo rege, et imperatore, simul cum caeteris ejusdem gestis. Incipit praefatio.* — A 152. sor után a kézíratban Túróczi I. fejezetének címe következik: *De Vindicta per Joannem Horvatici (Banum a) Reginis et Palatino exacta.* — A 240. sor után Túróczi II. fej. címe áll: *De reditu Sigismundi Marchionis ad Budam, et de liberatione Reginae.* — A 280. sor után: *Secunda pars*, és Túróczi 3. fej. címe: *De Coronatione Regis Sigismundi.* — A 325—352. sorig kihagyta a kézirat másolója s ezzel együtt kimaradt Túróczi 4. fejezetének címe is. — A 400. sor után találjuk Túróczi 5. fejezetének címét: *De ex(erc)itu (Regis) Sigismundi in Moldaviam.* — A 428. sor után Túróczi 6. fej. címe: *De ex(erc)itu Regis Sigismundi in partes Transalpinas, et de morte Mariae Reginae.* A 457—460. sor hiányzik a kézíratban. — Az 512. sor után ez[illegible] a kéz-

íratban: *héja vagion*, s valósággal hézag van az 541. sorig, vagyis a közbeeső 2½ levélen a Zsigmond fogságáról szóló ének 16—159. sorát s így 18 sor híján az egész éneket találjuk. Az 589—592. sor szintén hiányzik a kézíratból, valamint a 629—636. sor is; úgy szintén a 673—680. sor, mely két strófa körülbelől csak Heltai betoldása, mit a pápa apostrophálásán kívül a versfejek szükségtelensége is mutat. Ugyanez áll a kézíratból szintén hiányzó 765—772. sorról is, hol a lapossá nyúló moralizálás vett erőt Heltain. — Ezekkel az elsorolt hiányzó részekkel együtt kimaradt Túróczi 7—16. fejezeteinek címe is. — A 773. sor előtt áll a kézíratban Túróczi 17. fej. címe: *De bello per Stephanum Banum de Losonez, in partibus transalpinis commisso.* — 805—812. sor csak a kézíratban van meg. — A 884. sor után Túróczi 19. fej. címe áll: *De coronatione Regis Sigismundi in Regem Bohemiae.* — A 973—976. sor szintén csak a kézíratban olvasható, valamint az 1013—1016. sor is, mely után Túróczi 24. fej. címe áll: *De obitu Sigismundi regis etc.*

Az 1—46. sor megfelel Túróczi III. r. II. szakasz 1. fejezetének: *De Coronatione Reginae Mariae et de odio subsecuto.*

43. s. *piriel = perjel*. Prior Auranæ.

47—64. sorban van összevonva, mit Túróczi 2—7. fejezetben mond el.

56. sor a kézíratban így hangzik: *Az nagy álnokságnak mert ezt nem tudták.*

65—152. sor Túróczi 8. fejezetének felel meg: *De nece et interitu Caroli regis parvi.*

93. s. *mórálnak*. Ma a latinból kölcsön vett *mórál* magában nem hallható, hanem így: *sére-mórál.*

126., 144. s. *Szombat-kapu* a mai *Bécsi kapu.*

160. s. *szerencséjek* helyett Tinódi itt bizonyosan *szerencsájokat* írt, a mint a rím is kívánta.

169—172. s. V. ö. Erdéli história 1453—1456. sorával.

177. s. *Diákó*, mint feljebb *Dejákó = Diakovár.*

184. s. *állának* helyett Tinódi *álla*-t írhatott.

205. s. *tekitik*. Ma *eltökiteni* szintén *megsemmisiteni* értelemben vétetik.

207. s. *rággattak* e h. *rángatták.*

229. s. *felályazák az ő száját.* Túróczinál: *frenatis faucibus.* A szék[illegible]y szójárásban ma is *ájazni* hangzik, míg máshol inkább *ajzani*. – Heltai a maga krónikájában: *felajazák az száját az Erzsé-*

bet királyné asszonnak. Erd. tört. adatok I. 191. l. *sokaknak a száját felajozták.* Múlt századi íróknál: *felajázni; felajalni.* (Baróti, Faludi).

232. s. V. ö. 1186—7. sorral.

323. s. *tűrtek* sajtóhiba e h. *tűrtetek.* A concionaleban: *szenvedtetek.*

357—400. s. felel meg Túróczi 4. fejezetének: *De poenis, a Joanne de Horwath Bano exactis.*

419. s. *Borokkal* azaz *Boerokkal.*

438. s. *saldit* ma *sajdit* s még inkább *sejdit.*

457—536. s. felel meg Túróczi 7. fejezetének: *De decollatione triginta duorum militum.*

470. s. *Kiket sokszor hegedősek csácsogtak.* E sornak Túróczinál ez felel meg: *quem nostrum aevum nedum loquitur, verum et resonanti lyra canit.*

499. s. *Jó Káromba.* Túróczinál: *Cum autem in oppidum Karum denominatum ventum est. etc.*

519., 520. s. Túróczinál: *Aiunt quidam, quod dum St. Konth, ipsa decollationis poena plecti debuisset, resupinus vultu, ferientis ictum versus, decumbere praeelegisset.*

537—628. s. felel meg Túróczi 8. fejezetének: *De bello regis Sigismundi sub castro majoris Nicapolis infeliciter gesto.*

602. s. *Bodont és Signeont.* Túróczinál: *Oriszo et Bidinio.*

610. s. A török császárok krónikája Tinódinak elveszett, vagy még mindig lappangó munkája.

629—636. s. E mostani szerkezetben e két strófa felel meg Túróczi 9., 10., 11. és 12. fejezetének. A 609—611. sorban a török császárok krónikájára való hivatkozással rövidíti meg Tinódi a maga előadását; itt máshova útalás nélkül síklik át Zsigmond fogsága és szabadulása történetén, mit a következő külön énekbe foglalt. Hogy eredetileg az ének e részét nem ebben a szerkezetben írta meg Tinódi, azt a versfejekben épen itt mutatkozó zavar gyaníttatja. Bajos eldönteni, hogy vajjon maga Tinódi vonta-e össze e helyen énekét, vagy valamelyik későbbi kiadója? Hihetőbb, hogy ezek egyike.

637—664. sor felel meg Túróczi 13. fejezetének: *De electione Regis Sigismundi in regem Romanorum: et de obsidione castri Galambocz infeliciter terminata.*

665—672. sor felel meg Túróczi 15. fejezetének: *De bellis Sigismundi regis contra Hussitas actis et combustione Joannis Huss.*— Tinódi mellőzi Túróczi 14. fejezetét: *De origine Hussitarum.*

673—680. sor, mint már említettük Heltai toldása lehet.

681—764. sor felel meg Túróczi 16. fejezetének: *De exercitu Hungarorum in partibus Bozna debellato.*

743. s. *A szent vernél.* Túróczinál: *ad gloriam pretiosissimi sanguinis Domini redemtoris nostri.*

765—772. s. Szintén Heltai betoldása, mint már érintettük.

773—816. sor felel meg Túróczi 17. fejezetének, mint már jeleztük.

805—812. sor csak a kéziratban van meg, bár ott is romlott szöveggel. Tinódi protestantizmusa nem mellőzte, de Heltaié nem tűrhette meg ezt a legendaszerű epizódot. A *lelket lelket* hibás leírás lesz, valamint a két sorban előforduló *kűben* is, mely helyett *fűben* kellene állani, Túróczi eme szavaihoz képest: tandem humana tabe spoliata ossa, natis circumquaque *virentibus herbis* intorta etc.

817—884 sor felel meg Túróczi 18. fejezetének: *De bellis Nicolai Péterfii, bina vice gestis.*

885—908. sor felel meg Túróczi 19. fejezetének, mint már feljebb említve volt.

909—936. sor felel meg Túróczi 20. fejezetének. *De his, qui Regis Sigismundi frequentauerunt curiam; et quomodo Despotus, castrum Nandor-Albense eidem cesserit.*

937—964. sor felel meg Túróczi 21. fejezetének: *De vastitatibus per Blasconem editis.*

951. s. *kornyis?*

955. s. *pokol óra.* Nem éjféli időt vagy setétséget jelent, hanem veszedelemnek idejét, mintegy rossz vagy szerencsétlen órát. Ily értelemben írja Bogáthi, Castriotája II. részében:

Poklol jára Feriz futva szalada,
Hétszáz hatvan török esék ott foglylyá stb.

valamint Illyefalvi, Jephta tragoediája I. részében:

Poklul tött fogadást ha meg nem fordithatnánk dicséretedre lészen.

965—992. sor felel meg Túróczi 22. fejezetének: *De rusticis regibus in regno subortis.*

978. s. *Véres tőrrel ajándékoznak vala.* Túróczinál: *nuntios cum sanguinolentis gladiis mittebant.* V. ö. a 398. lapon olvashatókkal.

991—992. s. Túróczinál: *alios oculis, alios naso et labiis, alios vero manibus damnificavere.* V. ö. a 423. lapon olvashatókkal.

993—1016. sor felel meg Túróczi 23. fejezetének: *Quomodo rex Sigismundus, primum in regem, tandem in imperatorem romanorum feliciter extiterit coronatus.* — E szakasz kevésbbé egyez a latin eredetivel, mint az ének legnagyobb része s ezért kérdésbe tehető, vajjon így írta-e azt meg Tinódi? A versfejek értelmetlensége s a husszitákra vonatkozó strófák itt is idegen kezet sejtetnek, de nem Heltaiét, kinél az 1013—1016. sor hiányzik.

1017—1156. sor felelne meg a czím szerint Túróczi 24. fejezetének, mint feljebb is megjegyeztük; azonban a költő nem Túróczi száraz és hiányos, hanem Bonfini élénkebb s részletesebb leírását követte.

1022. s. *reszketegesség*. Túróczinál: *paralysis*.

1145. sorbeli évszámot Tinódi naivul a következő sorokban külön előszámlált uralkodási évek összeadásából hozza ki.

Az 1157. sortól végig tartó szakaszt egészen más hang jellemzi mint melyen e krónika írva van. Tinódi híven ragaszkodott forrásaihoz s az események előadását a történetírók kimért, komoly elbeszéléséhez szabta. Valószinű, hogy e végső szakaszon is, az 1169. sorban forrásul idézett ének humora érzik. Tar Lőrincz pokolbeli útjáról szólt egykori énekünkről eddig mitsem nyomozhattunk ki. A jövőnek van — ha van — fentartva, hogy felfedezze. Az egyetlen nyomot, mely nem ugyan magára az énekre, hanem annak talán prózai latin fordítására, vagy épen csak kivonatára vezethet, ide jegyzem.

Döbrentei Gáborhoz 1836. május 3-án hat régi latin könyvet vitt a sz. ferenczrendi szerzet gyöngyösi könyvtárából Magócsy István oda való guardián. Az egyik kötetben e három munka foglaltatott: 1. *De continentia sacerdotum. Sub hac quaestione nova Utrum papa possit cum sacerdote dispensare ut nubat. Impressum Nurmbergen. Anno millesimo quingentesimo decimo.* — 2. *Tractatus sacerdotalis de sacramentis. Argentine. MCCCCC. XII.* — 3. *Compendiosa quedam descriptio vrbis Hierusalem. Viennae. 4r.* — E kötetet már akkor hiába kerestem, midőn a II. kötetben Mancinelli-nek Péchy Ferencz által fordított hymnusát kellett kiadnom. E kötet végéhez fűzött tiszta levelekre volt ama hymnusnak mind latin eredetie, mind magyar fordítása beírva s onnan adta ki Döbrentei az általam máshol is hiába keresett latinnak csupán első strófáját, valamint a magyar fordítást is. Most midőn Tinódinak Zsigmond krónikájára került a sor, ismét tudakozódtam, mert ama hymnus után két levélen következett:

Peregrinatio Laurentii Taar — latinul. Döbrentei egy szóval sem mond róla többet. Hihetően azért, mivel nem emlékezett Tinódi hivatkozására. Megvan-e e könyv s benne vannak-e a beírt levelek, vagy különválasztva mint a *Gyöngyösi Codex?* — A gyöngyösi könyvtárban kell-e keresnünk vagy az akademia könyvtárában, vagy pedig Döbrentei halála után szatócs boltba kerültek? — nem tudom. Egyedül a m. t. t. Évkönyvei III. k. 116. lapjára hivatkozhatom.

XXIII.

História Zsigmond cs. fogságáról stb.

Versfejekben: ZIGMOND KIRALNAK FOGSAGAROL ES ZABADULASAROL SEBESTIEN DEAKK. — Versforma az 5+5+6 szótagra oszló és adonicus lejtésű három rímes sorból alakult strófa. Szkhárosi Horvát András 1546-ban ily versnemben írta — kiadásunk szerint — VI. számú énekét; valamint a Szendrei névtelen is 1571-ben a Szilágyi és Hajmási históriáját.

A Zsigmond krónikával együtt ezt is kihagyta Tinódi a maga Cronikájából, sőt Heltai sem vette fel Cancionáléjába, hol amannak helyet adott. Azonban fenmaradt egy hely- és év nélküli, XVI. századból származó kiadásának egyetlen példánya, melyet Knauz Nándor «egy 16. századi könyvnek táblájából fejtett le. Összesen három quart-levél s egy oldalból áll, az ív *A* betűvel van jelölve s utolsó levelének második oldala üres.» — Szabó Károly szerint kétes, hogy a Heltai nyomdájából került volna ki. E kétségben én is osztozom s a Túróczifélе latin czímek használatából azt következtetem, hogy egyidejű kiadás a Zsigmond-krónika azon példányával, melyről a kolozsvári másolat vétetett. Annál is inkább gondolom pedig ezt, mivel tizenöt első és három utolsó sora hijjával ez az ének is megvan azon kéziratban, még pedig — mint már említettem — azon hézag helyén, mely ott a Zsigmond krónika 512. sora után következik. Helyesebben a kihagyott 629—636. sor helyére kellett volna beilleszteni, ahova valósággal tartozik.

A krónika végén a kéziratban ez áll: *A. D. 1572.* Mivel a leíró Petrovai Miklós 1667 körül másolta a maga gyűjteményét, ezt az évszámot csak az előtte volt nyomtatványról írhatta az ének végére s így azt annak megjelenése éveül tekinthetjük. Knauz unicumának szintén azon évet tarthatjuk megjelenése

idejének s így mindkettőt előbbi kiadásnak, mint a Heltai Cancionaléjában és külön lenyomatban is 1574-ben megjelent Zsigmond-krónikát.

Már ott jeleztük, hogy a Krónika kézírati szövegéből hiányzó 629—636. sort aligha Tinódi szerzette. Túróczinak ott ilyformán mellőzött 9., 10. és 11. fejezete ebben az énekben van versbe foglalva. A 9. fejezetnek a *prima pars* felel meg. A latin czím elmaradt, mi Túróczinál így hangzik: *De inimicitiis in regem Sigismundum conflatis et captivitate ejusdem.* — A 10. fejezet czíme a *seconda pars:* — a 11. fejezeté pedig a *(Tertia pars)* felett áll.

Knauz Nándor 1871. november 6-án ismertette a maig birtokában levő nyomtatványt, a m. t. Akademia II. osztályának ülésén s azon alkalommal betűhíven ki is adta a Magyar Állam tárczájában. A kolozsvári kézirat kétségtelenül helyes variánsait nem tartózkodtam a nyomtatvány hibás vagy csonka sorai helyére iktatni, melyeket itt ki fogok tűntetni.

15. s. *urakat* áll a nyomtatványban, bizonyosan *uraknak* helyett.

33. s. kézirat: *siratának pórságban.* Túróczinál: *qorum propago — deflet rusticitatem.* A vers miatt a nyomtatvány szövege volt meghagyandó.

35. s. *Másfel esztendeig.* A vers is, Tinódi nyelve is *esztendég*-et kíván az *esztendeig* helyett.

40. s. *harmadfél* helyett a nyomtatvány *harmincz*-at ír.

47. s. kézirat: *hadaiban.* Nyomt. *ládájában.* Túróczinál e helyen Zsigmond fajtalankodása említtetik, mire egyik variáns sem illik.

52. s. nyomt.: *mene is*, kézirat: *méne.*

54. s. ny.: *királyt megfogák és útet elvivék.*

65. s. ny.: *akarattal.*

79. s. ny.: *Sok ohaitasa és sok sirássa gyakran hallak vala.*

83. s. kézír.: *az férfiakkal fellyebb keseregnek.*

84. s. kézír.: *gyermekének.* S ez a helyesebb.

91. s. nyomt.: *hasonlatnék* helyett *hasonlatos.*

94—5. s. ny.: *De lám az király is ha elvesztitök, urak ti mint jártok. Maradéktokkal király-vér ontók minden örökségteg.*

100. s. ny.: *kezetök* h. *kösztetöc.*

102. s. ny.: *Számkivetettök* h. *lam ki vettetöc.*

106. s. ny.: *rútitsátok* h. *boriczatok.*

112. s. ny.: *ti nyertesek* h. *nagy nyertesek.*

114. s. ny.: *feledve nem* h. *feledve.*

116. s. ny.: *ketten szolának és* h. *kette szolnanac ők.*

118. s. ny.: *Lám ott* h. *Látá.*

119. s. hiányzik a nyomtatványból.

122. s. nyomt.: *johomat* h. *hamar fel.*

124. s. ny.: *rettent vonszon* h. *és rettentenec.*

126. s. ny.: *Hálaadatlan te* h. *Haladatlan lesz és.*

150. s. ny.: *hajlottak vala* h. *haiolanac.*

154. s. ny.. *új hirt* h. *hirt.*

158. s. ny.: *jö Buda várába* h. *külde io Budában.*

Zsigmond király fogsága idejét az évre nézve csak legújabban sikerült megállapítani Toldy Ferencznek *(Új magy. muz. 1860. I. 38. l.)*; a fogság kezdetének napját Pesty Frigyesnek *(M. Tud. Értekező 1862. I. 427. l.)*. — 1401. április 28-án jutott Zsigmond fogságba, de ugyanazon év junius 13-án már szabad volt, mert e napról Nagy-Szombatban kelt oklevele bizonyítja, hogy ismét királyi hatalommal intézkedett. Ezek szerint fogsága 4—5 hétnél nem tarthatott hosszabb ideig. Börtöne helyiségéről ezt olvassuk Pesty Frigyesnél (id. h. 430. l.): Siklós vára déli részén két egymásba nyíló szoba volt, melyek a királynak börtönül szolgáltak. Az egyik szoba egészen üres, a kisebbikben maiglan épen tartott nyilt kandalló látható, melynek ívezetén a Garák családi czímerén — két strucz szárny közt egy borzas fő alatt — ezen, Zsigmond király által sajátkezűleg és jó nagy betűkkel vésett ígék olvashatók: *Misit Deus misericordiam suam super me et eripuit me de medio catulorum Leonum, dormivi conturbatus.* (Zsolt. 56. 4. v.) Haas Mihály (Baranya. 1845. 325. l. ezt írja: Az igaz, hogy a vár déli oldalában az egyik szobában az említett szók még ma is olvashatók; de a betűk alakjai későbbi időre mutatnak.

XXIV.

Az János király fiáról való stb.

Versfejekben: SÖBÖSTIEN DE ... ASSABA LATA HERCZEGET BANKODUM E BUSKOOOA. A versalak 14 szótagú 4+4+4+2 ütemre oszló három rímes sorból álló strófa. — Tinódi szintén nem vette fel Cronikájába. Heltai sem gondolt rá, egyedül a m. t. Akademia könyvtárában őrzött Decsy-codex 145—150 levelén maradt fenn. Onnan tette közzé először Thaly

Kálmán a Századok 1871. 37—43. lapján. Tinódi szerzőségét bebizonyította ugyanott a 180. s köv. lapokon Szabó Károly. Thaly az ének szereztetését 1552-re, Szabó pedig 1551-re teszi. A *Tertia pars* első strófája igazít el bennünket, melyben a szerző azt írja, hogy derék krónikájában ezt bévebben megírta. Ez alatt az Erdéli história értendő, melyet 1553 végén fejezett be a krónika nyomtatása közben. Talán nem tévedünk, ha azt hisszük, hogy ezt az éneket krónikája kinyomatása után Kassán éldegélve írta meg, mint mondja: jelöntvén csak egy summájában. V. ö. az Eger vára viadaljáról és az Egri história summájáról szóló ének utolsó strófáit.

A 36. sor után álló hézagjelzésnek a 33. sor után kellene következni, hol három strófa hiányzik a codex leírója elnézése miatt. — Az Erdéli históriára tett jegyzetek ezt az éneket is eléggé megvilágosítják. Különben ennek a szövege is sokat szenvedett a másoló keze és ízlése miatt.

XXV.

Jázonról és Medeáról.

Versfejekben: SEBASTIANVS LITERATUS DE THINOD CVM SINISSTRA MANVS GRIOI (gravi?) VULNERE IN DOMBOVAAR CRUCIARETVR FECIT E. — Strófái 12 szótagú négy sorból állanak. Tinódi első művei egyikének tarthatjuk. Az ének a nélkül végződik, hogy Tinódi — szokása szerint — megemlítené a szereztetés idejét. — Fenmaradt a székely muzeum birtokában levő Csereyné-codex 50—64. levelén, melybe bizonyos Balázs deák írta be, *Alia cancio optima de Regys Jason pulcra scriptum ady february 29. anno dony 1. 5. 6. 6.* czím alatt. Az évszám a leírásra vonatkozik. Először Szabó Károly tudósított róla 1878. január 14-én.

A görög mythologiából eléggé ismeretes tárgy feldolgozási módja azt sejteti, hogy Tinódi nem kész művet fordított, hanem olvasmányai után saját felfogása szerint alkotta meg énekét.

SZÓMUTATÓ.

abrak-on tart 12. 315. 317. 391.
ag eb 267.
akancsa 127. 151. 152. 438.
akasztal 267. 453.
alafa 289. 457.
alít 20. 43. 65. 238. 267. 276. 312. 362. 367. 373.
ál 221.
áldomás 245.
állapik 151.
állat 61.
állat 83. 131. 155. 218. (elö-) 8. 92, (közé-) 66. (szárnyul-) 66. (rendet-) 67. (rendbe-) 69. (fel-) 103.
álló sereg 45. 66. 67. 120. 128. 149. 150. 155. 185. 422.
anné 102. 157. 246.
ányúság 151. 173. 441.
apolgatja 29. 88. 276. 278. 363.
aran lábú 187. 444.
árbozfa 247.
arczul 191. 203. 206. 308.
áros nép 61. 63. 421.
asszony-feleség 280.
asszonyl 321.
az-tevő 272.
ázlal (meg-) 362.
ájaz (fel-) 328. 465.

bamol (el-) 63. 99. 104. 420. 421.
barona 109. 128. 437.
Baronya bora 65.
bajviadal kérés 456.
beslia 37. 40. 63. 151. 152. 300. 304. 406.
bízza magát 103.
bolyog 324.
boncsok 125. 438.
bor-maró 265.
bormegiszja 267.
bornemiszja 267.
búcsúadó 316. 462.
büntet (meg-) 20. 396.
burít (bé-) 140. 172.
burul 42. 68. 142. 234. 408.

csácsogó 266. 267. 268. 313. 335.
csal biró 316. 453.
csalatság 81. 128. 137. 143. 155. 427.
csélcsap-ás 7. 11. 14. 43. 44. 50. 266. 316. 317. 410.
cselleg 21. 51. 63. 147. 221. 396.
csendeszbe marad 17. 54. 61. 415.
csengető 103. 435.
cserbasa 303. 459.
csikle 208. 316. 447.
csoda-hamar 328.
csöppné 65. 95. 421.
csuff-ság 43. 266. 314. 410.
Czolna 200. 446.
Czvik 199. 446,
czuborfa 229. 450.

Damján lova 265. 453.
dandár 291. 458.
derék sereg 63. 75. 100.

derék szerént 17. 62.
dobjok fakadva 145. 175. 440.
dolhai dekrétom 317. 463.
drabant 78. 94. 113. 426. 428.
dúl-fúl 335.

ebél 46. 412.
éfele 151. 180.
Egré 112. 113. 114. 115. 147. 156.
Egről 124. 147.
egyembe 45. 77. 82. 205. 275.
egymás akarat 12.
egyön-ketten 246.
éhel 42. 245.
éjnap 195.
elébb lép 65.
eleiket állja 185.
elő (azon-) 129.
elöljáró 98. 184. 198. 294. 303.
elöve 227. 231. 232.
Elszőcz 197. 446.
éltet 11.
éltig 264. 453.
elvegy 9. 273. 389.
elvől 96. 127. 433. 450.
emberkedik 140.
emölcső 75. -ős 109. 111. 425.
enyeszt 159. 442.
enne (ennyi) 34. 65. 282. 421.
eről-tet (örültet) 9. 201. 221. 389.
észveszés 216. 418.
éte-itta 344. 444.

fa (kopja) 186. 203. 253. 444.
fa (lant, hegedő) 268.
fajos 12. 391.
falka 21. 40. 50. 51. 52. 80. 81. 99. 158. 289. 396.
faltörő 45. 77. 426.
fegyverősént 197. 445.
fekés 369.
feköt 246.
fél-felé 65, 301.
félkedv 71. 423.
félön 267. 453.
felszél 79. 103. 125. 167. 218. 427.
festett ló 67. 423.
fias tík 51.
fittyöt hány 219. 449.
fitytyel él 267.
fiú palánk 110.
fokiglan 109. 130.
föl (fül) 315.
földenig 79. 81. 427.
foly (fut) 202. 285. 295 303. 304. 457.
folyamik 25.
fortél 141. 172.
förtöng 286. 457.
fosztán 23. 64. 125. 397.
fottig 372.
franczai 17. 18. 394.
futam-ás 8. 39. 46.
futamtat 163. 196. 242.
futosó 276. 334. 454.
fűvön létel 91. 431.

garázdás 265.
gardinálság 54.
gonosz nem jó 339.
gyakdos 48. 142. 172. 186. 412.
gyakor 110. 111. 166. 224.
gyovónik 251. 310. 451.
győlöség 313.
gyűjtez 347.
gyűlés 151. 174.
gyűlöség 94. 368.

ha e h. mikor 55. 217. 230. 243. 271. 272. 275. 415.
hágsó 183, 444.
hajas török 271.
hangyár 312. 462.
hápolodik 418.
haramia 40.
hásárt 266. 453.
hasonlatik 262.

hátat ad 46. 412.
hátra nyer 223. — vár 374. — fog 414.
Hátszag 184. 444.
hátul járó 291. 458.
hazol 308.
hé 186. 444.
hegedüs 409.
hegyes tőr 48. 55. 84. 93. 94. 182. 186. 310. 311. 312. 412.
héja 51.
helhet 45. (belé) 55. 95. 137.
herdó 297. 459.
híjú 314.
hitöz (meg-) 107.
hon 231. 252. 282.
horutás 316. 463.
hostád 73. 197. 424.
hozjá tartozó 40.
Hubiár 309. 462.

igazlátó 311. 312. 462.
igy 48. 71. 76. 77. 219. 252.
ígyér (ígér) 196. 209. 267. 427. 252.
iktat 50. 54. 77. 117. 160. 165. 195. 222. 243. 258. 267. 358. 364.
ill (innepet) 201.
imeg 63. 290. 421.
indúlat 83. 227. 428.
ingyenmajd-an 294. 369.
iramás (el-) 201.
íratos 60. 419.
iréll 371. 381.
irétség 282.
frott 286.

kabdos 124. 259.
kalács 143. 149. 150. 440.
kápa 92.
kazul basa 49. 413.
kavor 91. 277. 343. 344. 431.
kebel (Tisza) 20. (Havas —) 334. 396.
két karácson 60.
két negyven 196. 303.
kél (ahhoz) 92. 432. (bé-) 338.
kelt (benne) 212. 309. (-ra) 265.
kel (el-) 112. 174. 273. 291. 437. (ki-) 277.
kéncs 426.
képös kopja 255. 452.
kérelmés 34. 404.
kereng 259.
késér 292.
keservest 197.
kézkű 286. 457.
keztameny 415.
keztemény 415.
ki e h. kinek 58. 86. 418.
kifolyó kút 218. 243. 449.
kil 89. 429.
kím = kém 97. 98. 112. 289.
királképe 45. 72. 96. 100. 157. 195. 417. úrképe 95.
kóborlás 71. 317. 463.
kobzó 209. 448.
kogyog 268.
kolnya 128.
koltant 56. 416.
kótyavetye 156. 442.
kölyő 138. 439.
köppent 264. 268. 453.
kornyis 350.
korosként 3. 62.
kozár 59. 418.
közöb 92. 433.
közösleg 141.
kucsi (kocsi) 57. 125. 156. 291. 417.
kuracsin 310. 462.
kurta szellet 70.

lakás 305.
lancz 97. 433.
lanczkenet 45. 98. 100. 150. 411.
lantos 409.
legingy 301.
lejt 110.

lépik 211. 246. 247. 448.
leshel 292.
líva 405.
lohol-tat 91. 431.
löpödő 42.
lötet 46.
lükő 439.
lutinista 409.

maga 14. 19. 347.
magabiró 62. 420.
megmaradék 7. 88. 349. 360. 362. 387.
martalocz 37. 406.
medet 143. 440.
mélyföld 51.
melléköl áll 67. 100.
megyemútó 434.
memből 160. 161. 436.
mendörgő 207.
mennye 154. 317.
mesdécske 99. 434.
mevet 264. 266. 268. 344.
mezen e h. mezőn 68.
Mező Debreczen 419.
Mező Szeged 419.
Mihalya 200. 446.
minem 233.
Minik 193. 445.
mire 113. 144. 261. 282. 362.
Misnie 201. 446.
molna 125. 136. 167. 171. 438.
monstrál 65.
mórál 324. 465.
mordál puska stb. 56. 143. 417.
morha 69. 308.
morkoláb 321. 322. 330. 364.
múlatság (múlasztás) 34. 272.

nabat 297. 459.
nabró 307. 461.
nászágy 73. 424.
natuljai 427.
néki 341.
némikor 264. 373.
nemmen 108. 110. 127. 437.
nódit 47. 185.
no hozzá! 69. 423.
nyakaztatik 40. 63. 215. 295. 411.
nyás gerely 142. 172. 440.
nyásoltatik 23. 182. 187. 397.
nyelvet hoz 292. — fog 303. 458.
nyelvkövet 143.
nyomód 11. 391.
nyomra választ 294.
nyomtat (fel-) 181. (által-) 311.
nyugolmast 282. 289.

Odáverdi 300, 459.
ohajt 44. 80.
ohít. ohűt 12. 14. 16. 88. 160. — -ás 56. 82. 174. 225. 281. 293. 308. 315.
öklel 73. 75. 99. 199. 203. 206. 256. 265. 291. 295. 327. 425.
öl = űl 418.
olyha 19. 212.
orrszedés 423.
ördöngös 375.
örül (vmit) 56. 84. 417.
ostromtat 219.
összeüti magát 68.
oszpora 38. 43. 64.
osztozik véle 289. 295. 457.
öt e h. üt 68. 77. 423.
ötöz 264. 453.

pallér 138.
paraszt példa 53.
párkán 118. 165. 438.
patyolat 64. 279. 421.
pesti lélök 69. 70. 71. 423.
pillag 89. 145. 429.
piriel 322. 465.
plik 417.
pokol óra 351. 467.
porongat 132. 149. 439.

Prajko kapu 428.
pribék 49. 413.

rágalmasság 282.
rapély 56. 417.
regtől fogva 267.
rekken-t 85. 242. 355. 428.
remek 141. 440.
reménködik 313.
rendet üt 151.
reszketegesség 353. 468.
Rezem 193. 201. 445.
rihaszt 343.
roh ló 286. 457.
rókát szaggat 267.
rözgödik 51. 414.
rutalmas-on 70. 64. 379. 421. 423.
rútol 197. 238.

saldít 334. 466.
sápi zsoltár 317. 463.
sapkát tesz 50. 53. 414.
sápolkodik 418.
sápolódás 57. 418.
sár arany 371.
sár haj 244.
sarampó 42.
sarat áll 163.
sereg
  álló s. 45. 66. 67.
  derék s. 63. 75.
sérvés 133. 439.
sérvődik 173.
settleg 117. 438.
siram 88. 429.
Slokkaber 197. 445.
Somogy bora 65.
sótész 222. 449.
strázsa 39. 65.
svanczár 152. 441.

száguldó 101. 197. 426.
szakálas 142. 155. 172. 206.
szállattat 271.
szandsák 37. 405.
szárnyul állat 66. — áll 67. 100.
szegik (le-) 315.
szégyenültet (meg-) 377.
szék alja 20. 396.
szekellik 408.
szekernye 229. 450.
szellet (kurta) 70.
szerencsa, -ás, -átlan 7. 38. 76. 78. 104. 105. 137. 158. 160. 219. 284. 289. 297. 304. 308.
szerencséltet 158. 442.
szer 41.
szertartás 38. 41. 66. 101. 165. 422.
szidalmasság 71.
szinlés (ki-) 50.
szkófia 64. 421.
szodul (össze-) 69. 423.
szoméh-ság 243. 245. 268. 295.
szorgost 23. 97. 104. 397. 433.
szót ád 117. 135. 144. 165. 173. 216. 407. 427.
szövétnek 51.
szpáhia 37. 406. 431.
szúbasa 37. 406.
szűkit 216. 448.

takar 64. 111. 315. 316. 441.
talál (egybe-) 51. 69.
Tar Lörincz 357. 469.
taraszk 66. 67. 422.
tárgy 139. 439.
tassoly 104. 234. 313. 314. 435.
tekítik 327. 465.
teztemén 55. 415.
tímár 38. 408.
Tiszakebel 20. 396.
tisztet oszt 116. 418.
tisztől 22. 301. 397. 420.
Toriga 202. 446.
torol 62. 74.
töredelm 226. 450.
tügy 358.

tüzes lapta 129. 169. 438.
tüzes nyil 128. 438.

udvar népe 326. 327.
udvartat 55. 271. 416. 454.
udvart tétet 372.
ugord 186. 265. 444.
ültet (le-) 283. 284 375. 456.
unszonl 13. 72. 391.
ural 191. 298. 307. 331. 338. 341.
urumeli 36. 405.
után (e h. utána) 23.
ütetlen 65.
utoljáró 68. 98. 423.

vakarkodik (-hoz) 354. 399.
vakarodik (el- ki-) 27. 354. 399.
választ (válasz) 15. 145. 441.
választ 20. 21. 23. 24. 396.
vált (-ra) 185.
változik (meg-) 288. 308.
vántoros 397.
várad 79. 427.
Váraddá 408.
Váraddól 38. 408.
várta 45. 118. 119 120. 122. 128. 130. 136. 411.
vajda 36. 405.
vajuszik 314. 462.
végez (végződik) 293. 295.
véle öszve 252. 270. 291.
Vendég 8. 148. 191. 331. 369. 371.
vépik 450.
véres tőr, nyárs 25. 351. 398. 467.
versenyös 265.
veszíköl 277. 288. 455.
veszödelm 61.
veszteg 145.
vín (vive) 291. 427.
vissza hall 19. 160.
visszát von 12.
vítat (egyben-) 254. 452.
vonyat (le-) 91. 431.
vondoz 222.
vont arany 23. 397.

Zaskornik 219. 221. 449.
zugolyfa 450.

jancsár 37. 406.
jargal-ás 42. 67. 101. 196. 199. 310.
jajveszik 197. 445.
jegyruha 418.
jelesben 56. 288.
jobbodik 61.
joh 208. 363. 447.
jödögel 45. 411.
juh-kosár 215. 222.

TARTALOM.

	Lap
BEVEZETÉS	V—XL
CRONICA CZÍMLAPJA	1
TINÓDI AZ OLVASÓHOZ	3
TINÓDI FERDINÁND KIRÁLYNAK	4
A CRONICA TARTALMA	6
ERDÉLI HISTÓRIA	7
Jegyzetek	385
SZEGEDI VESZEDELEM	61
Jegyzetek	419
AZ VÉG TEMESVÁRBAN LOSONCZI	72
Jegyzetek	424
BUDAI ALI BASA HISTÓRIÁJA	90
Jegyzetek	430
EGERVÁR VIADALJÁRÓL	105
Jegyzetek	435
EGRI HISTÓRIANAK SUMMÁJA	162
Jegyzetek	443
ENYINGI TEREK JÁNOS VITÉZSÉGE	177
Jegyzetek	443
KÁROL CSÁSZÁR HADA SAXONIÁBAN	191
Jegyzetek	444
SZITNYA, LÉVA, CSÁBRÁG ÉS MURÁN	208
Jegyzetek	447
DÁVID KIRÁL	224
Jegyzetek	449
JUDIT ASSZON HISTÓRIÁJA	237
Jegyzetek	450
HADNAGYOKNAK TANUSÁG	251
Jegyzetek	451
SZULIMÁN CSÁSZÁR KAZUL BASÁVAL	254
Jegyzetek	451
SOKFÉLE RÉSZÖGÖSRŐL	263
Jegyzetek	452
BUDA VESZÉSÉRŐL ÉS TEREK B.	270
Jegyzetek	453
PRINI P. MAJLÁT I. ÉS TEREK B. FOGS.	277
Jegyzetek	455
VERBŐCZI IMRÉHNEK KASZON HADÁVAL	282
Jegyzetek	456
AZ SZALKAI MEZŐN VALÓ VIADAL	288
Jegyzetek	457

Lap
VARKUCS TAMÁS IDEJÉBE LÖTT CSATÁK ... 297
Jegyzetek ... 458
KAPITÁN GYÖRGY BAJVIADALJA ... 308
Jegyzetek ... 461
AZ UDVARBÍRÁK ÉS KULCSÁROKRÓL ... 315
Jegyzetek ... 462
ZSIGMOND KIRÁLY ÉS CSÁSZÁR KRÓNIKÁJA ... 321
Jegyzetek ... 463
HISTÓRIA ZSIGMOND CS. FOGSÁGÁRÓL ... 359
Jegyzetek ... 469
AZ JÁNOS KIRÁLY FIÁRÓL VALÓ SZÉP KRÓNIKA ... 364
Jegyzetek ... 471
JÁZONRÓL ÉS MÉDEARÓL ... 371
Jegyzetek ... 472
SZÓMUTATÓ ... 473

JAVÍTANDÓK.

12.	lap	165.	sorban	Petriuty	helyett olv.	Petruily
15.	»	295.	»	és	» »	es.
16.	»	305.	»	monostor	» »	Monostor.
64.	»	96.	»	szég	» »	szép.
65.	»	151,	»	még	» »	meg.
69.	»	269.	»	Ott	» »	Ök.
76.	»	143.	»	ország	» »	Ország.
92.	»	74.	»	oroszfalvi	» »	oroszfalui.
97.	»	234.	»	ördögnek	» »	Ördognek.
132.	»	873.	»	pirongatja	» »	porongatja.
158.	»	1690.	»	jelente	» »	jelenté.
209.	»	32.	»	kobzokat	» »	kobzókat.
300.	»	107.	»	föllegvár	» »	Fölekvár.
302.	»	184.	»	Harmincz adósokat	» »	Harminczadotokat
306.	»	308.	»	Két	» »	Hét.
315.	»	18	»	Magam lovam	» »	Magam, lovam.
310.	»	68.	»	es	» »	es hamar.
331.	»	323.	»	türtek	» »	türtetek.
352.	»	1002.	»	Iglária	» »	Iglávia.
367.	»	71.	»	oktatnája	» »	iktatnája.
409,	»	17.	»	végén	» »	végén is.